

HAZÎNÎ'NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE
KELİME GRUPLARI
Nilay GİRİŞEN
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir, 2011

**HAZÎNÎ'NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE
KELİME GRUPLARI**

Nilay GİRİŞEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Danışman: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Mart, 2011

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

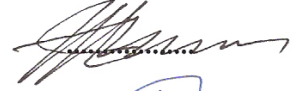
Nilay GİRİŞEN'in "Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinde Kelime Grupları" başlıklı tezi **24 Mart 2011** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, **Türk Dili ve Edebiyatı** Anabilim Dalında **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı) : Prof.Dr.Halil İbrahim USTA

Üye : Doç.Dr.Mehmet M.TULUM

Üye : Yard.Doç.Dr.Halit BİLTEKİN

İmza

Prof.Dr.Ramazan GEYLAN
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

HAZÎNÎ’NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE KELİME GRUPLARI

Nilay GİRİŞEN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mart 2011

Danışman: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

Bu yüksek lisans tezinde, Hazînî’nin XVI. yüzyılda kaleme aldığı Kırk Hadis Tercümesi incelenmiştir. Giriş bölümünde, XIII. yüzyıldan başlayıp günümüze kadar gelişen Türkiye Türkçesinin genel durumuna değinilmiş ve Hazînî’den bahsedilip eserin genel özellikleri ele alınmıştır.

Birinci bölümde, ilk olarak söz diziminin farklı tanımları ve önemi üzerinde durulmuştur. Ardından, kelime grupları hakkında tanımlar ve görüşler verilmiştir. İkinci bölümde; Hazînî’nin Kırk Hadis Tercümesinde yer alan kelime grupları belirlenmiş, tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim Usta’nın kelime grupları ile ilgili görüşlerine ve çalışmalarına uyularak sınıflandırılmıştır. Daha sonra, transkripsiyon alfabesiyle Latin harflerine aktarılan metin yer almıştır. Sonuç bölümünde, eserdeki kelime grupları ile ilgili örneklerden belirlenen bulgulara yer verilmiştir.

İncelemenin, Anadolu’da gelişmiş olan Türkçenin söz dizimi ile ilgili çalışmalara kelime grupları açısından katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hazînî, Kırk Hadis Tercümesi, Söz Dizimi, Kelime Grupları,
Sınıflandırma

ABSTRACT

THE WORD GROUPS IN HAZÎNÎ’S TRANSLATION OF THE FORTY HADITH

Nilay GİRİŞEN

Department of Turkish Language and Literature

Anadolu University - Graduate School of Social Sciences, March 2011

Adviser: Prof. Dr. Halil İbrahim USTA

In this master thesis, Hazînî’s Translation of the Forty Hadith written in the 16th century is examined. In the introduction, Turkish language’s historical period from the 13th century to the present is mentioned. After that, Hazînî and the general features of the literary work are told.

In the first chapter, different definitions and the importance of syntax are emphasized. Then, definitions and opinions about word groups are given. In the second chapter, the word groups in Hazînî’s Translation of the Forty Hadith are identified and classified in according to my thesis adviser Prof. Dr. Halil İbrahim Usta’s views and researches about word groups. After that, the thesis contains Hazînî’s Translation of the Forty Hadith’s transcription into Latin alphabet. In the conclusion, the findings from the samples of word groups in the text are given.

It is aimed to contribute to the studies about syntax of Turkish language’s historical period in terms of word groups.

Keywords: Hazînî, Translation of the Forty Hadith, Syntax, Word groups, Classification

ÖNSÖZ

Türkiye Türkçesinin bugünkü hâline kavuşmasında çok eski bir geçmişe sahip olmasının payı büyüktür. Anadolu sahasında Türkçe; Oğuz Türkçesi temelinde gelişmiş, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi adları verilen çeşitli tarihsel süreçlerden geçerek şekillenmiştir.

Bu yüksek lisans tezinde; Hazîni'nin XVI. yüzyılda manzum bir eser olarak yazdığı Kırk Hadis Tercümesi, transkripsiyon alfabesiyle Latin harflerine aktarılmış ve eserde yer alan kelime grupları üzerinde durularak bu alandaki çalışmalara katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Bu tezin hazırlanması sırasında beni aydınlatan ve destekleyen değerli tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim USTA'ya; yönlendirmeleriyle bana yardımcı olan değerli hocalarım Prof. Dr. Abdulkadir GÜRER, Doç. Dr. Mehmet M. TULUM ve Yrd. Doç. Dr. Halit BİLTEKİN'e; anlayışıyla ve sevgisiyle her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Nilay Girişen

ÖZGEÇMİŞ

Nilay GİRİŞEN

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Ls. 2007 Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Başarı

Ls. 2007 Anadolu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü İkinciliği

İş

2007 - Hâlen Okutman. Anadolu Üniversitesi, Türk Dili Bölümü

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri/yılı: İskenderun/1984

Cinsiyet: Bayan

Yabancı dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
KISALTMALAR LİSTESİ	x
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZ DİZİMİ VE KELİME GRUPLARI

1. Söz Dizimi Hakkında Görüşler	12
2. Kelime Grupları Hakkında Görüşler	15

İKİNCİ BÖLÜM

HAZİNÎ'NİN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE KELİME GRUPLARI

1. I. Tip – Düz (Kurallı) Kelime Grupları	23
1.1. Belirtili İsim Tamlaması	23
1.1.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması..	24
1.1.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması	28
1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması	29
1.2.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması	30
1.2.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması	33
1.3. Sıfat Tamlaması	35

1.4.	Ünlem Grubu	39
1.4.1.	Yardımcı ögesi “yâ” ünleminden oluşmuş ünlem grubu	39
1.4.2.	Yardımcı ögesi “iy” ünleminden oluşmuş ünlem grubu	41
1.4.3.	Yardımcı ögesi “eyâ” ünleminden oluşmuş ünlem grubu.....	44
2.	II. Tip – Ters (Kural Dışı) Kelime Grupları	44
2.1.	Edat Grubu	44
2.2.	Unvan Grubu	50
2.3.	Birleşik Fiil Grubu	50
2.3.1.	İsim + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu	51
2.3.2.	Fiil + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu	63
2.3.3.	Fiil + fiil yapısında çekimli fiillerle kurulmuş birleşik fiil grubu	65
3.	III. Tip – Eş Değerli Kelime Grupları	65
3.1.	Tekrar Grubu	65
3.1.1.	Aynı kelimenin tekrarıyla kurulmuş tekrar grubu	66
3.1.2.	Zıt anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	67
3.1.3.	Yakın anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	67
3.1.4.	Aynı eki almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	67
3.1.5.	Farklı ekler almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu	68
3.1.6.	Çekim ekiyle pekiştirilmiş tekrar grubu	68
3.1.7.	İkiden çok ögeyle kurulmuş tekrar grubu	69
3.1.8.	Birbirini tamamlayan tekrar grupları	69
3.2.	Bağlama Grubu	69
3.3.	Sayı Grubu	73
4.	IV. Tip – Kısaltma Grupları	74
4.1.	İyelik ekiyle kurulmuş gruplar	74
4.2.	Ayrılma ekiyle kurulmuş gruplar	76
4.3.	Kalma ekiyle kurulmuş gruplar	77
4.4.	Yönelme ekiyle kurulmuş gruplar	77
4.5.	Eşitlik ekiyle kurulmuş gruplar	78
4.6.	Belirtme ekiyle kurulmuş gruplar	78
4.7.	Vasıta ekiyle kurulmuş gruplar	78

TRANSKRİPSİYONLU METİN	79
SONUÇ	336
EKLER	341
KAYNAKÇA	349

KISALTMALAR LİSTESİ

- a.ö. : asıl öge
A.Ü. : Ankara Üniversitesi
EAT : Eski Anadolu Türkçesi
DTCF : Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
TDK : Türk Dil Kurumu
y.ö. : yardımcı öge

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ش	ş	آ	a , ā
ص	ş	ا	a , e , ı , i , u , ü
ض	ž , đ	ء	,
ط	ṭ	ب	b
ظ	ẓ	پ	p
ع	‘	ت	t
غ	ġ	ث	s
ف	f	ج	c
ق	ḳ	چ	ç
ك	k , g , ŋ	ح	ḥ
ل	l	خ	ḫ
م	m	د	d
ن	n	ذ	ẓ
و	v , u , ü ,	ر	r
	o , ö , ū	ز	z
ه	h , a , e	ژ	j
ی	y , ı , i , ī	س	s

GİRİŞ

Batı Türkçesi; XIII. yüzyıldan günümüze kadar Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi olmak üzere üç devreye ayrılarak gelişmiştir.

Batı Türkçesinin ilk devresi; XIII, XIV ve XV. yüzyıllardaki Eski Anadolu Türkçesidir. (Ergin, 2002: 17). Bu devre, Anadolu Selçuklu Devleti'nin kuruluşundan ve XI-XIII. yüzyıllarda yaşanan göçlerle Anadolu'nun Türkleşmesinden sonraki dönemi kapsamıştır (Korkmaz, 2009: VCI). EAT, Anadolu'ya yerleşen Oğuz Türklerinin ilk kez kendi lehçeleri üzerine oluşturdukları yazı diline verilen isimdir (Tekin ve Ölmez, 2003: 48).

EAT, Eski Türkçenin izlerini taşıırken bazı ses ve şekil farklılıklarına da sahiptir. Osmanlı Türkçesi ve Türkiye Türkçesi biraz daha benzer özellikler taşıırken EAT'nin onlardan daha farklı olduğu görülmüştür. Dildeki yabancı öğelerin miktarı göz önünde bulundurulduğunda Batı Türkçesinin en temiz devresi EAT'dir. Devre ilerledikçe dildeki yabancı öğelerde artış gözlenmiştir (Ergin, 2002: 17).

Yaygın olarak bu şekilde kullanılsa da EAT devresi için “Eski Osmanlıca” ve “Eski Türkiye Türkçesi” gibi farklı adlandırmalar da bulunmaktadır.

Korkmaz; devreyi EAT ifadesiyle işlemiş, sadece konu başlığında yay araç içinde “Eski Türkiye Türkçesi” ifadesini kullanmıştır (Korkmaz, 2009: VCI).

Timurtaş'a göre; “EAT” ve “Eski Osmanlıca” kullanımları, devreyi doğru bir şekilde ifade edememektedir. EAT denildiği zaman, coğrafi bölge olarak sadece Anadolu anılmaktadır. Oysa Osmanlı Devleti'nin, Anadolu'nun dışında bulunan başka şehirleri ve bu şehirlerde verilmiş eserleri de bulunmaktadır. EAT ifadesi bu şekilde eleştirilirken Eski Osmanlıca teriminin kullanılmasının Selçuklu Devri Türkçesinin bu devreye dâhil edilmesini olanaksız kılacağı belirtilmiştir (Timurtaş, 2005: 11-12).

Gülsevin ve Boz; bu edebî yazı dili için “Eski Anadolu Oğuzcası” veya “Eski Oğuzca” gibi bilimsel adlandırmaların uygun olacağını belirtmiştir (Gülsevin ve Boz, 2004: 29).

Özkan’a göre; EAT devresinin başlangıç ve bitiş tarihleri hakkında kesin bir ifade kullanmak mümkün değildir. Bu durumun nedeni, devrenin başlangıcına ait eserlerin sadece bir kısmının ele geçmiş olmasıdır. XV. yüzyılın ortalarına doğru Osmanlı Devleti’nin sınırlarının genişlemesi ve siyasî birliğin kurulmasıyla Türkçenin ilim ve kültür dili olarak güçlendiği yıllar, EAT’nin bitiş yılları olarak değerlendirilmiştir (Özkan, 2000: 59).

Batı Türkçesinin ikinci devresi olan Osmanlı Türkçesi, XV. yüzyılın sonlarından XX. yüzyılın başlarına kadar devam etmiştir. Bu devre için “Osmanlıca” ifadesi de yaygın olarak kullanılmıştır.

İstanbul ve bazı illerin XV. yüzyılın sonlarından itibaren birer kültür merkezi hâline gelmesiyle sarayda Farsça, okullarda da Arapça önem kazanmıştır. Bu durumun sonucunda şairler ve yazarlar, eserlerinde bu dilleri yoğun bir şekilde kullanmıştır. Farsça ve Arapçanın şairler tarafından tercih edilmesine başka bir sebep de Türkçeyi aruz ölçüsüne uydurmakta yaşadıkları güçlülük (Özkan, 2000: 41).

XVI. yüzyıl, Osmanlı Devleti’nin genişleme ve yükselme devresidir. Bu devrede, Türk edebiyatı sanat bakımından en yüksek noktaya ulaşmasına rağmen yazı dili önemli değişikliklere uğramış ve ağırlaşmıştır (Korkmaz, 2009: C).

Devrelerin birbirine geçişi belirgin çizgilerle ayıramayacağı için EAT ile Osmanlı Türkçesi arasında da uzun bir geçiş evresi olmuştur. Osmanlı Türkçesinin başlangıcını oluşturan ve XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XVI. yüzyılın ilk yarısını içine alan süreçte eski gramer şekillerinin, yerlerini tam olarak yeni şekillere bıraktığı söylenemez (Ergin, 2002: 18).

EAT devresi özellikleri; XV. yüzyılın ikinci yarısında da devam etmiş, klâsik yazı dilinin olduğu XVI. yüzyılda da genel olarak varlığını sürdürmüş, hatta XVII. yüzyıl eserlerinde de izleri görülmüştür (Timurtaş, 2005: 12).

Batı Türkçesinin üçüncü devresi, günümüzde kullanılan Türkiye Türkçesidir. Devrenin temelini, 1911 yılında Selanik’te Genç Kalemler dergisi etrafında toplanan Yeni Lisan hareketi oluşturmuştur. Hareketin amacı, yabancı öğelerle yüklü Türkçeyi içinde bulunduğu durumdan kurtarmaktır (Korkmaz, 2009: CIII).

Gelişimini bu şekilde gerçekleştiren Türkiye Türkçesinin daha iyi anlaşılması, dildeki sorunlara çözümler getirilebilmesi için önceki devrelerin ve o devrelerde verilmiş eserlerin çeşitli açılardan incelenmesi gerekmektedir.

EAT devresinde ve sonraki devrelerde yazılmış, o devrelerin özelliklerini taşıyan eserler hakkında yapılan dil çalışmalarının pek çoğu ses bilgisi ve/veya yapı bilgisi üzerinedir. Aynı devredeki eserlerin söz dizimi hakkında yapılan çalışmalar ise sınırlı sayıdadır.

Yukarıda kısaca verilen bu bilgiler ışığında, XVI. yüzyılda Hazînî tarafından kaleme alınmış olan ve o devrenin dil özelliklerini taşıyan manzum Kırk Hadis Tercümesindeki kelime grupları, bu çalışmanın asıl içeriğini oluşturmaktadır.

Hazînî

Yapılan araştırmalarda, XVI. yüzyılda Kırk Hadis Tercümesini yazan Hazînî’nin hayatı ile ilgili maalesef hiçbir bilgi bulunamamıştır. A. Karahan’ın *İslâm-Türk Edebiyatında Kırk Hadis* adlı kitabında Hazînî’ye yer verilmiş olsa da farklı bir bilgiye rastlanmamıştır (A. Karahan, 1991: 161-170).¹

¹ Bu çalışmaya başladıktan sonra, eser üzerinde bir başka yüksek lisans tezinin yapıldığı öğrenilmiştir. Sözü edilen tez, eserin daha çok edebî yönünü ortaya koyan bir çalışma görünümündedir. Tez, *Hazînî’nin Manzum Şerh-i Hadîs-i Erbaîn Tercümesi* adını taşımaktadır. O tezde de Hazînî’nin hayatı hakkında kaynaklarda yer alan bilgilerden daha fazlası bulunmamaktadır (Avcı, 2007: 19). Adı geçen tezde; Türkçenin XVI. yüzyıldaki fonolojik gelişmesi dikkate alınmamış, edebî bir metin olarak transkripsiyonu yapılmış ve çeşitli ses özellikleri göz ardı edilmiştir. Bu yüksek lisans tezinde ise, özellikle kelime grupları üzerinde durularak Türkçe söz diziminin gelişme aşamalarına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Kelime grupları üzerinde çalışılırken metin filolojik açıdan değerlendirilmiş ve dönemin ses özellikleri dikkate alınmıştır.

Üstelik Hazînî, kaleme aldığı eserde de kendisiyle ilgili herhangi bir bilgiye yer vermemiş, hayatından bahsetmemiştir.

Tercümenin A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazmasında *Fî hâtimetü'l-kitâb* adlı bölümde 3424 numaralı beyitte yer alan bilgiden, sadece hangi dönemde hayatta olduğu hakkında çıkarımda bulunmak mümkündür:

*Muṣṭafānuḥ ḥicretinden iy hümām
Kim toḡuz yüz otuz yıl geçdi tamām*

Hicri takvime göre 930 yılının miladi takvimdeki karşılığı 1524 yılıdır. Hazînî, eserini o yıl yazdığını açıkça ifade etmiştir. Dolayısıyla Hazînî'nin XVI. yüzyılın başlarında yaşadığı söylenebilir. Hazînî, eserde iki kez mahlasını kullanmış ancak o mısralarda kendisine dair önemli bir bilgiye rastlanamamıştır.

Tercümenin adı geçen yazmasında 1051 numaralı beyitte Hazînî, kendisine şöyle hitap etmektedir:

*Bu Ḥazînî 'ācizi dūr eyleme
Yolına ā'mālîni nār eyleme*

Aynı yazmada 3412 numaralı beyit şu şekildedir:

*Bu Ḥazînî bir kemîne ḥāksār
Ehl-i 'ilm ayaḡı altında ḡubār*

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinin Genel Özellikleri

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinde çalışma metni olarak A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazması seçilmiştir.

A. Karahan, biri A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki olmak üzere görülebilen ikinci yazmanın Bursa Orhan Kütüphanesinde bulunduğunu belirtmiştir (A. Karahan, 1991: 161-162).

Avcı ise yapmış olduğu yüksek lisans tezinde; A. Ü. DTCF Kütüphanesinde, Bursa Orhan Kütüphanesinde ve Sivas Ziya Bey Kütüphanesi Eski Yazılı Eserler Bölümünde olmak üzere toplam üç yazmanın bulunduğunu ifade etmiştir (Avcı, 2007: 53-56).

A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazması, diğerlerine oranla daha düzgün ve güvenilir görülmüştür (A. Karahan, 1991: 161-162). Bu sebeple kelime grupları incelemesi için sadece bu yazma üzerinde çalışılmıştır.

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesi, mesnevi nazım şekliyle yazılmış manzum bir eserdir.

Türkçe manzum olarak yazılmış kırk hadis tercümelerinin en büyüklerinden biri, Hazînî'nin eseridir (A. Karahan, 1991: 169).

Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinin A. Ü. DTCF Kütüphanesindeki İsmail Saib yazması, 3425 beyitten oluşmaktadır. Ancak adı geçen eserde 3423 numaralı beyitte verilen bilgi, aslında eserin 3800 beyitten oluştuğunu belirtilmektedir:

*Üç biş oldı hem sekiz yüz beyt bu
Hatme erişdi bi'avn-i ferd Hû*

Eser, *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* vezniyle yazılmıştır.

Der Sebeb-i Nazm-ı ın Kitâb bölümünde 33-68 numaralı beyitlerde eserle ilgili bazı bilgiler verilmiştir:

*Çün bugün ol Hâlıkâ hamd eyledüm
Hem dil ü cāndan şenâsın söyledüm*

Şoŋra ben aldum alem andan ele
Med oudum Mutafaaya ıd ile

line evldına olsun selm
Anlarıla zeyn olur her bir kelm

Y a gel gl l mctemi'
Cn ulaıyla baa ol mstemi'

Vrse tev ol ud-yı mste'n
Eydeyin bir maud imdi 'ayan

eyh zhid 'lim  'bid imm
Kim Muammed bin Eb Bekr iy hmm

Ddi bir gn crmm zkr eyledm
Ol geen eyymum fkr eyledm

Ma'iyet derysına ar olmam
z elmle kendm oda almam

Fkr ıldum ne lam ben iy 'aceb
Ola ol benm nectuma sebeb

urtara bar- ma'den beni
Rz ola benden ol ayy u an

Bundan zge bulmadum hi bir sened
Kim beni urtarmaa ola meded

Ol cihn fari ef'-mznibn
Tc- 'lem mehb- R'-emn

adr- Bedr- 'lem- ayr'-beer
Lafz derysından atm gher

Byle dm her ii ekse ta'ab
Snnetm eyleye ol mnteab

Snnetmden ır ad cem'ede
mmetm iinde zin em'ede

*Rûz-ı maḥşer ben aḡa olam şeffî^ç
Ḥazret-i Ḥaḡda ola ḡadri refî^ç*

*Şeyḡ eydür çün bunı gördüm yakîn
Cem^ç kıldum pes ḡadîş-i erba^çîn*

*Cümlesi müsned ile anuḡ ḡamu
Her birini naḡl kılmış bir ulu*

*Rāvîler andan rivāyet eylemiş
Her birini bir şaḡābe söylemiş*

*Soḡra andan söyledi bilgil yine
Bir ḡikāyet her ḡadîşüḡ üstine*

*Va^ç u aḡbār u rivāyât-ı ḡarîb
Eyledüm ilḡāḡ aḡa ben dil vèrip*

*Var ümîdüm bu sebeb birle meger
Özümi ḡurtaram ol nār-ı saḡar*

*Çünkü şeyḡ öz işini kıldı tamām
Yètdi nevbet bu fakîre iy hümām*

*Bu maḡalde bu faḡîr ü pür-günāḡ
Fi^çli cürm ile ḡaḡā vü işi āḡ*

*Bir niçe dîn ḡardeşi ile bile
Meclis içre otururken cem^ç ile*

*Araya geldi ḡadîş-i erba^çîn
Bir niçe söz naḡl olundı iy emîn*

*Ba^çzı kimse meclis içre söyledi
İltimās ètdi vü ilḡāḡ eyledi*

*Dèdiler n'ola ḡabûl ètseḡ nefes
ḡılasın nazmına sen bunuḡ heves*

*Bir nice yārūḡ sözün kıldum ḡabûl
Buldum uş bu nazma anuḡ çün vuşûl*

*Türki'è düp tercüme nazm eyledüm
Tâkatüm yêtdükçe tîbyân eyledüm*

*Çünkü böyle iltimâs êtdi bular
Bu işi benden temennâ kıldılar*

*Pes muķırr oldum bunı gördüm şavâb
Eylerem bu iltimâsa ben cevâb*

*Nazmına çün meşgûl oldum ben hemân
Hem kalem aldım ele ender-zamân*

*Nazm êduben Türki'ê kıldum tercüme
Umaram lâyıķ ola her encüme*

*İsti'ânet istedüm Haķdan yakîn
Meşgûl oldum bu işe ben ba'd-ez-în*

*Eyledüm ben şimdi maķşûda şürû'
Tâ beyân ola uşûl ile fûrû'*

Eserin yazılış amacı; kendini âciz gören Hazînî'nin işlediği günahları affettirme, cehennemde yanmama isteğidir. Etrafındaki kişilerin de onu yönlendirdiğini ve kırk hadisi gücü yettiğince Türkçeye tercüme ettiğini açıklamıştır.

Hazînî'nin eseri, görüldüğü üzere, Muhammed bin Ebû Bekr'den tercümedir. Bu konuda A. Karahan şöyle demiştir: “Muhammed bin Ebû Bekr'in risalesindeki hadisler ve hikâyeler biraz daha geniş, ilâveli ve serbest bir tercüme ile ve hep aynı vezin ve nazım şeklini muhafaza ederek nazma çekilmişlerdir.” (A. Karahan, 1991: 167). Hazînî'nin tercüme etmesinde, Muhammed bin Ebû Bekr'in o dönemindeki şöhretinin etkili olduğunu ifade etmiştir (A. Karahan, 1991: 170).

Eser, çeşitli hikâyelerle zenginleştirilmiştir ve okuyuculara bazı dersler verme amacı taşımaktadır. 3415 ve 3416 numaralı beyitlerde şöyle söylenmiştir:

*Özi tek bir nice ‘âşî mübtedî
Buña bakup fâ’ide alsun dèdi*

*Mübtedî olanlar içün âşikâr
Nazm êdüp kodum cihânda yâdigâr*

Eserin dili sade, akıcı ve anlaşılırdır.

Yöntem ve Teknikler

Metnin Kuruluşu ve İncelemede Yer Alan Özellikler

Metinde yer alan Türkçe tamlamalar, tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim Usta’nın *Eski Anadolu Türkçesi Söz Diziminde Sintagmatik Yapılar* adlı kitabında ve UTEK 2007’de yayımlanan *Kelime Gruplarını Nasıl Tasnif Edelim?* adlı bildiri metninde kullandığı sınıflandırmaya uyularak incelenmiştir.

Usta, sözü edilen yazılarında şu ifadeleri kullanmıştır: “Kelime gruplarının ‘kuruluş’larındaki ortak özelliklerden hareket edilmiştir. Bu aynı zamanda, kelime grubunu oluşturan öğelerin bir araya geliş tarzlarına göre yapılan bir tasniftir. Bu tasnife dikkatle bakılınca görülecektir ki, aynı başlık altında gösterilen kelime gruplarının adlandırılmasında da ortaklık vardır.” (Usta, 2007a: 31; 2007b: 417)

İlk kez 2000 yılında yayımlanmış olan *Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları ile İlgili Bir Sınıflandırma* adlı makalesinde Usta, bu sınıflandırmanın işlenmemiş ilk hâlini sunmuş, 2007 yılında ise bu sınıflandırmayı geliştirmiştir. Kelime grupları ilk kez bu bakış açısıyla *dört farklı tip altında* incelenmiştir:

Kelime gruplarının bulundukları mısralar, beyit numaraları belirtilerek aynen yazılmış ve ilgili kelime grubu **koyu** renk gösterilmiştir.

Bir mısradaki iki farklı kelime grubu varsa ikinci kelime grubu hem **koyu** hem de *italik* yazılmıştır.

Bir mısradaki üç farklı kelime grubu varsa üçüncü kelime grubu **koyu** ve **altı çizili** şekilde belirtilmiştir.

Hem ekli hem de eksiz kullanımların olabileceğini göstermek amacıyla $\pm$ işareti kullanılmıştır.

Ögenin ek almadığını belirtmek için bazı yerlerde $\emptyset$ işareti kullanılmıştır.

Tamamen aynı ve birbirine çok benzer örneklere yer vermemeye özen gösterilmiştir.

Ögelerinden biri ‘‘bu, şu, o; ben, sen’’ gibi kelimeler olan tamlamalar, birkaç örnek dışında incelemeye alınmamıştır.

Bicimle İlgili Özellikler

Beyitler beşer beşer numaralandırılmıştır.

Eserde bulunan Arapça bölümlere, transkripsiyon alfabesine aktarılmadan Ankara Üniversitesi DTCF Kütüphanesinde bulunan İsmail Saib yazmasındaki orijinal şekilleri kullanılarak yer verilmiştir.

Eserdeki ilk varak ‘‘a’’ olarak değerlendirilmiş ve *Transkripsiyonlu Metin* ‘‘1b’’ ile başlatılmıştır.

Kapalı é ünlüsünün varlığı kabul edilerek çalışmada bu işarete yer verilmiştir: *éder*, *géce*.

Özel isimler büyük harf kullanılarak yazılmış ancak gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır: *Mustafanun* , *Mes ‘ûddan*.

Nazal n için *ŋ* işareti kullanılmıştır : *aŋlağıl* , *bildün*

Vezin gereği bazı sesler düşürölüp kelimelerin yazımında kesme işareti kullanılmıştır: *n'èdem , n'eyler*

Eserde ‘-dur/-dür’ ekinin ‘-durur’ şeklindeki kullanımlarında, onların ek olduğunu belirtmek için kelimeden sonra kısa çizgi kullanılmıştır: *ol-durur, bir-durur*.

Arapça ve Farsça tamlamalar örneklerde görüldüğü gibi yazılmıştır: *Rabbü'l-‘âlemîn, nâr-ı saķar*.

Arapça ve Farsça ön ekler ve birleşik kelimeler kısa çizgi kullanılarak birbirinden ayrılmıştır: *lâ-merķabâ , bî-gümân , şâķib-vefâ , dest-gîr*

Eserde yazılı olmayan ancak anlam bütünlüğü oluşturmaları bakımından yer alması gereken bazı kelimeler köşeli ayraç kullanılarak yazılmıştır: [*ilm*] , [*èt*]

Kelimelerin okunuşunda, metindeki yazılışları esas alınmıştır. Yazımı hatalı bazı kelimeler düzeltilerek yazılmış ancak hatalı şekilleri dipnotta belirtilmiştir.

Eski yazılı metinlerde, özellikle XVI. yüzyıl ve sonrasında, ‘‘c’’ ve ‘‘ç’’ ayırımına dikkat edilmektedir. Bu sebeple ‘‘nice’’ ve ‘‘niçe’’ kelimeleri arasındaki görev farklılığını vurgulamak için yazımda da bu durum göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada ‘‘nice’’ ve ‘‘niçe’’ ayırımına uyulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

SÖZ DİZİMİ VE KELİME GRUPLARI

1. Söz Dizimi Hakkında Görüşler

Söz dizimi; TDK'nin Güncel Türkçe Sözlük bölümünde “Bir cümleyi oluşturan kelime türlerinin arasındaki ilişkileri inceleyen ve sınıflamalar yapan dil bilgisi kolu, cümle bilgisi, tümce bilgisi, nahiv, sentaks.”² şeklinde tanımlanmaktadır.

TDK'nin Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü bölümünde “söz dizimi”nin anlamına bakıldığında ise “cümle bilgisi” ifadesinin anlamına yönlendirmektedir³.

Cümle bilgisi; TDK'nin Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü bölümünde “Bir dilde düşünce ve duyguların tam olarak anlatılabilmesi için gramer kurallarına uygun olarak dizilen kelimelerin, kelime gruplarının cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle türlerini inceleyen bilim dalı.”⁴ şeklinde tanımlanmaktadır.

Hatiboğlu; her ulusun, kendi düşünce düzenini yansıtan bir söz dizimi olduğunu belirtmiştir. Ulusların söz dizimlerinde birbirine benzer yanları olsa da çoğunlukla farklılıklar gösterdiğini dile getirmiştir. Söz diziminin; iki kelimenin, herhangi bir ilgi ile yan yana getirilmesiyle başladığını ifade etmiştir. Bu kelimelerin bir yargı bildirerek cümle kurduğunu veya cümle kurmadan bir anlatım belirttiğini savunmuştur (Hatiboğlu, 1972: VII).

²<http://www.tdk.gov.tr/TR/Genel/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAAF6AA849816B2EF4376734BED947CDE&Kelime=s%c3%b6z%20dizimi>

³ <http://tdkterim.gov.tr/?kelime=s%F6z+dizimi&kategori=terim&hng=md>

⁴ <http://tdkterim.gov.tr/?kategori=terimarat&kelime=cümle%20bilgisi>

Bilgegil'e göre söz dizimi, bir kelimenin veya kelime grubunun başka bir kelime veya kelime grubuyla birleşmesini inceleyen bilim koludur. Kısacası burada kelime birleşmelerinin yer aldığını ifade etmiştir. Birleşik sözlerin; tam bir fikir veren birleşik sözler ve verdiği fikirde eksiklik bulunan birleşik sözler olarak ikiye ayrıldığını belirtmiştir. İlk bölümde, cümleler konusunu; ikinci bölümde ise *belirtme grupları* ismiyle kelime gruplarını ele almıştır (Bilgegil, 1963: 12, 115).

Atabay, Özel ve Çam, konuya “Bir dilin söz dizimi ile ilgili özelliklerin ve orada yer alan sorunların ortaya çıkarılması, o dilin çözümlenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Söz dizimi, dil bilgisinin olduğu gibi dilbilimin de inceleme konularının içinde bulunmaktadır.” şeklinde değinmiştir (Atabay, Özel ve Çam, 1981: 11).

Ediskun; söz diziminin, dilbilgisinin ana bölümlerinden biri olup cümle konusunu içerdiğini belirtmiştir (Ediskun, 2003: 323).

Delice, söz dizimi için “Eski dilde nahiv ve İngilizcede syntax diye adlandırılan sözdizimi, bir kelimenin veya kelime öbeğinin bir diğer kelime veya kelime öbeğiyle birleşme durumlarını inceleyen dilbilim dalıdır. Kelimelerarası bu ilişki, sözdizimsel bağımsızlığı temsil eden yüklem esas alınarak iki ayrı başlık altında incelenebilir: Yüklemsiz ve yüklemli sözdizimi.” bilgilerini vermiştir (Delice, 2003: 15).

Özkan ve Musa ise söz dizimini şu şekilde yorumlamıştır: “Söz dizimi (sentaks), dilin cümle yapısını, cümle türlerini, kelimelerin birleşme usulleri ile kelime gruplarını inceleyen gramerin büyük ve önemli bir koludur. Nasıl ki, dili düşüncenin aynası olarak kabul ediyorsak, düşüncemizi muhatabımıza iletmemizin yegâne yolu da, cümledir. Cümle, kelimelerin rastgele sıralanışıyla değil, onların belli kurala göre birleşmesinden meydana gelen bir bütündür.” (Özkan ve Musa, 2004: 99)

Banguoğlu, kelimelerin sıralanma ve bağlanmalarını yani söz birliklerini inceleyen dil bilgisi bölümünün söz dizimi olduğuna değinmiştir (Banguoğlu, 2007: 495-496).

Karahan da söz dizimi hakkında Hatiboğlu'yla benzer görüşlere sahiptir. Yargısız anlatım birimi olup varlık, kavram veya hareketleri ifade eden kelime gruplarını ya da yargılı anlatım birimi olan cümleleri oluşturan kurallara dayalı yan yana dizilişlerin söz diziminin konusu olduğunu açıklamıştır (Karahan, 2008: 9).

Özkan ve Sevinçli, söz dizimi hakkında “Bir dildeki kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dil bilgisi bölümüne *söz dizimi* (cümle bilgisi, sentaks) adı verilir. Yani söz diziminin konusu kelime birleşmeleri ve cümle bilgisidir.” yorumunu yapmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 10).

Gökdayı ise şu ifadeleri kullanmıştır: “Söz dizimi, cümlelerin yapısının yanında öbekler üzerinde de durur. ... Sözcük öbeklerinin yapısının belirlenmesi, adlandırılması, sınıflandırılması ve işlevlerinin tespit edilmesi söz diziminin üzerinde durduğu konular arasındadır. Öbeklerle ilgili bu konular, cümlelerin yapısının, anlamının ve işlevinin açıklanmasında belirleyici rol oynadığından, söz dizimi çalışmalarında önemli bir yer tutar.” (Gökdayı, 2010: 1297-1298)

Erdem ve Sarı, “Cümleyi oluşturan sözcükler bir düzen, bir hiyerarşi içinde bulunurlar. Aslında bu düzen ve hiyerarşik yapı kurallar seti halinde bir dili konuşanların zihinsel yapılarında vardır. Bu kurallar seti sayesinde doğru sözcükleri seçebilir ve cümlelerin doğruluğuna karar verebiliriz. Söz diziminin görevi zihinsel yapıdaki bu sıralanış biçimlerini belirlemek ve ortaya koymaktır.” demiştir (Erdem ve Sarı, 2010: 322).

Usta, “Söz diziminin doğru algılanması ve anlatılması için ilk basamak, kelime gruplarıdır. Kelime grupları, yargısız anlatımlar olup cümlede birbirinden farklı görevler üstlenebilir. Cümle çözümlemesi çalışmalarında eğer kelime grupları hatalı tespit edilirse yapılacak değerlendirmeler de aynı şekilde hatalı olur. Türkçedeki söz dizimi hakkında doğru yargılara varabilmek için öncelikle kelime grupları doğru tanınmalı ve tespit edilmelidir.” yorumuyla konunun hassasiyetini belirtmiştir (Usta, 2007a: 34).

2. Kelime Grupları Hakkında Görüşler

Kelime grubu; TDK'nin Gramer Terimleri Sözlüğü bölümünde “Cümle içinde kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin belirli kurallar ile yan yana getirilmesinden oluşan, yapı ve anlamındaki bütünlük dolayısıyla cümle içinde tek bir nesne veya hareketi karşılayan ve herhangi bir yargı bildirmeyen kelimeler topluluğu.”⁵ şeklinde tanımlanmaktadır.

Türkçede kelime grupları hakkında yapılan incelemelerin, değerlendirmelerin, tanımlamaların ve görüşlerin çoğu birbirinden farklıdır. Aynı konu hakkında çalışanlar arasında -aynı görüşte bile olsalar- birbirinden farklı adlandırmalar ve dolayısıyla gruplandırmalar bulunmaktadır. Belirtmek gerekir ki tüm bunlar, durumu oldukça karmaşık bir hâle getirmiş ve konunun anlaşılmasını güçleştirmiştir.

Kelime grupları hakkında yapılmış pek çok çalışma olmasına rağmen bu çalışmaların bazılarının akıldaki sorulara cevap vermekten uzak olduğunu ifade eden A. S. Ertane Baydar ve T. Baydar “Özellikle, kelime gruplarının nasıl oluştuğu, grubu oluşturan kelimelerden hangisinin ana unsur, hangisinin yardımcı unsur olduğu, bu grupların cümlelerde ne tür görevler üstlenebildikleri ve bir kelime grubunun diğer kelime gruplarının yapılarında görevli bir eleman olarak nasıl kullanılabildiği, özetle, kelime gruplarının yüzeysel yapılarından daha çok derin yapılarını gösteren ve izah eden çalışmalar oldukça azdır.” yorumuyla devam etmiştir (Ertane Baydar A. S. ve Baydar T., 2001: 27).

Kelime gruplarının kaç çeşit olduğu, hangi ortak özellikleri ve farklılıkları gösterdiği, hangi alt türlerin ve grupların bir arada bulunması gerektiği ile bir arada bulunabilmelerini sağlayan sebeplerin neler olduğu hakkında oldukça farklı görüşler vardır. Hatta kelime gruplarının adlandırmalarında bile tutarlılık bulunmamaktadır.

⁵ <http://tdkterim.gov.tr/?kelime=kelime+grubu&kategori=terim&hng=md>

Bu yüzden kelime grupları hakkındaki bazı çalışmalar; zihni kurcalayan sorulara cevap vermek yerine maalesef yeni soruları ve sorunları beraberinde getirmekte, terim karmaşasına yol açmakta ve konuyu anlaşılmasız bir hâle bürümektedir.

Buradan yola çıkarak *Hazîni'nin Kırk Hadis Tercümesinde Kelime Grupları* hakkındaki incelemeden önce araştırmacıların kelime grupları için bildirdikleri görüşlere yer vermek uygun görülmüştür.

Deny “Kelimelerin şekil bakımından olduğu gibi, mantık bakımından da bir bütün vücuda getiren her topluluğuna biz kelime grubu adını vereceğiz. Bir kelime grubu mantık bakımından az çok tam bir manayı içine almış bulunur. Şekil veya morfoloji bakımından ise esas itibariyle tek bir kelimeden ibaret imiş gibi insıraf hallerini alabilir.” ifadelerini kullanmıştır (Deny, 1943: 709). Bu bilgilendirmenin devamında ise kelime gruplarını üçe ayırmıştır: *determinatif gruplar*, *appositionnel gruplar*, *complement regimeden yapılan gruplar* (Deny, 1943: 711-772).

Bilgegil, kelime grupları yerine *belirtme grupları* ifadesiyle şunları söylemiştir: “Birden ziyade kelimeden meydana geldiği halde, cümledeki görevi bakımından bir tek kelimeden farksız olan, gerektiği takdirde yine bir kelime imiş gibi çekim eki alabilen isim soyundan kelimelerin teşkil ettiği bileşik sözlere belirtme (tayin) grupları diyoruz.” Konuyu *isim tamlamaları*, *sıfat tamlamaları*, *bağlaç grupları*, *zarf grupları*, *isim grupları*, *ikizlemeler*, *edat grupları* ve *unvan grupları* olarak sekize ayırmıştır (Bilgegil, 1963: 115-116).

Kükey, kelime grupları için *sözcük öbekleri* diyerek şunları belirtmiştir: “Birden çok sözcüğü içine alan, anlamında ve yapısında bir bütünlük bulunan, tümcede bir tek sözcük gibi iş gören; tümceden küçük, sözcükten büyük, anlamlı geniş dil birliğine ‘sözcük öbeği’ adı verilir. Sözcükler, ek alarak ya da eksiz olarak birbirine bağlanma yolu ile sözcük öbeklerini oluştururlar.” (Kükey, 1975: 3) Konuyu, on başlık altında incelemiştir: *ikilemeler*, *bağlama öbeği*, *iyelik öbeği*, *ad tamlaması (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, zincirleme tamlama)*, *sıfat tamlaması*, *ilgeç öbeği*, *ünlem öbeği*, *unvan öbeği*, *sayı öbeği*, *yükleme öbeği*, *-i’li sözcük öbeği (akkuzatif öbeği)*, *-e’li sözcük*

öbeği (datif öbeği), -de'li sözcük öbeği (lokatif öbeği), -den'li sözcük öbeği (ablatif öbeği), belirteç öbeği (Kükey, 1975: 3-40).

Hatiboğlu, kelime grupları yerine *yargısız anlatımlar* ifadesiyle şu tanımlı yapmıştır: "Yargısız anlatımlar, yargılı anlatımlara çeşitli yönlerden yardımcı olurlar. Yargısız anlatımlar en az iki sözcüğün türlü ilgi ve nedenlerle yan yana sıralanmasından doğan birliklerdir. Yargı bildirmeyen bu birlikler, anlatımlar ya kalıplaşmamış sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır ya da kalıplaşmış sözcüklerden kurulan birleşik sözcükler, deyimler veya ikilemelerdir." (Hatiboğlu, 1972: 2) Konuyu; *yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları ve kalıplaşmamış olanları* diyerek ikiye ayırmıştır. *Yargısız anlatımların kalıplaşmamış olanları* bölümünde; *ad tamlaması, (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama, takısız tamlama), adıl tamlaması, sıfat tamlaması, zincirleme sıfat tamlaması, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, çıkmalı tamlama, kalmalı tamlama, yönelmeli tamlama, ilgeçli tamlama, bağlaçlı tamlama, zincirleme ad tamlaması, karma tamlama, girişik tamlamayı* işlemiştir. *Yargısız anlatımların kalıplaşmış olanları* bölümünde *birleşik sözcükleri ve ikilemeleri* ele almıştır (Hatiboğlu, 1972: 11-95).

Atabay, Özel ve Çam; *tamlama* için şu bilgileri vermiştir: "Başka dillerde olduğu gibi, tamlama, Türkiye Türkçesinde de, yargı taşımayan en küçük söz birliğidir. Bir ad, başka bir adla ya da ad soylu bir sözcükle tamlama oluşturur. ... Tamlamada, tamlamayı oluşturan iki öge vardır. Bunlardan birinci sözcük tamlayan, ikincisi tamlanandır. Bu iki ögenin aldıkları eklerden tamlamanın türü ortaya çıkar. Türkçede tamlamanın her iki ögesinin birden ek almasıyla belirtili, birinin ek almasıyla belirtisiz tamlama oluşur. İki sözcüğünün de ek almadığı tamlama, takısız tamlama olarak belirlenir. Bir başka tamlama türü de zincirleme tamlama olarak bilinen ve tamlayanı ad tamlaması olanlardır. Bütün bu bilgilerin ışığında, tamlama, bir adın niteliklerinin başka adlarla daha iyi belirlenmesini sağlayan söz birlikleridir." (Atabay, Özel ve Çam, 1981: 14)

Şimşek, kelime gruplarını *belirtme öbekleri* olarak adlandırıp şöyle demiştir: "Sözcüklerin ikinci tür öbeklenmesi, kavramlar-arası ilişkilere dayanır. Burada adsoylu sözcükler, bir yüklem olmaksızın, doğrudan doğruya kendi aralarında ilişki içine

girerler. Sözcüklerin bu tür ilişkisinden *belirtme öbeği* adı verilen *yargısız anlatımlar* doğar. Yargısız anlatımlar, sözdiziminin alt-birimini oluşturur. Belirtme öbekleri, yargı bildirmez. Bu dil birimlerinin ortak işlevi, *kavramları* açıp genişleterek *belli etmek*'tir.” (Şimşek, 1987: 321). Alt başlıkları ise şu şekildedir: *iyelik öbekleri* [*ad takımı (belirtili ad takımı, belirtisiz ad takımı, adıl takımı)*], *niteleme öbekleri* (*ön ad takımı, sayı öbeği, san öbeği, belirteç öbeği*), *çekim öbekleri* [*ad öbekleri (yönelmeli ad öbeği, kalmalı ad öbeği, çıkmalı ad öbeği, belirtmeli ad öbeği, katılmalı ad öbeği, iyelikli ad öbeği, başka ad öbekleri)*], *eylem öbekleri, ilgeç öbekleri*], *ikileme, bağlaç öbekleri, ünlem öbeği* (Şimşek, 1987: 322-400).

Ergin, *kelime gurupları* diyerek "Birden fazla kelimeyi içine alan, yapısında ve mânâsında bir bütünlük bulunan, dilde bir bütün olarak muamele gören bir dil birliğidir.” tanımlamasını yapmıştır (Ergin, 2002: 374). *Tekrarlar* (*aynen tekrarlar, eş manalı tekrarlar, zıt manalı tekrarlar, ilaveli tekrarlar*), *bağlama gurubu, sıfat tamlaması, iyelik gurubu ve isim tamlaması, âitlik gurubu, birleşik isim, birleşik fiil (isimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, fiille birleşik fiil yapan yardımcı fiiller, iktidarî fiili), ünvan gurubu, ünlem gurubu, sayı gurubu, edat gurubu, isnat gurubu, genitif gurubu, datif gurubu, lokatif gurubu, ablatif gurubu, fiil gurubu, partisip gurubu, gerundium gurubu, kısaltma gurupları ve akkuzatif gurubu* olarak kelime gruplarını sınıflandırmıştır (Ergin, 2002: 374-397) .

Banguoğlu, kelime gurupları hakkında şunları belirtmiştir: "Sözü geliştirmek üzere kelimeler öbeklenirler, kavramlar arasında derece derece ilişkiler meydana getirirler. Böylece tek kavramdan anlatmaya doğru giderler. Bunlara kelime öbekleri (groupe de mot) diyoruz. Kimi kelime öbekleri sadece kavramları daha yakından belirtmeye yararlar.” (Banguoğlu, 2007: 496) Bu tanımlamadan sonra *belirtme öbeklerinden* ve *yargı öbeklerinden* söz etmiştir. Dilde işleyişleri farklı veya aynı kelimelerinden birinin diğerini daha iyi belirtmek üzere yaklaşmasını *belirtme öbekleri* olarak nitelendirmiştir (Banguoğlu, 2007: 496-497). Kelime guruplarını *belirtme öbekleri* şeklinde adlandırıp *ad takımları, sıfat takımları, zarf öbekleri, takı öbekleri, çekim öbekleri (isim öbekleri, fiil öbekleri), bağlam öbekleri, yanaşma takımları (san öbekleri, ayama ve soyadı öbekleri,*

künye ve mahlâs), katma öbekler (ünlem öbekleri, saplama öbekleri) olarak sekize ayırmıştır (Banguoğlu, 2007: 498-519).

Karahan, kelime grubu için "Bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelemek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimidir." tanımını yapmıştır (Karahan, 2008: 39). "Tek kelime ile karşılanamayan varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri karşılar." ve "Varlık, kavram, nitelik, durum ve hareketleri, anlamlarını genişleterek, belirterek, niteleyerek, pekiştirerek karşılar." yorumlarıyla devam etmiştir (Karahan, 2008: 39). Kelime gruplarını; *isim tamlaması (belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması), sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu (unsurları aynı olan tekrar grubu, unsurları yakın anlamlı olan tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil (bir hareketi karşılayan birleşik fiiller, bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller), kısaltma grupları (isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, eşitlik grubu) şeklinde on dörde ayırmıştır (Karahan, 2008: 39-84).*

Bozkurt, kelime grubu yerine *birlik* ifadesini kullanarak şöyle demiştir: "Her sözcük ya da dilsel simge, başka sözcüklerle belli kurallar uyarınca ilişki içindedir. Bu kurallar belli bir dizge oluşturur. ... Birlikler, Türkçenin yargısız anlatım olanaklarıdır. Sözcükten türemeye geçiş evresidir. Türkçenin dil kuralları içinde oluşan birimlerdir. Kimileyin tümceye yakın bir anlam taşırlar. Yan tümce işlevi görürler. Sözcüklerden kurulan her türlü tamlamalardır." (Bozkurt, 1995: 139) Sonra *birlikleri* şu şekilde gruplandırmıştır: *ad tamlaması (belirtili tamlama, belirtisiz tamlama), sıfat tamlaması, ikileme, ilgi birliği, ilgeç birliği, eylem birliği, eylemlilik birliği, ortaç birliği, ulaç birliği, san birliği, sayı birliği, ünlem birliği, bağlama birliği ve kısaltma birliği* (Bozkurt, 1995: 141-157).

Beserek, kelime grupları için şu bilgileri vermiştir: "Birden fazla kelimenin çeşitli faktörler vasıtasıyla bir araya gelmesi, bir bütün oluşturması kelime gruplarını meydana getirir. Kelime gruplarının en ehemmiyetli fonksiyonu, bir kelimeymiş gibi işlem görmesidir. Çünkü; kelime grupları bir cümle içerisinde bir blok, bir unsur oluştururlar. Kelime grupları bilinmeden cümlenin tahlil edilmesi zordur. Cümle konusunu da

anlayabilmek için kelime gruplarını anlamak gerekmektedir. Kelimeler yan yana gelirken birtakım vazifeler üstlenirler. Aynı zamanda kelimelerin grup oluşturabilmesinin belirli ölçüleri vardır. Bu ölçüler, kelime gruplarının çeşitlerini gösterirler.” (Beserek, 1991: 28) Kelime gruplarını şu şekilde incelemiştir: *isim tamlaması, sıfat tamlaması, isim grupları, edat grubu, unvan grubu, zarf grubu, tekrarlar (ikilemeler), ünlem grubu, bağlaç grupları* (Beserek, 1991: 28-31).

Koç, *sözcük öbekleri* ifadesiyle konuya şöyle değinmiştir: "Bir öbekteki en önemli sözcük, daima son sözcüktür. Dolayısıyla öbeğin kurucusu bu son sözcüktür. Öbekler, bu kurucu sözcüğün türüne göre ad alırlar.” (Koç, 1990: 334) Konuyu; *eylem öbeği, ad öbeği [ad tamlaması (belirtili ad tamlaması, belirtisiz ad tamlaması, eksiz (takısız) ad tamlaması, zincirleme ad tamlaması), adıl tamlaması, ön ad (sıfat) tamlaması, ad durumu ekleriyle kurulmuş tamlamalar (-dan {-den} ekiyle yapılan tamlama, -da {-de} ekiyle yapılan tamlama, -a {-e} ekiyle yapılan tamlama), ilgeçli tamlama, ikilemeli tamlama, iyelikli tamlama, bağlaçlı tamlama, ilgi ekiyle yapılan tamlama, ünlemli tamlama, eylemsili tamlama, eylemli tamlama]*, *belirteç öbeği, ilgeç öbeği* şeklinde gruplandırarak işlemiştir (Koç, 1990: 334-357).

Ediskun, kelime grupları için ayrı bir başlığa yer vermemiştir. *İsimler* konusunu işlediği bölümde alt başlık olarak *isim takımlarını*, *sıfatlar* konusunu işlediği bölümde ise alt başlık olarak *sıfat takımlarını* ele almıştır. *İsim takımları* hakkında şu yorumu yapmıştır: "Türkçede kelimelerin öbikleşmesindeki temel kural şudur: Önce yardımcı, sonra ana öge.” Konunun devamında *isim takımlarını*; *belirtili isim takımı* ve *belirtisiz isim takımı* olarak ikiye ayırmıştır. Daha sonra ise *zincirleme isim takımları* şeklinde farklı bir başlık açmıştır (Ediskun, 2003: 114-123).

Üstünova da *sözcük öbekleri* ifadesini kullanarak şu tanımlamayı yapmıştır: “İletişim yargılı anlatımlarla kurulur; ancak cümlelerde sunulan bilgiyi, duyguyu, düşüncüyü tam olarak aktarabilmek için yargısız anlatımlara ihtiyaç duyulur. İşte en az iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu bu yargısız anlatımlara *sözcük öbeği* denir. Sözcük öbeklerinde adlar, yargı bildiren bir birim olmaksızın doğrudan doğruya kendi aralarında anlamsal ve biçimsel ilişki kurarlar. Bu; bazen ekler aracılığıyla, bazen de eksiz sağlanır. Öbeği oluşturan sözcükler; yardımcı öge başta, asıl öge sonda gelecek

biçimde sıralanırlar. Yardımcı ögenin görevi, asıl unsura hizmet etmektir.” (Üstünova, 2005: 418)

Özkan ve Sevinçli, kelime grupları için “Tek kelime ile karşılanan varlıkları, hareketleri ve kavramları daha geniş olarak belirtmek veya tek kelimeyle ifade edilemeyen varlıkları, kavramları ve hareketleri karşılamak üzere birden fazla kelimeyle kurulan dil birliklerine *kelime grubu* denir.” tanımını yapmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 11-12). Kelime gruplarında iki temel öge olduğunu ifade ederek *belirtme gruplarını*; *isim tamlaması ve iyelik grubu* (*belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, eksiz tamlama*), *sıfat tamlaması, birleşik isim grubu, tekrar grubu* [*ikileme (aynen tekrarlar, eş veya yakın anlamlı kelimelerle kurulan tekrarlar, zıt anlamlı kelimelerle kurulan tekrarlar, pekiştirmeli tekrarlar)*], *aitlik grubu, edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu* (*yeterlilik fiilleri, tezlik fiilleri, süreklilik fiilleri, yaklaşma fiilleri, yarı tasvir fiilleri*) , *isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, sayı grubu, ünlem grubu, bağlama grubu, kısaltma grupları* [*yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, isnat grubu, yükleme grubu, vasıta grubu, ilgi grubu, eşitlik grubu, kısaltma (isim) gruplarının tersi görünüşünde olan kelime grupları*] on beş bölüme ayırmıştır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 17-98).

Gökdayı, *öbekler* şeklinde adlandırdığı kelime grupları için “Öbekler, *baş konumunda olan sözcüğün türüne göre adlandırılır* kuralına uyulduğunda, Türkçede olduğu varsayılan çok sayıda öbeğin, ad öbeği, sıfat öbeği, zarf öbeği, ilgeç öbeği ve eylem öbeği olmak üzere beşe indirilmesi mümkün görünmektedir. Bu durum, ayrıntıların dikkate alınmaması şeklinde değil, tutarlı adlandırma ve sınıflandırma yapılabilmesi olarak algılanmalıdır. Önerilen bu beş öbek, sözcüklerle kurulan bütün dil birliklerini karşılayamayabilir. Ancak öbeklerle ilgili çalışma ve araştırmaları önemli ölçüde kolaylaştıracığı düşünülmektedir.” yorumunu yapmıştır (Gökdayı, 2010: 1317).

Erdem ve Sarı da kelime grupları için *öbekler* ifadesini kullanmış ve şu düşünceleri belirtmiştir: “Geleneksel çalışmalarda sözcük öbekleri ana ve yardımcı unsurlar arasında kurulan çeşitli anlam ilgisi ve yapısal ilgilerden dolayı sayıca fazlalaşır. Fakat sözcük öbeklerinin tanımlanmasında önemli olan özellik ana unsurun, yani başın, sentaktik kategorisidir.” (Erdem ve Sarı, 2010: 333)

Delice, konuyla ilgili olarak *kelime öbekleri* ifadesini kullanmış ve “Birden çok kelimededen oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde bütün hâlinde yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve bir kelime türü (isim, sıfat, zamir, edat vb.) yerine kullanılan söz dizileridir.” şeklinde tanımlamıştır (Delice, 2002: 17). Sonra ise *kelime öbeklerini* şu şekilde sınıflandırmıştır: *kelimeyle kurulan öbekler* [edat öbekleri (bağlama edatı öbeği, çekim edatı öbeği, pekiştirme edatı öbeği, ünlem edatı öbeği), eksiz isim tamlaması, fiil öbeği (bir yardımcı fiil ile kurulan fiil öbekleri {yabancı isim/yardımcı fiil yapısında, fiil+zarf-fiil/yardımcı fiil yapısında}, asıl fiil ile kurulan fiil öbekleri), özel isim öbeği, sayı öbeği, sıfat tamlaması (Farsça sıfat tamlamaları, Arapça sıfat tamlamaları), tekrar öbeği (aynen tekrar öbeği, yakın anlamlı tekrar öbeği, zıt anlamlı tekrar öbeği, Farsça /be, Â, ender/ ile yapılan tekrar öbekleri, sayılı tekrar öbeği, edatlı tekrar öbeği, bir kelimesi anlamlı tekrar öbeği, aralıklı tekrar öbeği, ilâveli tekrar öbeği {‘M’ ilâveli tekrar, hece ilâveli tekrar}), unvan öbeği, zarf öbeği], ekle kurulan öbekler [iki durumlu öbek, isim tamlaması (belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, zincirleme isim tamlaması, Farsça isim tamlaması, Arapça isim tamlaması), kısaltma öbekleri (ayrılma öbeği, belirtme öbeği, ilgi öbeği, isnat öbeği, kalma öbeği, yönelme öbeği), sıfat yapım ekli öbek, yüklemsi öbekleri (isim-fiil öbeği, sıfat-fiil öbeği, zarf-fiil öbeği, şart öbeği)], diğer kelime öbekleri [iktibas öbeği, saplama öbeği] (Delice, 2002: 19).

Usta, kelime gruplarını -Yöntem ve Teknikler bölümünde de kısaca belirtildiği gibi- kuruluşlarına göre sınıflandırmakta ve bunu “ ‘Kuruluş’ sözüyle kelime gruplarının kendi iç kurallarına bağlı olarak işleyen mekanizma kastedilmektedir.” şeklinde açıklamaktadır (Usta, 2007b: 413). Usta’nın kelime grupları için yaptığı sınıflandırmada I. tip - düz (kurallı) kelime grupları: belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, sıfat tamlaması, ünlem grubu; II. tip - ters (kural dışı) kelime grupları: edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu; III. tip - eş değerli kelime grupları: tekrar grubu, bağlama grubu, sayı grubu; IV. tip - kısaltma grupları: iyelik, belirtme, yönelme, bulunma, ayrılma, vasıta, eşitlik ekleri ile oluşur (Usta, 2007b: 417-420).

İKİNCİ BÖLÜM

HAZİN'İN KIRK HADİS TERCÜMESİNDE KELİME GRUPLARI

1. I. Tip – Düz (Kurallı) Kelime Grupları

Anlam yükünü üzerinde taşıyan “asıl öge” ile bu ögeyi çeşitli şekillerde niteleyen, tanımlayan, tamamlayan veya örnekleyen “yardımcı öge”nin bir araya gelmesi, I. tip olarak ele alınan düz (kurallı) kelime gruplarının ortak özelliğidir. Bu kelime gruplarında önce yardımcı öge, sonra asıl öge gelmektedir. Böylece Türkçenin tamlama düzenindeki sisteme uymaktadır. I. tipteki kelime grupları şunlardır: *belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, sıfat tamlaması, ünlem grubu* (Usta, 2007b: 417).

1.1. Belirtili İsim Tamlaması

Tamlayanın -ın, -in, -un, -ün; -nın, -nin, -nun, -nün yani tamlayan eklerinden uygun olanı aldığı tamlama, belirtili isim tamlamasıdır. Bu tamlamada, tamamlanan ise iyelik eki alır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 19-20).

Belirtili isim tamlamasında asıl ifade edilmek istenen nesne veya kavram, iyelik eki alır. Bu nesne veya kavram, kelime grubun asıl ögesidir ve sonda bulunur. Tamlayan eki olarak asıl ögenin önünde bulunan yardımcı öge, asıl ögeyi çeşitli şekillerde ve değişik anlamlarla tamamlar (Usta, 2007a: 44).

İki isim ögesi; belirtili isim tamlamasında *aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam ilgileri* ile bir arada bulunur. Belirtme görevini birinci öge yapar. Tamlayan ve tamlanan arasındaki ilişki ekle sağlanır ve geçicidir (L. Karahan, 2008: 42-43).

kelime/kelime grubu (tamlayan eki) → kelime/kelime grubu (iyelik eki)

y.ö.

a.ö.

Niteleme yönü:

1.1.1. Öğeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması

Kelime grubunun kuruluş şartlarını tamamıyla taşıyan, tek bir kavrama karşılık gelmek üzere kurulmuş isim tamlamaları, bu bölümde ele alınmaktadır:

Ümmete kötardı Hakkun rahmetin	28
Bir nice yārun sözün kıldum kabūl	61
Rahm idün siz yerde Hakkun kulına	76
Kim saña oldı Hudānun rahmeti	91
Bu sözün isnādı andandur tamām	116
Ol ‘ Alīnün hürmetine bu zamān	253
Pes ola ‘ ilmün kapusı ol velī	299
Şaldı ṭamunun kapusına özin	377
Sevdüğümün hürmeti içün seni	650
Pes Hudānun buyruğın ı tutdılar	699
Qıl ta‘ accüb Taqrının takdīrine	764
Bu devenün yuları saña deger	1090
Birbirinden ellerinün parmağın	1413
Bir de kulun yavuzı bī-bāk ola	2396
Oldı aşhābun yigirmisi esir	2413
Olur ikinün sözi dağı kabūl	2508

İsim tamlamasının iki mısraya yayıldığı ve beyit boyunca devam ettiği de görülür:

Hem şorardı atasınun adını	2530
Mevlidini yerini bünyādını	2530

Bir mısradaki bazen birden fazla isim tamlaması bulunabilir:

Çeşmümün nûrî benüm nîk-ahterüm 850

Yardımcı öge ve/veya asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Ol kulumun cümle ‘aybı örtile	627
Ol kuluñ dört biñ günâhı iy emîn	637
Söylemek olmaz anun biñde birin	810
Ol fülân şahşun kapusından meger	1471
Luţfumun deryâsınun pâyânı yok	1687
Cennet ehlinün birisine Hudâ	2175
Çıldıguñuz eylugin biñde birin	2540

Türkçede ses değerleri birbirine benzeyen hecelerden biri bazen düşürülebilir. Bu durum, isim tamlamalarında da görülür:

Eytdiler **Taḡrun şıfâtın** söylegil 1594

Birbirine benzeyen hecelerden biri düşmekle birlikte vezin gereği metinde ögeleri yer değiştirmiş bir örnek de bulunur:

Nice ol **ḡālî anaḡ** pes bugün 1169

İsim tamlamalarında bazen yardımcı öge, ayrılma durumu eki (–dAn) alarak belirtili isim tamlaması oluşturur. Burada “benzerleri arasından birini seçme” anlamı bulunur:

Erba‘inden bu bêşincidür yine	354
Geldi ol taşdan biri daḡı o dem	382

Leyk ‘avratlardan ĩmāna gelen	471
Uşagından tıfl olan dahı bile	511
Evliyālardan biri ol mehlikā	1524
Dostlarumdan biri anda bu maḥāl	1758
Ben ḫamulardan raḥīmem bil ‘ayān	1776
Ümmetümden her kişi turup şabāḥ	2087
Hūrilerden birisi çıkdı negāh	2159

Yardımcı öge ile asıl öge arasına bazı tamamlayıcı ögelerin girdiği de görülmektedir. Bu ögeler *kim*, *dahı*, *çün* gibi bağlaçlar veya anlamlı sözler ya da tamlamalar olabilir:

Her kimün kim niyyeti pes ḫayr ola	112
Şaliḫün yahşı tutardum ḫürmetin	194
Erba‘inden bu bēşincidür yine	354
‘Ömrümün bu nev‘ ile geçdi çoğı	501
Geldi ehlinün güler buldı yüzün	601
Ol ḫulun bizden yaḫa hem gelmegi	626
Hem behiştün sizi sultānı kılam	745
Hem Hüseynün dahı ḫanlı gömlegin	1000
Ol za‘ifenün hem eli oldı hoş	1175
Her kimün kim ola ā‘māli iyü	1420
Kiminün atası var yā ḫardeşi	1546
Her kişinün kim ḫayāsı olmaya	1901
Cümlesinün tığıla boynın ura	2418
Fi‘linün göre cezāsın ḫaş u ‘ām	3137

Yardımcı öge ile asıl ögenin bazen yerlerinin değiştiği göze çarpar:

asıl öge ← yardımcı öge

Rahmetine Allāhuñ yakındur ol	118
Dedi ķorkuñ dan senüñ iy Girdgār	143
Yeg seversin şadisinden İblisüñ	201
Leşkeri Māliküñ ol dem geldiler	379
Ėulluğunı odun elden kıoyamazam	500
Hikmeti çok Hālīķuñ bunun teki	767
‘Ādetiydi Muştafānuñ iy ulu	820
Hem fedā olsun saña cānum benüm	954
Lezzetine meşğul ola cennetüñ	1245
Ėullarında Tañrının şerh eylenüz	1781
Hem yigirmi üç erba‘inden bu-durur	2084
Āşināsı olmağıl ţālihlerüñ	3050

Bazen yer değıştirmiş yardımcı öge veya asıl öge, bir kelime grubundan oluşur:

İbtidāsında her işüñ iy Ėakīm	1
En yukaru Ėapusına dūzaķuñ	1274
Vardı bir atı şāhuñ sevgülü	2955

Yer değıştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin de girdiğı görülür:

Rāvisidür İbn-i Mes‘ūd bu sözün	1890
Ümmeti evvel geķen serverlerüñ	2099
Sende var şimāsı çün şālihlerüñ	3050

Belirtili isim tamlamalarının pekiştirme, abartma gibi anlamları karşılamak üzere kullanıldığı örnekler de yer alır:

Ėullaruñ seksen yaşar Ėulı yakīn	274
---	-----

Anlarıñ ulularından on kişi	295
Dedi sen ümmeñlerümün anası	1006
Rahmetün kañresinün bir kañresin	3408

Bazen belirtili isim tamlamasında tamlayan ekinin düşürüldüğü örnekler vardır. Burada göze çarpan özellik ise vurgulama, abartma veya pekiştirmenin amaçlanmasıdır:

Bilürüz aḥvālin iy cānlar cānı	169
Menziline gitdi ol cānum cānı	214
Söyledi kim yā nebīler serveri	1008
Qıl beni mü'minler anası dedüm	1021
Eyleyem daḥı seni begler begi	2422

1.1.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtili isim tamlaması

Cümle içerisinde görevli bir öge olarak kullanılan ama leksikolojik açıdan tam bir kalıplaşmaya uğramamış belirtili isim tamlamaları bu bölümde ele alınmaktadır:

Bir ḥikāyet her ḥadiṣün üstine	52
Ol depe un olduğunun ecrini	108
Ādemün ḥalk olduğundan iy emīn	287
Bil yaḳīn kim dünyenün içi tolu	630
Vardı bir kavmin içine düşdi ol	664
Beyt-i Ma'mūrun yanında iy cüvān	704
Çün yaḳın geldi ' Alīnün katına	1078
' Avretün elinün üstine ' ayān	1170
Rāfizīlerün öñinden de niḳāb	1208
Süreler cümle şırātun üstine	1227

Her birisinün öñinde bir tabak	1532
Ben bu şahşun üstine kılmam namāz	1661
Bir devenün üstine oldum süvār	1882
Siz cenāzemün öñinde gidünüz	2563
Geçmişidi gecenün nışfı yakīn	2696
Rūzgārınun içinde bir zamān	2878
Bāyezīdün karşına geldiler	3106

Bazen isim tamlaması, ilk mısranın sonunda başlayıp ikinci mısranın başında tamamlanır:

Birine bir dahı yazar ol kulun	1688
Defterinün üstine bellü bilün	1688

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği de görülebilir:

asıl öge ← yardımcı öge

Görmemişdük böyle ëtdüğün senün	238
Arasında dişinün balık eti	756

1.2. Belirtisiz İsim Tamlaması

Tamlayanın tamlayan eki almadığı tamlama, belirtisiz isim tamlamasıdır. Tamlayan bu eki almayınca kişi, nesneye sahip olmaz. Tamlanan ise ek alır. Böylece belirtisiz isim tamlaması daha çok cins ismi oluşturur. Bu tamlamada; ögeler arasında belirtili isim tamlamasında olduğu gibi geçici değil, kalıcı bir ilişki vardır. Bu yüzden belirtisiz isim tamlamasında kelimeler, anlamca kaynaşmaya çok uygun bir özellik taşır (Özkan ve Sevinçli, 2009: 25).

Başka bir ifadeyle yardımcı öge, ek almaz ve başta bulunur. Asıl öge ise iyelik eki alır ve yardımcı ögeden sonra gelir (Usta, 2007a: 59).

Belirtisiz isim tamlaması; *belirsiz, genel bir nesneyi, bir türü* ifade eder. Tamlamada iki öge arasına başka bir öge giremediği ve ögeler yer değiştiremediği için nesne ismi olarak kullanılmaya en elverişli kelime gruplarından biri olarak değerlendirilir (L. Karahan, 2007: 44).

kelime/kelime grubu → kelime/ kelime grubu (iyelik eki)
y.ö. a.ö.

Niteleme yönü: →

1.2.1. Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması

Belirtisiz isim tamlaması, asıl görevinde kullanılarak cins ismi yapar:

Arasında dişinün balık eti	756
Eski şemle pāresiydi gönlegi	832
Ḥurma çöpünden aḡa ḡayrū'n-nisā	833
Bil 'ayān bir ḡoḡ derisi iy emīn	843
Ḥurma yaprağıdır içinde 'ayān	845
Şimdi gel kāfir sözünü anla sen	1404

Yardımcı öge ile asıl öge bir araya gelerek zaman kavramına karşılık olur:

Hem külümi yēl gününde siz yine	137
Cum'a günü varuban ḡusl eylemek	432
İki cum'a arasında her ḡaṡā	685
Yā benī Ādem eger maḡşer günü	734

Bedr gününde şehīd olanlara	935
Cum‘a gècesi olıcağ ol emīn	1525
Hem receb ayında ‘ādetdür bize	1851
Her kaçan olsa kıyāmet sâ‘ati	1941
Dağı dördinci oruc ayın tamām	3228

Bazen yardımcı öge ile asıl öge bir araya gelerek yer, mekân bildirir:

Ol Medīne kūşesinde iy emīn	78
Bu siyāset meydânına yétürün	2453

Yardımcı öge ile asıl öge bir araya gelerek bir topluluğa ait olma kavramı ifade eder:

Bir niçe dīn kardeşi ile bile	57
Buluban kūy ehlini ol dem şorar	162
Dedi tır bāzāra var iy dīn eri	264
Maḥşer ehli çağrışur vā ḥasretā	371
Ol zamān kim cennet ehli cennete	782
Dağı cin kavmindenem bilgil ‘ayān	1492

Yardımcı öge, özel isimden oluşabilir ve tamlama belirlilik ifade edebilir:

Ol Medīne kūşesinde iy emīn	78
Ḥaḳ resūlinden rivāyet eyledi	132
Bize ta‘līm ède İslām dīnini	494
Ol Muḥammed dīnine girsem hemān	502
Hem Yemen mülkinde ola Mısr u Şām	807
Giriser evvel Muḥammed ümmeti	1222
Bunı Ḥassān oğlu ol ‘Abdu’ş-şamed	2121

Belirtisiz isim tamlaması, bazı örneklerde terim olarak kullanılan kavramları karşılar:

Taḡrı adın ben daḡı yād eylerem	3
Cān ḡulaḡı yla baḡa ol müstemî‘	36
Ma‘ şiyet deryāsına ḡarḡ olmışam	40
Çün ecel yaşduḡına başın ḡodı	135
Ṭaḡ namāzına meger kim ol velī	227
Ol cehennem yolına erzānıdı	247
‘ İlm eyesi uğrılardan ḡam yemez	329
‘ İlm ehli niçeye olur şefī‘	334
Bizi tevḡīd ehli ḡılduḡ yā İlāh	397
Yok-durur cānuḡda çün dīn revnāḡı	509
Tā ki düşmen fitnesinden ḡurtıla	627
Sen bizi tamu odına yaḡmaḡıl	892
Ḥasret odıyla ciger ṭaḡlamayam	956
Eyleyem tamu ḡapusunda maḡām	982
Ṭoldurup ḡasret yaşını gözüme	1002
Altı dirhem vërdüḡ Allāh yolına	1114
Başdan aparmış-durur dünyā sözi	1390
Bunı dër kim uş benem ḡurbet evi	1394
Yalıḡuzlık menzili vaḡşet evi	1394
Hem benem ḡurt ḡuş evi bil iy şebāb	1395
Ḥabrine cennet ḡapusu açıla	1403
Kim ki terk ètdiyse dünyā şöhretin	1447
Bulur ol elbette ‘ uḡbā devletin	1447
Āḡiret evinde mesrūr eylegil	1453
İşüdüp yër ü gök ehli ède ḡurūş	1705
Hem belā vaḡtinde göḡlin şād ède	1897

Cân kuşu seyr êtdi boş kaldı kafes	2304
Ġaflet uykusundan ol uyanmaya	2395
Bir zamân eylen göñül gözün uyağ	3218

Belirtisiz isim tamlaması kuruluşunda olmakla beraber, belirtili isim tamlamasından eksilti yoluyla ortaya çıkmış izlenimi veren örnekler de vardır:

Muştafa dedi eyâ çeşmüm nûr	994
Hak selâmın getirüp peygambere	1031
Kim bu âyet ma' nisini şordılar	1179
Nâr zaḥmetine nice şabr êdelüm	1291
Şabr êdemezler cehennem zaḥmına	1362
Ṭamu zaḥmı tenlerinden arına	1379
Ya' ni mevt zıkrini êylen şubḥ u şâm	1391
Raḥmetüm şuyı yla ağardam yüzün	1707
Ehl-i 'ilm ayağı altında ğubâr	3412

1.2.2. Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan belirtisiz isim tamlaması

Cümle içerisinde görevli bir öge olarak kullanılan ama leksikolojik açıdan tam bir kalıplaşmaya uğramamış belirtisiz isim tamlamaları bu bölümde ele alınmaktadır:

Pes dedi Hak ḥazretine iy Hudâ	125
Hak katında tâ ki ol nâcî ola	130
Mâlik-i Dînâr vaktinde meger	473
Kiçisi kodı elin od üstine	484
Pâdişeh katında ola ḥürmeti	574
Minber üstinde oturanda imâm	683

Ol melâ'ik hürmetine yâ İlâh	725
Cennet içinde mü 'ebbed olalar	1044
Dedi bir gün Resûl katından meger	1056
Fâtıma katına girdüm içerü	1057
Tahtları Hak emri ile ol zamân	1195
İsrâfîl elinde olur yevm-i dîn	1442
Çünkü çıktı şehr içinden h'âr u zâr	1722
Halk arasına çıkasın gâh gâh	2126
Nâr içinde içi âh u zâr olur	2229
Yola serkeşlik hayâliyle gide	2392
Tomışıldı ev içi şeytânıla	2910
İki kardeş arasında söz dèye	3253

Belirtisiz isim tamlamalarının özelliklerinden biri, kalıplaşmış örneklerinin bulunmasıdır:

Yüridenden gökyüzünde mihr ü mâh	6
Öz eliyle kabrine kodı anı	214
Âdem oğlunu kamu iy Zü'l-kerem	403
Yeryüzünde yaraduram ben yakîn	689
Sen iy Âdem oğlu kıl benden hayâ	729
Ağlayup göz yaşını eyler sebîl	828
Şalaram anı terâzû gözine	999
Nâr elinde olmuşuz böyle zebûn	3125
Gerçi ola yüzleri âdem yüzi	3331

1.3. Sıfat Tamlaması

Sıfat tamlaması; sıfat ögesi ve isim ögesinden meydana gelir. Sıfat ögesi, ismin önünde bulunup onu niteler veya belirtir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 30).

Bu tamlamada sıfat, yardımcı öge; isim ise asıl ögedir. Sıfat görevindeki yardımcı öge, tek başına değerlendirilirse isim, sıfat, zarf vb. olabilir. Bu durum, onun sıfat gibi kullanılmasına engel değildir (Usta, 2007a: 68).

Başka bir deyişle tamlayan, sıfat; tamlanan ise isimdir. Bu tamlamada, isim ve sıfat ögesinin eksiz birleştiği ve iki ögenin de gruplaşmayı sağlayan herhangi bir ek taşımadığı belirtilir (L. Karahan, 2008: 48-49) .

kelime/kelime grubu (Ø) → kelime/ kelime grubu
y.ö. a.ö.

Niteleme yönü: →

Tanımda özellikleri sıralanmış olan ve metinde yer alan sıfat tamlamaları ile ilgili örnekler şu şekildedir:

Ṭoğrı yola başlayan her azmışı	2
Muştafâdur cümle ‘ âlem serveri	14
Pāk rūḥı na erişün şubḥ u şām	31
Dê kızıl altun midur yoḥsa gümüş	1595
Göndürüldi ṭoğrı peygamber bugün	1867

Yardımcı öge, pekiştirilmiş bir kelimedenden oluşabilir:

Ḳıpқызыл қана boyanmış iy ulu	1468
--------------------------------------	------

Yardımcı öge, belirsiz sıfattan oluşabilir:

Anlarınla zeyn olur her bir kelām	35
Bundan özge bulmadum hiç bir sened	43
Bir nice söz nakl olundı iy emîn	58
Ba‘ zı kimse meclis içre söyledi	59
Kim saña buncılayın mu‘ ciz vērür	1644

Yardımcı öge, soru sıfatından oluşabilir:

Ne şıfatlı dur baña şerh eylegil	1643
---	------

Yardımcı öge, bir kelime grubundan oluşur:

Yine ol hātūn kişi dēdi revān	1913
Yahşı şālīh kişi dēdi dēyünüz	2563

Bir kelime grubundan oluşan yardımcı öge, asıl ögeyi sayı veya nitelik bakımından tamamlar:

Bir şevāb iş tābi‘ ētgil sen aña	357
Her birine dürlü dürlü zīneti	404
Bir yüce āvāzıla oğur ezān	708
Bunlara geldi öküş dürlü ta‘ ām	1540
Gör kıılır aña niçe dürlü ‘atā	1696
Bir büyük taş ı alup gitse bile	1810
Bir ulu taş çıkdı ol dem der-zamān	1821
Tārīk adlu bir kişi geldi yine	1864
Anda biñ dürlü hacāletler gelür	1937

Bir yüzi qara günahkâr bendeyem	2668
Bir ulu şâlih kişiydi müttakî	2823
Bir Müsülmân kardeşün gelse eger	3266
Bir yavuz cabbâr zâlim pâdişâh	3350

Yardımcı öge, sıra sayı sıfatından oluşabilir:

Anı altıncı hadîş de dinledün	686
Vardı dördüncü göge kıldı karar	701
Bu otuzuncu hadîş oldu ‘ayân	2511
Bilgil otuz dördüncü keyfiyyetin	3279

Yardımcı öge bazen asıl sayı sıfatından oluşur:

Sünnetümden kırk hadîşi cem‘ êde	46
Her birini naql kılmış bir ulu	50
Leyk cem‘ olmuşdı bende üç hışâl	182
Dağı kılsa her kişi bêş vakt namâz	428
Her kapusunda anuñ yétmiş melek	681
Yêdi kerre ol tavâf êtsün aña	697
Arkasında bir cıdâ nisbetlü şey	753
Bir elinde varıdı bir vaşla et	1130
Bir içim şu kılasın aña ‘atâ	1156
Bir kadeh şu vêrdi baña hem atam	1162
Ginligi yigirmi arşun ola hem	1184
Dê ki yüz mişkâl gümüş vêrmış aña	1561
Yüz bidev mâye vêrelüm biz aña	1610
Bir niçe günden işitdük nâ-gehân	1862
Kim niçe yüz biñ melek êde kıyâm	2810

Kırk biñ yıldur işidürem ben yaķın 3146

Ol deñizden ger ola **bir kaṭre şu** 3407

Bazı sıfat tamlamaları zaman kavramı ifade eder:

Diledi **ol gece** Ḥaḳdan ümmetin 28

Varıdı dēr bir kişi **evvel zamān** 121

Asıl ögenin çokluk eki aldığı bazı örnekler vardır:

Ben severdüm leyk **şālih kulları** 190

Er kişilerden yakın bil dünyede 470

Var **ulu tağlar** oddandur kamu 856

Cāna koyar ol **öküş lezzetleri** 1392

Ol **cemīʿ** işlere ḳādir-durur 1600

Nadir de olsa, bazen yardımcı öge ek alır:

Bêş yüz yıllık yol-durur anla hemin 705

Hem yüzi **on dört gecelik ay** gibi 2845

Yardımcı öge ile asıl öge arasına başka sözlerin girdiği bir örnek vardır:

Var-durur **bir** koñşumuz **ḥātūn kiři** 2269

Sıfat tamlamasının vezin gereği metinde ögelerinin yer değıştirdiği bir örnek göze çarpar:

Hem içi **gevherdür** anuñ **toptolu** 1680

1.4. Ünlem Grubu

Bir ünlem ve bir isim ögesinden oluşan kelime grubu, ünlem grubudur. Tamlayan, ünlem; tamlanan ise isimdir. İsim ögesi, tek kelimeden de kelime grubundan da oluşabilir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 86).

Ünlem grubunda yardımcı öge; başta bulunur, görevli bir sözdür ve ünlem ifade eder (Usta, 2007a: 83).

İsim ögesi ise sonda bulunur. Ünlem ve isim ögesinin eksiz birleştiği belirtilir (L. Karahan, 2008: 70).

<u>ünlem</u>	→	<u>kelime/ kelime grubu</u>
y.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: →

1.4.1. Yardımcı ögesi “yâ” ünleminden oluşmuş ünlem grubu

Yâ aḥî gel gönlüñi kıl müctemi‘	36
Dèdi yâ Rabbi ‘ ibādātum ḳanı	127
‘ Afv ḳılgıl cürmümi sen yâ İlāh	195
Hem üçünci şöyle bil kim yâ Kerîm	196
Yarlıgarısañ beni sen yâ Raḥîm	196
Hem olaruñ ḥürmetine yâ Ğanî	216
Yâ ḳavüm siz cenneti eyleñ taleb	773
Dèdi Zehrâ yâ nebî sen bu zamān	853
Fâṭımā dèdi ki diñle yâ ata	996
Yâ İlāhî ḥazretüñden diledüm	1021
Fâṭıma dèdi ki billāh yâ imām	1059

Ġamlu olup söyledi ki yā velī	1072
Dèdi hikmet bu-durur yā müsłimīn	1433
Ĥaḵ baḡa emr eylemişdür yā ḡabīb	1493
Dèdi Şābit yā yigit vèrgil ḡaber	1556

Yardımcı öge “yā” ünleminden, asıl öge ise özel isim veya unvandan oluşur:

Sen mi dèmişsin bunı yā Muştafa	430
Dèdi ḡurtar yā Hübel bundan beni	650
Dèdi yā ‘Uzzā ḡalāş eyle beni	651
Yā Benī Ādem saḡa vèrem ‘ayān	732
Muştafa dèdi ki dème yā ‘Ömer	846
Ḳayḡuḡı yā Āyişe ref’ ét dèdi	1034
Eydeler kim yā Eba’l-Ḳāsım amān	1332
Sözi yā Ḥannān u yā Mennān idi	3191

Yardımcı öge “yā” ünleminden oluşur ve asıl öge Türkçe ek alır:

Dèdi Allāh yā melā’ikler bilün	688
Dèdi yā kızum işitgil söyleyem	1137
Mālik eydür yā şakīler pes niçün	1269
Pes eyde yā kullarum toḡrı dèḡüz	2186

Yardımcı öge “yā” ünleminden, asıl öge ise kelime grubundan oluşur:

Söyledi kim yā nebīler serveri	1008
Söyleye kim yā şekāvet ehli siz	1307

1.4.2. Yardımcı ögesi “iy” ünleminden oluşmuş ünlem grubu

İbtidâsında her işün iy hakîm	1
Bir nice söz naql olundı iy emîn	58
Bir hikâyet geldi dinlegil iy yâr	225
‘Aklıñı cem‘ eyle iy ârâm-ı cân	282
Biri merdûd olmaya iy pür-uşûl	289
Çok olur düşmânı bilgil iy dede	312
Anlara dèdi ‘Alî iy merdümân	350
Dèdi bir gün kiçisi kim iy ağî	476
Dèdi iy kardaş gel imdi gidelüm	488
Bir kişi gelse namâza iy hümâm	683
Çünkü Nûha degdi nevbet iy ulu	700
Hem senünle bile olsa iy beşer	735
Ger yaqîn bilmez olursañ iy denî	738
Rızkı Haq üstinedür iy mu‘teber	750
Çıkarup yêr anı ol iy nîk-hû	761
Kim senün çün vèrem iy mâtem-zede	802
Egnüme rahtum alayın iy cüvân	829
Yok ‘Ömerce tākātüm iy reh-nümâ	973
Qarz vère Tanrıya iy reh-nümün	1068
İyü varmışsın dèdi iy hoş-nihâd	1075
Yok-durur naqdum elümde iy cüvân	1081
Söyledüm aña ki iy ana neden	1133
Uş bağıller menziline iy oğul	1159
Hem yine bir taht dağı iy hâce	1191
Sizde niçündür bu ‘aceb iy ‘ amû	1259
Kim severdüm ben seni iy muhterem	1398

Dèdi iy baba benümle gel berü	2894
Dèdiler anı n'èdersin iy kişi	3047
Ola kırk biñe şeff' iy dostān	3319

Yardımcı öge “iy” ünleminden, asıl öge ise özel isim veya unvandan oluşur:

Bilgil iy Mūsā bunı şimdi yakīn	203
Nite yakarsın oda iy Zū'l-minen	405
Hürmetine anlaruñ sen iy Hudā	472
Çok şükür dergāhuña iy Dādger	724
Ol ' Arab dèdi aña iy Bū'l-Hasan	1079
Bir ġarībem bilgil iy Şīr-i Hudā	1082
Bize iy faḥrū'l-kıyāmet bir meded	1335
Dèdi dinle sözümi iy Bāyezīd	3036
Dèye iy Ġaffār u Hayy u Zū'l-celāl	3145

Bazen “iy” ünlemiyle kurulan ünlem grubu, kişi zamiri kullanılarak pekiştirilir:

Hāk rızāsıçün n'ola sen iy ata	1156
Dèdi iy 'aklı kem bed-ef'āl sen	2358

Bir örnekte ünlem grubu içerisinde, başka bir ünlem ifadesinin saklandığı görülmektedir:

İy Hudāvendā bunı eyle 'ayān	1766
-------------------------------------	------

Yardımcı öge “iy” ünleminden oluşur ve asıl öge Türkçe ek alır:

İy melekler kulumı siz terk édün	96
---	----

İy ‘ azîzüm cem‘ kıl ‘ aklunı hoş	678
Muṣṭafā dèdi aṇa iy duḡterüm	850
İy günehkârlar ümidi yèt bize	1333
Dèdi iy uṣaqlarum kıldum ḡayā	2286
Ṣabr èdüṇ iy kızılar kıoyuṇ beni	2288
Dèdi iy oḡlanlarum bilüṇ ‘ ayān	2889

Yardımcı öge “iy” ünleminden, asıl öge ise kelime grubundan oluşur:

Söyledi pes Āyiṣe iy yüzi gül	1011
Ne dèr aṇa ḡabri gör iy dīn eri	1405
İy utanmaz kâfir-i ehl-i ḡaṭā	1406
Dèr Enes dèdi bunı iy toḡrı yār	1506
Bunda ḡaldum ben ölüp iy yüzi māh	1552
Oḡlınuṇ ḡayrına iy cānum cānı	1567
Dèdi kim iy faẓlı çok Perverdigār	2666
Ṣimdi gel iy rızāsın isteyen	3383
Ḥālıḡuṇ faẓl u ‘ aṭāsın isteyen	3383

Yardımcı öge “iy” ünleminden, asıl öge ise kelime grubundan oluşur ve bu kelime grubundaki yardımcı öge çokluk eki alır:

İy günehkârlar penāhı el-ḡıyāṣ	1343
El-ḡıyāṣ iy ḡaste diller merhemi	1344
El-ḡıyāṣ iy kimsesüzler hem-demi	1344

1.4.3. Yardımcı ögesi “eyā” ünleminden oluşmuş ünlem grubu

Bu ‘aceb-durur **eyā şāhib-vefā** 251

Söyle sen daḥı **eyā şāhib-ḥayā** 972

Yardımcı öge “eyā” ünleminden, asıl öge ise özel isimden oluşur:

Ben daḥı bilgil **eyā Mūsā** dedi 414

Bazen “eyā” ünlemiyle kurulan ünlem grubu, kişi zamiri kullanılarak pekiştirilir:

Sen eyā mü ’min yēme ḡam rızķiḡün 747

Yardımcı öge “eyā” ünleminden, asıl öge ise bir kelime grubundan oluşur:

Muştafa dedi **eyā çeşmüm nūrı** 994

2. II. Tip – Ters (Kural Dışı) Kelime Grupları

II. tip olarak ele alınan ters (kural dışı) kelime gruplarında da “asıl öge” vardır ve anlam yükünü üzerinde taşır. Ancak bu öge, yardımcı ögeden önce gelir. Grup, bu nedenle bu adı alarak I. tipte bulunan grupların ve *Türkçenin tamlama sistemindeki dizime aykırı bir durum* taşımaktadır. II. tipteki kelime grupları şunlardır: *edat grubu, unvan grubu, birleşik fiil grubu* (Usta, 2007b: 418).

2.1. Edat Grubu

Edat grubu, edatların anlamlı kelimelerle oluşturduğu birliktir. Anlamlı kelimelerle edatlar arasındaki bağlantı, ekli veya eksiz kurulur. Bu durum, anlatılmak istenen konuya uygun olarak değişir (Usta, 2007a: 87).

Bu grupta isim ögesi önce, edat ise sonra bulunur. Bu edatların (*için, gibi, göre, kadar, degin, sonra, ile, doğru, beri, üzere vb.*) sonuna geldiği isimlerle fiiller arasında ilişki kurarak söz diziminde önemli bir görev taşıdığı belirtilir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 52).

Edat grubunda ögeler, ekli veya eksiz birleşir. Bu durum, ismin ve edatın türüne göre değişir (L. Karahan, 2008: 63).

kelime / kelime grubu (± çekim eki) ← edat
a.ö. y.ö.

Niteleme yönü: ←

Edat grubu ile ilgili metinde yer alan örnekler, alfabetik sıra ile verilmektedir:

bile

Cum‘a günü kim imāmıla bile	721
Halkıla bile oluram ol zamān	1436
Mağribi kılduk anunıla bile	2123
Dedi aña gel bizümile bile	2902

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu bir örnek bulunur:

Bir niçe dīn kardeşi ile bile	57
--------------------------------------	----

birle

Anlaruñ birle seni görüşdürem	1040
--------------------------------------	------

Asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Var ümidüm bu sebeb birle meger	54
--	----

Ol nişān birle inana ol saḡa	1560
Ol şıfatlar birle kim dēdüm ʿayān	1754

gibi

Ditredi yapraḡ gibi aʿzām varı	94
Gündeki gibiydi siz bilün yaḡīn	239
Muştafa dēdügi gibi ol ʿAlī	299
Bize daḡı ṭapmayanlar gibi ol	478
Niçe bunuḡ gibi muʿciz gördiler	1827

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu bir örnek vardır:

Hem yüzi on dört gecelik ay gibi	2845
--	------

degin

Ḳıldı anda aḡşama degin namāz	532
--------------------------------------	-----

Asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Ṭuta baʿzınuḡ topuḡına degin	1319
-------------------------------------	------

dek / dak

Söylegil nice şabāḡa dek bugün	2007
Bir iki loḡma ḡalanadaḡ ṭaʿām	2546

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu bir örnek bulunur:

Tā gelen cumʿa günine dek bular	2812
--	------

gêrû

Pes yigitler süreler **andan gêrû** 1310

içre

Meclis içre otururken cem' ile 57
Vardı bir **virâne içre** ol hemân 524
Ol **harâbe içre** aç yatanların 554
Nite kim **dîn içre** aňlar bu muhâl 558
Kim **kelâmı içre** bunu âşikâr 749
Cennet içre bâr-gâh-ı sâbıkîn 847
Uş **cehennem içre** etimüz erir 1296
Ol iki rek' at **namâz içre** eger 2806
Dûzağ içre cem' olanda ehl-i nâr 3116
Nicesi kim ola **şu içre** nemek 3367

Bazen asıl öge, bir kelime grubundan oluşur:

Dahı **İncîl ü Zebûr içre** beyân 455
Ol yeşil kuş **ol zamân içre** iner 759
Bu hayâl içre perişân olmuşam 2922

içün / çün

Dünye içün belünji berk eylesen 743

Asıl ögenin kelime grubundan oluştuğu örnekler bulunur:

Çünkü **ol hayr içün** etmişdi garaž 111
Hak rızasıçün n'ola sen iy ata 1156
Bir iş içün dahı olmuşam melûl 1925

karşı

Küfr ehli **bunlara karşı** bağa 3129

öñdin / öñdün

Cümleden öñdin olupdur hil'ati 18

Cümleden öñdün erişür ni' mete 2215

ötrü

Dinümi **dünyādan ötrü** şatmazam 2427

Asıl öge, bir kelime grubundan oluşabilir:

Şeyh Naşrāniden ötrü Girdgār 255

Evliyâyı **ol cihetden ötrü** ben 631

özge

Senden özge cümle handān iy emīn 1542

şonra

Ben **ölenden şonra** oda urasız 136

Bazen asıl öge, bir kelime grubundan oluşur:

Bir zamāndan şonra geldi Cebre'ıl 1647

Redd olandan şonra olam ehl-i nār 2736

Bir örnekte yardımcı öge ile asıl öge yer değiştirdiği görülür:

Şonra biñ yıldan gele çün taşkaru 3162

tek

Anlaruñ tek ol dañı kıldı hıñāb	310
Enbiyā tek tā kerāmetler vèrem	731
Hıkmeti çok Hālıkuñ bunuñ teki	767
Kimisi yèl tek eser bilgil ‘ayān	1228
Seni dañı yoldaşuñ tek öldürem	2442
Men tek olsa şad hezārān fevc fevc	3406

üste

Hem yèr üste döşegümüz gündüzin	844
--	-----

üzre

Bir gürüh ola Şırāt üzre ‘ayān	1231
Yüzleri üzre çekerlerdi kamu	1256

Asıl ögenin kelime grubundan oluştğı bir örnek bulunur:

Ol menāre üzre çıkar bellü bil	707
---------------------------------------	-----

yaña

Ol kuluñ bizden yaña hem gelmegi	626
Göñlüni dönderdi putlardan yaña	649
Tevbe kıldum döndüm Allāhdan yaña	1987
Gitdi mescidden yaña kıldı nazar	2697
Var getür dedi anı benden yaña	2975

yukaru

Dīn içinde ger özün den yukaru	3269
---------------------------------------	------

2.2. Unvan Grubu

Bir unvan veya akrabalık isminin bir kişi ismiyle oluşturduğu kelime grubuna unvan grubu denir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 56).

Bu grupta özel isim, yardımcı öge konumunda olup başta yer alır. Unvan ise sonda bulunur. Unvan grubu bazen sıfat tamlaması ile karıştırılmaktadır. Oysa aralarında bir fark vardır. Unvan, nitelediği özel isimden sonra geliyorsa o bir unvan grubu değil, sıfat tamlamasıdır (Usta, 2007a: 90-91).

<u>özel isim</u>	←	<u>unvan/akrabalık ismi</u>
a.ö.		y.ö.

Niteleme yönü: ←

Metinde bu gruba ait sadece iki örnek vardır:

Ol Ḥadīce Ana yağın bil bunu sen 471
'Āyīše Ḥātūn ki ümmü'l-mü'minīn 1121

2.3. Birleşik Fiil Grubu

Bir fiil veya yardımcı fiil ögesi ile bir isim veya bir fiil ögesinin oluşturduğu kelime grubuna birleşik fiil denir. Önce, isim veya fiil ögesi; sonra ise fiil veya yardımcı fiil ögesi gelir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 57).

Birleşik fiil grubunu oluşturan ve anlam yükünü üzerinde bulunduran asıl öge başta, yardımcı öge olan fiil veya yardımcı fiil ise sonda bulunur. Bu nedenle, edat grubu gibi birleşik fiil grubu da II. tipte yer alır ve Türkçedeki öge sıralamasına aykırıdır (Usta, 2007a: 94).

<u>isim</u>	←	<u>fiil / yardımcı fiil</u>
a.ö.		y.ö.

Niteleme yönü: ←

2.3.1. İsim + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu

Bu gruplar, yazı dilinde sıklıkla görülen düz (kurallı) biçimlerin yanında, ters (devrik) ve/veya araya başka cümle öğelerinin girmesiyle genişlemiş biçimlerde de görülmektedir.

Aşağıda bu yardımcı fiiller alfabetik sıra ile verilmektedir:

al-

Bu haberden çünkü cânun haz̤z ala	421
Bir sâ‘at karşusun alup tırdılar	481
Kim anı senden şatun aldı ‘aceb	1111
Dedi izin al atañdan iy oğul	2903
Buñı baķup fâ’ide alsun dedi	3415

bat-

Yere batdı der-zamān bilgil yaķın	1627
Fikre batdum bu düşüçün ğam yeyüp	2254

çek-

Metinde yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin deĝiştii iki örnek dışında başka kuruluşlara rastlanmaz:

Böyle demiş her kişi çekse ta‘ab	46
Ŧamu aĝzına çekerler yine sed	1212

çık-

Pes ğazāya çıkdılar olup āgāh	643
Pes melekler anlara karşu çıkā	1315

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin de girdiği görülür:

Çıkarıdı h̄ile ile taşkaru	2547
--	------

düş-

Bir işüm düşdi işitgil iy h̄āce	897
Öñlerine düşe Aḥmed ol zamān	1378
Ḳanḳı mü ’min ḳul kim ol haste düşe	1683
Hem cenāzem ardına düşüp olar	1737
Ḥoř geñince yere düşdi ol ḥacer	1823
Göñlüme düşdi benüm işbu ḥayāl	2256
Çün çıkup evden yola düşüp gide	2799

Bazı örneklerde yardımcı öge ile asıl öge yer değiştirir:

Hem cehennem ehli düşmiş mihnete	1128
Düşdiler öñine anuñ ol zamān	2569

êt-

‘Ālemi oldur ‘ademden var êden	5
Yeri ḳā ’im gökleri devvār êden	5
Da’ vet êtdi anı mi’ rāca Celīl	22
Sünnetümden kırḳ ḥadīři cem’ êde	47
Dêdiler n’ola ḳabûl êtseñ nefes	60
Çünki böyle iltimās êtdi bular	63

Dèdi mahlûkuma kim ki rahm ède	73
Ol kara yèrde beni terk ètdiler	92
Böyle fikr ètdi ki un olsaydı bu	105
Fısk èderdüm gerçi ben fĩ külli hâl	182
Luţfuma inkâr èden èder haţâ	206
‘Aşiliği ço recâ ètgil baņa	223
Gözlerinden hem revân ètdi yaşın	271
Ol bu söz birle rücû ètdi hemân	305
Nice kim ‘ilmi taşarruf èdeler	319
Ben şehâdet èderem birdür Hudâ	367
İhtiyâr ètdügi kûlıdur anuñ	368
Terbiyet ètdüñ olara bâ-şafâ	402
Dèdi yâ Mûsâ beyân èt biş ü kem	412
Bir kerîm Tañrıya kulluğ èdelüm	488
Nuşh èdüben dürlü sözler söyledi	507
Söyle ki ol işde takşîr ètmesün	572
Hâşşa kim bu günde cehd ètsün katı	574
Şordı pes teftîş èdüp ol servere	581
Dèdi beni yâd èderse kankı kûl	623
Yèdi kez ‘arşı tavâf ètdi revân	695
Yèryüzinde Ka‘be bünyâd ètdiler	699
Bu kelâmı fehm èdüben aña siz	1275
Qalbile taşdıq èderlerdi tamâm	1327
Qıl namâzını dañı defn èt hemân	1760
Cânını yoğ èdeyin şimdi saña	1815
Cân kuşı seyr ètdi boş qaldı kafeş	2303
Ol dañı Qur‘ânı hatm ètmek diler	2714
Sünnetüme meyl èderse bir kişi	3355

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler de bulunur:

Ḥaḵ seni cūduḡ içün mi ét di zād	89
Tā éd em taḥfīf olaruḡ yüküni	964
‘Aybın örtüp müşkilini éde ḥal	3420

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögeler de girebilir:

É tmeḵ isterken baḡa bunlar su’āl	96
Ḳıla mescidde éd üp Ḥaḵḵa niyāz	245
Nefsümiçün ét mezem senden su’āl	555

eyle-

Taḡrı adın ben daḡı yād eyle rem	3
Söze andan sonra bünyād eyle rem	3
Çün bugün ol Ḥāliḵa ḥamd eyle düm	33
Rāvīler andan rivāyet eyle miş	51
Tāḵatüm yétdükçe tibyān eyle düm	62
Alup anı ol dem āzād eyle di	81
Ḳurtarup maḥbūs iken ṣād eyle di	81
Ḥaḵ ta‘ālā cürümümi ‘afv eyle di	87
Raḥmetümden nevmīd eyle düḡ tamām	128
Ehline böyle vaṣiyyet eyle di	135
Dédi yā Rabbī baḡa emr eyle düḡ	172
Gel dilile şimdi takrīr eyle gil	302
Dā’im aḡa taḥsīn eyle rler ‘azīm	325
Cum‘a günü varuban ḡusl eyle mek	432
Gördiler va‘z eyle mekde ol emīr	498

Serzenīş eyler kamu döymez aña	503
Taňrıyı terk eylemişidi ol kişi	642
Her ne kim görmişidi şerh eyledi	605
Bilmedügün nesneye sa‘y eyleme	1157
Hem binā eyler bir ev yāķūtdan	1587

Bazı örneklerde yardımcı öge ile asıl öge yer değiştirir:

Cismümi eyler tecellī ke’l-‘adem	26
Eylemiş maḥbūs oynadur anı	79
Pes bunı bilmeklige eyle taleb	439
Ṭoğrı yolu bize eylegil naşīb	617
Ağlayup göz yaşını eyler sebīl	828
Ḥaķ aña eyler musallaṭ dört melek	1691

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin de girdiği görülür:

Eylerem bu iltimāsa ben cevāb	64
Eyledüm ben şimdi maķşūda şürū‘	68
Eylemiş ola taşadduķ ol hümām	109

gel-

Döndi gērū geldi mescidden yaña	538
Dile geldi söyledi ol dem meger	1486
Dönüben īmāna geldi ol hümām	2299
Cümlesi ol dem ayāğa geldiler	3102

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği sadece bir örnek vardır:

Anuñ içün gelmedüm īmāna ben	522
--	-----

kal-

Murğ-i rûhı uçdı boş kaldı kafes	138
Mâl gidicek şāhibi mahrûm kalur	328
Quvveti kalmaya anuñ tã' ate	1684
Ben senüñ işüñde hayrân kalmışam	2922

kıl-

Fikr kıldum ne kılam ben iy ' aceb	41
Cem' kıldum pes hadîş-i erba' in	49
Her birini naql kıl mış bir ulu	50
Bu işi benden temennâ kıldılar	63
Râviler böyle rivâyet kıldılar	70
Ol kişiden kim ' ibâdet kıla bol	118
Havf kıldum gelmege iy Pâdişāh	144
Defn kıl gıl kim habîbümdür o kul	211
Zârî kıldı gözlerinden dökdi yaş	366
Âh kıldı artdı ol dem teşvişi	374
Şükr kıldı çün uyandı uykudan	396
Ağlayup feryâd kıldılar besî	517
Fikr kıldı bir zamân kendü özine	580
Secde kıldı yüzini sürdü yere	608
Her kişi kim cenneti arzû kılar	775
Gusl kıl mak hem cenâbetden ' ayân	1268
Seyr kıldı murğ-ı rûhı cennete	2304
Cenneti mesken kılam ben ol kula	2872

Bazen yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler görülür:

Cismi ķıl mışdur müşerref cān ile	10
Cümlesi andan ķıl updur iktibās	21
ķıl madılar fā'ide bunlar kamu	91
ķıl halāş oddan be- ^ç aşķ-ı Muştafa	280
Muştafa eydür ki ķıl sañ bir haṭā	357
Şu vèürdi halkı ķıl urdu ferah	1151
Tanımadum ben saña ķıldum sitem	2373
Ben anuñ atın yine ķıl am diri	2966

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögeler de girebilir:

ķıl asın nazmına sen bunun heves	60
ķıl mış olsa cümlesini Hakk ķabūl	289
ķıl madı hakkını zāyi ^ç bu zamān	389
Anlara ķıldı Resūl ol dem naẓar	1498
Uş eli boş ķıldı dünyādan güzār	1741

ķo-

Çün beni ķabre ķoy uban gitdiler	92
Çün ecel yaşduğına başın ķodı	135

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştii bir örnek vardır:

Dèr ki ilet kuvvetin ķo yèrine	1697
--	------

ķop-

Metinde yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği üç örnek dışında başka kuruluşlara rastlanmaz:

Nā-gehān ķop mış ķıyāmet ol zamān	370
Nūh Hāķdan diledi ķop dı tūfān	701
Bunı dēdi ķop dı yērdēn ol zamān	1881

oķu-

Pes ıkup hūṭbe oķur dōne dōne	709
La‘net oķur kāfire bilgil yakīn	1996
Bu du‘āyı oķusa ol dem revān	2854

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği bir örnek bulunur:

Yēryüzinde oķu yanlara ezān	714
---	-----

ol-

Ma‘ ṣiyet deryāsına ġarķ ol mışam	40
Rāzı ola benden ol Hāyy u Ğanī	42
Bir nice söz naķl ol undı iy emīn	58
Pes mukırr ol dum bunı gördüm řavāb	64
Nazmına ün meřġul ol dum ben hemān	65
Umaram lāyık ola her encüme	66
Tā beyān ola uřul ile fūrū‘	68
Her kimün kim niyyeti pes hāyr ola	112
Fāriĝ olup ķıldılar Hāķķa niyāz	236
Müstahıķķ oldı ‘ azāba ol ķiři	374

Hem vezîr olursın aña iy emîn	453
Niçe müddetdür ki şarrâf olmuşam	583
Çünkü şehvet Hâk işe mâni' ola	779
Hem fedâ olsun saña cânım benim	954
Pes dèdi kim yâ Muhammed şâd ol	1032
Cennet ehli vâsıl olmuş rahmete	1128
Hem Şirât üstinde habs olmuş-durur	1237
Her kime kim bu cihân zindân olur	1445
Yoldaş olup cennete iltür revân	2000
Tağrıdan ırak olur dèdi baḡl	2228

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği sadece bir örnek vardır:

Bilmeyen olmaz berâber iy emîn	2760
---------------------------------------	------

Bazen yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin girdiği görülür:

Olmaz ol gün anuñ ecrinden kalîl	684
Düşdi ḡaste oldı pes ḡâlî ḡarâb	1729

ṭur-

Pes şalâta ṭurup eylerler kıyâm	710
Fâṭimâ eydür ḡerü ṭur bu zamân	829
Pes ayâḡa ṭurdı cellâd-ı pelîd	2432

Yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl öge arasına başka ögelerin girdiği bir örnek vardır:

Ṭurdı ol ' avrat ayâḡa der-zamân	576
--	-----

tut-

Yeryüzinde siz bir ev tutun dedi	696
Öldüreyin yāho diri tutayın	1614
Ta' ziye tutup kamu ağlaştılar	1753
Hem şevābına anuñ göz tutmuşam	2265
Ka' benüñ yolın tutup oldu revān	2672

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler dikkati çekmektedir:

‘ İlm efzaldur dedi sen tutma şekk	316
Diñle imdi ne dedi tutğıl kulağ	711
Cebre ’il tuta elini hem yine	3188

ur-

Ben ölenden şonra oda urasız	136
Hak dedi şimdi kulağ ur diñlegil	180
Pes el urdı ol mübārek başına	835
Dem uraydı qalmaya kimse diri	1415
Cümlesinüñ tığıla boynın ura	2418
Rüz-ı maşşer nūr oluban berk urur	2786

vêr-

Yêr vêrûrem cennet içinde saña	801
Sadaqa vêrmişidüm dünyāda ben	1042
Leyk mühlet vêr bize sen bu zamān	1277
Ka' benüñ dīvārına arka vêrüp	1807
Dedi destûr vêrseñüz bu dem baña	1815
Cānumı vêrdüm Muḥammed ‘ aşkına	2428

Metinde yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler de bulunur:

Yâ müsülmânlar baña vêrûn haber	162
Her kime şorsa vêrûr lerdi cevâb	268
Dêdi kim Allâh saña vêr di selâm	1033
Yétmemişse Hâk yine vêrûr şifâ	1696

yêt-

Ėudreti yêtdükce bir taş aldı ol	1818
---	------

Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği sadece bir örnek bulunmaktadır:

Yêtdi nevbet bu fakîre iy hümâm	55
--	----

Bu örneklerin yanı sıra, Türkçenin ilişkide bulunduğu dillerden “kopyalama” yoluyla aldığı bazı örnekler “isim + fiil” yapısındaki birleşikler şeklinde üretilmiştir. Bunların bir kısmı günümüze kadar ulaşmışken bir kısmı da Türkçelerinin bulunması nedeniyle kaybolmuştur:

Öz elümle kendüm oda şalmışam	40
Heybetinden gıtdi ‘ aqlum ol zamân	93
Çün ecel êr di o şahşa nâ-gehân	153
Oda taparlardı anlar şubh u şâm	474
El götürdi hoş münâcât eyledi	548
Hem bunı da eyle harçlık çekme gâm	586
Yeryüzinde kan döküp ‘ışyân kıla	691
Yâ İlâhî bunı kim câ’iz göre	1024
Ol zamân kim şorasın bizden hisâb	1050
Geçüben otura ol tahta ‘Ömer	1187

Muṣṭafādan diledi yine amān	1635
İnmeye gökden olara beyyināt	1794
Kim ğazāb yudmak yaḡīn bil yā ‘ Alī	2044
Hem anuḡ rızķı içün ķayḡu yemek	2079
Düşüme girdi yine Ḥayrū’l-beşer	2253
Bu fikirle uyķuya vardum yine	2255
Ben anuḡla söz açup şordum ḡaber	2261
Dēdi ur bu yanın akıtḡıl ķanını	2431
Toyururdu ķarnını çünkü tamām	2546
Ṭaşķaru çıkmaḡa başardı ayak	2550
İşlemiştük leyk biz bī-ḡad ḡünāh	3125

Ancak bu birleşikleri oluşturan fiil ögesinin sadece olumsuz çekiminin bulunduğu örneklere de rastlamak mümkündür:

‘ İlm eyesi uğrılardan ḡam yemez	329
Ḥaḡdan özge ḡiḡ ümidı ķalmadı	546
Şabrumuz ķalmadı yā ana bizüm	2284

Grubu oluşturan isim ögesi ile fiil ögesi eş sesli köklere sahip olabilir. Bugün bazı Anadolu Ağızlarında da görülen bu durumun örnekleri şunlardır:

Bir iş işle bāzāra var bu zamān	527
Bir yaḡış yaḡdurdı anda ez-kerem	660
On iki yērde yamamışdı yama	833
Ehl-i cennet ḡiḡ yemek yēr mi dēḡil	2170

Manzum metinlerde sıkça rastlanan bir durum da, kelime grubunu oluşturan öğelerden birinin, ilk mısradaki bulunurken diğer öğenin ikinci mısradaki yer almasıdır:

Dédiler buña ne nev' ile **cezā** 646

Vêrelüm bu döndigiçün ez-Ḥudā 646

İki cum' a arasında her **ḥatā** 685

İşlese cümle kefaretdür aña 685

Ol zamān kim cennet ehli **cennete** 782

Girüben erişe dürlü ni' mete 782

Bir mısradaki birden çok kelime grubunun yer aldığı da görülür:

Eyledüm **ilhāḥ** aña ben *dil vèrip* 53

Türki' edüp **tercüme nazm eyledüm** 62

Ḳıl **namāzın** daḥı *defn eyle* hemān 160

Cum' aya varmak için **çekse emek** 432

Cehd **ḳılsun** daḥı *te ḥir ètmesün* 572

Pes **gazāya** **çıkdılar olup āgāh** 643

Nevḥa edüp **ün çeküp zārī ḳılup** 1279

Bir **bahāne** isterem *cūd ètmege* 1777

2.3.2. Fiil + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu

fiil (ulaç eki) ← fiil/yardımcı fiil
a.ö. y.ö.

Niteleme yönü: ←

Bu bölümde yer alan gruplar, ulaçlı birleşik fiiller şeklinde kurulmuştur:

Depinüp tırur yerinde bî-sebeb	1972
Şāni‘ üñ her dem göre tırur seni	2065

Bu gruplardan bazılarında yardımcı öge ile asıl ögenin yerleri değişmiştir:

Secdeden baş kaldurup tırdı örü	609
Ben ne dêrsem işlesün tırsun öri	2465

Metinde oldukça sık görülen bir başka fiil birleşmesi de, Standart Türkiye Türkçesinde kaybolduğu hâlde, Azerbaycan Türkçesinde yaygın olarak görülen ve yeterliliğin olumsuz çekimini ifade eden “-A bilme-“ ile kurulmuş olanlardır:

Çoparabilmediler taşu meger	380
Menziline varabilmez eli boş	594
Şaklayabilmem bunu iy reh-nümā	1082
İstedi çok anı bulabilmedi	1103
Size ben mühlet vërebilmem yakīn	1281
Men‘ ëdebilmezdi hîç kimse anı	1716
Söyleyebilmem dëdi ben yā Resûl	2062
Azdurabilmez nice kılsa taleb	2089
Bitürebilmem senün ben hîdmetün	2544
Anı dahı redd ëdebilmez yakīn	2741

Ancak yaygın olarak kullanılan bu örneklere karşılık, Türkiye Türkçesinde görülen biçimlere de rastlamak mümkündür:

Şabr édemezler cehennem zaḥmına	1362
---	------

2.3.3. Fiil + fiil yapısında çekimli fiillerle kurulmuş birleşik fiil grubu

fiil ← fiil / yardımcı fiil
a.ö. y.ö.

Niteleme yönü: ←

Standart Türkiye Türkçesinde örnekleri olmakla birlikte, daha çok konuşma diline özgü ve çekimli fiillerle kurulmuş olan birleşik fiil gruplarına da metinde rastlanmaktadır:

Bir cenāze nā-gehān **geldi geçer** 2489

Geldi geçdi ol arada hem-çünān 2493

3. III. Tip – Eş Değerli Kelime Grupları

Ögeler; grubun anlam yükünü, vurguyu ve görevi eşit olarak paylaştığı için III. tip olarak ele alır ve eş değerli kelime grupları olarak değerlendirilir. Bu türden kelime gruplarında “yardımcı öge” ve “asıl öge” ayrımı yoktur. III. tipteki kelime grupları şunlardır: *tekrar grubu*, *bağlama grubu* ve *sayı grubu* (Usta, 2007b: 419).

3.1. Tekrar Grubu

Anlamı güçlendirmek, ifade gücünü artırmak, kavramı zenginleştirmek için iki kelimenin birlikte kullanılmasıyla oluşan kelime grubuna tekrar grubu denir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 38).

Tekrar grubundaki kelimeler; *bir nesneyi, bir niteliği, bir hareketi karşılamak* üzere bir arada bulunur. Bu kelimelerin arasında *şekil ve anlam ilişkisi* bulunur (L. Karahan, 2008: 60).

<u>isim (±ek)</u>	+	<u>isim (±ek)</u>	<u>fiil (±ek)</u>	+	<u>fiil (±ek)</u>
a.ö.		a.ö.	a.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: —

Niteleme yönü: —

3.1.1. Aynı kelimenin tekrarıyla kurulmuş tekrar grubu

Dürlü dürlü mu ^c cizāt-ı enbiyā	20
Ayrı ayrı her birimiz bir muḥāl	296
Bu düşün ta ^c birini bir bir dedi	445
Niçe niçe akçe verüp almışam	583
Pes çıkup huṭbe okur döne döne	709
Nişe böyle ağladuṅ katı katı	849
Maḥşer ehli tura anda mevc mevc	1226
^c Āşīye gele elem hem fevc fevc	1226
Kimisi yürüyü yürüyü geçeler	1229
Zārī zārī ağlaşalar yek-sere	1285
Pāre pāre tonı cānı korkulu	1534
Ṭurup ağladı revān ol zār zār	1564
Eyde yā Rabbī buṅa çok çok sevāb	2337
Ḳabre iltürsin beni ive ive	2357
Şer işini zerre zerre bilürem	2521
Ḳatre katre ol ḥaşirün üstine	2717
Aḳrabānı görmege var tiz tiz	3285

3.1.2. Zıt anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Aş u etmek dürlü ni‘ met ķurı yaş	602
Bağladı dün gün bēlini hıdmete	612
Yēr gök ehli içine girse kamu	1999
Çün ola maḥşer günü şoru hisāb	1225
Ķara idi yüzleri ķiçi ulu	1256
Yok-durur bir kimsenem yohsul ġanī	1544
Her ki var ulu ķiçi cümlemize	1851
Gēce gündüz hem ölümün yād ēde	1897
Biri budur yokdur evümde çoğ az	2025

3.1.3. Yakın anlamlı kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Hakk u bātıl sorulur yaḥşı yaman	372
Aç şusuz ol gēce anda yatdılar	525
Bir yemek içmek bilürler zād āb	666
Ol şaḥābe menzilin bellü beyān	1209
Bir iki dem ḥālümüz ağlayavuz	1278
Geldi bizüm gel gör iy Ḥayrū’l-beşer	1345
Hem benem ķurt kuş evi bil iy şebāb	1395
Pes bu tedbiri idün yigit koca	1608
Ata ana ehl-i beytinden Ḥudā	1773
Varımış anuñ iki üç kız ‘ayāl	2281

3.1.4. Aynı eki almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Dünyesine dīnine nef‘i deger	286
Fikre batdılar gēcesi gündüzi	293

Oda düşmiş uş yanar cānum tenüm	926
Elleri ayaqları bağluyıdı	1253
Ayağınız elleriniz boş kamu	1259
Ağlaşa bunlar dağı şağa şola	1290
Hem ataña anaña söger dağı	1522
Yağşı kıl bunı fakīre miskine	1566
Yemez içmez kimseye muhtācı yok	1601
Yüzi gözi toptolu gerd ü türāb	1729
Geldi geçdi ol arada hem-çünān	2493
Yağşı diñle açıla göñlün gözün	2783
Dedi şultān yok-durur oğlum kızum	2990

3.1.5. Farklı ekler almış kelimelerle kurulmuş tekrar grubu

Adlu adıyla yazarlar anları	682
Her birisi biri birinden biter	862
Alduğımı yêrlü yêrine kıoya	1703
Ol ki sürülmışidi yêrden yêre	1740
Bizde ‘âdetdür dağı önđen şoña	1852
Vakıtlü vakıtime kılasız iy ‘amū	3226

Bir örnekte ögelerden sadece birinin ek aldığı göze çarpmaktadır:

Ol kadehlerden içeler yêr yêrin	1205
--	------

3.1.6. Çekim ekiyle pekiştirilmiş tekrar grubu

Pes dediler enbiyādur enbiyā	1787
-------------------------------------	------

3.1.7. İkidenden çok ögeyle kurulmuş tekrar grubu

Dağı ata ana ecdāduñ senüñ 2989

3.1.8. Birbirini tamamlayan tekrar grupları

Yarlıgayup cürmini ‘afv eylerem 212

Cürümü ‘afv eyleyüp bağışla sen 215

Anı bildür tiz ‘ayān eyle bize 317

Nevha édüp ün çeküp zārī kılup 1279

3.2. Bağlama Grubu

İki veya daha fazla isim ögesinin *sıralama*, *bağlama*, *karşılaştırma* ve *denkleştirme bağlaçlarıyla* meydana getirdiği kelime grubuna bağlama grubu denir (Özkan ve Sevinçli, 2009: 88).

<u>kelime</u>	bağlaç	<u>kelime</u>
a.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: —

Bağlama grubu ile ilgili metinde yer alan örnekler, alfabetik sıra ile verilmektedir:

birle

İctihād birle tā‘atüm kıanı 127

dağı

Metinlerde çoğunlukla cümleleri bağlayan bir öge olarak görünen “dağı” bu örnekte bir isim tamlamasıyla bir diğer ismi birbirine bağlamaktadır.

Ehl-i beytine dağı aḥbābına 32

hem

Sen **beni merzūḵ hem rāzıḵ beni** 738

Zāhiri hem bāṭınıydı külli nūr 1749

ile

Bir kıyāmıla rükū‘ dan dağı bol 235

Dedi kim ‘ilmile māl dan söylegil 315

Oddan **aḡlāl ile maḡlūḵ** olavuz 886

Bilürile bilmeyen olur mı bir 2711

Fātiḥayla Āyete’l-kürsī iy cān 2862

u/ü/vü

Yüridenden gökyüzinde **mihr ü māh** 6

Hem **dil ü cān** dan şenāsın söyledüm 33

Ḳullarımı ḳorḳuda her **şubḥ u şām** 119

Cān u dilden sen bu sözi eyle gūş 363

Rūz u şeb putlarıyla idi işi 642

Yér ü gök ehli şevābını eger 735

Gerçi aşḥāb aḡlarıdı **zār u zār** 817

Dedi vā-veylā dirīḡā **āh u vāh** 836

Dedi kim veylā **baṇa vü hem saṇa** 883

Vermişidüm Ḥaḳ yolına **az u çok** 1143

Nār içinde çekmege **cevr ü cefā** 1348

Böyle dëyüp zār u feryād edeler	1349
Hāzır olur anda cümle hāş u ‘ām	1434
Yalnız anda ķavm ü ķardeş den ırak	1440
Ağlayuban oldılar hor u hacıl	1499
Ĥayr u ihsān eyleyüp <i>leyl ü nehār</i>	1545
Bu fikri hem cān u göñül zikridür	2012
Kisveti ķūtdan ötürü bīş ü kem	2050
Bay u yoĥsul her ne varısa ķamu	2127
Yemek içmek şehvet ü ārzū heves	2175
İşleyem sizünile fażl u kerem	2190
Daĥı kim var evvel ü āĥir -durur	2213
Şordum aña Ĥaķ ķatında çoğ u az	2264
Evvel āĥir ķıldıĥuñ ĥayr u şevāb	2327
‘Āli ķaşr u köşkleri bünyād ede	2394
Her ki vardur mezheb ü āyīn ümüz	2467
Yoldaşından ism ü resmini şorar	2529
Alurıdı aş u etmek her ta‘ām	2543
Ĥaķķıla olmışdı dün ü gün işi	2579
Bildi anda nice oldu ķıl u ķāl	2573

yā

Kiminüñ atası var yā ķardeşi	1546
-------------------------------------	------

bağlaç + kelime

a.ö.

bağlaç + kelime

a.ö.

Niteleme yönü: —

hem ... hem ...

Azmıştı **hem devesi hem özi** 1836

kim ... kim ...

Kimini kâfir kimin mü'min eder 11

ne ... ne ...

Ne tabaḵ vardır öninde **ne ta'âm** 1536

Ne şu varıdı **ne vahş u ne tıyūr** 1727

Ne kerāmet göreler **ne mu' cizāt** 1794

yā ... yā ...

Ḳardeşi yā uşağı yā her nesi 1510

Yā bakır mı yā demür mi neyimiş 1595

Ancak bazı bağlama grupları, anlamın kuvvetlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla, tekrar edilerek bir başka büyük grubun içerisinde yer almaktadır.

Fi' li cürm ile ḥaṭā vü işi āh 56

İşi şerr ü mekr ü ḥīle telbisün 201

'Arş u kürsî hem daḥı **arż u semā** 451

3.3. Sayı Grubu

Basamak sistemine göre sıralanmış sayı isimleri topluluğuna sayı grubu denir. Sayılar sondan başa doğru büyür yani önce büyük sayı, sonra küçük sayı gelir (L. Karahan, 2008: 72).

$$\begin{array}{ccc} \text{büyük sayı} & + & \text{küçük sayı} \\ \text{a.ö.} & & \text{a.ö.} \end{array}$$

Niteleme yönü: —

Metinden tespit edilen örneklere bakıldığında kültürel ilişkiler bakımından edebî gelenekte yaygın olarak adı geçen sayı gruplarına yer verildiği dikkati çekmektedir:

Dèdi ol dem otuz üç yıldur tamām	486
On iki yèrde yamamışdı yama	833
Her kim on bir kez okursa bil yaķın	1586
Erba'inden on sekizinci ki bu	1778
Erba'inden bu yigirmi bir olur	1950
Yüz yigirmi şaf olur bilgil 'ayān	2179
Yétmiş iki kulu varıdı meger	2349
Erba'inden otuz üçüncü budur	2781
Hem yüzi on dört gecelik ay gibi	2845
İki iken seksen iki oldı ol	3109
On beşinci ol-durur iy dīn eri	3243
Uş yigirmi altısı budur 'aziz	3261

Sayı grubunu oluşturan öğelerden ilki, sıfat tamlamasından oluşabilir:

Altı bin elli yıl olmışdur hemīn	287
Kim toķuz yüz otuz yıl geçdi tamām	3424

4. IV. Tip – Kısaltma Grupları

IV. tip olarak ele alınan kısaltma gruplarında ögeler, anlam yükünü eşit olarak paylaşır. Ögelerin arasındaki bağlantıyı, durum ekleri veya iyelik ekleri sağlar. Bu türden kelime gruplarında da “yardımcı öge” ve “asıl öge” ayrımı yoktur. IV. tipte yer alan grupların diğer gruplardan bir farkı vardır. Burada adlandırma; grubu oluşturan ögelere bakılarak yapılmaz, gruptaki ögeleri birbirine bağlayan eklere göre yapılır. IV. tipteki kelime grupları şu ekleri alarak kurulur: *iyelik, ayrılma, kalma, yönelme, eşitlik, belirtme, vasıta* (Usta, 2007b: 419).

4.1. İyelik Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, iyelik ekiyle birbirine bağlanır. İyelik eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 115).

<u>isim (iyelik eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.
Niteleme yönü:	—	

Grubu oluşturan ögeler genellikle teklik durumundadır:

Rahmı çok kullara Hayy u bî-zevāl	74
Sen eli boş nite geldün n’oldı hāl	540
İçi tolu dürr-i cevher sîm ü zer	568
Aldı gider anı gönli kaygulu	596
Gerçi özi kaygulu zâr u hâzîn	601
Söyledi pes Âyişe iy yüzi gül	1011
Yüzleri zîşt gözi çağır cümlesi	1257
İy adı cennet güli sen yêt bize	1333
Benzi şaru işi âhıla figân	1533
Pâre pâre tonı cânı korkulu	1534

Bunda kaldum ben ölüp iy yüzi mäh	1552
Tüyi kızıl gözi kara hoş-likā	1610
Hāşılı üç nevbet ol fi'li yaman	1639
Zevcesi nisbet biri gör bu sırtı	1750
Cennet içre bir ağaç adı Seḥā	2232
Tahta oturdı vü gönli şādumān	2415
Dēdi kim iy fazlı çok Perverdigār	2666
Bir yüzi kara günahkār bendeyem	2668
Geldi gönli kaygulu ḥālī tebāh	2951
Meclis ehlinüñ kamu gönli ferah	3073

Ancak ögelerden biri çokluk durumunda bulunabilir:

Yolları ırak günāhları öküş	959
Derdile yürekleri taḡluyıdı	1253
Yüzleri zışt gözi çağır cümlesi	1257

Benzer şekilde grubu oluşturan ögelerden biri, kelime grubundan oluşabilir:

Elleri ayakları baḡluyıdı	1253
Yüzleri aḡ işleri şükr ü sipās	1531

Metinde, ögelerin yerlerinin değiştiği sadece bir örneğe rastlanmaktadır:

Kaygulu gönli ‘ Alī döndi gērü	1104
---------------------------------------	------

4.2. Ayrılma Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, ayrılma durumu ekiyle birbirine bağlanır. Ayrılma durumu eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 120).

<u>isim (ayrılma durumu eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: —

Mendilini kıldı toprakdan tolu	596
Yoğıldı anda halâyıkdan nişân	1726
Özlerini cümleden yêg bileler	2689
Başınıp üstinde nûrdan tâc ola	2788

Bazı örneklerde grubu oluşturan ögeler yer değiştirir:

Dağı yétmiş biñ dere oddan yaqîn	857
Hem binâ eyler bir ev yâkûtdan	1587

Metinde, ögelerden birinin kelime grubundan oluştuğu örneklere de rastlanır:

Gördi ķumdan bir depe ol nîk-nām	104
Nârdan yétmiş biñ şanduk dağı	860
Ķızıl altundan muraşsa ‘dur tolu	1849
Ħaķ nûrından başına bir tâc ura	2092

Bir örnekte ise, grubu oluşturan ögelerin arasına başka bir sözün girdiği görülmektedir:

Gördi altundan elinde tabaķ	567
---	-----

4.3. Kalma Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, kalma durumu ekiyle birbirine bağlanır. Kalma durumu eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 119).

<u>isim (kalma durumu eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: —

Günde yüz kez kul hüva'llāhū aḥad	1671
Şıdkıla ' ömrinde bir kez bā-şafā	1673
Bizde ' âdetdür daḥı öñden şoṇa	1852
Günde yetmiş kerre daḥı hem yine	2873

4.4. Yönelme Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, yönelme durumu ekiyle birbirine bağlanır. Yönelme durumu eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Usta, 2007a: 119).

<u>isim (yönelme durumu eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.

Niteleme yönü: —

Adına lāyık bu bünyādı anuṇ	703
Yok benüm Şıddīka nisbet tāḳatüm	969
Görmezem ben fazluma lāyık bu dem	2522

4.5. Eşitlik Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Bu grupta iki öge, eşitlik ekiyle birbirine bağlanır. Eşitlik eki, birinci ögenin üzerinde bulunur (Sevinçli ve Özkan, 2009: 97).

<u>İsim (eşitlik eki)</u>	+	<u>isim /sıfat</u>
a.ö.		a.ö.
Niteleme yönü:	—	

Metinde ögelerin yerlerinin değiştiği bir örnek dışında başka kuruluşlara rastlanmaz:

Dağı **ķayır sağışınca** pür-kerem 2839

4.6. Belirtme Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Metinde bu gruba ait örnek bulunmamaktadır.

4.7. Vasıta Ekiyle Kurulmuş Gruplar

Metinde bu gruba ait örnek bulunmamaktadır.

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b]

- 1 Bi'smi'llāhi'r-raḥmani'r-raḥīm
İbtidāsında her işüñ iy ḥakīm

Āḥir ol-durur bitüren her işi
Ṭoğrı yola başlayan her azmısı

Taḥrı adın ben daḥı yād eylerem
Söze andan sonra bünyād eylerem

Ḳādir ü Ḥayy u Ḳadīm ü Zü'l-celāl
Vāḥid ü Ferd ü Ḥakīm ü bī-miṣāl
- 5 'Ālemi oldur 'ademden var eden
Yeri ḳā'im gökleri devvār eden

Yüridendür gökyüzinde mihr ü māh
Anlaruñçün encümi eden sipāh

Zātı birliği şıfâtı çok-durur
Mişli zıddı hergiz anuñ yok-durur

Kimse andan toğmadı ol kimseden
Cümle maḥlūkātı oldur yaradan

Ādemi zīnet yaratdı 'āleme
Ma'rifetle nūr vèrdi Ādeme
- 10 Cismi ḳılmışdur müşerref cān ile
Ādemi ḳılmış şerīf īmān ile

Kimini kāfir kimin mü'min eder
Kimini zāhid kimin fācir eder

Kimine vèrür nübüvvet ḥil'atin
Kimine vèrür velāyet şevketin

Enbiyāyı 'āleme gönderdi ol
Göstereler bilmeyene toğrı yol

- [2a] Evvelā çün Ādem olur āhiri
Muşţafādur cümle ‘ālem serveri
- 15 Seyyid-i ‘ālem Muḥammed Muşţafā
Şadr-ı bedr-i ‘ālem-i şāhib-vefā
- Ol-durur ḥatm-i rüsül ḥayrū’l-beşer
Mu‘cizātıdur anuḡ şakḡu’l-kamer
- Oldı “levlāk” ü “le-‘amrük” tāk aḡa
“Ḳābe ḡavseyn” oldı hem mir‘āc aḡa
- Āḡirīn geldi egerçi şūreti
Cümleden öḡdin olupdur ḡil‘atı
- Muşţafā māk-ı ‘Acem şāh-ı ‘Arab
Ol imiş ‘ālem vücūdına sebeb
- 20 Dürlü dürlü mu‘cizāt-ı enbiyā
Her ne deḡlü ger var ise evliyā
- Cümlesi andan ḡılupdur iḡtibās
Hem şefā‘atın ḡılurlar iltimās
- Da‘vet etti anı mi‘rāca Celīl
Oldı hem Rūḡū’l-emīn aḡa delīl
- Oldı Cebrā’īl aḡa hem reh-nümā
Tā erişdiler ki oldur müntehā
- Ḳaldı anda Cebre’īl çün gitdi ol
Gel yuḡaru gidelüm dedi Resūl
- 25 Dedi Cebrā’īl ki bundan yuḡaru
Yuḡ-durur seyrüm işit iy māk-rū
- Ger başam bundan yuḡaru bir ḡadem
Cismümi eyler tecellī ke’l-‘adem
- Gitdi Aḡmed ḡaldı çün Rūḡū’l-emīn
Ḳābe ḡavseyne erişdi ol emīn

Diledi ol g ce H kdan  mmetin
 mmete k tardı H kku  rahmetin

Fi'l-me el enc m cemi -i enbiy 
M h-ı bedr oldu arada Mu taf 

- 30 Hem  efi   'l-m znib n-i   lem ol
Hem cemi -i enbiy ya h tem ol

C nib-i H kdan  al t la sel m
P k r h na  ri s n  ub  u   m

 line evl d na a h b na
Ehl-i beytine da ı a b b na

- [2b] Der-Sebeb-i Nazm-ı  n Kit b

  n bug n ol H lıka h md eyled m
Hem dil   c ndan  en s n s yled m

 onra ben aldum k lem andan ele
Med  okudum Mu taf ya  ıdk  ile

- 35  line evl d na olsun sel m
Anlar nla zeyn olur her bir kel m

Y  a   gel g  l n  k l m ctemi 
C n k la ıyla ba a ol m stemi 

V rse tev  k ol H d -y  m ste  n
Eydeyin bir ma   d   imdi  ay n

 eyh z hid   lim     bid im m
Kim Mu ammed bin Eb  Bekr iy h m m

D di bir g n c rm m  z kr eyled m
Ol ge en eyy mum  fikr eyled m

- 40 Ma   yet dery s na  ark  olmu am
 z el mle kend m oda  alm sam

Var ümîdüm bu sebeb birle meger
Özümi kırtaram ol nâr-ı saķar

55 Çünkü şeyh öz işini kıldı tamām
Yétđi nevbet bu fakîre iy hümām

Bu maķalde bu faķîr ü pür-günāh
Fi' li cürm ile ĥaķā vü işi āh

Bir niķe dîn ķardeşi ile bile
Meclis içre otururken cem' ile

Araya geldi ĥadîş-i erba'în
Bir niķe söz naķl olundı iy emîn

Ba' zı kimse meclis içre söyledi
İltimās étđi vü ilĥāķ eyledi

60 Dédiler n'ola ķabûl étseñ nefes
Kılasın nazmına sen bunun heves

Bir nice yāruñ sözün kıldum ķabûl
Buldum uş bu nazma anuñ çün vuşûl

Türki' édüp tercüme nazm eyledüm
Tāķatüm yètdükķe tibyān eyledüm

Çünkü böyle iltimās étđi bular
Bu işi benden temennā kıldılar

Pes muķırr oldum bunu gördüm şavāb
Eylerem bu iltimāsa ben cevāb

65 Nazmına çün meşğûl oldum ben hemān
Hem ķalem aldım ele ender-zamān

Nazm édüben Türki' kıldum tercüme
Umaram lâyıķ ola her encüme

İsti' ānet istedüm Ĥaķdan yaķîn
Meşğûl oldum bu işe ben ba' d-ez-în

Eyledüm ben şimdi maḫṣûda şürû‘
Tâ beyân ola uşûl ile fûrû‘

El- ḥadîṣü’l- evvel

[3b] Bu-durur evvel ḥadîṣ-i erba‘în
Gûş kılğıl şıdk ile iy pâk-dîn

70 Râvîler böyle rivâyet kıldılar
An‘ aneyle bu sözi söylediler

İstimâ‘ êtgil eyâ şâhib-naẓar
Bu sözi naḫl eyledi İbni ‘ Ömer

Diñle ‘ Abdullâh bunı böyle dedi
Faẖr-i ‘ âlemden rivâyet eyledi

Dedi maḥlûkuma kim ki raḥm êde
Raḥm êde yevmü’l-cezâ aña Ḥudâ

Raḥmı çok kullara Ḥayy u Bî-zevâl
Raḥm êder dedi resûl-i Bî-miṣâl

75 Kim ki Ḥaḫ ḥalkına kılmaz şefḫati
Nice umar ol Ḥudâdan raḥmeti

Raḥm êdün siz yerde Ḥaḫḫun ḫulına
Tâ ki raḥmet êde size bulına

Bir hikâyet istimâ‘ êt şimdi sen
Bu ḥadîṣ üstine iy ḥulḫ-ı ḥasen

Ol ‘ Ömer Ḥaṭṭâb Emîrû’l-mü’minîn
Ol Medîne kûşesinde iy emîn

Gördi tutmuş bir oğlan bir serḫeyi
Eylemiş maḥbûs oynadur anı

80 Raḥm kıldı ḫuşa ol demde ‘ Ömer
Aldı şatun anı oğlandan meger

Alup anı ol dem āzād eyledi
Kurtarup maḥbūs iken şād eyledi

Geçdi bunun üstine bir rûzgār
Eyledi çün kim fenādan ol güzār

Bir gēce bir şahş anı düşde görer
Dēdi ḥālūñ nite oldı yā ‘Ömer

Ol cihānda n’oldı ḥālūñ söylegil
Nice oldı sen baña şerḥ eylegil

85 Söylegil Allāh senünle n’eyledi
Nice oldı anda bāzārūñ dēdi

Pes Emīrū’l-mü’minīn vērdi ḥaber
Kim işüm oldı şavāb-ender-şavāb

Ḥaḳ ta‘ālā cürmümi ‘afv eyledi
Rūḥumı raḥmet ḥonıyla toyladı

[4a] Pes yine ol şahş aña söyledi
Ne sebep oldı saña raḥm eyledi

Ḥaḳ seni cūduñ içün mi ētdi zād
Yoḥsa ‘adlūñden mi olduñ ber-murād

90 Yoḥsa zühdūñden mi bulduñ şefḳati
Kim saña oldı Ḥudānuñ raḥmeti

Dēdi bu dēdüklerūñ iy māh-rū
Kılmadılar fā’ide bunlar ḳamu

Çün beni ḳabre ḳoyuban gitdiler
Ol ḳara yērde beni terk ētdiler

Geldiler iki ferişte nā-gehān
Heybetinden gitdi ‘aḳlum ol zamān

Çünki bu ḥālıla gördüm anları
Ditredi yapraḳ gibi a‘zām varı

- 95 İkişi tutup beni kaldurdılar
Oturıcak geldi qarşuma bular
- Ëtmek isterken baña bunlar su ’âl
Bir nidâ geldi nâ-gehan⁸ bu maḥâl
- İy melekler kulumı siz terk edün
Anı qorqutmañ yanından tiz gidün
- Raḥm kılmışdı fenâda bir kuşa
Lâ-cerem ‘uqbâda raḥmet erişe
- Çünki maḥlûkâtuma raḥm etti ol
Raḥmetüm ḥ’anına andan buldı yol
- 100 Raḥmet eyle sen kamuya iy Raḥîm
Qullaruña rûzi kıl dâru’n-na’îm

Hikâyet-i Münâsib

- Hem dahı bir de münâsib bu söze
Bir hikâyet eydeyin⁹ şimdi size
- Varıdı bir ‘âbid ü zâhid kişi
Benî İsrâ’îl idi tã’at işi
- Açlık erişdi Benî İsrâ’île
Bir gün ol zâhid meger eyyāmîle
- Gideriken yola bir gün ol hümām
Gördi qumdan bir depe ol nîk-nām
- 105 Böyle fikr etti ki un olsaydı bu
Vere idüm bunu açlara kamu
- [4b] Kurtaraydum tã ki açlıqdan meger
Bu Benî İsrâ’îli ben ser-te-ser

⁸ 96 nâ-gehân: negâhin

⁹ 101 eydeyin : ideyin

Ol zamān peygamberine ol Hudā
Vaḥy kıldı var fülāna muştıla

Ol depe un olduğunu ecrini
Hem saḅa vėrdi yaḅın Rabbün ġanī

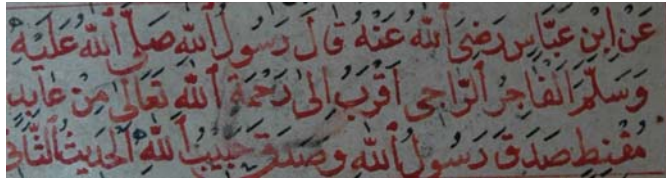
Defterine eyle yazdurdum tamām
Eylemiş ola taşadduḅ ol hümām

110 Raḅm kıldı çün benüm ḅullaruma
Derviş ü yoḅsul [u] miskinlerüme

Çünki ol ḅayr içün  tmişdi ġaraḅ
Raḅmet  tdüm şimdi ben daḅı  ivaḅ

Her kimün kim niyyeti pes ḅayr ola
Lā-cerem Ḥaḅdan aḅa raḅmet gele

Niyyetini yā İlāhe'l- ālemin
Ḥullaruḅuḅ ḅayra  tdürgil hemin

Bu ikincisi-durur ez-erba ın
Diḅle bunı şıdkıla iy pāk-din

115 İbni Mes ıddan-durur işbu ḅaber
Muştafadan naḅl  der ol mu teber

Ḥıldı Aḅmedden rivāyet ol hümām
Bu s zün isnādı andandur tamām

Muştafā d di ki bir fācir kişi
Ḥorḅa Ḥaḅdan hem ḅayr ola işi

Raḅmetine Allāḅuḅ yaḅındur ol
Ol kişiden kim  ibādet kıla bol

Ḥalkı nevmīd ēde raḥmetden mūdām
Ḳullarımı ḳorḳuda her şubḥ u şām

- 120 Bu söze ḳuvvet Mu‘ammer söyledi
Zeyd Eslemden rivāyet eyledi

- [5a] Varıdı dēr bir kişi evvel zamān
‘Ömri geçmişdi ‘ibādetle tamām

Ṭā‘atine tekye ḳılmışdı özi
Ḥalka nā-ümmīdlik dā’im sözi

Ḳorḳudurdı ḳulları ol tünd-ḥū
Nā-ümīd ēderdi raḥmetden ḳamu

Çünki naḳl ētdi fenādan ol kişi
Ḥazret-i Ḥaḳdan umardı baḥşışi

- 125 Pes dēdi Ḥaḳ ḥazretine iy Ḥudā
Ne yaraḳ ētdün ḳatunḳa sen baḳa

Ḥaḳ ḥiṭāb ētdi ki ben ētdüm yaraḳ
Ḳılmışam saḳa cehennemde ṭuraḳ

Dēdi yā Rabbi ‘ibādātum ḳanı
İctihād birle tā‘atüm ḳanı

Ḥaḳ dēdi ki ḳullarımı sen mūdām
Raḥmetümden nevmīd eyledün tamām

Nevmīd ētdüm şimdi¹⁰ raḥmetden seni
Ḥalkı ḳorḳudup bil[ü]mezdün beni

- 130 Pes gerek ḳul ḥā’if ü rācī ola
Ḥaḳ ḳatında tā ki ol nācī ola

Bunun üstine daḥı diḳle ḥaber
Böyle dēdi Bū Hureyre mu‘teber

¹⁰ 129 şimdi : şemdi

Ḥaḳ resūlinden rivāyet eyledi
Dēdi kim Seyyid ḥikāyet eyledi

Ėtmemişdi bir kişi zerre ‘amel
Eylemişdi dünyede tolu emel

Leyk Ḥaḳkı birleşmişdi ol yakīn
Allaha tevḥīd bu dest-āviz hemīn

135 Çün ecel yaşduğına başın kodı
Ehline böyle vaşīyyet eyledi

Ben ölenden sonra oda urasız
Kül olunca cismümi yandurasız

Hem külümi yel güninde siz yine
Şavuruḡ bahre ki gide ḳa‘ rına

Söyledi bunu vü bağlandı nefes
Murğ-i rūḥı uçdı boş ḳaldı ḳafeş

Dēdüğini işlediler ol zamān
Yandurup kül ētdiler anı revān

[5b]

140 Hem külini tutuban deryā şaru
Yele şavurdılar anı sū-be-sū

Ḳabzasına aldı Allāh nā-gehān
Pes aḡa şorup dēdiler yā fülān

Kendüzüḡe böyle niçün eyledüğ
Yandurup deryāya şavurduḡ özüğ

Dēdi ḳorḳuḡdan senüğ iy Girdgār
Kim çok olmuşdum ḳatuḡda şermsār

Nice varam ḡazrete ben rū-siyāh
Ḥavf ḳıldum gelmege iy Pādişāh

145 Ol sebebden oda yandurdum müdām
Tā vücūdum ola dēyü ke'l-‘adem

Bu sözi çünki işitdi müste‘ān
Baḥr-i raḥmet cūşa geldi ol zamān

Ḥaḳ ta‘ālā ol kula raḥm eyledi
Cürmüñi cümle bağışladum dēdi

Çünki ikrār eyledüñ işyānuña
Kılmađuñ inkār sen tuğyānuña

Pes saña ben daḥı raḥmet eyledüm
Dēdi ki öz fażlumıla toyladum

150 Hem Muḥammed ümmetinüñ yā Kerīm
Cürmini raḥm et bağışla yā Raḥīm

Hikāyet

Buñun üstine bir hikāyet söylegil
Kālbüñi şāf eyle ‘ibret anlağıl

Varıdı Mūsā zamānı bir kişi
Dünyede fışkı u fücür idi işi

Çün eccl erdi o şahşa nā-gehān
Dünyede naql etdi uḥraya ‘ayān

Dēdiler kim fāsıḳ idi bu ‘ayān
Anı mü’mınlerle komaḳlıḳ yaman

155 Yumağıla defnini terk etdiler
Götürüp bir mezbeleye atdılar

Mūsāya vaḥy eyledi ol Müste‘ān
Eyledi bu şahşuñ aḥvālin ‘ayān

Dēdi yā Mūsā öri tır şimdi tiz
Var ḥabībüm defn kıl yuyup temiz

[6a] Ol gürûh-ı evliyânun biridür
Şûretâ öldi haqîkat diridür

Anı yuyup kimse kılmadı kefen
Çomadılar kabre dağı tırma sen

160 Var anı yuyup kefenle sen revân
Kıl namâzın dağı defn eyle hemân

Vardı Mûsâ isteyü gitdi anı
Oraya kim demişidi ol Ğanî

Buluban kûy ehlini ol dem şorar
Yâ müsülmânlar bağa vërün haber

Küyünüzda öldi mi bir ehl-i hâl
Kim veliyyu'llâh ola ol muhâl

Dédiler ol kavm aña kim yâ Resûl
Ol şıfâtlu kimsene ölmüş degül

165 Ölmemişdür yakında iy pâk-dîn
Yègregin bilür İlâhe'l-âlemîn

Pes yine Mûsâ dèdi ki her ki var
Kimsene öldi mi eylen aşikâr

Dédiler dün bunda öldi bir kişi
Dünyede fışk u fücûrdı işi

Görmedük lâyıķ yuyup defn eylemek
Bundan ötrü çekmedük aña emek

Sürüyüp yabana atmışuz anı
Bilürüz aḥvâlin iy cânlar cânı

170 Dèdi Mûsâ bağa anı gösterün
Nereddür anı bağa haber vërün

Mûsâya gösterdiler ol merdanı
Oldı ḥayrân çün bakup gördi anı

Dèdi yā Rabbī baṇa emr eyledün
Var ḥabībümdür anı götür dèdün

Ḳavmi anuṇ fışkıṇı işbāt èder
Evliyā zümresine nice gider

Luṭf èdüp bildür baṇa aḥvālünü
Nicedür tâ bilem anuṇ ḥālını

175 Mūsāya vahy ètdi Rabbü'l-‘ âlemîn
Anlaruṇ şāhidliḡi ḥaḡdur yaḡîn

Anlaruṇ dèdüḡi gibi ol hemân
Dinle yaḡînin saṇa èdem ‘ayân

[6b] Ḥālet-i nez‘ e gelicek ol kişi
Pes şefî‘ ètdi özine üç işi

Ger ḡamu mücrimleri ḡılsa su’âl
Yarlıḡadum cümlesin bî-ḡîl u ḡâl

Kendü nefsin istedi ol ḡod hemân
Nice raḡm ètmedüm aṇa ol zamân

180 Dèdi yā Rabbi ol üç nedür dègil
Ḥaḡ dèdi şimdi ḡulaḡ ur dinlegil

Ölüm èricek nidā ḡıldı baṇa
Dèdi kim sen ḡod bilürsin iy Ḥüdā

Fısk èderdüm gerçi ben fî külli ḡāl
Leyk cem‘ olmışdı bende üç ḡışāl

Biri bu kim fısk işe meşḡul idüm
Leyk bu nefsün elinde ḡul idüm

Fısk èderdüm leyk ikrāḡ eyleyüp
Ḳıldıḡum iş cümlesi şerdür dèyüp

185 Yā İlāhî fısk èden demde benüm
Varıdı yanumda hem üç hem-demüm

Bir hevā birisi yavuz hem-niṣ̄īn
Bir daḥī hem Şeyṭān olmışdı ḳarīn

Bu üçī ṣaldı beni ma‘ ṣiyyete
Kim beni ḳomadı bunlar ṭā‘ ate

Sen bilürsin sırrı ḥod iy Pādiṣāh
Bu sözüme pes ne ḥācetdür güvāh

Hem ikinci fıṣḳ èderdüm gerçi ben
Fıṣḳ içinde işleridüm herçi ben

190 Ben severdüm leyk ṣāliḥ ḳulları
Gönlüme ḥoş gelmişidi yolları

Anlarıla ṭurup oturmağı ben
Yèg severdüm gerçi bildüñ cümle sen

Dünyede ṣāliḥleri yā Müste‘ ān
Yèg severdüm fıṣḳ ehlinden ‘ ayān

Gelse yanuma meger iki kiṣi
Biri ṣāliḥ birisinüñ fıṣḳ işi

Ṣāliḥüñ yaḥṣı ṭutardum ḥürmetin
Bitürürdüm evvel anuñ ḥācetin

195 Ḥürmetine anlarıñ iy Pādiṣāh
‘ Afv ḳılğıl cürmümi sen yā İlāh

[7a] Hem üçünci şöyle bil kim yā Kerīm
Yarlıgarısañ beni sen yā Raḥīm

Enbiyā vü evliyā mesrūr olur
Hem daḥī maḳḥūr Şeyṭān ḥor olur

Yok eger ḳılsañ ‘ azābıla cezā
Ġamlu olur enbiyā vü evliyā

Ol la‘ īn Şeyṭān yine ḥandān olur
Kim anuñ ḥandānlığı çendān olur

- 200 Ben bilürem yâ İlâhî sen yaqîn
Enbiyâ vü evliyâ-yı şâdisin
- Yêg seversin şâdisinden İblîsün
İşi şerr ü mekr ü hîle telbîsün
- Pes bu dem cürmümi ‘afv èt yâ Raḥîm
Luṭf édüp erzânî kıl dâru’n-na‘îm
- Bilgil iy Mûsâ bunı şimdi yaqîn
Kim vesîle budur ortada hemîn
- Bu sebebdan anı âzâd eyledüm
Luṭfumıla rûḥını şâd eyledüm
- 205 Dêdi yâ Mûsâ yaqîn bil bunı sen
Dilerisem ‘âlemün cürmini ben
- Cümlesin ‘afv eylesem kılsam ‘atâ
Luṭfuma inkâr eden êder ḥaṭâ
- Ḥâşşa kim bir kimse suçını bile
Yüz sürüp dergâhuma zârî kıla
- Özi ol cürmine ikrâr eyledi
Bildi öz suçını izhâr eyledi
- Keremümle raḥmet êtdüm ben aḡa
İşle yâ Mûsâ dêdügümi saḡa
- 210 Tır öri sen emri yêrine getür
Yu temîz tut ḡap revân anı götür
- Defn kılgıl kim ḡabîbümdür o ḡul
Kim kıla anuḡ namâzın bilmiş ol
- Yarlıḡayup cürmini ‘afv eylerem
Raḥmetüm ḡ’anından anı toylaram
- Tırdı Mûsâ yudı ḡoş i‘zâzile
Ḳıldılar ḡavmı namâzını bile

Öz eliyle kabrine kodı anı
Menziline gitdi ol cānum cānı

[7b]

215 Hürmetine anların iy Zü'l-minen
Cürmümi 'afv eyleyüp bağışla sen

Hem onların hürmetine yā Ğanī
Luṭfuna bī-naşīb etme beni

El-Ḥadīşü's-şālīş 'An Enes Rażiyallāhu 'Anhu

Diñle üçünci ḥadīşi şevkıla
Tā anı nazma getürdüm zevkıla

İbni Mālīk kim Enes-durur adı
Bu ḥadīşi ol rivāyet eyledi

Dēdi kim buyurdu ol faḥr-i cihān
Ol şefī'-i mücrimān-ı ins ü cān

220 Luṭfı ile ol Hudā-yı dādger
Tañ [u] aḥşām pirlere eyler nazār

Dēr ki geçdi 'ömrün ulaldan yaşun
Sünügün inceldi vü dıtrēr başun

Yakın oldu hem sefer ü bī-ḥaber
Ėdesin bizden yaña şimdi güzer

Tevbe kılğıl şimdi eylegil ḥayā
'Āşılığı ko recā etgil baña

Pırligünden ben utanuram bu dem
Pes 'azāb edem saña cezā edem

225 Bir ḥikāyet geldi diñlegil iy yār
Hem münāsibdür buña göñlün uyar

Pırlarun gör Hāḫ katında hürmetin
Pādişāhun kapusunda kurbetin

Gideridi bir gün ol Şîr-i ‘Alî
Taḥ namâzına meger kim ol velî

Gördi mescid saru gider bir koca
Hoş genççe gider ivmez zerrece

Ol pîre hürmet kılup Şîr-i Hudâ
İlerü varmaqlığı görmez revâ

230 Koca gider işe ardınca ‘Alî
İlerü atmazdı andan ol velî

Vaḥt erişdi kim toḡaydı âfitâb
Mescide erişdiler min külli bâb

Koca girmez mescide ötdi gider
Ol meger Naşrânîdür pîr-i saḡar

[8a] Girmedi mescide çün ol bed-liḡâ
Bildî Naşrânîdür anı Murtaẓâ

Girdi mescide ‘Alî gördi meger
Kim rükû‘ êtmîş resûl-i mu‘ teber

235 Ol rükû‘ ı eyle uzatmış Resûl
Bir kıyâmıla rükû‘ dan daḡı bol

Tâ ‘Alî kıldı cemâ‘ atle namâz
Fâriḡ olup kıldılar Haḡḡa niyâz

Dêr şaḡâbe bu namâzda yâ Resûl
Niçün uzatduḡ rükû‘ ı böyle bol

Görmemişdük böyle êtdüğün senün
Bize ma‘ nisin beyân eyle bunun

Dêdi ol dem ki rükû‘ êtdüm hemîn
Gündegi gibidi siz bilün yaḡîn

240 Diledüm başumı ḡalduram revân
Tâ ki Cebrâ’il erişdi ol zamân

Ḳodı arḳamda ḳanadın ol maḥāl
Ḳomadı baş ḳalduram bu oldı ḥāl

Çünki gitdi başımı ref eyledüm
Vāḳı‘a budur ki uş size dēdüm

Dēdiler kim nite böyle ētdi ol
Bu işi şormamışam dēdi Resūl

Hāzır oldı yine Cebrā‘il emīn
Yā Resūlallah dēdi bilgil yaḳīn

245 ‘Alī isterdi cemā‘atle namāz
Ḳıla mescidde ēdüp Ḥaḳḳa niyāz

Yolda ta‘cil gideridüm nā-gehān
Yētdi bir fertūt pīre ol zamān

Bilmedi ki ol kişi Naşrānıdı
Ol cehennem yolına erzānıdı

Pīr olduğına ḥürmet eyledi
Cehd ēdüp ḥaḳḳın ri‘āyet eyledi

Pes baña emr ētdi Allāh kim yūri
Ḳomaḡıl ḳılmaḡa sen peygamberi

250 Ḳalmasun tā kim cemā‘atden ‘Alī
Gelsün ērişsün namāza ol velī

[8b] Bu ‘aceb-durur eyā şāḥib-vefā
Ol-durur bundan ‘aceb kim ol Ḥudā

Eyledi ol dem Mikā’ile ḥiṭāb
Ḳoymaḡıl toḡmaḡa bir dem āfitāb

Tīz ēriş tūtḡıl ḳanaduḡla revān
Ol ‘Alīnūḡ ḥürmetine bu zamān

Nitekim bir pīre ḥürmet eyledi
Ol edeb ḥaḳḳın ri‘āyet eyledi

255 Şeyh-i Naşrānīden ötrü Girdgār
Bunca luṭf êtdi ‘ Alīye āşikār

Qıl taşavvur özüñe sen iy cüvān
Öz hayālinden bunı eyle ‘ ayān

Bir Müsülmān pīre hürmet kılasın
Gör ki sen nice ḥasenāt bulasın

Hürmetine pīrlerün iy Pādişāh
Şakla bizi êtme Şeyṭāna tebāh

Kim bizi senden yaña irşād kııl
Hem cehennemden daḥı āzād kııl

Hikāyet

260 Gel yine sen müstemi‘ ol iy piser
Bu hikāyet üstine bir de ḥaber

Ol Ebū Manşūr şeyḥ-i nām-dār
Māturidī dērler aña āşikār

Vêrdi üstādı dilinden ol ḥaber
Söyledi bu nev‘ ile ol mu‘ teber

Çünkü üstādına erişdi ecel
Seksene êrmişdi ‘ ömri o maḥal

Ol Ebū Manşūr emr êtdi yūri
Dêdi ṭur bāzāra var iy dīn eri

265 Sen benümçün bir kıl iste şatun al
Bunca ola ‘ ömri anuñ bu maḥal

Al götür kim anı āzād eyleyem
Ben özümçün ol güne zād eyleyem

Ṭurdu Bū Manşūr anı kıldı taleb
Gezdi ol çok yêrleri çekdi ta‘ ab

- [9a] Her kime şorsa vërürlerdi cevāb
Ol bulunmaz hiç yère kıılma şitāb
- Qandadur seksen yaşar kıl bu zamān
Olmamış āzād ola ol nā-tüvān
- 270 Pes Ebū Manşūr gelüp vèrdi haber
Söyledi aḥvālī aḡa ser-te-ser
- Çün işitdi secdeye kōdı başın
Gözlerinden hem revān ètdi yaşın
- Yüzini toprağa sürüp söyledi
Ḥālīka ‘arz-ı münācāt eyledi
- Dèdi iy Ġaffār u Ḥayy u Zü’l-celāl
İy Kerīm ü iy Raḥīm ü bī-miṣāl
- Qulların seksen yaşar kılı yakīn
Görmediler lāyık āzād olmadın
- 275 Dèdiler kıl mı olur seksen yaşar
Sen kerīmsin cümleden iy Girdgār
- Sen kāmudan mihrübānsın iy Kerīm
‘Afv èdici sensin iy Berr-i Raḥīm
- Nice lāyık göresin bu dem beni
Qılmasın oddan āzād iy Ġanī
- Zārisine raḥm èdüp Perverdigār
Yarlıgādum dèdi ol dem āşikār
- Ben seni luṭfumla āzād eyledüm
Raḥmetile rūḡuṡı şād eyledüm
- 280 Qulların raḥm kılğıl iy Ḥudā
Qıl ḡalāş oddan be-‘aşq-ı Muṣṭafā
- Raḥmetün den bī-naşīb ètme bizi
Ḥāş kullarınla kıl ḡaşrümizi

El-ḥadīṣü'r-rābi' an İbrāhīm ibn 'Alkāma

Dinle dördünci ḥadīṣi bu zamān
'Aḳluṅı cem' eyle iy ārām-ı cān

Dēdi İbrāhīm işitdüm ben yaḳın
'Alḳamadan bu ḥadīṣi iy emīn

Ol daḣı dēdi ki 'Abdullāhdan
Böyle işitdüm ben iy ḥulḳ-ı ḥasen

285 Dēdi 'Abdullāh ki dēdi Muṣṭafā
Şadr-ı bedr-i 'ālem-i şāḣib-vefā

[9b] Kim 'ālimden ögrene bir bāb eger
Dünyesine dīnine nef' i deger

Ādemün ḥalḳ olduğından iy emīn
Altı biḡ elli yıl olmışdur hemīn

Bir kişi gündüz oruc gēce namāz
Ėtmiş olsa Ḥālīḳa 'arz-ı niyāz

Ḳılmış olsa cümlesini Ḥaḳ ḳabūl
Biri merdūd olmaya iy pūr-uşūl

290 Ol ḳula anuḡ şevābını Kerīm
Yazdurur aḡa ḳılup luṭf-ı 'amīm

Ḥikāyet

Bir ḥikāyet dinle imdi şıdḳıla
Bu ḥadīṣi uşta getürdüm dile

Muṣṭafā dēdi ki 'ilmün şehri-ven
Ḳapusıdur ol 'Aliyy-i Bü'l-Ḥasan

Çün işitdi ḥāceler¹¹ işbu sözi
Fikre batdılar gēcesi gündüzi

¹¹ 293: ḥāceler: ḥevāclar

- Pes ‘Alīye eyledi anlar Һased
Ol Һadīši  tmek isterlerdi red
- 295 Anlarıң ulularından on kişi
Cem‘ oluban Һanıřurlar bu işi
- D diler buņa şoralum bir su ’ l
Ayrı ayrı her birim z bir muĥ l
- C mlem ze g r  v r rse cev b
Pes olur işi ‘Al n ĥ b -şav b
- Yohsa her bir nev‘ ile bir m ze
V re cev b r z  olavuz ol s ze
- Muştafa d d gi gibi ol ‘Al 
Pes ola ‘ilm ĥ  apusu ol vel 
- 300 Geldi anlarıĥ biri  ıldı şu ’ l
Y  ‘Al  d r ‘ilm mi y gd r yohsa m l
- D di m ldan ‘ilm efzaldur yaĥ n
‘ilm efzal bilmegi y gd r hem n
- D di y gligi nedend r s ylegil
Gel dilile şimdi taĥr r eylegil
- D di ‘ilm oldu m r ş-ı enbiy 
M l         n  alupdur bi- afa
- [10a] Hem daĥı H m n u şedd ddan-durur
Daĥı ol Fir‘avn-ı bi-d ddan-durur
- 305 Ol bu s z birle r c ‘  tdi hem n
D d g m ned r del l ĥ  ıl bey n
- Ol daĥı ancılayım  ıldı su ’ l
D di ‘ilm efzal mı olur yohsa m l
- D di ‘ilm efzal-durur m ldan hem n
D d g m ned r del l ĥ  ıl bey n

Dèdi sen mālā olursın pāsband
‘İlm saña pāsbandur bil ‘ayān

Bu cevābın aldı gitdi ol dahı
Geldi üçüncisi ol dem iy ahī

310 Anların tek ol dahı kıldı hitāb
‘İlm efzaldur dēyü vèrdi cevāb

Dèr delīlün bu söze nedür dēgil
Bunı sen takrīr édüp şerh eylegil

Dèr ‘Alī māl-dār olanın dünyede
Çok olur düşmānı bilgil iy dede

Çok olur dünyāda ‘ilm ehline yār
Kim anı görse özine dost tutar

Gitdi ol dördüncisi geldi revān
Şordı ol da anların tek der-zamān

315 Dèdi kim ‘ilmile mālдан söylegil
Kānķısı efzal-durur şerh eylegil

‘İlm efzaldur dèdi sen tutma şekk
Pes ki mālдан ‘ilmi yēg bilmek gerek

Dèdi kim nedür delīlün bu söze
Anı bildür tiz ‘ayān eyle bize

Dèdi mālдан vèricek noķşān olur
Vèrdüğine şāhibi peşmān olur

Nice kim ‘ilmi taşarruf édeler
Kārsu artar hūb olur ol mu‘teber

320 Gitdi ol da ol cevābıla o dem
Geldi beşincisi şordı ol da hem

Söyledi kim ‘ilmile māl yā ‘Alī
Kānķı efzaldur cevāb vèr yā velī

Dêr ‘Alî kim ‘ilm mâldan yêg olur
‘Aklı olan bu sözün remzin bilür

[10b] Dağı hem eydür delîlün söylegil
Yêgligini bize ma‘lûm eylegil

Dêr ‘Alî bu söze istersen delîl
Mâl yığanı dâ‘im okurlar bağıl

325 [‘İlm] iyesine velî dêrler kerîm
Dâ‘im aña taḥsîn eylerler ‘azîm

Gitdi ol da ol cevâbıla tamâm
Geldi altıncısı şordı iy hümâm

Anların tek vêrdi anlara cevâb
Dêdi kim göster delîlün bâ-şavâb

Dêdi mâlı dâ‘im uğrı aparur
Mâl gidicek şāḥibi maḥrûm ḳalur

Uğrı aṣlâ ‘ilme hîç kâr eylemez
‘İlm eyesi uğrılardan ğam yemez

330 Gitdi ol da geldi yêdinci durar
‘İlm yêg mi yoḥsa mal mı dêr şorar

Dêdi yêgdür ‘ilmi yêg bilgil yaḳîn
‘İlmi yêg bilmekligün yêgdür hemîn

Dêdi bu işe delîl göster baña
Tâ ki ben varam işüme ḥoş-şafâ

Dêr ‘Alî maḥşerde mâl yığanların
Cümle isterler ḥisâbın anların

‘İlm ehli niçeye olur şefî‘
Niçelerün menzilin eyler refî‘

335 Geldi sekizinci vü çün gitdi ol
Ol dağı şordı aña iy pür-uşûl

‘İlm efzal mı olur dër yoḥsa māl
Dër ‘Alī kim ‘ilm yègdür étme ḳāl

Dèdi göstergil delīl eyle temīz
Anı gūṣ édüp gidem ben tīz-be-tīz

Dèdi ger tursaydı māl niçe zamān
Çürüyüp tebdīl olur bilgil ‘ayān

Çürümez ‘ilm ebter olmaz bellü bil
Ol eger tursa niçe yüz kerre yıl

340 Gitdi ol geldi toḳuzıncı revān
Yā ‘Alī dër eylegil bu dem beyān

‘İlm mālun ḳanḳısı efzal-durur
Eyle tafṣīl bu baṇa mücmel-durur

[11a] ‘İlm yègdür dèdi¹² māldan lā-muḥāl
Mālı yèg bilmeklige yoḥdur mecāl

Dè delīlün var mıdur söyle baṇa
Tā ki ben muṭī‘ olam cāndan saṇa

Dèdi māl ḳalbi ḳara eyler yaḳīn
‘İlm nūr eyler cānı iy emīn

345 Gitdi ol geldi onuncısı tamām
Anların tek ṣordı ol da iy hümām

İmdi vèrgil ‘ilmile māldan ḥaber
Ḳanḳısı efzal-durur iy mu‘teber

‘İlm efzaldur dèdi aṇa ‘Alī
Dër delīlün var mı-durur iy velī

Māl kiṣinün göḡlünü ulu ḳılur
Hem rübūbiyyetden ol da‘vī ḳılur

¹² 342 dèdi : dër

Ehl-i ‘ilm olur tevāzu‘ da mūdām
Vêrdi anlaruñ cevâbını tamām

- 350 Anlara dèdi ‘Alî iy merdümân
Bilünüz kim ‘ömrüm olduqça hemân

Şorsañuz bu nev‘ ile min külli bâb
Her biriñüze vèrürem bir cevâb

Çünki anlar bunı böyle bildiler
Cümlesi tûrup îmâna geldiler

Ehl-i ‘ilmüñ hürmetine iy Hudâ
Bî-naşîb êtme bizi yevmü’l-cezâ

Erba‘inden bu beşincidür yine
Söyleyem ben şıdkıla dinleyene

[11b]

- 355 Dêr Ebû Derdâ Resûle söyledüm
Sen baña eyü ‘amel öğret dèdüm

Ol beni kıla cehennemden ba‘îd
Hem dağı yandurmaya nâr-ı şedîd

Muştafâ eydür ki kılsañ bir haṭâ
Bir şevâb iş tâbi‘ êtgil sen aña

Ma‘şiyetden işlesen bir fi‘li sen
İşle ardınca anuñ fi‘l-i ḥasen

Yaḥşî fi‘lün ol yamanı maḥv êder
Pes yaman yaḥşî gelen yêrde gider

360 Dēdi Bū Derdā dēdüm ben yā Resūl
Bu rumūzı gel beyān eyle uşul

Zıkr-i lā-ilāhe illallāh hem
Ol ḥasenatdan mıdur iy pür-kerem

Muṣṭafā dēdi na‘ am iy ehl-i dīn
Ḥasenātuñ aḥseni oldur yaḳīn

Hikāyet-i Münāsib

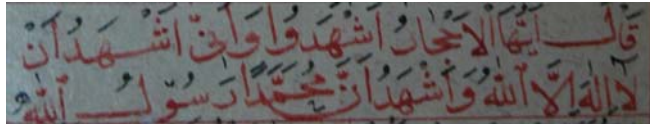
Bunuñ üstine hikāyet geldi uş
Cān u dilden sen bu sözi eyle gūş

Varmışdı ḥacca bir kişi meger
Gör ki nice eyledi ol mu‘teber

365 Hācılar çün ‘Arafāta tırdılar
Ḥazrete kıldı münācâtı bular

Ol kişi aldı eline yēdi taş
Zāri kıldı gözlerinden dökdi yaş

Dēdi yā taşlar güvāh oluñ baña
Ben şehādet ēderem birdür Ḥudā

Hem Muḥammed ḥaḳ resūlidür anuñ
İhtiyār ētdügi ḳulıdur anuñ

Çünki bunu dēdi pes diñle yine
Ḥālıḳ ol dem uyḥu vērdi gözine

[12a]

370 Çün uyudı düşde gördi ol cüvān
Nā-gehān ḳopmış ḳıyāmet ol zamān

Maḥşer ehli çağrışur vā ḥasretā
Çünkü bunı böyle gördi ol fenā

‘Adliçün mizān kurulmuş nā-gehān
Ḥaḫḫ u bātıl sorulur yaḥşı yaman

Çünkü nevbet êrdi ol şahşa meger
Şordılar a‘ mālın anuḡ ser-te-ser

Müstahikḫ oldı ‘azāba ol kişi
Āh kıldı artdı ol dem teşvişi

375 Bunı sürdiler cehennemden yaḡa
Görelüm imdi n’êder Allāh aḡa

Çün cehennem aḡzına yetürdiler
Geldi ol dem nā-gehānī bir ḡacer

Şaldı ṭamunuḡ ḡapusına özin
Vérmedi yol bunı şalmaḡa yaḡın

Leşkerine Mālīk emr êtdi revān
Dêdi tiz ṭaşı ḡoparuḡ bu zamān

Leşkeri Mālīkūḡ ol dem geldiler
Ṭaşa çok çok zūr-ı bālā kıldılar

380 Ḳoparabilmediler ṭaşı meger
Bir ḡapuya daḡı kıldılar güzer

Geldiler ol şahşı yine ṭutmaḡa
Ol ḡapudan daḡı oda atmaḡa

Geldi ol ṭaşdan biri daḡı o dem
Şaldı özini ḡapuya der-ḡadem

Hem aḡa da zūr-ı bālā kıldılar
Yine andan daḡı ‘āciz ḡaldılar

El-ḡaşılı yêdi ḡapuyı tamām
Cümle gezdürdiler anı iy hümām

385 Her birini kaplamış taşuñ biri
Hayrete vardı melâ'ikler varı

Çünkü bunu böyle gördiler hemân
Anı 'arşa iletürler ol zamân

'Arz kıldılar Hudâya hâlini
Dédiler Hakk'a anuñ ahvâlini

Hak ta'âla kıldı luṭfindan nidâ
Dêdi yâ kulum beşâretdür saña

[12b] Şâhid êtdüñ özüñe taşı 'ayân
Kılmadı haqquñı zâyî' bu zamân

390 Cennete ilettiler anı bu dem
Şâhidem ben dañı anı bilürem

Hak melâ'iklere emr êtdi revân
Cennete iltüñ kulumı bu zamân

Cennete ilettiler anı bu hâl
Gördi bağılu girmeye yoğdur maḥâl

Pes şehâdet êtdi ol dem şevkıla
Açdı kapuyı revânî zevkıla

Ya'ni lâ-ilâhe illallâh-durur
Hem Muhammed resûlu'llâh-durur

395 Kapu açıldı revân girdi kişi
Açıluban gitdi gönli teşvişi

Şükr kıldı çün uyandı uyğudan
Gönli âzâd oldu ol dem kayğudan

Şükr êder dergâha kim iy Pâdişâh
Bizi tevḥîd ehli kılduñ yâ İlâh

Kılduñ ümmet Muştafâya sen bizi
Hem anuñla eyledüñ haşrümüzi

Hürmetine Aḥmedün iy Girdgār
Ḥazretün de kıılma bizi şermsār

Hikāyet

400 Zāhid-i müftī imām u seyyidī
Öz atasından rivāyet eyledi

Ṭura vardı bir gün ol Mūsā Kelīm
Pes münācāt ètdi Ḥaḳḳa iy Kerīm

Ḥalkı luṭf èdüp yaratduñ ez-‘ aṭā
Terbiyet ètdün olara bā-şafā

Yaradursın aḥsen-i şüretde hem
Ādem oğlunu kamu iy Zü’l-kerem

Anlara vèrdün firāvān ni‘ meti
Her birine dürlü dürlü zīneti

405 Pes kıyāmetde ola reh ṭaṅla sen
Nite yaḳarsın oda iy Zü’l-minen

[13a] Vaḥy kıldı Ḥaḳ ki yā Mūsā revān
Ṭur ekin ek sen oturma bu zamān

Ṭurdı ol dem pes revān ekdi ekin
Terbiyet vèrdi şuwardı ba‘d-ez-in

Çünki biçin vaḳti èrişdi tamām
Biçdi hem dögdı vü anı ol hümām

Ḥāşılın getürdi Mūsā ol zamān
Ḥaḳ aṅa kıldı ḥiṭāb ol dem revān

410 Kim ekinün n’eyledün baṅa dègil
N’eyledüñi bilem tiz söylegil

Dèdi kim dögdüm götürdüm yā Ġanī
Dèdi der-çāh ètmişem bu dem anı

Dèdi yā Mūsā beyān ét bîş ü kem
Terk èdüp hiç nesne koyduñ bu dem

Eytdi yā Rabbî belî terk eyledüm
Ol ki hayrı yoğıdı götürmedüm

Pes Hudā Mūsāya ol dem söyledi
Ben dahı bilgil eyā Mūsā dèdi

415 Oda maḥlūḳumdan anı yaḳaram
Anda zerre olmaya hayr u kerem

Ol-durur hayr olmayan kim ez-beşer
Birlemeklige beni ol ‘ār èder

Ḳul lâ-ilahe illallah ol
‘Ar èderdi söylemeklige o ḳul

Yā İlahî ḳullaruñı luṭfılan
Ehl-i tevḥîd eylegil iy Zü’l-minen

Ehl-i tevḥîdden bizi kılma cüdā
Anlaruñla ḥaşr ḳılğıl iy Hudā

El-Ḥadişü’s-Sādis

420 Uş bu altıncı ḥadişi diñle sen
Cān ḳulağıyla işidüp anla sen

Bu ḥaberden çünki cānuñ ḥazḫ ala
Şek degülse rahmete lâyıḳ ola

Ol Ebū Naşr uş bu nev‘e söyledi
Vāsiṭîdür şehrini anuñ dèdi

Bū Duḥādan böyle işitdüm ḥaber
Böyle dèmişdür baña ol mu‘teber

[13b] Söyledi ki dèdi Şiddîḳu’t-taḳî
Ol Ebū Bekr-i ‘Atîḳ u muttaḳî

- 425 Bir ‘ Arab geldi Resûle söyledi
‘ Arz edüben hâlini şerh eyledi
- Dêr ‘ Arab böyle işitdüm yâ Resûl
Sen demişsin cum‘ a kılsa kanķı kûl
- İki cum‘ a arasında her haķā
İşlese cümle kefaretdür aķa
- Daķı kılsa her kişi beş vaķt namāz
Vaķti koyup etmeyüp etse niyāz
- Ol namāzlar arasında her haķā
İşlese cümle kefaretdür aķa
- 430 Sen mi demişsin bunı yâ Muştafā
Söylegil kim ola derdüme devā
- Ben demişem dedi ol faķr-i cihān
Daķı arturdu idi ol dem revān
- Cum‘ a günü varuban ğusl eylemek
Cum‘ aya varmak için çekse emek
- Cürme bunlar hep kefaretdür ķamu
Pes bunı benden işit iy nîk-hû
- Cum‘ a için her kişi kim bir ķadem
Yüriyüben cürmine kılsa n’edem
- 435 Ol yigirmi yıl ‘ ibādet menzilin
Bula dedi ol Resûlü’l-mürselin
- Cümle hāzretde ķabûl olmuş ola
Haķ ta‘ālā rahmet ede ol ķula
- Ger kebāyirden kılursa ictināb
Haķ şaĝire cürmine kılmaz ‘ itāb

Hikāyetü'l-İslām Ebū Bekir Raḍiyallahu ʿ Anhu

Bu ḥadiṣün rāvisi iy muʿ teber
Ol Yār-ı ġār Şiddīk-durur diñle ḥaber

Gör ki İslāmına ne düşdi sebeb
Pes bunı bilmeklige eyle taleb

440 Tāciridi Şāma gitmişdi meger
Gece yaturken na-gāh¹³ bir düş görer

Gördi uyķusunda kim şems ü kamer
Қoynına gelüp ikisi hem girer

[14a] Alup anları eline ol zamān
Gögsine başa oluban mihrübān

Hem ridāsını olara geydürür
Uyanuban uyķudan ol dem tırur

Tırdı yerinden şabāhın ol ʿ azīz
Bir muʿ abbir istedi vü buldı tīz

445 Ol kişiye vāķıʿ asın söyledi
Bu düşün taʿ birini bir bir dedi

Söyledi rāhib ne yerlūsın dēgil
Hem қabīleñi daḥı şerḥ eylegil

Söyledi kim Mekkedür ilüm ʿ ayān
Hem Benī Hāşimdenem bellü beyān

Şanʿ atun nedür dedi şimdi bu dem
Dedi tācirlikdür işüm dem-be-dem

Hem dedi çıkar zamānuñda senün
Bir kişi adı Muḥammeddür anun

450 Bil ki Hāşimden koyar ol serverī
Olur ol āḥir zamān peygamberi

¹³ 440 nagāh: nāgāh

Olmasaydı ol yaratmazdı Hūdā
‘Arş u kürsî hem daḥı arz u semā

Ne nebî yaradurıdı ne melek
Enbiyānuḡ seyyididür tıtma şekk

Sen girürsin dīnine anuḡ yaḳın
Hem vezîr olursın aḡa iy emîn

Hem ḡalîfesi olursın sen anuḡ
Vāḳı‘ aḡ ta‘ bîri budur uş senüḡ

455 Ben anuḡ vaşfını Tevratda ‘ayān
Daḥı İncîl ü Zebûr içre beyān

Görmişem getürmişem aḡa imān
Uş anuḡ dīnindeyem ben bu zamān

Ḳorḳuban Naşrānîlerden daḥı ben
Şaḳlaram İslāmını bil şimdi sen

Çün kim ol sözi işitdi ol ulu
Ḳalbi nerm oldı vü nûr oldı tolu

Oldı müştāḳ ol Resûli görmege
Hem everdi ḡidmetine ermege

[14b]

460 Mekkeye çün geldi Şiddîḳ ol zamān
Muştafâyı istedi buldı revān

Eylemezdi ansuzın bir dem ḳarār
Geçdi bunuḡ üstine bir rûzgār

Pes Muḡammed söyledi bir gün aḡa
Bunca kim gelüp gidersin sen baḡa

Bunca kim şoḡbet ḳılursın iy ‘aceb
Sen Müsülmān olmaḡa ne sebeb

Nite bilmezsin beni sen Hâk Resûl
Yanuma sen kim gelürken böyle bol

465 Dêdi olsañ ger nebî iy pâk-zât
Sende elbetde gerekdür mu‘ cizât

Söyledi yêtmez mi mu‘ ciz ol saña
Şâmda gördüğün vâkı‘ a hûb taña

Anı râhib ta‘ bîr eyledi ‘ ayân
Dêdi kim aña getürmişem îmân

Çün kim işitdi bu sözi ol yakîn
Türdi hoş îmân getürdi ba‘ d-ez-în

Söyledi ol dem ki bir-durur Hudâ
Sen resûlisin anuñ yâ Muştafâ

470 Evvel îmân ol getürdi Aḥmede
Er kişilerden yakîn bil dünyede

Leyk ‘ avratlardan îmâna gelen
Ol Hadîce Ana yakîn bil bunı sen

Hürmetine anlaruñ sen iy Hudâ
Irma anlardan bizi yevmü’l-cezâ

Hikâyet-i Münâsib

Mâlik-i Dînâr vaḳtinde meger
İki ḳardaş varıdı iy mu‘ teber

Oda ṭaparlardı anlar şubḥ u şâm
Biri seksen üç yaşamışdı tamâm

475 Otuz üç idi kiçisinüñ yaşı
Oda ṭapmağıdı bunlaruñ işi

Dêdi bir gün kiçisi kim iy aḥî
Biz bu odı şınayalum gel aḥî

- [15a] Bize hiç hürmet eder mi görelüm
Biz bu işün ma' nisine erelüm
- Bize dağı tapmayanlar gibi ol
Görelüm yandurmağa eder mi yol
- Ger bizi yandurmazısa bilelüm
Ağa dağı yahşı hizmet kılalum
- 480 Eyle olsun dedi kardaşı ağa
Ben muṭi' em her ne kim dersek sağa
- Ol zamānda varup od yandurdılar
Bir sâ' at karşusun alup turdılar
- Dedi kiçisi ulusuna revān
Oda evvel sen elün uzat hemān
- Dedi ulusu ki yok sen başlağıl
Nice ki bilürsin anı işlegil
- Kiçisi kodı elin od üstine
Barmağın yandurdu ol dem destine
- 485 Çünkü yakdı bir barmağın āh eyledi
Döndi ol dem oddan ikrāh eyledi
- Dedi ol dem otuz üç yıldur tamām
Eylerem sağa 'ibādet şubh u şām
- Bu kadar kulluğumun haqqı kanı
Yanduruban şimdi acıtdıñ beni
- Dedi iy kardaş gel imdi gidelüm
Bir kerīm Tañrıya kulluğ edelüm
- Bêş yüz yıl incitmiş olsağ biz anı
Toğrı varsavuz yarlıgaya ol Ğanī
- 490 Geçe bizden ol bir istiğfārıla
Yarlıgaya bizi bir ikrārıla

Bir şehâdetle bizi azâd êde
Cürmümüz ‘afv eyleyüp dil-şâd êde

Eyle olsun dèdi kardaşı daḥı
Dèdi gel imdi gidelüm iy aḥî

Bir kişîye varalum ki bize ol
Mürşid olup göstere ol toḡrı yol

Bize ta‘lîm êde İslâm dînini
Maḥv êde tâ göñlümüzün jengini

495 Fikri böyle eylediler ol zamân
Mâlik-i Dînâra varalum hemân

[15b] Bize tâ‘arz eyleye İslâmı ol
Göstere bize ḥaḳîḳat toḡrı yol

İkisi daḥı turuban vardılar
Mâlikî Başra içinde buldılar

Gördiler va‘z eylemekde ol emîr
Baḡlamış hem yanına cem‘-i keṣîr

Çünki gördiler bu ḥâlde ol emîn
Vèrdi ulusına iḡvâ ol la‘în

500 Dèdi kardaş ben Müsülmân olmazam
Kulluḡumı oduḡ elden kıymazam

‘Ömrümün bu nev‘ ile geçdi çoḡı
Aşşı kılmaz döndüğüm şimdi daḥı

Ben Müsülmân olsam imdi bu zamân
Ol Muḥammed dînine girsem hemân

Ehl-i beytüm cümle ta‘n eyler baḡa
Serzenîş eyler kamu döymeṣ aḡa

Ta‘nesinden anlaruḡ bu dem yaḳîn
Hem baḡa yègdür cehennem iy emîn

505 Kiçisi dèdi ki iy kardaş ‘ayān
Ta‘nesi bir demdür anlaruñ hemān

Unudurlar bir iki demden gèrū
Sen yaqīn bilgil mü ‘ebbeddür tamu

Çok aña bu nev‘e ilhāh eyledi
Nuşh edüben dürlü sözler söyledi

Etmedi hergiz kabūl anuñ sözün
Pes kayıtdı döndürüp andan yüzün

Dèdi sen bil iy şaķī ibni şaķī
Yok-durur cânuñda çün dīn revnaķı

510 Çün kayıtdı ol kebir gitdi revān
Geldi kiçisi ilerū ol zamān

Uşağından tıfl olan daķı bile
Zevcesi daķı bileydi cem‘ ile

Meclise girdi oturdı ol hümām
Tā ki Mālik fāriğ oldu ez-kelām

İlerū geldi o yigit der-kađem
‘Arz kıldı kışşasını hem o dem

Dèdi İslāmı bañā ‘arz eylegil
Nice dèmek gerek anı söylegil

[16a]

515 Mālik İslāmı aña ‘arz eyledi
Ta‘v‘-ı rağbetle şehādet eyledi

Ehl-i beyti hem Müsülmān oldılar
Küfri koyup hem imāna geldiler

Şādlıqdan ol cemā‘ at cümlesi
Ağlayup feryād kıldılar besī

Ṭurđı meclisden ıkup gitmek diler
Mālik aña syledi iy mu‘ teber

Bir dem eglen bu cemā‘ atden saña
Tā ki ben cem‘ eyleyem aftan bahā

520 Bu szi n kim işitdi ol cvān
Syleme dr bu szi iy mihrbān

Hi gerekmez kimseden nesne baña
Ben tevau‘ eylerem Hādan yaña

Anuñ in gelmedm ĩmāna ben
Hā nesne vre iy h-ı hāsen

Dnmi dnyāya şatman bu zamān
Bunı ddi gitdi yolına revān

Vardı bir vrāne ire ol hemān
Buldı bir ev ıldı zine mekān

525 A şusuz ol gce anda yatdılar
şabr ılup Hāa şkr tdiler

şub oldı hātunı dr iy işi
albmi aldı bu alık teşvişi

Bir iş işle bāzāra var bu zamān
cretişi a‘ āma vrgil revān

Pes hemān bāzāra vardı ol yigit
İşlemege bulmadı bir iş işit

Ddi şimdi ben varayın bu maal
Allāh in işleyem bugn ‘amel

530 Vardı ol bir mescide girdi revān
Kimse ılmazdı namaz anda ‘ayān

Vardı anı hoş sprdi ıldı pāk
omadı hem hār u hās u anda hā

Qıldı anda aḥṣama deġin namāz
Ḥālķına eyledi ‘arz-ı niyāz

Menziline gitdi çün kim oldu şām
Dèdi ‘avrat işledünj mi iy hümām

[16b] Ehl-i beytine dèdi oluñ āġāh
Baña iş işletdi bugün pādīşāh

535 İşledüm sultān içün bugün dèdi
Leyk bugün ḥaḳḳumı ol vèrmedi

Vèrmedi çün tañla vère ol ḥāce
Yatdılar hem aç maḥzūn ġece

Çün şabāḥ oldu yine ol bī-ta‘ab
Varuban bāzāra iş kıldı taleb

Yine iş işletmedi kimse aña
Döndi ġerü geldi mescidden yaña

Qıldı tã‘at yine aḥṣama deġin
Geldi aḥṣam öz evine ol emīn

540 ‘Avratı dèdi aña kim iy ḥelāl
Sen eli boş nite geldünj n’oldı ḥāl

Bulmadıñ mı sen bugün daḥı ‘amel
Uşta aġlaşır uşaġıñ bu maḥal

Dèdi kim bilgil bugün daḥı yaḳīn
İşlemişem dūnki sultāna hemīn

Vèrmedi bugün umaram tañla ben
Cum‘a ġünidür vère şabr eyle sen

Ol ġece daḥı yine aç yatdılar
Ḥālķa şıġınuban şükr ètdiler

545 Çün şabāḥ oldu yine tırdı örü
Vardı bāzāra yine ol ḳayġulu

Her nice kim istedi iş bulmadı
Hakdan özge hiç ümidi kalmadı

Yine vardı mescide ol şah-bâz
Şıdkıla kıldı iki rek'at namâz

El götürdi hoş münâcât eyledi
Hâlıkına 'arz-ı hâcât eyledi

Söyledi ki yâ İlâhî Seyyidî
Hem şefî'êtdün özüne Aḥmedi

550 Rûzi kıldı dîn-i İslâmı başa
Başuma koduḡ benüm tâc-ı hüdâ

İşbu dînüḡ ḥürmetiçün yâ Ganî
Kim anuḡ birle şerîf êtdiḡ beni

Sen 'ayâlum fikrini benden götür
Anlaruḡ rızkıḡı lutfıḡdan yêtür

[17a] Cum'a günü ḥürmetiçün iy Hudâ
Luṭfuḡı göster bu demde sen başa

Ḳalbümi taldurdu fikri anlaruḡ
Ol ḥarâbe içre aç yatanlaruḡ

555 Nefsümiçün êtmezem senden su'âl
Sen bilürsin ḥâlini yâ Zü'l-celâl

Ben utanuram olardan işbu dem
Ḳorḳaram şimdi olardan daḡı hem

Tâ ki tebdîl ola ḥâli anlaruḡ
Ola bu işden zevâli anlaruḡ

Nite kim dîn içre aḡlar bu muḥâl
İstiḳâmet tutmamışlar hem kemâl

Bir sehel iş anları tebdîl êder
Uş bu 'âlemden yine taḡyîr êder

560 Çünkü bu nev'e münâcât eyledi
Hâlıkâ hem 'arz-ı hâlin söyledi

Turnı meşgûl oldu yine tâ'ate
Bağladı belini muhkem hizmete

Çünkü kâ'im oldu ol dem âfitâb
Cum'a aya çıktı revân ol nîk-şâb

Çünkü bunu böyle bildün diñle sen
Gel 'ayâli hâlinde anla sen

Açlığı ertedi uşağının hemân
Oldılar ol günde ğâyet nâ-tüvân

565 Geldi bir şahş ol zamânda kapuya
Turnı bir dem muntazır hem tapuya

Kapu kaķdı çıktı 'avrat taşkaru
Gördi anda bir yigit var mâh-rû

Gördi altundan elinde tabak
Bir müzehheb yağlığ örtmiş çün varak

İçi tolu dürr-i cevher sîm ü zer¹⁴
Dağı çok ni' met yanınca bî-şümâr

Dedi hâtûn sen bunu algıl revân
Bunu size vèrdi sulţân bu zamân

570 Pâdişeh kim işlemiş zevcün 'ayân
Ücretidür uş getürdüm ben saña

Sen gelende zevcüne vergil haber
Bu iki gün ücretidür mâ-hazar

[17b] Söyle ki ol işde takşîr êtmesün
Cehd kılsun dağı te'îr êtmesün

¹⁴ 568 zer : zâr

Ol işinde yahşî kılsun ictihād
Ücretini biz de kılalum ziyād

Hāşşa kim bu günde cehd etsün katı
Pādişeh katında ola hürmeti

575 Kim ki çok işlerse anuñ hürmetin
Pādişāh bilür anuñ keyfiyyetin

Çünkü bunı dēdi ol gitdi revān
Turdı ol ‘ avrat ayağa der-zamān

Bir iki altun getürdi ol bile
Gitdi bāzāra revānī zevk ile

Çünkü bāzāra erişdi nīkzen
Vardı şarrāfuñ katına diñle sen

Vérđi çün şarrāfa altunuñ birin
Bunı hürde eyle dēdi nāzenīn

580 Altunı aldı vü baqdı yüzine
Fikr kıldı bir zamān kendü özine

Beñzemez çün gördi bu altunlara
Şordı pes teftiş ēdüp ol servere

Dēdi bunı kıandan almışsın dēgil
Havf kıılma hāliñi ‘ arz eylegil

Niçe müddetdür ki şarrāf olmışam
Niçe niçe akçe vērüp almışam

Böyle altun görmemişem dahı ben
Bunuñ ahvālını toğrı söyle sen

585 Kışşaya ‘ arz eyledi hātūn aña
Kıodı başına anuñ tēc-ı hūdā

Vérđi biñ dirhem gümüş hātūna hem
Hem bunı da eyle harçlık çekme ğam

Bu dükense yine gel benden yaña
Dağı in'âm eyleyem her dem saña

Bunı aldı gitdi bāzāra hatūn
Dürlü ni'etler alup anda şatun

Dağı ihtiyācı neyse aldı ol
Yine ev ısrā tutuban tutdı yol

590 Çünkü bildün anı iy hulkı hasen
Ol kişi hālın işitgil şimdi sen

[18a] Nice oldu anı dağı söyleyem
Gūş kılğıl anı da şerh eyleyem

Ğıldı çün kim cum'aya ol muhterem
Çıkdı cāmī' den gönül pür hemm ü ğam

Yüzini tutdı göge çok ağladı
Āteş-i āhıyla bağrın tağladı

Menziline varabilmez eli boş
Nār-ı hasretten yüregi ğıldı cūş

595 Mendilini oturup yere döşer
Anı toprağıla taldura meger

Mendilini ğıldı toprağdan tolu
Aldı gider anı gönli kaygulu

Ehl-i beyti göre anı şād ola
Tā ki bir dem kayğudan āzād ola

Şorsalar bunı dēmege un-durur
Bunı kazandum size üç gün-durur

Menziline geldi çün bu nev' ile
Gāh feryād ēde gāhī zevķıla

600 Çünkü kapusına geldi ol cüvān
Ehl-i beyti gördi cümle şādumān

Gerçi özi kaygulu zār u hazīn
Geldi ehlinüñ güler buldı yüzin

Gördi evi toptolu raht u kumāş
Aş u etmek dürlü ni‘ met kırı yaş

Hātunından kışsayı kıldı su ’āl
Dèdi ‘ arz eyle baña kim n’oldı hāl

İşbu nice ni‘ met ü esbāb u raht
Kāndan olmışdur dēgil iy nīk-baht

605 Kışsasını cümle aña söyledi
Her ne kim görmişidi şerh eyledi

Kışsayı ‘ arz eyledi çün ‘ avratı
Bildi Hāk katında vardur kurbeti

Bildi cümle ni‘ meti kim ol hümām
Pes aña Hālķı vèrmışdür tamām

Secde kıldı yüzini sürdü yere
Şükr edene şeksüzin ni‘ met vère

Secdeden baş kaldurup tırdı örü
Vardı mendile baķa ol māl-rū

[18b]

610 Mendili eşikde kōmışdı cüvān
Olmaya tā toprağ olduğı ‘ ayān

Vardı açdı mendili ol mu‘ teber
Toptolu undur anı bakup görer

Yine bir de secde kıldı hāzrete
Bağladı dün gün bēlini hīdmete

Dèdi her kim Hākķıla olur yaķın
Hāk daķı anuķla olur bil hemīn

Dèdi beni yād èderse kankı kıl
Dèrse lâ-ilâhe illallâh bol

Cümle tüyi ürpere ol dem anuñ
Ditreye a‘ zâları dañı anuñ

625 Görürem eyle göre mevti aña
Nice kim oğlunu avudur ana

Lâzım olmış leyk anuñ ölmegi
Ol kuluñ bizden yaña hem gelmegi

Tâ ki düşmen fitnesinden kurtıla
Ol kulumuñ cümle ‘aybı örtile

İsterem bir evde kılam anı şād
Bu evüñ ğayrı ola iy hoş-nihād

Ni‘ metidür bu evüñ ‘aynū’l-belā
İçi tolu miñnet ü renc ü ‘anā

630 Bil yaq̄ın kim dünyenüñ içi tolu
Hâş kullarumçün olmışdur ‘adū

Evliyâyı ol cihetden ötrü ben
Ta‘ cil èdüp iletürem dünyeden

Qurtılasın fitnesinden düşmenüñ
Tâ fesād olmaya işinde anuñ

Cennet içinde ère ni‘ metlere
Ère anda gün-be-gün rāhatlara

Bu hadîşi diñlegil iy mu‘teber
İbni Mâlik ol Enes vèrdi haber

635 Muştafâdan naql kıldı ol ulu
Dèr işitdüm söyledi ol mäh-rū

Kim ki lâ-ilâhe illallâh dèye
Tâqatince ol anı medd eyleye

Dökülür cürmi kebâyirden yakîn
Ol kuluñ dört biñ günâhı iy emîn

[19b] Hikâyet

Bir hikâyet dinle imdi zamân
Bu hadîş üstine iy ârâm-ı cân

640 İbni ‘ Abdullâh ki adı Bekridi
Râviler bize rivâyet eyledi

Dedi ol kim pâdişehlerden biri
‘ Âşiyidi Tañrıya dînden beri

Tañrıyı terk eylemişidi ol kişi
Rûz u şeb putlarıla idi işi

Kaşdına anuñ müsülmânlar negâh
Pes ğazâya çıkdılar olup âgâh

Üstine leşker çeküben vardılar
Leşkerin anuñ ser-â-ser kırdılar

645 Kendüsini çünki diri tutdılar
Anı öldürmekde çok fikr êtdiler

Dédiler buña ne nev‘ ile cezâ
Vêrelüm bu döndigiçün ez-Ĥudâ

Cümle anda fikri böyle kıldılar
Anı kumkuma içine şaldılar

Ağzını anuñ şuvadılar revân
Altına od urdılar ender-zamân

Çünki oduñ ıssısı geçdi aña
Gönlüni dönderdi putlardan yaña

650 Dedi kırtar yâ Hübel bundan beni
Sevdügümün ħürmeti içün seni

Dèdi yā ‘Uzzā ḥalāş eyle beni
Daḥı artuḵ ḥürmet èdem ben seni

Şıḡayup başuḡı silerdüm yüzüḡ
Şimdi gel döndürmegil benden yüzüḡ

Ben saḡa bunca ki ṯā‘ at kılmışam
Secde èdüp çoḵ ‘ibādet kılmışam

Bu belādan sen beni eyle ḥalāş
Kılmışam ḵulluḵ niçe yıl saḡa ḥāş

655 Her nice kim anlara eyler nidā
Daḥı zaḥmet hem vèrürdi od aḡa

Gördi çün kim yoḵ-durur andan meded
Zāri kılduḡınca od olur şeded

[20a] Çünki nevmīd oldı anlardan yaḡīn
Döndi ol dem Şūy-ı Rabbū’l-emīn

Bir yüce āvāzıla kıldı nidā
Döndüm anlardan yaḡa ben bī-ḥafā

Hem resūlidür Muḡammed Muşṯafā
Dèdi kim ben şāhidem birdür Ḥudā

660 Bir yaḡış yaḡdurdı anda ez-kerem
Ol yanan od üstine iy muḥterem

Odı söndürdi ḵamu maḥv eyledi
Gör ki şimdi Ḥālīḵ aḡa n’eyledi

Yine bir yel vèrdi bir demde aḡa
Anı ref’ ètdi çü ez-şavnı hevā

Ḷuş olup ḵumḵuma hevāya hemān
Dèrdi lā-ilāhe illallāh ‘ayān

Vardı bir ḵavmīḡ içine düşdi ol
Taḡrıyı bilmez nedür yāḡud resūl

- 665 Bilmezidi anlar ĩmān dīn nice
Yāhu mezheb millet ü āyīn nice
- Dağı bilmezleridi ecr ü şevāb
Bir yemek içmek bilürler zād āb
- Gördiler çün düşdi gökden ol hemān
Ağzını açup çıkardılar revān
- Dédiler kimsen bize toğrı dēgil
Bu ne hāletdür bize şerh eylegil
- Vākı‘ olan kışşayı bir bir dēdi
Anlara kamu hālin ‘arz eyledi
- 670 Pādişāhidüm dēdi alan fūlān
Bu-durur kışşam dağı bilür ‘ayān
- Çünki bunu böyle gördiler bular
Cümlesi ol dem Müsülmān oldılar
- Çün Müsülmān oldılar bunlar kamu
Bildiler ki bir-durur ol ferd Hū
- Her kişye kim kılursa Haq nazar
Dirilür kāfir ĩmān ile gider
- Bir kulına olmasa fażlı eger
Kılsa ol biñ yıl ‘ibādet ser-be-ser
- 675 Tā‘ati eyler yüzine cümle red
Ol olur evvel yolu üstinde sed
- [20b] Tā‘ati merdūd olandan iy Hudā
Kılma bizi fażl ēdüp yevmü’l-cezā
- Fażluñ olan kullarundān eylegil
Raḥmetüñ ḥonıyla bizi toylağıl

İy ' azizüm cem' kıl ' aqluñı hoş
Gel sekizinci ḥadıṣi eyle gūş

Ol ' Alī ibni Ebū Ṭālib yaḳın
Dēdi işitdüm Resūlden ol emīn

680 Cum' a günü dēdi çün bañ vērile
Mescide ol dem cemā' at dirile

Her ḳapusında anuñ yētmiş melek
Gelüp anda oturlar tütma şek

Gözedürler mescide varanları
Adlu adıyla yazarlar anları

Bir kişi gelse namāza iy hümām
Minber üstinde oturanda imām

Olmaz ol gün anuñ ecrinden ḳalīl
Bunı Aḥmed buyurupdur bellü bil

685 İki cum' a arasında her ḥaṭā
İşlese cümle kefaretdür aña

Ol-durur ecri anuñ kim aḳladuñ
Anı altıncı ḥadıṣde diñledüñ

Çünki bunı aḳladuñ iy mu' teber
Diñle şimdi vèrelüm andan ḥaber

Dēdi Allāh yā melā'ikler bilüñ
Bu işi siz cümleñüz ma' lüm ḳıluñ

Yèryüzinde yaraduram ben yaḳın
Bir ḥalīfe kim ola anda emīn

690 Pes melekler dēdiler iy Zü'l-minen
Yèryüzinde yaradursın nişe sen

Bir gürûhı kim fesād ehli ola
Yèryüzinde ƙan döküp ‘ işyān ƙıla

Bir saña tesbîh ü tehlîl èderüz
Hem daħı ta‘ zîm ü teclîl èderüz

[21a] Hıışma geldi nâ-gehān ol ferd-i Rab
Eyledi ol demde anlara ğazāb

Dèdi siz ben bildüğüm bilmezsiñüz
Söylemek siz şimdi ƙurup dèdünüz

695 Pes melekler ƙorƙusından ol zamān
Yèdi kez ‘ arşı ƙavāf ètdi revān

Hāƙ ta‘ ālā anlara emr eyledi
Yèryüzinde siz bir ev ƙutun dèdi

Ādemün oğlanları ƙılsa ƙaṭā
Yèdi kerre ol ƙavāf ètsün aña

Cürmini ‘ afv eyleyem tā anlaruñ
Çizginüp aña ƙavāf èdenleruñ

Pes Hudānuñ buyruĝını¹⁵ ƙutdılar
Yèryüzinde Ka‘ be bünyād ètdiler

700 Çünkü Nūḥa degdi nevbet iy ulu
Olmışıdı ‘ āleme ƙufān ƙolu

Nūḥ Hāƙdan diledi ƙopdı ƙufān
Ref ƙıldı Hāƙ anı ez-āsmān

Vardı dördünci göge ƙıldı ƙarār
Ol yaña döndür dèdi Perverdigār

Beyt-i Ma‘ mūr oldu pes adı anuñ
Adına lāyık bu bünyādı anuñ

¹⁵ 699 buyruĝını : buyurĝını

Çün yaratdı bir menâre ol zamân
Beyt-i Ma' mûruñ yanında iy cüvân

705 Ol menârenün uzunluğı yaķın
Bêş yüz yıllık yol-durur anla hemîn

Çünki bildün imdi bunı diñle sen
Göñlüñi cem' eyle yaķşı anla sen

Çünki cum' a günü ola Cebre'îl
Ol menâre üzre çıkar bellü bil

Bir yüce âvâzıla oķur ezân
Cem' olur anda melâ'ik ol zamân

Minberün üstinde İsrâfîl yine
Pes çıkup huḫbe oķur döne döne

710 Hem Mikâ'îl olur anlara imâm
Pes şalâta ṭurup eylerler kıyâm

Çün namâzdan olıcaķ anlar ferâğ
Diñle imdi ne dēdi ṭutğıl kulağ

[21b] Ol zamânda Cebre'îl eyler ḫiṭâb
Pes eydür kim ne ķadar ecr ü şevâb

Bu ezândan ḫâşıl olursa baña
Pes bağışladum be-' ıķķ-ı Muştafa

Yeryüzinde oķuyanlara ezân
Pes yine gel diñle imdi bu zamân

715 İsrâfîl daķı eydür yine baña
Ḫâşıl olsa ne ķadar faẓl u ' aṭâ

Yeryüzindeki ḫaṭıblere ķamu
Dēdi kim bağışladum iy mâh-rû

Hem Mikâ'îl dēr imâmlıķdan Ḫudâ
Ne ķadar ecr ü şevâb vērür aña

Cum‘ a güninde imām olanlara
Dêr bağışladum oları anlara

Pes êder cümle melâ ‘ik bâ-şavāb
Ne kadar bu cum‘ adan ecr ü şevāb

720 Bize hâşıl olsa siz bilünj hemān
Cem‘ ate bağışladuğ cümle ‘ ayān

Cum‘ a günü kim imāmıla bile
Ol gelüp cum‘ a namāzını kıla

İşbu dēnenler kamu ecr ü şevāb
Dinledüğün bu su ‘ālile cevāb

Hep Muhammed ümmetinündür kamu
Ġayrıya yokdur naşīb iy māh-rū

Çok şükür dergāhuña iy Dād-ger
Bizi kılduñ ümmet-i hayrū ‘l-beşer

725 Ol melâ ‘ik hürmetine yā İlāh
Kılma bizi hāzretünj de rû-siyāh

El-Hadīşü ‘t-Tāsi‘

Bu toközüncü hadīşi ‘ ışkıla
Dinlerisenj ben getürdüm uş dile

Kim Ma‘ āz İbni Cebel iy ehl-i dil
Naql kıldı Muştafādan bellü bil

Dēdi kim dēdi Resūl-ı bī-mişāl
Kim dēdi Ġaffār u Hayy u lā-yezāl

Sen iy Ādem oğlu kıl benden hayā
‘ Aşiliği terk êdüp döngil baña

[22a]

730 Ben utanuram saña yevmü ‘l-hisāb
Oda yandurup kılam dürlü ‘ azāb

Tevbe kıl yâ Âdem oğlu sen bu dem
Enbiyâ tek tâ kerâmetler vèrem

Yâ benî Âdem saña vèrem ‘ayân
Qalbünjî döndürme benden bir zaman

Döndürürsen qalbünjî benden eger
Qılmazam nuşret saña bilgil haber

Yâ Benî Âdem eger maḥşer günü
Ḥazretümde sen gelende bil bunı

735 Yêr ü gök ehli şevâbını eger
Hem senünle bile olsa iy beşer

Ol senün ecr ü şevâbuñ bilmiş ol
Birisini eylemem senden qabûl

Ger baña inanmayasın kim saña
Rızqınjı ben vèrürem her dem saña

Sen beni merzûḳ hem râzıḳ beni
Ger yaḳîn bilmez olursañ iy denî

Bilmesen ki ne ki olduḳça günün
Rızquñjı yêñjî qıluram ben senün

740 Bilmesen rızḳan cedîd yevmen cedîd
Bu işe inkâr edenlerdür şedîd

Terk qılma ṭâ‘atünjî rızḳ için
Rızquñjı erişdürürem gün-be-gün

Vâcib oldur kim saña qılam ‘azâb
Oda yanduram edem dürlü ‘itâb

Rızqıçün ger ṭâ‘ati terk eylesen
Dünye için bëlünjî berk eylesen

Yā¹⁶ benī Ādem bu bēş ḥāşşiyeti
Şaqlar olsañ tiz bulasın cenneti

745 Cennetümi size erzānī kılam
Hem behiştün sizi sultānı kılam

Ḥaḳ ta‘ālā kulları tā‘ib eder
Tā‘atine kulları terġīb eder

Sen eyā mü‘min yēme ġam rızķıçün
Rızķuñı erişdürürem gün-be-gün

Rızķuñıçün terk kılama tā‘ati
Tā ola saña Ḥudānuñ raḥmeti

[22b] Kim buyurmışdur Ḥudā-yı Dād-ger
Kim kelāmı içre bunı āşikār

750 Yeryüzinde her ne kim var cānaver
Rızķı Ḥaḳ üstinedür iy mu‘teber

Ḥikāyet

Eyle kim gelmiş haberde iy ulu
Ḥālķ u Perverdigār u ferd Hū

Bir yeşil kuş yaradupdur der-hevā
Gūş kılgıl vaşfını eydem saña

Arķasında bir cıdā nisbetlü şey
Yaradupdur ol Kādīm ü ferd Ḥayy

Bir anuñ tek yine ķarnında dañı
Yaradup-durur işitgil iy aḥī

755 Ḥaḳ yaratmış bañr içinde bir semek
Kılmış anuñ işini balķ yēmek

Arasında dişinün balķ eti
Girübeni incidür anı ķatı

¹⁶ 744 Yā: Bā

Dişlerine çünki et zaḥmet vèrür
İncidür çok çok aña miḥnet vèrür

Çıkarur başını deryādan revān
Ağzını açup tūrur ol bir zamān

Ol yeşil kuş ol zamān içre iner
Hem gelüp anuñ dehānına konar

760 Ol nehengün ağzına ol dem girer
Etleri dişi arasında görer

Ol eti dişi arasında kamu
Çıkarup yêr anı ol iy nîk-ḥū

Eñegine tayanur iki cıdā
Ol nehengi komaz ol kuşu yuda

Dişlerini arıdur anuñ tamām
Açuban gider hevāya şād-kām

Kayıdup balık daḥı hem yêrine
Kıl ta‘ accüb Tañrınuñ taḫdîrine

765 Rızkını kuşuñ balık dişinde ol
Yaradupdur yêtürür her demde bol

Rāḥatınuñ balıguñ ol ferd Rab
Eylemişdür yine ol kuşu sebab

[23a] Birbirisine sebebdür bu iki
Ḥikmeti çok Ḥālıkuñ bunuñ teki

Ḳanḳı birini getüre kul dile
Pes gerek kim her zamān şükrin bile

Çün yêtürür rızkını her dem saña
Aşşısı yok ğamm u teşvîşüñ saña

- 770 Bu ḥadīṣ ʿāşirinci oldı hem
İstimāʿ ina bunuñ cehd ʿet be-hem
- Naql ʿeder bunı Kilāb İbni Ḥuzam
Gūş kılğıl ʿalmaya göñlünde ğam
- Dérken işitdüm Muḥammed Muştafa
Dèdi ol bedrü'd-dücā nūru'l- verā
- Yā kavüm siz cenneti eyleş taleb
Cehd ʿedüp çok çok çeküp renc ü taʿab

Kaçıñuz hem cehd ʿedüp siz nārdan
Kurtulasız tañla āh u zārdan

- 775 Her kişi kim cenneti ārzū kılur
Gözlerine ol kaçan uyku alır
- Hem cehennemden kaçır iy nīk-nām
Pes aña olmağ gerek uyku ḥarām
- Kim nihān olmış-durur dèdi saḡar
Şehvet ü lezzet içinde iy beşer
- Olmaya mağrūr olasız cennete
Aldanup māʿil olasız lezzete
- Çünki şehvet Ḥaḡ işe māniʿ ola
Āhiretden ol sizi maḥrūm kıla

Ḥikāyet-i Beşāret

- 780 Bu ḥadīṣde böyle dèdi Bū Saʿīd
Dér işitdüm Muştafañdan ol saʿīd
- Böyle dèdi ol Şefīʿü'l-müznibīn
Ḥaḡ Ḥabībī mehbiṭ-i Rūḡu'l-emīn
- Ol zamān kim cennet ehli cennete
Girüben ʿerişe dürlü niʿmete

[23b] Çağıra anda münādīler ‘ayān
Cennet ehline dēyeler ol zamān

Eydeler vardur sizünçün bir hayāt
Görmeyiser siz dağı hergiz memāt

785 Size bir sağlık vèrüpdür ol Aḥad
Dağı şayru olmayasız tā ebed

Bir yigitlik vèrdi size Pādişāh
Olmayasız pīr oluban siz tebāh

Size bir ni‘ met vèrüpdür ol Ḥudā
Olmayasız dağı hergiz bī-nevā

Ger bunı sen bilmek istersen yaḳīn
Uştadur Ḳurān-ı Rabbü’l-ālemīn

Hikāyet-i Muḡire Raḍiyallāhu Ta‘ālā ‘Anhu

Bu ḥadīṣi de Muḡire söyledi
Muşṭafadan ol bunı naḳl eyledi

790 Dēr münācāt ètdi ol Mūsā Kelīm
Dèdi kim baḡa ḡaber vèr iy Kerīm

Cennete āḡir giren iy Pādişāh
Ne ḡadar bulur merātib yā İlāh

Dèdi Allāh diḡle yā Mūsā ‘ayān
Çünki şorduḡ èdeyim saḡa beyān

Ehl-i īmānı cehennemden ḡamu
Kim çıkaram ḡalmaya kiçi ulu

Od içinde zerre īmānlusını
Ben çıkaram ḡomayam ḡamusını

795 Leyk bir kişi ḡala anda hemān
Çıkaram öz raḡmetümle ol zamān

Cennetün apısına  n kim gele
Girmege yol bulmaya ‘ ciz¹⁷ ala

Pes aa d yem ki girgil cennete
 ar olg l anda d rl  ni‘ mete

Eyde kim nice girem iy P di   h
Hep saa amu ‘ay ndur y   l h

 z y rine her i i ılmış ar r
Her i i  tm   men zil i tiy r

[24a]

800 Girmeye y r almam   daı baa
Sen bil rsin b   isini iy H d 

Ben d yem r  i olurısa aa
Y r v r rem cennet i inde saa

 ki  ult n n y rini d nyede
Kim sen n  n v rem iy m tem-zede

Eyde kim ben r  ıyam iy Z ’l-cel l
Ram  d p her ne v r rse bu ma l

Pes d ye kim cennete gir bu zam n
Y r   g k mi d rını g rgil ‘ay n

805 Ol adar kim va‘de ıldum ben saa
Ol adar  imdi iki ılam ‘a  

Pes aa H   v re d rt sult n y rin
Kim ne mi d r ola eydem her birin

Kim H r s n u ‘Ir  ¹⁸ ola tam m
Hem Yemen m lkince ola Mı r u   m

¹⁷ 796 ‘ ciz: ‘ cir

¹⁸ 807 ‘Ir   : ‘Ar  

Âhirine böyle in'âm edecek
Hak aña bu nev'e ikrâm edecek

Kıl fikr evvel girenler cennete
Ol erişür niçe dürlü ni'mete

810 Cennetün çokdur şıfâtı iy emîn
Söylemek olmaz anuñ binde birin

Hikâyet-i Fî-Cehennem

Şimdi lâyıķ bu-durur iy mu'teber
Söyleyem bir dem cehennemden haber

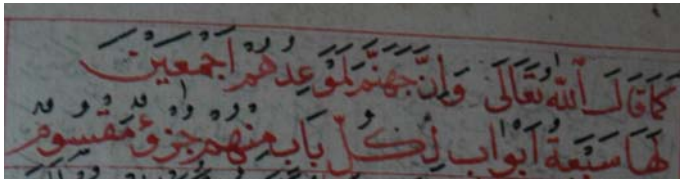
İstimâ' et ikisinden de iy yâr
İstegil kınsın kılursan ihtiyâr

Ol Enes kim İbni Mâlik dediler
Bize andan böyle erişdi haber

Dedi bu âyet inende Muştafâ
Kıatı ağladı dedi ol müctebâ

815 Hak ta'âlâ tamuya va'de eyledi
Toldurayım seni âdemden dedi

[24b]

Ağlarıdı Muştafâ aşhâbı hem
Cümlesinün gönlü idi pür-elem

Gerçi aşhâb ağlarıdı zâr u zâr
N'oldı bilmez hâli anlar âşikâr

Kim ne âyet indirüpdür Cebre'îl
Ağlaşurlardı olup hayrân u zîl

Edemezdi kimsene hâli şu 'âl
Oturlardı kamu gönli melâl

820 ' Âdetiydi Muştafânuñ iy ulu
Hâtırı olan maḥalde kaygulu

Fâtımâyı göricek olurdı şād
Olurıdı hâtırı ğamdan azād

Ṭurdı gitdi ' Abdurrahman İbni ' Afv
Fâtımâyı kıla bu işden vaḳaf

Bir rivāyetde ' Ömerdür dēdiler
Böyledür ba' zı rivāyet mu' teber

Vardı hoş ikrāmıla vērdi selām
Fâtımā aldı selāmını tamām

825 Fâtıma dēdi ki kimsin iy beşer
' Abdurrahmanam dēyi vērdi ḥaber

Dēdi bunda nite geldüñ söylegil
Ḥācetüñi sen baḳa ' arz eylegil

' Abdurrahman dēdi yā faḥrū' n-nisā
Bilmezem ben kim ne tıydu Muştafā

Bilmezem ne indürüpdür Cebre 'ıl
Ağlayup göz yaşını eyler sebıl

Fâtıma eydür ğerü ṭur bu zamān
Eğnüme raḥtum alayın iy cüvān

830 Tā Resülün ḥidmetine varayın
Anuñ aḥvālını bir bir şorayın

Fâtıma çün gitdi raḥtını¹⁹ revān
Ne idi raḥtı anuñ işit kılam beyān

¹⁹ 831 raḥt : raḥt

Eski şemle pâresiydi gönlegi
Geydi anı ol hâtûnlaruñ yegi

[25a] Hırma çöpünden aña hayrû'n-nisâ
On iki yêrde yamamışdı yama

Çün 'Ömer gördi bu hâlile anı
Âh kıldı derdile yandı cânı

835 Pes el urdı ol mübârek başına
Ġarķ kıldı cismini göz yaşına

Dêdi vâ-veylâ dirîgâ âh u vâh
Derdile oldı benüm hâlüm tebâh

Ġayşar u Kısra giyer dîbâ harîr
Bu nice hâlet-durur iy Dest-gîr

Muştafanuñ kızına iy Zü'l-minen
Eski şemleden verürsin pîrehen

On iki yêrde yamamışdı aña
Hırmanuñ çöpünden ol fahrû'n-nisâ

840 Çün Resûl katına geldi Fâtımâ
Gördi düşmiş Muştafa katı ġama

Fâtıma dêdi ki yâ Hayra'l-beşer
Rahtumı gördi 'acebledi 'Ömer

Ol Hudānuñ haķķıçün yâ beyyināt
Kim baña vêrde hediyye kerremāt

Evümüzde var-durur bês yıl yaķın
Bil 'ayān bir ķoç derisi iy emîn

Hem yêr üste dōşegümüz gündüzin
Örtümüz gece daķı oldur hemîn

845 Yaşduğumuz bir deridür hem-çünān
Hırma yaprağıdur içinde 'ayān

Muṣṭafā dēdi ki dēme yā ‘Ömer
Fâtımaçün ğam yēme iy mu‘ teber

Ḥaḳ anuñ ētmiş ola şāyed yerin
Cennet içre bār-gāh-ı sâbıķın

Fâtıma geldi oturdı ol zamān
Dēr aña Tañrı Ḥabîbi mihrübân

Nişe böyle ağladuñ katı katı
Bize ma‘ lûm eylegil bu ḥikmeti

850 Muṣṭafā dēdi aña iy duḥterüm
Çeşmümün nûrı benüm nîk-aḥterüm

Cebre ‘îl âyet getürdi ol zamān
Ol cehennem vaşfını kıldı beyân

[25b] Dēr ki ṭamunuñ yēdi ḳapusu var
Her birinüñdür ‘azābı şad hezār

Dēdi Zehrā yā nebî sen bu zamān
Bir ḳapusu vaşfını eyle beyân

Muṣṭafā dēdi ki bir dem diñlegil
Söyleyem tūtġıl ḳulaġuñ añlaġıl

855 Gör ki ne vērdi baña dēdüm ‘ayân
Eñ yukaru ḳapusıdur bil beyân

Var ulu ṭaġlar oddandur ḳamu
Şānı yētmiş biñ-durur iy māh-rû

Daḥı yētmiş biñ dere oddan yaķın
Yine her derede vardur sehm-gîn

Var-durur her şehr içinde bî-gümân
Hem yine yētmiş biñ ev oddan ‘ayân

Her dere içinde yētmiş biñ daḥı
Şehr vardur cümle oddan iy aḥî

- 860 Var-durur her evde bilgil iy aḥī
Nārdan yètmış biḡ şandukḡ daḥı
- Var-durur her şandukḡ içre bī-ḥisāb
Daḥı yètmış biḡ levn oddan ʿazāb
- Her birisi biri birinden biter²⁰
Bu-durur vaşfı işitdün muḥtasar
- Fāṭimā bunı işitdi destine
Āh kıldı düşdi yüzi üstine
- Dèdi veylā şümme veylā aḡa kim
Ola anuḡ meskeni nār u caḥīm
- 865 Çün cehennem vaşfını bildi ʿÖmer
Āh kıldı yaḡuban cān u ciger
- Dèdi nʼolaydı beni iy Pādişāh
Kāşki bir ḡoç ètmış olsaḡ yā Īlāh
- Zebḡ èdüben tā yèyelerdi beni
Ṭoḡrayalardı hem aʿ zām varını
- Ṭoḡmasam dèdi nʼolaydı anadan
Gelmiş olmasam nʼola dünyāya ben
- Yā beni nʼolaydı yudsaydı sibāʿ
Ḳılmayaydum nār zikrīn istimāʿ
- 870 Çıkdı Selmān ol zamān eydür baḡa
Zāri ḡılup eyleyüp vā-veyla vā
- [26a] Ağlayu gitdi revān sūy-ı baḡıʿ
Ḳıldı zārī anda bā-şavt-ı refīʿ
- Zāri ḡılup seyr èder ender-ḡubūr
Ben ne ḡılam dēr idi yevmüʼn-nüşūr

²⁰ 862 biter < bidter < bedter

Dêr yüküm ağır-durur menzil ırak
Ol sebebdan var-durur cānda firāk

Menzilüm hem azıgumdur key kalîl
Vay eger tañla olam ħor u ħacîl

875 Var yolumda dürlü dürlü ‘uğdeler
N’ola ħālüm bilmezem ender-sağar

Böyle dëyüp ağlarıdı zār u zār
Gözlerinüñ yaşı oldı cūy-bār

Ol bu ħâlde idi çün êrdi Bilāl
Dêdi yā Selmān ħaber vër n’oldı ħāl

Kim seni kaygulu gördüm bu zamān
Bunca niçündür dëgil āh u figān

Dêdi vā-veylā benümçün yā Bilāl
Hem senünçün yine dağı bu muħāl

880 Muştafā vërdi cehennemden ħaber
Kim anı hergiz işitmesün beşer

Bunda geydün hem ħarîr ħuṭnî ketān
Tañla kim nār u sağar olur ‘ayān

Yā Bilāl oddan olursa ħil‘atüm
N’olasıdur bilmezem ol ħāletüm

Dêdi kim veylā baña vü hem sağa
Yā Bilāl tut kulağün benden yaña

Gécelerde ħoş ferāğat nāzıla
Yaturuz döşekde yüz biñ sâzıla

885 ‘Avratıla ħoş mu‘āniğ oluban
Ĥoş yaturuz kol boyuna şaluban

Tañla Şeytān ile maḡrūn olavuz
Oddan ağıl ile mağlūğ olavuz

Ger olursa şuyumuz mā'-i ḥamīm
Yëygümüz zaḳḳūm u yërümüz caḥīm

Çün işitdi bu sözi ol dem Bilāl
Zāri kıldı ol daḥı êtdi melāl

Böyle anlar kılıcak ḥavf u ḥaṭar
Sen eyā miskīn özüñe kıl naẓar

[26b]

890 Fıkr kılgıl sen ki aḥvālün nedür
Gör Ḥudāya lâyıḳ a' mālün nedür

Böyle geçürdi bular leyl ü nehār
Sen yatarsın ḥoş ferāğāt ḥ'ācezār

Yā İlāhī fi'lümüze baḳmağıl
Sen bizi tamu odına yaḳmağıl

Luṭfıla kılgıl naẓar iy Pādişāh
Ḥıṣmuñ odına bizi êtme tebāh

Hikāyet-i Maṣṣūr İbni 'Ammār

Bir hikāyet geldi iy cān-ı peder
Bu ḥadīşün üstine ḥoş mu' teber

895 Dedi Maṣṣūr İbni 'Ammār iy emīn
Nice oldu söyleyem keyfiyyetin

Ḥacca giderdüm dedi ben bir zamān
Kūfeye erişdi yolum nā-gehān

Ol yër içre nā-gehānī bir gece
Bir işüm düşdi işitgil iy ḥ'āce

Gece yoluma giderken nā-gehān
Bir avāz oldu kılağuma 'ayān

Çün kılağum urdum anı diñledüm
Her ne dëdüğini anuñ anladum

- 900 ʿİzzetün haqqı dēdi iy Pādişāh
Gerçi kıldum hazretün de ben günāh
- Ol günāh etmekde maḡşūdum yaḡın
Bu degüldi yā İlāhe'l-ʿālemīn
- Kim senün emrūḡi edem ben hilāf
Urmazıdum maʿşiyetde dürlü lāf
- Maʿşiyet ki işleridüm iy Ġanī
Bilüridüm hem günāh olduḡını
- Bir haṡā-durur velīkin iy Hudā
ʿĀrız oldu nefsum ucından baḡa
- 905 ʿAfvuḡa maḡrūr olup iy pür-kerem
Hem bu yola ben daḡı baḡdum ḡadem
- Hem ḡeḡāvet perde olmuḡdur baḡa
ḡomadı kim ben varam senden yaḡa
- Şimdi faḡluḡdan umaram iy Hudā
ḡahruḡıla beni göndürme oda
- [27a] Luṡfuḡıla eylegil ʿözrüm ḡabūl
ḡılma yā Rab sen beni nāra vuḡul
- Luṡf u faḡluḡ olmasa iy Pādişāh²¹
Kim benüm ḡālüm ḡanı olur tebāh
- 910 Böyle dēdi aḡladı zārī ḡılup
Dökdi yaḡını revān ḡuçın bilüp
- Ḥaḡ kelāmından bir āyet okudum
Ol cehennem vaḡfıydı çün kim dēdüm

²¹ 909 Pādişāh : Yādişāh

Kim bu āyet ma‘ nisi gālib budur
Söyleyem algıl kulağa hem-çüdür

Qullara eyler hıṭāb ol Müste‘ ān
Kim eyā mü ’minler işidün ‘ ayān

Qorkup oddan cehd edüp etmeṅ günāh
Nefsünüz hem ehlünüz dēr ol İlāh

915 Tıtruḡı ādem olur anuṅ ḡamu
Daḡı ṭaşlardur dēdi ol ferd Hū

Var melekler anuṅ üstinde yaḡīn
Her birisidür be-ḡāyet sehm-ḡīn

‘ Āṣi olmazlar Ḥaḡ emrine ḡamu
Pes ḡılurlar her ne dērse ferd Hū

Oḡudum bu āyeti ḡün ol zamān
Yüceden bir na‘ ra urdı nā-gehān

Bir niḡe hū dēdi epsem oldı pes
Gelmedi hıḡ daḡı andan ṣoṅra ses

920 Gıtdüm andan yoluma ol dem revān
Şubḡ eşişdi ‘ āleme oldı ‘ ayān

Ol yere geldüm ki aḡvāli bilem
Ol ne ḡāletdür anı ma‘ lüm ḡılam

[27b] Bir cema‘ āt gördüm anda āşikār
Aḡlaşurlar cümlesi ‘ uryān u zār

Bir ‘acūze arada eyler bükā
Yüzini göge tutup eyler nidā

Kim o şahşuñ anası imiş meger
Göz yaşın döküp éderdi nevhalar

925 Söyleridi ağlayup ol bī-nevā
Hāḡ ta‘ālā göreyin vèrsün cezā

Ol kişi kim oğlum öldürdi benüm
Oda düşmiş uş yanar cānum tenüm

Oğluñı kim öldürüpdür dèdiler
Anuñ aḡvālīñ bize vèrgil ḡaber

Dèdi kim tırmışdı kılurdu namāz
Eyleridi Hālīḡa ‘arz-ı niyāz

Bir kişi gece içinde nā-gehān
Oḡudı bu āyeti kim ol zamān

930 Pes içi dürlü ‘azābıdı anuñ
Miḡnet ü ḡavf u ‘itābıdı anuñ

Ol ḡıḡābı çün işitdi āşikār
Düşdi cān ıḡmarladı ol bī-ḡarār

Dèdi Manşūr İbni ‘Ammār bir gece
Düşde gördüm ol cüvānı kim nice

Söyledim ki Hāḡ senüñle n’eyledi
Hālūñı ol dem baḡa ‘arz eyledi

Dèdi Hāḡ vèrdi merātib kim baḡa
Kim şehīdler èrmişidi hem aḡa

935 Bedr güninde şehīd olanlara
Ol şevāb kim yazmışıdı anlara

Hem beni de kıldı anlaruñ biri
‘Āḡiliseñ aḡlayu gör bu sırrı

Ben aña şordum yine kim ne sebeb
Kim saña kıldı bu luṭfı iy ‘aceb

Dèdi kim anlar şehīd oldı yaḳīn
Ḥaḳ rızāsıydı olardan kesb hemīn

Ben de Ḥaḳ rızāsın èderdüm taleb
Bu benüm ḥaḳḳuma ol oldı sebeb

940 Vèr sa‘ âdet kullaruña iy Ğanī
Şaḳla bizi irmesün kibr [ü] menī

[28a] Hikāyet-i Münāsib

Gūş kılḡıl bir dem iy ārām-ı cān
Bir hikāyet èdeyin şimdi beyān

Her ki bunı gūş èderse şıdḳıla
Ol gerek özini cennetlik bile

Behcedendür bu sözün naḳli yaḳīn
Dinle bunı şıdḳıla iy pāk-dīn

Otururdu bir gün ol faḥr-i cihān
Ol şefī‘-i mücrimān-ı ins ü cān

945 Hem Ebū Bekr ü ‘Ömer ‘Oşmān daḡı
Hem yine ol Şīr-i Raḥmān iy aḡī

Fāṭıma vü ‘Āyişe daḡı bile
Otururlardı Resūlullāhile

Ol güzīn-i enbiyā ol dem negāh
Tutdı yüzini göge bir kıldı āh

Nevha kıldı āh èdüben aḡladı
Cümle aşḡabuñ yüregin taḡladı

Aḡladı ol nev‘e faḥr-i cihān
Cümle aḡlatdı oları ol zamān

- 950 Gerçi ağlaşurdi bunlar da kamu
Leyk bilmezlerdi hâli iy ‘amû
- Hem ne için ağladı ol dem Resûl
Ol sebebden oldılar katı melûl
- Evvel ol Şiddîk-ğâr geldi ilerü
Muşafâya dèdi kim iy mâh-rû
- Ne sebebden ağladuñ katı katı
Bize ma‘lûm eylegil bu hikmeti
- Hem fedâ olsun saña cânım benüm
Kim yıkıldı derdile cânım tenüm
- 955 Pes dèdi ol dem Muḥammed Muşafâ
İy benüm toğrı refîküm bâ-şafâ
- Dinlegil kim ben nice ağlamayam
Hasret odıyla ciger tağlamayam
- Ümmetüm öñinde var çok dürlü kâr
Anuñiçün ağlaram ben zâr u zâr
- Yükleri ağır-durur menzil ırak
Ol sebebden var-durur cânda firâk
- [28b] Yolları ırak günâhları öküş
Bilmezem ki nite olısdur iş
- 960 Dèdi ol Bû Bekr-i Şiddîk u Şafâ
Yoluña cânım fedâ yâ Muşafâ
- Hâtıruñı hoş tutğıl yâ Resûl
Hem mübârek göñlüñi kılma melûl
- Ol zamân kim ‘adl-i mîzân qurıla
Tamuya kim ‘âşi kullar sürile
- Ümmetüñ ‘âşîlerinüñ ol zamân
Yarı cürmin boynuma aldum hemân

Yanduralar anlarıñiçün beni
Tâ edem tahfîf olaruñ yüküni

965 Çün işitdi şād oldı Muştafa
Eyledi Şiddîka şıdkıla du‘ â

Yüzini dönderdi ‘Ömere sarı
Söylegil iy kullaruñ nîk aḥteri

Ümmetümçün sen daḥı bir söylegil
Hem beni kaygudan âzād eylegil

Söyledi ‘Ömer ki iy faḥr-i cihān
Yoluna billāh fedādur baş u cān

Yok benüm Şiddîka nisbet tākatüm
Êtdügi işe erişmez kuvvetüm

970 Ümmetüñ ‘âşîlerinüñ ben yaḥîn
Rub‘ cürmin ben ḳabûl êtdüm hemîn

‘Ömere kıldı du‘ â ṭırdı yine
Baḳdı ‘Oṣmān yüzine ol âyine

Söyle sen daḥı eyā şāḥib-ḥayā
Sözünile ola tā derde devā

Dêdi ‘Oṣmān ne kılam yā Muştafa
Yok ‘Ömerce tākatüm iy reh-nümā

Cürmini ümmetlerüñ ben yā Resûl
Dört bölükden birini kıldum ḳabûl

975 Çün aḡa kıldı du‘ â faḥr-i cihān
Döndü eydür yā ‘Alî eyle beyān

Sen ne işlersen baḡa toḡrı dēgil
Ümmetüm ḥaḳḳında bir cūd eylegil

Aḡzın açdı ol Emîrû’l-mü’minîn
Yā Resûlallāh dēdi bilgil yaḥîn

- [29a] Ben dahı anda elümden geldüğün
Anların çün işleyem iy pāk-dîn
- Söyledi ol demde ol Şîr-i Hudā
Dinlegil edem saña yā Muştafā
- 980 Dedi elden geldüğün nedür dègil
Gönlümü şād eyle tîz bir söylegil
- Ol zamān kim haqq u bâtl sorıla
Dūzağa kim ‘aşı kıllar sürile
- Eyleyem tamu kapusunda maḳām
Ümmetünden kımayam ben hāş u ‘ām
- Cümlesini ben gèrüye döndürem
Anları dārü’n-na‘îme göndürem
- Ol zamān görsem ki yā Hayrû’l-beşer
Kıoması beni melâ’ikler eger
- 985 Düşeyin ğavvāş olup od içine
Çıkarayın tamuda birbirine
- Anları ben göndürüp gèrü kıalam
İsteyüp bir bir anı taleb kılam
- Cümle anlar çıkmayınca tamudan
Çıkmayam ben dahı iy hulkı ḥasen
- Pes aña kıldı du‘ā Hayrû’l-beşer
Fātımaya kıldı ol demde nazar
- Dedi sen de söylegil yā Fātıma
Düşmişem bu iş için kıatı ğama
- 990 Ümmetüm haqqında sen de ne kıadar
Sa‘y edersin söyle iy nūr-ı başār
- Pes dedi ol demde faḥrû’n-nisā
Yā Resûlallāh saña cānum fedā

Ol zamān kim şorıla şoru hışāb
Şorıla yaḥşı yaman cürm ü şavāb

Çünkü ḥāzır olam anda ol zamān
Ben elümden geldügin edem hemān

Muştafā dēdi eyā çeşmüm nūrı
Ki çeşmüm nūrı vü göñlüm sürürı

995 Ḥāzır olıcaḵ ne işlerseñ dēgil
Dinleyem bir bir ‘ayān ét söylegil

Fāṭıma dēdi ki diñle yā ata
Ol zamān kim erişem ben ḥazrete

Ümmetüñ görem günāhın ben hemān
Ağır ola ṭā‘atinden ol zamān

[29b] Ben Ḥasanuñ ağılu pīrāhenin
Ol dem aluram ele iy pāk-dīn

Şalaram anı terāzū gözine
Ger anuñla daḥı olmazsa yine

1000 Hem Ḥüseynüñ daḥı kanlu gömlegin
Qoram üstine anuñ bilgil yaḵın

Ger anuñla daḥı olmazsa tamām
Açaram başumı ol dem ve’s-selām

Dökerem saçumı ol dem yüzüme
Toldurup ḥasret yaşını gözüme

Yine mīzānuñ gözine ol zamān
Mıḵna‘amı qoyaram daḥı revān

Tā ola ağır olaruñ ṭā‘ati
Ère anlara İlāhuñ rahmeti

1005 Döndi anda hem yine Ḥayrū’l-beşer
Āyişeye pes revān kıldı naẓar

Dèdi sen ümmetlerümün anası
Ben bu işden kaygulu oldum besî

Ümmetüm ‘aşîlerine bu zamân
Sen ne dersen dê baña bu dem ‘ayân

Söyledi kim yâ nebîler serveri
Cümle ‘âlem halkınun sen bihteri

Eyle olur mı ki ol günün baña
Halk muhtâc ola mı dèrem saña

1010 Dèdiler muhtâc olurısa dègil
Sen ne kılursın baña şerh eylegil

Söyledi pes Âyişe iy yüzi gül
Söylemek anı saña lâıyk degül

Muştafâ dèdi ki dèmezsen baña
Söylegil şimdi sözüñi ataña

Dèdi ki dèmem aña da yâ Resûl
Ben aña da dèmegi kılmam kabûl

Pes dèdi kim var ‘Alîye dè anı
Kırtara mısın görem gamdan beni

1015 Pes aña da söylemem dèr Âyişe
Muştafâ kıldı ta‘accüb bu işe

Pes dèdi kim kime dèrsin anı sen
Söylegil tâ kim bilem hâlünî ben

Dèdi kim anı Hudāya söylerem
Hâcetümi ben Hâka ‘arz eylerem

[30a] Bunı dèdi tırdı girdi halvete
Yüzini dönderdi ol dem hâzrete

Mıknâ‘asın aldı başından hemân
Şağını yüzine tağıtdı revân

- 1020 Hem yine geysûlerin aldı ele
Derdile hem ol zamân geldi dile
- Yâ İlâhî ħazretünġden diledüm
Kıl beni mü'minler anası dëdüm
- Ĥacetümi maġbûl ëtdün iy Ġanî
Gönlüme şaldun bularun mihrini
- Ĥoş gelür mi anaya iy Pâdişâh
Oda yana uşağı ola tebâh
- Vara özi cennete yalnız gire
Yâ İlâhî bunı kim câ'iz göre
- 1025 Yâ İlâhe'l-âlemîn luġf işlegil
Bunların suçın başa bağışlağıl
- Anları göndür benümle cennete
Cennet içinde erişsün ni'mete
- Anlarınla yâ beni iy Girdgâr
Tamuya bile ilet Perverdigâr
- Pes gerekmez bu başa kim iy Kerîm
Varup anlarsuz görem darü'n-na'im
- Bunı dëdi ağladı çün ol zamân
Âh kıldı ëdüben zâr u figân
- 1030 Anca kıldı ol zamân feryâd u zâr
Cümle ağlaşdı melekler bî-ġarâr
- Ĥazret-i peyk ol zamân geldi yere
Ĥaġ selâmın getürüp peygambere
- Pes dëdi kim yâ Muĥammed şâd ol
Ġam yeme sen ġayġudan âzâd ol
- Dëdi kim Allâh saġa vërdi selâm
Pes selâm ardınca hem oldı kelâm

Âyişe hakkında Allâh söyledi
Kıyâğı yâ Âyişe ref'et dedi

1035 Biz seni kılduk Resûle çün helâl
Lâyık olmaya saña kim bu muhâl

Ŧamu odıyla saña vèrem cezâ
Bu saña yâ Âyişe olmaz revâ

[30b] Dahı hemîn görmezem lâyıķ anı
Hem uşğından cüdâ kılam seni

Gönlüñi yâ Âyişe şâd eylegil
Öziñi kıyğıdan âzâd eylegil

Söyledi luṭfıla Rabbü'l-âlemîn
Tañla maḥşer olıcaķ bilgıl yakîn

1040 Ben seni evlâduña erişdürem
Anların birle seni görüşdürem

Göndereyim hem senünle cennete
Anları ğarķ eyleyem ben raḥmete

Cümlesine vèreyim ḥûr u kısûr
Cennet içre kılalar 'ayş u sürûr

Başlarına nûr u tâclar urayım
Her birine ḥulleler geydüreyim

Cennet içinde mü'eyyed olalar
'İşret êdüp ḥoş temâşâ kılalar

1045 Bunı işitdi Resûl ṭırdı örü
Ḥâlîķa şükr eyledi ol mâh-rû

Hem yine cümlesi şâdân oldılar
Ḥurrem olup evlerine geldiler

Şükr dergâhuña kim iy Dâd-ger
Bizi kıldı ümmet-i Ḥayrû'l-beşer

Yâ İlâhî rahmetile kıl meded
Bizi ayırma olardan tâ ebed

Luṭf kılğıl sen bize iy Pâdişâh
Bizi îmandan ayırma iy İlâh

1050 Ol zamân kim şorasın bizden hisâb
Dilümüze vër cevâb u bâ-şavâb

Bu Hazîni ‘âcizi dūr eyleme
Yolına â‘mâlini nâr eyleme

El-Ḥadîşü’l-Ḥādî ‘Aşerete

Güş kılğıl bu ḥadîşi iy beşer
Erba‘inden bu-durur ḥādî ‘aşer

Cağfer-i Şâdık rivâyet eyledi
Dèdi kim atam ḥikâyet eyledi

Ol dahı hem vèrdi ceddinden ḥaber
Ya‘ni ol Şîr-i Ḥudâdan iy beşer

[31a]

1055 Böyle dèdi ol Emîrû’l-mü’minîn
Ol ‘Aliyyü’l-Murtaẓâ ol pâk-dîn

Dèdi bir gün Resûl katından meger
Ben eve geldüm işit iy mu‘teber

Fâṭıma katına girdüm içerü
Oturur Selmânıla pes rû-be-rû

Fâṭımaya söyledüm ol dem revân
Var midur yanuḡda yèygü kıl ‘ayân

Fâṭıma dèdi ki bi’llâh yâ imâm
Yanumuzda yok-durur hergiz ṭa‘âm

1060 Leyk vardur altı dirhem iy emîn
Bil anı Selmân getürmişdür hemîn

Yün getürmişdür egirmekçün baña
Ücretidür bu anuñ yâ Murtaẓâ

Yâ ‘Alî şimdi Hasan birle Hüseyin
Aç-durur ğâyet ol iki nûr-ı ‘ayn

Dilerem ki anlara yêygü alam
Anlaruñ hem yüzini ħurrem bulam

Pes ‘Alî dèdi ki yâ faħrû’n-nisâ
Aķçeyi şimdi berü vèrgil baña

1065 Varayım bāzāra şimdi bu zamān
Anlara yêygü alayım ben revān

Fāṭıma vèrdi ‘Alîye aķçeyi
Yêygü almağa alup gitdi anı

Gideriken gördi yolda bir kişi
Gör ki ne dèdi nice oldı işi

Çağırur söyler ki kim ola bugün
Karz vère Tañrıya iy reh-nümün

Kim taşadduķ ède bā-‘ışķ-ı Ĥudā
Birine Ĥālķ vère elli aña

1070 Çün ‘Alî işitdi anı ol zamān
Vèrdi ol dirhemleri aña revān

Ol kişiye aķçeyi tapşurdı hoş
Fāṭıma kātına geldi eli boş

Fāṭıma gördi ki boş geldi ‘Alî
Ġamlu olup söyledi ki yâ velî

Sen eli boş nite geldün bu zamān
Uş Hasan birle Hüseyin aĝlar yaman

[31b] Dèdi yâ bint-i nebî sen yème ğam
Ĥaķ ta‘ālāya anı borç vèrmişem

- 1075 Fāṭıma anı işitdi oldı şād
İyü varmışsın dèdi iy hoş-nihād
- Pes ‘Alī çıkdı evinden ol zamān
Muşţafā  atına vara t ız rev n
- Bir ki iyi g rdi kim ol dem meger
Pes eline bir deve alm  ş yider
-    n yak n geldi ‘Al  n  n  atına
Pes sel m v rdi ‘Al  n  n z tına
- Ol ‘Arab d di a a iy B  l- asan
Ger ben mle bu zam n lu f eyle sen
- 1080 Eks   m vardur deveyi  ataram
Al bah s n v r ba a iy p r-kerem
- Ol Em  r  l-m   min  n d di rev n
Yok-durur na dum el mde iy c v n
- Bir  ar bem bilgil iy    r-i  ud 
 ak layabilmem bunu iy reh-n m 
- Elde na du  yo  sa bilgil yak n
V r rem te    rile da   hem n
- Al bunu benden vel  bu  art ile
V resin  ak  ı ka an d   e ele
- 1085 D di kim s yle bah s n  rev n
Ni eye v r rsin an  k l bey n
- D di y z dirhem-durur iy B  l- asan
Ger v r rs n t t zim m n  imdi sen
- D di aldum ol Em  r  l-m   min  n
   n an  aldı kay td  ol em n
- Bir ‘Arab u  r yine yolda ba a
Y  ‘Al  d r bu deveyi  at ba a

Şataram dèdi ‘ Alî alsañ eger
Dèr bahâsın söylegil iy mu‘teber

1090 Dèdi üç yüz dirhemi vèrseñ eger
Bu devenün yuları saña deger

Dèdi aldum şaydı olda aqçeyi
Pes ‘ Alîye cümle tapşurdı anı

Pes devesini ‘ Alî teslim eder
Nuhtesin tutdı anuñ yédüp gider

[32a] Vardı bāzāra ‘ Alî aldı ta‘ām
Ol Hasan birle Hüseyni şād-kām

Aldı anı çün eve geldi gerü
Anı gördi geldi Zehrā māḥ-rū

1095 Fāṭıma çün baqdı gördi aqçeyi
Dèdi kim kandan getürdün sen bunı

Bir deve aldum dèdi ben bu zamān
Verecege dirheme dèr yüz ‘ ayān

Bil anı ben va‘de ile almışam
Gör ki bey‘ümde ne aşşı kılmışam

Ol maḥalde geldi yine bir ‘ Arab
Dinle bunı ‘ ışkıla iy hoş-edeb

Vèrdüm üç yüz dirheme naqde anı
Gör işimi nice oñardı Ğanî

1100 Böyle dèdi bunı çün Şîr-i Hudā
Çıkdı gitdi yine bāzārdan yaña

Ol devenün şāḥibin eyler taleb
Şartı eyle kılmışıdı ol ‘ Arab

Vèresin ele düşicegez dèdi
Vardı ol ‘ ahd üstine anı istedi

İstedi çok anı bulabilmedi
Anca cehd êtdi nişânın almadı

Kaygulu gönli ‘Alî döndi gèrû
Vardı Resûl katına geld’ilerü

1105 Muştafâya geldi çün vèrdi selâm
Muştafâ aldı selâmını tamâm

Pes yüzine bakdı güldi Muştafâ
Kayguñı ref [êt] dèdi yâ Murtaẓâ

Kıssañı şimdi senüñ iy Bü’l-Hasan
Sen mi vèürsin haberi yoḥsa ben

Dêr ‘Alî yâ Muştafâ sen kıl beyân
Luṭf u iḥsân eylegil sen kıl beyân

Yâ ‘Alî dêr diñle şimdi söyleyem
Ne idi ḥikmet saña ‘arz eyleyem

1110 Ol ‘Arab kimidi sen söyle baña
Hem deve va‘de ile şatdı saña

Daḥı kimdi bilmedüñ mi ol ‘Arab
Kim anı senden şatun aldı ‘aceb

[32b] Dèdi anı ‘Alî bilmem yâ Resûl
Dèdi meger bildüresin kimdür ol

Ol ki şatdı anı Cebrâ’îl idi
Hem alan bilgil ki İsrâfîl idi

Altı dirhem vèrdüñ Allâh yolına
Çünkü raḥm eyledüñ Allâh kûlına

1115 Birisine elli vèrdi ol Hudâ
Altısına kıldı hem üç yüz ‘aṭâ

Dünyede böyle ‘aṭâ kıldı Kerîm
Kim bile kim tañla n’eyler ol Raḥîm

Böyle kıldı sülûk anlar müdâm
Anların bu idi vèrdi şubh u şâm

Ellerinde kût-ı yevm olsa hemân
Sâ'ile vèrür ziyâdın ol zamân

Biz kaçan bulısaruz ol menzili
Döndürürüz yüz göricek sâ'ili

1120 Vâh meger kim fazlı ile ol Hudâ
Eyleye rahmet bize yevmü'-l-cezâ

Hikâyet

‘Âyişe Hâtûn ki ümmü’l-mü'minîn
Böyle kıldı ol rivâyet iy emîn

Geldi bir ‘avrat Resûlün katına
Nice idi diğlegil hâleti ne

Kurumuşdı sağ eli anın yakîn
Söyledi kim yâ Resûlü'l-mürselîn

Luṭf edüp kılğıl du‘â sen bu zamân
Kim elüm şıḥḥat bula iy mihrübân

1125 Muştafâ dedi aña kim ne sebeb
N’oldu kim koluḡ kırıldı iy ‘aceb

Dedi kim gördüm düşümde bu gece
Şöyle kim kopmış kıyâmet bu gece

Hem cehennem kıp kızıl olmuş yanar
Bir yaḡadan cennet olmuş âşikâr

Cennet ehli vâsıl olmuş rahmete
Hem cehennem ehli düşmüş miḥnete

[33a] Yedi kapusını gördüm âşikâr
Birisinde anamı gördüm yanar

1130 Bir elinde varıdı bir vaşla et
Yemişidi od elinden dürlü let

Bir elinde hem eski pāresi
Ol ikisi olmuş anuñ çāresi

Anlaruñla odı özinden korır
Hāletini görenüñ cismi erir

Söyledüm aña ki iy ana neden
Böyle yanarsın bu od içinde sen

Sen helālūñe muṭī' ēdün yaqīn
Rāzı idi daḥı senden ol emīn

1135 Olmamışduñ 'āṣī hem Allāha sen
Ṭā' at ētdün hem ulu dergāha sen

Yā ana pes söyle ne oldu sebeb
Kim saña kılmış-durur Tañrı ğazab

Dēdi yā kızum işitgil söyleyem
Hālūmi saña hikāyet eyleyem

Ben baḥīl idüm fenāda bil yaqīn
Anuñiçün çekerem cezā hemīn

Eylemişdür Hāq baḥīllerüñ yerin
Bu cehennemüñ içinde bil yaqīn

1140 Dēdüm iy ana baña eyle beyān
Ol etile eskiyi eyle 'ayān

Qandan almışsın buları söylegil
Vaşfını bildür baña şerḥ eylegil

Söyledi kim yā kızum bil bunı sen
Sadaқа vērmişidüm dünyāda ben

Vērmişidüm Hāq yolına az u çok
Leyk bu ikisi idi daḥı yok

Uşta anı vèrdiler baña bu dem
Özümi oddan anuñla qorıyam

1145 Pes yine dèdüm ki iy ana dègil
Qancarudadur atam bir söylegil

Dèdi kim atañ saḥî idi yaḳîn
Qıldı raḥmet aña Rabbü'l-‘âlemîn

Ol varup cennetde kılmışdur qarâr
Uş saḥîler menziline âşikâr

[33b] Ol aradan ben yine kıldum güzer
Gıtdüm atam yanına bilem haber

Yâ Resûlallâh onu gördüm ‘ayân
Havz-ı Kevşer kırağında nâ-gehân

1150 Alurıdı Murtaẓâdan ol qadeḥ
Şu vèrürdi ḥalkı kılurdu feraḥ

Cennet ehline şu vèrür ser-te-ser
Böyle gördüm anı yâ Ḥayrû'l-beşer

Çünki gördüm atamı bu işde ben
Dèdüm aña Tañrı içün söyle sen

Ḥâtunuñ saña mutî‘ idi yaḳîn
Râzî idi daḥı Rabbü'l-‘âlemîn

Ol cehennemde çeker dürlü ‘azâb
Teşnelikden ḥod anuñ ḥâli ḥarâb

1155 Sen cinân ehlin şuvarursın kamu
O şusuzluqdan yanar ender-ṭamu

Ḥaḳ rızâsıçün n’ola sen iy ata
Bir içim şu kılasın aña ‘atâ

Dèdi yâ kızum bu sözi söyleme
Bilmedügün nesneye sa‘y eyleme

Nite kim anañ baḥl̄l idi qatı
Ol sebebden ki çeker bu zaḥmeti

Uş baḥl̄ller menziline iy oḡul
Yanuban zaḥmet çeker nār içre ol

1160 Muştafānuñ ḥavzı olmışdur ḥarām
Kim baḥl̄l [ü] mücrimlere iy n̄k-nām

Dèdi iy ata bir içim şu baña
Vèrgil anı kim içüp bulam şafā

Bir qadeḥ şu vèrdi baña hem atam
Aluban gıtdüm anı içe anam

Vardum içürdüm hem ol şuyı aña
Qulaḡuma èrdi nā-geh bir şadā

Dèdi qurutsun elünj ol Çalap
Dünyede hem böyle olsun bu ḡazab

1165 Kim şuvarduñ bir baḥl̄le bu maḥal
Muştafā ḥavzından iy ḥā 'in zāḡal²²

Bunı kılmışdur aña Allāh ḥarām
Nişe şuvarduñ anı ètdün tamām

[34a] Çün uyandum uyqudan ben yā Resūl
Qurumış gördüm elüm iy pür-uşūl

İşidüben kıldı āh ol Muştafā
Dèdi kim anañ baḥl̄llıḡı saña

Dünyede²³ iken ziyānı degdi çün
Nice ol ḥālī anañ pes bugün

1170 Muştafā qodı ‘ aşāsını revān
‘ Avretün elinün üstine ‘ ayān

²² 1165 zāḡal < daḡal

²³ 1169 dünyede : düynede

Dèdi iy Ğaffār u Ğayy u Ẓü’l-celāl
İy Kerīm ü iy Raḥīm ü bî-zevāl

Pāk-zātun ḥürmetiçün yā İlāh
Luṭf kılgıl bu zamān iy Pādişāh

Hem dahı bu vāḳı‘ anuḡ ḥürmeti
Bu za‘îfeden gidergil zaḥmeti

Ḥaḳ ta‘ālā ol du‘āsını ḳabûl
Eyledi çün kim anı ḳıldı Resûl

1175 Ol za‘îfenüḡ hem eli oldı hoş
Vêr şalavāt Muştafāya bā-ḡurûş

El-Ḥadişü’ş-Şānî ‘Aşerete

Erba‘inden on ikinci uş budur
Bunı ḳulaḡında şaḳla hem-çüdür

‘İkrimedendür rivāyet uş bu ḡaber
Diḡle bunı şıdkıla iy mu‘teber

İbni Abbāsdan dèdi kim bir su’āl
Ben işitdüm kim şoruldı bu muḡāl

Kim bu āyet ma‘nisini şordılar
Ne-durur maḳşûd bu sözden dèdiler

1180 Söyledi Furḳān içinde ol Ğafūr
Kim “neze‘nā” dèdi hem “mā-fi’ş-şudūr”

İbni Abbās anlara vèrdi cevāb
Dèdi kim diḡleḡ cevābı bā-şavāb

Ṭaḡla çün kim êrişe maḡşer ḡüni
Mü’miniseḡ şıdkıla diḡle bunı

Bir büyük taḡtı getüreler revān
Hem kıızıl yāḳûtdan ola ‘ayān

Gıñlıgi yigirmi arşun ola hem
Belki artuķ ola vü olmaya kem

[34b]

1185 Olmaya bir vaşla anda bil yaķın
Cümle ıudretten ola iy pāk-dīn

Ol Ebū Bekri’ş-Şiddīķ Yār-ı Ğār
Geçüp anuñ üstine ède ıarār

Ola büyüklügi daķı ol ıadar
Geçüben otura ol tahta ‘Ömer

Pes yine bir taķt daķı hem-çünān
Ol yeşil yāķūtdan ola iy cüvān

Bu daķı ola yine anlarca hem
Ol daķı kimüñ-durur dıñle bu dem

1190 Geçüben otura ol ‘Oşmān aña
Hem dēnildi cāmi‘ ü’l-Ķur’ān aña

Hem yine bir taķt daķı iy hāce
Ola ol yāķūt aķ ğāyet yüce

Ola anlarca büyüklügi anuñ
Yaķşı dıñle kim şafā bula cānuñ

Ol Emīrū’l-Mü’minīn Şīrū’l-Ĥudā
Geçüben otura aña Murtażā

Bunı bildüñ şimdi sen dıñle yine
Ne-durur maķşūd anı añla yine

1195 Taķtları Ĥaķ emri ile ol zamān
Gölgesine ‘arşuñ ilteler revān

Çünki varup anda eylerler ıarār
Pes yine emr eyler ol dem Girdgār

Hem de gelür anda bir hayme ‘aẓīm
Anı da dürden yaratmış ol Kerīm

Diñle şimdi sen büyüklüğün anuñ
Söyleyem tā kim şafā bula cānuñ

Ola hem ol nev‘e ol hayme ulu
Yēr gök ehli içine girse kamu

1200 Dağı her ne halk edüpdür ol Hudā
İçine girse anuñ iy hūb-liķā

Bir bucağında ola anuñ hemīn
Gör yine n’eyler İlāhi’l-‘ālemīn

Pes gele hazretten ol dem dört kadeh
Diñle bunu kim bula cānuñ feraḥ

Ala Şiddīķ ol kadehün birisin
Ala birin hem ‘Ömer anda yaķīn

[35a] Hem yine ‘Oşmān ala birin dağı
Birisin de Şīr-i Yezdān iy aḥī

1205 Ol kadehlerden içeler yēr yērīn
Şuvarurlar cennet ehlin ba‘d-ez-īn

Bu-durur bilgil bu āyetden murād
Hem “neze‘nā” dēdi ol Rabbū’l-‘ibād

Buyurur ol demde Rabbū’l-‘ālemīn
Kim açalar ol cehennem kapusın

Götürile kāfir öñinden ḥicāb
Rāfızīlerün öñinden de niķāb

Pes göreler bakup anlar ol zamān
Ol şaḥābe menzilin bellü beyān

1210 Dünyede bunlara inkār eyledük
Kendümüz nār içre bī-zār eyledük

Anları seven bulur cennet ‘azîm
Sevmeyenler hem yanar nâr-ı cahîm

Ṭamu ağızına çekerler yine sed
Pes yanarlar²⁴ anlar anda tâ ebed

Hem dèdi Sultân-ı Cem‘ -i enbiyâ
Şadr-ı Bedr-i ‘ Âlem-i Şâhib-vefâ

Her kişide olsa bir zerre imân
Ben şefâ‘ at eylerem aña ‘ ayân

1215 Ol cehennemden çıkup âzâd olur
Gidüben kaygısı anda şâd olur

Yâ İlâhî lutfuñıla kıl meded
‘ Âşî kullara sen iy ferd Ehad

Kılma mahrûm ol şefâ‘ atden bizi
Anlarınla eylegil haşrumuzu

Hikâyet

Gel yine dinle bunı iy pâk-dîn
İbni ‘ Abbâsdan rivâyetdür yaķîn

Kim bu âyet ma‘ nisinden söyledi
İşbu envâ‘ ıla tefsîr eyledi

[35b]

²⁴ 1212 yanarlar : yazarlar

1220 Enbiyâlar cennete tâ kim gire
Menziline her birisi kim ère

Cümleden öñdin girenler cennete
Èrişe anda firāvân ni‘mete

Giriser evvel Muḥammed ümmeti
Ümmetiseñ tütma dilde ribeti

Soñra giren tamuya bilgil ‘ayân
Hem bu ümmetden olısardur hemân

Çünki anı bildüñ imdi diñlegil
Ne-durur maḳşūd anı añlağıl

1225 Çün ola maḥşer günü şoru ḥisâb
Kimisi raḥmet bula kimi ‘azâb

Maḥşer ehli tura anda mevc mevc
‘Āşīye gele elem hem fevc fevc

Süreler cümle şırātıñ üstine
Baḳmaya ol demde kimse dostına

Ra‘d nisbet kimisi geçer revân
Kimisi yel tek eser bilgil ‘ayân

Yügrük atlar tek kimisi geçeler
Kimisi yürüyü yürüyü geçeler

1230 Kim geçe āsanlığla ḳurtıla
Kim düşe düzaḥa hem zārī ḳıla

Pes Muḥammed ümmetinden ol zamân
Bir gürüh ola Şırât üzre ‘ayân

Ol Şırât üstinde bend olmış ola
Āh u feryād eyleyüp ḳalmış ola

Çün göre baḳup oları Muştafa
Ümmetidür bile ol şāḥib-vefā

Ol sebebden ki olar zāhir olur
Vuzūnuñ āşarı ile bilinür

1235 Çün buları tanıya ol dem Resûl
Şol mübârek hâtırı ola melûl

[36a] Ol zamānda eyde kim yâ Cebre'îl
Sen bu ahvâli baña bir söylegil

Ne sebebden ümmetüm kalmış-durur
Hem Şırât üstinde habs olmuş-durur

Hâk meleklerden yaña êde hitâb
Siz çekün anlaruñ üstine hicâb

Görmesün tâ kim Muḥammed anları
Ol Şırât üstinde bend olanları

1240 Anlaruñ üstine çekilüp niḳâb
Ara yêrde ola çün kim bu hicâb

Görmeye bunları dahı Muştafâ
Anlar anda göreler dürlü cefâ

Vara çün gire Muḥammed cennete
Ërişe anda firāvân ni' mete

Çün kıyâmet ehline kıla nazar
Eyle şana anda ol Ḥayrû'l-beşer

Cennete girdi cemî'-i ümmeti
Şâd ola anda Resûlullâh katı

1245 Lezzetine meşgûl ola cennetün
Nedür ahvâli ne bilür ümmetün

Hâk buyura kim zebânîler gire
Kim cehennem sarı bunları süre

Tabşura kamu buları Mâlike
Dêr atun bunları nâr-ı hâlike

Çün göre Mâlik buları ol zamân
Eyde siz kimsiz baña eyleñ ‘ayân

Siz ne ümmetsiz degin toğrı baña
Ben bu dem görüp sizi qaldum taña

1250 Yâ şakîler ben şanurdum kim dağı
Qalmamışdur hiç kimesne dūzağı

Ne qavümsiz siz baña vèrün haber
Kim görünür sizde îmandan eşer

Kim ki gelmişidi sizden ilerü
Eydeyin hâllerini bilün qamu

Elleri ayakları bağluyıdı
Derdile yürekleri tağluyıdı

Boyunlarında anuñ ağılıldı
Hem selâsiller dağı engelidi

[36b]

1255 Cümlesi Şeytânıla maqrûnıdı
Çatılı Şeytânıla mağbûnıdı

Yüzleri üzre çekerlerdi qamu
Qara idi yüzleri kiçi ulu

Yüzleri zışt gözi çağır cümlesi
Kim bu hâlıla olurdı herkesi

Bu ‘alâmet sizde yoğdur ne ‘aceb
Bu kerâmete nedür sizde sebeb

Ayağıñuz elleriñüz boş qamu
Sizde niçündür bu ‘aceb iy ‘amû

1260 Siz kime ümmet olursız söyleñüz
Hâliñüz baña hikâyet eyleñüz

Eydeler kim yā Mālik şorma aḥī
Derdümüzü hem de arturma daḥı

Biz utanuruz ki senden bu zamān
Kim saña aḥvālümüz dēyek ‘ayān

Sen velīkin bu kadar olğıl agāh
Bize Qur’ān indirüpdür ol İlāh

Daḥı ol ümmetdenüz bil iy hümām
Kim ramazānı tutanlarduḡ tamām

1265 Hem tavāf edenleridük Ka‘beyi
Hem bilürdük bir-durur ol Rabbi

Hem daḥı biz ol ġazā edenlerüz
Kāfirīçün ḥarbi çok kılanlaruz

Ol kavümdük kim alurduḡ dest-namāz
Hem cemā‘atle kılrduḡ biz namāz

Hem bize buyurmışdı ol ezān
Ġusl kılmak hem cenābetden ‘ayān

Mālik eydür yā şaķiler pes niçün
Siz cehennem ehli olmışsınız bugün

1270 Bu ‘ameller sizi niçün söyleñüz
Tamudan kırtarmadı şerḥ eylenüz

Dēyeler kılmak bize çok serzenīş
Geldi bizüm başumuza işbu iş

Bu söz üstinde iken bunlar negāh
Bir nidā erişe ez-şüy-ı İlāh

Eydeler kim ol gürühü siz revān
Tamuya ulaşıdurūñ işbu zamān

[37a] Eñ yuķaru kapusına dūzaḥūñ
Tiz oluñ siz bu gürühü biraķuñ

- 1275 Eyde Mâlik yâ şakîler diñle siz
Bu kelâmı fehm êdûben aňla siz
- Fehm êder misiz bu sözi iy ‘aceb
Hem size êrişdi Allâhdan ğazâb
- Eydeler kim cümlemüz bildük ‘ayân
Leyk mühlet vër bize sen bu zamân
- Bir iki dem hâlümüz ağlayavuz
Cânumuz hasretile tağlayavuz
- Nevha êdüp ün çeküp zârî kılup
Ağlaşalum bâri yanup yaqılup
- 1280 Mâlik eyde siz bu sözi söylemeñ
Olmaz işdür siz buña sa‘y eylemeñ
- Size ben mühlet vërebilmem yaqîn
İşlemem illâ ki Tañrı buyruğın
- Mâlike Haq emr êde anda nidâ
Sen olaruñ hâcetin eyle revâ
- Bir dağı zağmet çekürme anlara
Eyde vërdüm bil ki mühlet anlara
- Ağlasun nefsinin anlar ol zamân
Rağm êdüp sen anlara vërgil amân
- 1285 Mâlik anda anlara mühlet vëre
Zârî zârî ağlaşalar yêk-sere
- Cümle anlar zâr u feryâd êde
Her biri yüz nevhalar bünyâd êde
- Olalar eşnâf u eşnâf iy ‘azîz
Birbirinden ayrılup ola temîz
- Ola bir şımf anda Qur’ân okuyan
Bir gürühî hâcılar ola ‘ayân

Bir gürûhı ola yine ġāziler
Tola anlardan cemî' i yazılar

1290 Bir gürûhı daħı ' avratlar ola
Aġlaşa bunlar daħı şaġa şola

Eydeler şimdi İlāhî n'êdelüm
Nâr zaħmetine nice şabr êdelüm

Yoġıdı gün ıssısına şabrumuz
Buña nice şabr êdelüm şimdi biz

[37b] Vāh nice şabr êdelüm nîrāna biz
Vāh libāsumuz olan қаತ್ರana biz

Ol fenā dārında yüz biñ nāzıla
Dürlü ħil' atler giyerdük sāzıla

1295 Nerm ħil' atler daħı dîbā ħarîr
Biz giyerdük iy Kerîm-i dest-gîr

Döşenüp dürlü döşek zibā ħarîr
Uş cehennem içre etimüz erir

Uş ħarîrler yêrine aġlāl ola
Hem selāsiller daħı engel ola

Biz nice şabr êdelüm aña bu dem
Bize raħm êt iy Kerîm ü pür-kerem

Dürlü ni' metler vèrürdün nefse kût
Ol fenāda iy Qadîm-i lâ-yemût

1300 Hem şovuk şular içerdük her zamān
Bezm-i ' işretler kılurduk şādmān

Ĥālümüzi [sen] bilürsin iy Kerîm
Uş yêrüz zaķķüm içerüz ħamîm

Böyle aġlaşa hemîn anlar kamu
Āh u veyli dèyüben kiçi ulu

Sen y ter v rd n bulara m hleti
Geldi Şimdi uş cehennem nevbeti

Her kişi  z k lduğı fi  l n  yağ n
UŞ bug n  eks n cez s n iy em n

1305 Her kişi  z va  desin g rmek gerek
C mle bunlar  amuya girmek gerek²⁵

Bu nid yı   nki M lik işide
Ol g r ha hem yine tefh m  de

S yleye kim y  Ő k vet ehli siz
Bu s zi iŐitd n z mi c mle iz

 uydu uz mı bu ne  nd r ne mağ l
V h bil r misiz ki nite oldu Đ l

S reler  amuya anlar gireler
AĞlaşalar ol zam n z r  deler

1310 P rleri Ő  p s reler iler 
Pes yigitler s reler andan g r 

Z r  z r  ağlaşalar bir zam n
Yine anda bir nid  ola   ay n 

Pes yine  arŐdan yağadan bir av z
Eyde y  M lik işi  tme d r z

[38a] Anlar n ardınca   avratlar ola
Her biri bir nev  ile z r  k la

AĞzına   n kim yiteler  amun n
AĞlı başından g de   n  amun n

1315 Pes melekler anlara  arŐu   ka
Bunlar n y zine heybetle bağ 

²⁵ 1305 gerek : girmek

Cümlesi bî-raḥm u heybetlü ola
Cümlesi zîşt ü şalâbetlü ola

Biñ zebânî her birisini tuta
Cümle bir bir anları oda ata

Ol cemâ' at dūzaḥa çün kim gire
Her kişi kendü 'azâbını göre

Çün buları yandura od sehm-gîn
Tuta ba' zınuñ topuğına degin

1320 Ba' zınuñ dizine degin yandura
Çıkmaya yukaru hem anda tura

Ba' zınuñ gögsine erişe hem
Turmadın yağa buları dem-be-dem

Od bularuñ qalbine qaşd êde pes
Yüzlerin yakmağa hem êde heves

Yine ol demde İlâhî'l' âlemîn
Mâlike eyler nidâ kim iy emîn

Sen yüzinden bunlaruñ odı gider
Yüzlerini yakmasun nâr-ı saḡar

1325 Dilleriyle qalbine hem raḥm kı
Yakmasun ol yerleri oda değil

Yüzleriyle baḡa eylerdi sücûd
Anlara kılsam gerekdür luṭf u cûd

Dilile ikrâr êdüp baḡa müdâm
Qalbile taşdıq êderlerdi tamâm

Ol sebebden anlara raḥm eylegil
Oda çok te 'kîd êdüben söylegil

İşideler ol nidâyı çün bular
Ol zamân zârî kıilup ağlaşalar

- 1330 Muşafâyı ol zamân yâd êdeler
Ağlaşalar zâr u feryâd êdeler
- Yâ Muhammed eylegil bize meded
Nâr-ı saķar yaķdı cānı bî-‘aded
- [38b] Eydeler kim yâ Eba’l-Kāsım amān
Sen yêtiş feryādumuza bu zamān
- İy günehkârlar ümidi yêt bize
İy adı cennet gülü sen yêt bize
- Yâ ‘aşî kullara olan dest-gîr
Gel bizüm feryādumuza bugün êr
- 1335 Bize iy faḥrû’l-kıyāmet bir meded
Cānumuza êrdi āfet bir meded
- İy sekiz cennet ḳapusın feth êden
Ümmetini ṭamuda ḳoyup giden
- İy adıyla bağlanan bâb-ı saķar
Başımuza gör bizüm geldi neler
- İy şefî‘ olan cemî‘-i mücrime
V’iy sirāc olan yine her encüme
- Êr bizüm feryādumuza yâ nebî
V’iy serā işigi ḥaste maṭlabı
- 1340 El-ğıyās iy faḥrû’l-‘ālem el-ğıyās
Mefḥar-i evlād-ı Ādem el-ğıyās
- El-ğıyās iy mehbiṭ-i Rūḥu’l-emîn
Gelgil iy maḥbûb-ı Rabbi’l-‘ālemîn
- El-ğıyās li’llāhi fi’llāh el-ğıyās
El-ğıyās iy şāḥib-i cāḥ el-ğıyās
- İy günehkârlar penāhı el-ğıyās
Her dü ‘ālem pâdişāhı el-ğıyās

El-ğıyâş iy haste diller merhemi
El-ğıyâş iy kimsesüzler hem-demi

1345 Başumuza senden ayru vâh neler
Geldi bizüm gel gör iy Hayrû'l-beşer

Raḥm kılğıl ḥālümüze bu zamân
Bu ʿazâb içinde kalduḡ nâ-tüvân

Bu zaʿîf ümmetlerün ender-caḥîm
Bu ʿazâb içre çeker endûh u bîm

Tâḡatümüz kalmadı yâ Muştafâ
Nâr içinde çekmege cevır ü cefâ

Böyle dëyüp zâr u feryâd edeler
Aḡmed adın dem-be-dem yâd edeler

1350 Mâlike anda tazarruʿ edeler
Yalvarup hem çok tevaḡḡuʿ edeler

[39a] Biz Muḡammed ümmetiyüz bil ʿayân
Ḥālümüz olsun saḡa şimdi beyân

İşidüp Mâlik bulara raḥm ede
Ṭura cennetden yaḡa ol dem gide

Ellerin ḡoya ḡulaḡında revân
Hem müʿezzîn nisbetinde ol zamân

Bir yüce ʿâvâzıla edüp nidâ
Mâlik ol dem çağıra şâḡib-vefâ

1355 Cennet içinde gezersin şâd-kâm
ʿİşret ü zevḡ ü şafâ edüp müdâm

Şol zaʿîf ümmetlerün ender-caḥîm
Uş yanarlar oluban zâr u saḡîm

Ḳalmadı oda olaruḡ ṭâḡati
Kim zebûn olmış-durur anlar ḡatı

Bu sözi çün kim işide Muştafa
Şadr-ı Bedr-i ‘ Ālem-i Şāhib-vefā

Şırayup tura yerinden bî-ķarār
İne tahtından revān bî-ihtiyār

1360 Atlana ol dem Burāķa çün nebî
Kamçılایuban süre ol merkebi

Dēye ‘ accil şümme ‘ accil yā Burāk
Kim za‘ īf ümmet çekerler ihtirāk

Şabr edemezler cehennem zaķmına
Ayaķuķı tiz revān götür yine

İşide bunı götüre ayaķın
Kim cehennem aķzına başa hemîn

Bunlaruķ feryādın işide Resûl
Aķlaya ol dem ola ķatı melûl

1365 Muştafanuķ şavtını işideler
Yer yerin feryād u zārî edeler

Mālike eyde Muḥammed ol zamān
Kim cehennem aķzını açķıl revān

Sen cehennemden çıkargıl ümmetüm
Anlaruķ çıkmaķınadur himmetüm

Eyde Mālik yā Muḥammed dinlegil
Hālümü ‘ arz eyleyem sen anlaķıl

Tańrıdan emr olmayınca yā Resûl
Ben çıkarmazam oları bilmiş ol

[39b]

1370 İşide Muḥammed bunı āşikār
Döndüre andan Burākı bî-ķarār

‘ Arş ayağına gele ol dem yine
Pes revân anda Burâkıñdan ine

Hâlîka êde sücûd ol dem revân
Dîne iy Sultân-ı Hayy-ı câvidân

Bu mıdı ahdüñ benümle iy Hudâ
Böyle mi ahd êtmişidüñ sen baña

Ümmeti koymayayduñ tamuya
Rağm êdici çünki sensin kamuya

1375 Gel benimle bu zamân lutf işlegil
Anları şimdi baña bağışlağıl

Cümlesin bağışlaya ol dem Hudâ
Muştafâya eyleye fażl u ‘ aţâ

Çıkara tamudan anları Resûl
Tâ ki ola hazrete anlar vuşûl

Öñlerine düşe Aħmed ol zamân
İlete tâ anları sūy-ı cinân

Nehr-i hayvâna gire anlar yine
Tamu zaħmı tenlerinden arına

1380 Cennete varup muħalled olalar
‘ İşret êdüp hoş temâşa kıllalar

Çünki kâfirler göreler bunları
Zârilik êde kamusı yêr yêri

Eydeler n’olaydı kim dünyâda biz
Kim Müsülmân olayduğ cümlemiz

Pes bu âyet kim dênildi âşikâr
Bu hadîşüñ evvelinde herçi var

Ol-durur Hâkdan ümidümüz bizi
Yağmaya tamu odına hem sizi

El-Hadîşü's-Sâliḥ ve'l-ʿAşerete

- 1385 Erbaʿinden on üçünci bunu bil
Ḵalb-i şāfiyıla anı gūş kıl

Bū Saʿidendür rivāyet bu ḥaber
ʿİşķıla diñle bunu iy muʿteber

Dēdi bir gün ol Muḥammed Muştafa
Mescide girdi negāh ol bā-şafā
- [40a] Gördi söyleşir ḵamusı yer yerin
Cümle dünyā sözine meşgūl hemīn

Anlara söyledi kim nʼoldı size
Bāri nʼolmuşdur sizün ʿaqlıñuza
- 1390 Görürem bu ḥāl içinde ben sizi
Başdan aparmış-durur dünyā sözi

Hādīmüʼ-l-lezzātı ēdün siz kelām
Yaʿni mevt zikrini ēylen şubḥ u şām

Ol giderür cümle-i lezzetleri
Cāna koyar ol öküş lezzetleri

Siz ḥaķīķat bilünüz iy ḥāş u ʿām
Ḵabrünüz söyler size her gün kelām

Bunu dēr kim uş benem ğurbet evi
Yalñuzlık menzili vaḥşet evi
- 1395 Dēr benüm adum-durur beytüʼt-türāb
Hem benem kurt kuş evi bil iy şebāb

Daḥı dēdi ol Resūlullāh yine
Ḵanķı müʼmin ḵul ki girse ḵabrine

Ḵabri aña dēr ki ḥoş geldün şafā
Merḥabā her dem hezārān merḥabā

Arķam üstinde gezen demlerde hem
Kim severdüm ben seni iy muķterem

Hoş bugün mihmān erişdüñ sen baña
Ne kıluram şimdi gör ben de saña

1400 Gezdügüñ vaķtinde hem arķamda sen
Rāzı idüm senden iy hulkı ĥasen

Ben de elden geldügince bu zamān
Rāzı kılam kim olasın şādumān

Ėabrine vüs‘at vère anuñ Ėudā
Göz erince yol aña olur ziyā

Ėabrine cennet kapusu açıla
Ėūriler gelüp aña mūnis ola

Mū‘minüñ sözini bildüñ diñle sen
Şimdi gel kāfir sözini añla sen

1405 Ėabre çün kim koyalar kāfirleri
Ne dēr aña ĥabri gör iy dīn eri

Dēyeler ehlā saña lā-merĥabā
İy utanmaz kāfir-i ehl-i ĥaṭā

[40b] Sen gezen demlerde arķamda benüm
Yoğıdı senden yavuz hīç düşmenüm

Olmışıduñ ‘āşı çün Allāha sen
Allāh olmamışdı rāzı dañı ben

Çünkü sen benden yaña geldüñ bu dem
Gör ki ben dañı saña şimdi n’edem

1410 Pes anuñ ĥabri ĥavuşa ol zamān
Şındura süñüklerin anuñ ‘ayān

Geçe ĥaburğası ol demde ĥamu
Heybetinden birbirinden arķuru

Bu adişı s yleyen demde Res l
G r nice  ıkmış ış ret anda ol

Birbirinden ellerin n parmağın
Kim ge  rdi ol Res l 'l-mutta  n

S yledi ol dem yine fa r-i cih n
 abrine anu  gel r y tmış yılan

1415 Y ry zine  ıksa ger anu  biri
Dem uraydı  almaya kimse diri

Y ry zinden bitmeye hergiz neb t
 almaya hi  nesne ender-k 'in t

şancar anu   abr i inde bir yerin
T  kıy met acısı gitmez yak n

Pes yine ol fa r-i   lem s yledi
Bir  emend r  abr-i cennetden d di

Hem cehennemdem dağ  bir  ufred r
Dinle bu s z n  mur dı kim ned r

1420 Her kim n  kim ola    m li iy 
 abri g lşen olur a a ne  ayu

Her kim n  kim ola    m li yaman
 abri anu  hem cehennemd r hem n

Y   l hi rahmetile   l n zar
 abr m zi eyleme biz m sa ar

H k yet-i Eb  Bekr  bni  sm   l

Bu adiş n   stine iy mu  teber
Dinle şimdi s yleyeyin bir  aber

[41a] D di ol B  Bekr  sm   l   ay n
G ş   l bu s zi iy  r m-  c n

1425 Dēdi ‘Osmān İbni kim ‘Affān-durur
Şöhreti hem cāmī‘ -i Qurān-durur

Ger cehennem vaşfını işitse ol
Ağlamazdı olmazıdı hem melûl

Yâ kıyāmetden işitse ol haber
Ağlamazdı bil yakīn ol mu‘teber

Leyk kabır anılsa yanında hemīn
Söyle hikmet bunda nedür iy emīn

Dêrler kim yâ Emīrū‘l-mü‘minīn
Söyle hikmet bunda nedür iy emīn

1430 Sen cehennem vaşfın işitsen eger
Ġam yemezsin hergiz o nār-ı saķar

Dēyeler yāhud saña maḥşer sözün
İşidende hergiz olmazsın ḥazīn

Bir kimesne kabiri anısa āşikār
Kim sen ağlarsın hemān dem zār u zār

Söyledi pes ol Emīrū‘l-mü‘minīn
Dēdi hikmet bu-durur yâ Müslimīn

Ol zamānda kim kıpar yevmü‘l-kıyām
Ḥāzır olur anda cümle ḥāş u ‘ām

1435 Hem cehennemde daḥı bilün kıamu
Ḥāzır olur anda hep ehl-i kıamu

Ḥalkıla bile oluram ol zamān
Anlarıqla oluram yaḥşı yaman

Ëlile olan kıamu her iş ki var
Cümle maḥlûķ birbirin münis éder

Olmazam ġam-ġīn anı hem ser-nigūn
Ëlile olan kıara gündür düġün

Qabr içinde leyk tenhâ oluram
Yalnız vahşet içinde qaluram

- 1440 Yalnız anda qavm ü qardeşden ırak
Vâh anda ne mûnis var ne çeraq

Qabr içinde oluram zulmetde ben
‘Aqreb ü ılanıla vahşetde ben

Hem yine miftâhı qabrün bil yaqîn
İsrâfîl elinde olur yevm-i dîn

- [41b] Kim anı açmaz eli yevmü’n-nüşûr
Ya‘ni miftâhıdur anuñ nefh-i şûr

Bu idi anuñ sözi kim her zamân
Siz yaqîn bilün yâ merdümân

- 1445 Her kime kim bu cihân zindân olur
Qabri anuñ Ravzâ-yı Rızvân olur

Her kimün kim olsa dünyâ cenneti
Qabr içinde ola anuñ miñneti

Kim ki terk êtdiyse dünyâ şöhretin
Bulur ol elbette ‘uqbâ devletin

Dêdi hayrû’n-nâs oldur dünyeyi
Terk êde terk êtmedin dünyâ anı

Hâlîkı görmez öñdin ol yaqîn
Dergehe varmağı fikr êde hemîn

- 1450 Haq rızâsın dem-be-dem êde taleb
Tâ ola anuñ necâtına sebeb

Girmedin qabrini ma‘mûr eyleye
Tâ cehennemden özin dûr eyleye

Yâ İlâhî lutfuñıla qıl meded
‘Âşî qullara sen iy ferd ü Ehad

Sen cehennemden bizi dūr eylegil
Âhîret evinde mesrūr eylegil

El-Ḥadīṣü'r-Rābî'ü 'Aşerete

Bu ḥadīṣi diñlegil iy nîk-ḥū
Erba'inden oldu on dördinci bu

1455 Ol Enes kim İbni Mâlikdür adı
Mervisîdür bu ḥadīṣ böyle dēdi

Söyledi ki Cebre'île Muştafa
Yâ aḥî dēdi beyân eyle baña

Hem benüm ümmetlerüm şoru ḥisāb
Dēdi görürler mi baña vēr cevāb

Dēdi Cebrā'il ki iy faḥr-i cihān
Anlaruñ vardur ḥisābı bil 'ayān

Cümlesi görmek gerek şoru ḥisāb
Her ne kıldıysa kamu cürm ü şavāb

1460 Leyk ol Bū Bekr-i Şiddīkuñ yaḳīn
Ḥaḳ ḥisābın şormaz ancaḳ bil hemīn

[42a] Diñle çün maḥşer ola yâ Muştafa
Pes Ebā Bekre dēyiserdür Ḥudā

Gelgil iy Şiddīḳ girgil cennete
Ġarḳ olḡıl dürlü dürlü ni'ete

Pes dēye Bū Bekr-i Şiddīḳ ol zamān
Girmezem ben cennete yâ Müste'ān

Dünyede her kim ki sevmişdi beni
Böyle alup girmeyince ben anı

1465 Hem Enesdendür yine uş bu ḥaber
Bunuñ isnādı ile iy mu'teber

Dèdi bir gün Muştafa yanında biz
Otururduk cem‘ oluban cümlemiz

Geldi aşhâbdan negâhın bir kişi
Dinlegil kim nice olmışdur işi

İki ayağı dizinden yaralu
Kıp kızıl kana boyanmış iy ulu

Pes aña şordı o demde Muştafa
Bu ne hâletdür ki uğramış saña

1470 Yâ Resûl dèdi kulağ ur dinlegil
Söyleyem ahvâlini sen anlağıl

Ol fülân şahşun kapusından meger
Ben geçerdüm tâ ki iy Hayrû’l-beşer

Kelbi anuñ ayağımı dişledi
Uşta bu işi benümle işledi

Bir zamân aña otur²⁶ dèdi Resûl
Nice olur görelüm der pür-uşûl

Geldi bir kişi dahı ender-zamân
Ol dahı aşhâbıdı bilgil ‘ayân

1475 Yaralu ayakları anuñ dahı
Kıp kızıl kana boyanmış iy ahi

Hem aña da yine şordı Muştafa
Nice oldı hâlünji dègil baña

Yâ Resûlullâh dèdi bilgil ‘ayân
Gideridüm yoluma ben nâ-gehân

Ol fülân şahşun kapusından yaqîn
Gideridüm dinlegil iy pâk-dîn

²⁶ 1473 otur : oturur

Ayağımı dişledi yırttı iti
Vâh beni ol gâyet incitdi katı

[42b]

1480 Muştafa aşhâba dèdi ol zamân
Ayağa tıruñ oturmañ siz revân

Ṭurdılar cümle ayağa ol maḥâl
Diñilegil nişe oldı şimdi ḥâl

Muştafa eydür ki tıruñ varalım
Ol kişinüñ kelbini öldürelim

Cümlesi tığın ele aldı bular
Ḳamu ol demde ayağa ṭurdılar

Çünki varup çevre aldılar iti
İstediler dökeler anda katı

1485 Bunları gördi o kelb ṭurdı hemân
Düşdi peygamber ayağına revân

Dile geldi söyledi ol dem meger
Baña âmân vèrgil iy Ḥayrû'l-beşer

Yazuğam luṭf eyle öldürme beni
Bilürem ben Tañrıyı daḥı seni

Yâ Resûlu'llâh getürmişem imân
Ol Ḥudâya hem saña ben bî-gümân

Tañrıyı bir bilmişem seni Resûl
Luṭf édüben redd kılma èt ḳabûl

1490 Söyledi ol demde peygamber aña
Niçün incitdün buları dè baña

Diñle dèdi yâ Muḥammed söyleyem
Ben saña ḥâlümi ma' lüm eyleyem

Dèdi bir kelbem za‘îf ü nâ-tüvân
Dağı cin kavmindenem bilgil ‘ayân

Bu işümi sen benüm görme ğarīb
Hağ baña emr eylemişdür yâ habīb

Kim Ebū Bekrile sögse ‘Ömere
Hağ beni eyler havāle anlara

1495 Dişleyüben eyleyem anı helāk
Cânı der-düzâğ ola vü cismi hāk

Şanma kim bunu özümden işledüm
Ol Hudānuğ emri ile işledüm

Nite kim bunlar sögeler dā’imā
Şiddīkıla ‘Ömere iy mehlikā

Anlara kıldı Resûl ol dem nazār
Dêr bilür misiz ki uş bu it ne dêr

[43a] Ağlayuban oldılar ħor u ħacîl
“Şummü bükmün” oldılar hem münfa‘îl

1500 Dêdiler “estağfiru’llâhe’l-‘azîm”
Vêr bize tevbe sen iy ħulğ-ı ‘azîm

Tevbe vêrdi anlara faħr-i cihân
Şād u ħurrem döndiler andan revân

Şükr dergāhuña kim iy Pâdişāh
Olmaduğ biz anlaruğla kîne-ğ‘āh

Çün muħibbüz anlara ez-cân u dil
Sen olaruğ ħürmetine yâ Celîl

Raħmetünğden bizi mâhrûm eyleme
Dünye vü ‘uğbâda mezmûm eyleme

El-Ḥadīṣü'l-Ḥāmisü ve'l-‘ Aşerete

- 1505 Diñlerisen söyleyem ez-cân u dil
Erba‘inden on beşinci bunı bil
- Bu ḥadīṣ Sufyāndan oldı āşikār
Dêr Enes dèdi bunı iy toğrı yār
- Kim dèmişdür ol Muḥammed Muştafā
Server-i evlād-ı Ādem müctebā
- Bir kişi dünyāda kılsa bir ‘amel
Ger eyü ola vü yā kārı dağal
- Ol ulusuna olur kamu ‘ayān
Nice kim dirlikde bilürdi beyān
- 1510 Ger atası ola yāḥud anası
Ḳardeşi yā uşağı yā her nesi
- Êtdügi işden kamu tutar ḥaber
Yaḥşı olsa şād oluban şükr éder
- Ger yavuz ola olur katı melûl
Ḥālîka eyler münâcât ol dem ol
- Dêr Ḥudāya şimdi öldürme bunı
Toğrı yola şalmayınca yā Ġanî
- Evvel aña vêr hidāyet iy mu‘în
Sen anuñ cānını alğıl ba‘d-ez-în

Ez-Kelām-ı Ḥadīṣ-i Resûl ‘Aleyhi’s-selām

[43b]

- 1515 Hem de dèdi ol Resûlü'l-mürselîn
Aḥmed ü Maḥmûd İmāmü'l-muttaḳîn
- Meyyit incir ḳabrün içinde yaḳîn
Nice kim dirlikde incinür hemîn

Pes d diler y  Res l'ull h d gil
Meyyiti ne incid r  er  eylegil

D di cehd  d n  ıla g rme   at 
Hem da ı  ılma   u  met m cer 

 on u uzı cehd  d n incitme iz
Kimse ile hem yavuzluk  tme iz

1520 Bir ki iyle ger  u  met  ılasız
Birbiri  ze h c met  desiz

Sen a a s gersen ol s ger sa a
Ya  ı gelmez bil ki bu i ler a a

Hem ata a ana a s ger da ı
Da ı ge mi  a rab  a iy a  

 ncin r ol i den olur bil ya  n
Ya  ı dinle t tma  ekk sen iy em n

H k yet-i M n sib

Evliy lardan biri ol mehli  
  bit 'l-b ny ni d rlerdi a a

1525   deti bu idi anu  iy em n
Cum  a ge esi olıca  ol em n

Gideridi ol  abirlerden ya a
T  m n c   eyleyeydi b - ud 

Uy u girmezdi g zine t  se er
  mri bu nev  ile ge mi di meger

  detince yine bir ge e da ı
Varmı dı ma bereye iy a  

Ba ını  omı dı dizi  stine
Anlaru    lini bilmek ka dına

1530 Gördi kim çıkdı negāh ehl-i ubūr
Cümlesinūn hātırı hep pūr-huzūr

Cümlesi egnine geymiş²⁷ hūb libās
Yüzleri a işleri şükr ü sipās

Her birisinūn öñinde bir aba
Dürlü ni‘ metler içinde luf-ı Hā

[44a] Ol arada varıdı bir nev-cüvān
Beñzi şaru işi āhıla figān

Ser-nügūn olmışdı göñli ayğulu
Pāre pāre onı cānı orulu

1535 Aıdurdı gözlerinden anlu yaş
Eyleridi ol bu nev‘ ile ma‘ āş

Ne aba vardur öñinde ne a‘ ām
Böyle mağbūn otururdu iy hümām

Döndi abr ehli ubūrına amu
Hurrem ü handān olup kii ulu

Bu yigit ġāyetde mağbūn u azīn
Şordı Şābit ol yigitden āletın

Dēdi aa bu ne āletdür dēgil
ancarudansın baa şer eylegil

1540 Bunlara geldi öküş dürlü a‘ ām
Şād-kām olup ayıtdılar tamām

Pes aba saa niūn gelmez ‘aceb
Böyle sen mağbūn ayıtdıñ ne sebeb

Bunlaruñ içinde sen zār u azīn
Senden özge cümle handān iy emīn

²⁷ 1531 geymiş : gitmiş

Dèdi diñle yā Ġmāmü'l-mü' minin
Ben ġarībem bunlar içinde yaķın

Yok-durur bir kimsenem yoħsul ġani
Ĥayr u iħsān ède aña ol beni

1545 Aķrabāsı vardur anlaruñ añar
Ĥayr u iħsān eyleyüp leyl ü nehār

Kiminüñ atası var yā kardeşi
Kiminüñ evlādı var erkeķ dişi

Dā'imā bunlara vèrirler ta'ām
Yā du'ā ile añarlar şubħ u şām

Bunlara cum'a ġeçesinde ġelür
Anlar'anda her ne kim iħsān kıılır

Bunlaruñ çün ĥālını bildüñ 'ayān
Pes benüm ĥālümü diñle bir zamān

1550 Ĥācı idüm ben ġelirdüm Ka'beden
Hem ġötürmişdüm bile anamı ben

Ka'beyi çün tavāf ètdük yaķın
Kayıdup yètdük bu şehre iy emin

[44b] Burada èrdi baña ĥük-m-i Ġlāh
Bunda ĥaldum ben ölüp iy yüzi māl

Çünki bunda defn kıldılar beni
Diñlegil şimdi sen anam ĥālını

Bir kişiye vardı anam iy ulu
Hıç beni añmadı ol dem ĥayġulu

1555 Vāh unutmışdur beni yād eylemez
Ĥayġudan bir laħza āzād eylemez

Dèdi Şābit yā yigit vèrgil ĥaber
Ĥandadur anuñ evi iy mu'teber

Varuban hālūñi aña bildürem
Hem seni añar mı anañ bir görem

Söyledi pes ol yigit kim yā İmām
Şol fülān kūşede olur bil anam

Anı vèrdi haber dahı evin
Ger saña inanmasa iy pāk-dīn

1560 Bu nişānı söylegil ol dem aña
Ol nişān birle inana ol saña

Dè ki yüz mişkāl gümüştür vèrmiş aña
Ol atasından mirāş kalmış aña

Söyle haqqımdur baña vèrsün anı
Kılmasun kabır içre zārıncı beni

Dèdi Şābit vardum anı istedüm
Buldım anı oğlınun hālın dèdüm

Çün işitdi düşdi ‘avrat bī-ķarār
Turup ağladı revān ol zār zār

1565 Şābite tabşurdi aķçeyi revān
Dèr vekīl ètdüm seni buna ‘ayān

Yaḥşı kıl bunı faķīre miskine
Hem bunı vèrdüm ben oğlum ḥayrına

Aldı Şābit çün ulaşırdı anı
Oğlınun ḥayrına iy cānum cānı

Oldı çün cum‘a gècesi iy hümām
Maķbereye gitdi yine ol imām

Vardı yine çok münācāt eyledi
Ol Ḥudāya arz-ı ḥācāt eyledi

1570 Bir zamān sonḡra gördi ol imām
Çıķdı kabır ehli negāh hep tamām

[45a] Ol yigidi gördi yine ol ulu
Hoş libâsıla kim olmuş tâze-rû

Yüzi nûrlu olmuşıdı göñli şād
Olmışıdı cümle kayğudan azād

Dèdi ol dem iy İmāmü'l-müslimîn
Saña rahm etsün İlâhü'l-âlemîn

Hâlümi gördün baña rahm eyledün
Ben za'îfî luṭfunıla toyladun

1575 Oldı ma' lûm pes bu işden kim ulu
Yavuz iş görende olur kayğulu

Hayr u ihsân eyleyicek şād olur
Dillerinde şādlık bünyād olur

El-Hadîşü's-Sâdisü ve'l- Aşere

Bu on altıncı hadîşdür iy ulu
Kim bunu diñlerse olur baḥtlu

Ol Emîrû'l-mü'minîn kân-ı seḥā
Böyle dèdi ol 'Aliyyü'l-murṭazā

Hem buyurmuşdur o Hatmü'l-mürselîn
Taḥ namâzın kılıcağaz iy emîn

1580 Kim okursa “kul hüva'llâhü aḥad”
Şıdķıla on kerre anı bâ-aded

Ërmeye ol şaḥṣa hîç nev'e günāh
Nice kim olursa Şeyṭān kîne-ḥāh

Cehd ède ezdürmeye anı la'în
Kim ola ol hırz-ı Rabbü'l-âlemîn

Ol Abiyye İbni Ka'b ètdi yine
Okusa bir kez anı her kimsene

Pes aña vère Hudāvend-i cihān
Yüz şehīdün̄ ecrini bir hem-çünān

1585 Kim oğursa bunı üç kez iy hümām
Ḥatm-i Qur'ān eylemiş tekdür tamām

Her kim on bir kez oğursa bil yaq̄īn
Ol kula cennetde Rabbü'l-ālemīn

Hem binā eyler bir ev yāq̄ūtdan
Şekk kılma bil yaq̄īn bu sözi sen

Diñle imdi 'ışkıla iy pür-uşūl
Ne sebep oldı ki bu oldı nüzūl

[45b] Ne sebep oldı ki bunı ol Eḥad
Gökden indürdi bize ferdü's-Şamed

1590 Dēr Abiyye İbni Ka' b iy muḥterem
Daḥı Cābir İbni ' Abdullāh hem

Daḥı şu' be ' İkrime iy pāk-dīn
Hem yine Bü'l-Āliye daḥı çünīn

Böyle dēdiler olar iy māh-rū
Mekkenün̄ kāfirleri kiçi ulu

Bir araya cümlesi yığıldılar
Muştafāya bu su'āli kıldılar

Eytdiler Taḥruñ şıfātın söylegil
Ne şıfatladur anı şerḥ eylegil

1595 Dē kızıl altun mıdur yoḥsa gümüş
Yā bakır mı yā demür mi neyimiş

Kim bizüm ma' būdumuz bilgil yaq̄īn
Buncılayın nesnelerdendür emīn

Oldı peygamber biraz anda sükūt
Ne āyāt indüre dēyü lā-yemūt

Peyk-i Һazret geldi gökden ol zamān
Kıldı Allāhuñ şıfātını beyān

Yā Muḥammed “kul hüva’llāhū eḥad”
Söylegil sen daḥı “Allāhu’ş-şamed”

1600 Söylegil sen ya‘nī Taḥrım bir-durur
Ol cemī‘ işlere ḳādir-durur

Yemez içmez kimseye muḥtācı yok
Leyk olur ḥalk aḡa muḥtācı çok

Lem-yelid-durur velem-yüled yaḳın
Hem velem yekün lehü küfüven eḥād çünin

Kimse andan toḡmamış ol kimseden
Daḥı mişli zıddı yok bil bunı sen

Ḥikāyet

Bir rivāyetde daḥı var bir ḥaber
Böyle dedi rāviyān-ı mu‘teber

1605 Ol zamān kim Şadr-ı Bedr-i Muştafā
Mekkedden çıkdı kaçup ol reh-nümā

Ḥaḳ aḡa buyurdu Medneye gide
Varuban ḥalkı dīne da‘vet eḋe

[46a] Çünkü kāfirler bu ḥāli bildiler
Cümle gelüp bir yere cem‘ oldılar

Dédiler kaçmış Muḥammed bu gece
Pes bu tedbiri idüñ yigit ḳoca

Her kişi kim döndüre anı gerü
Aramızda ol bizüm olur ulu

1610 Yüz bidev māye vérelüm biz aḡa
Tüyi kıızıl gözi ḳara ḥoş-likā

Yüz bidev at vèrelüm yüz qaravaş
Hem bu miqdarlu dahı aqçe kumâş

Ger ele girmezse şimdi bu muhâl
Kim biliserdür ki şonra n'ola hâl

Bir kişi tırdı ayağa ol zamân
Adı anuñ bil Sürâkaydı 'ayân

Dèdi kim ardından anuñ yèteyin
Öldüreyin yâhu diri tutayın

1615 Ha dèyince anı bunda yétürem
Kim budur maqşûduñuz tiz bitürem

Yer yerin hañ yazdılar aña kamu
Vermek için ol mâlı kişi ulu

Tırdı ol dem atına oldı süvâr
Görelüm ki şimdi n'eyler Girdgâr

Gideridi yola ol Hayrû'l-beşer
Yoldaşı Şiddîkıdı anuñ meger

Dèdi Şiddîk yâ Resûlu'llâh dègil
Şimdi ne tedbîr edelüm söylegil

1620 Bu qar'atlu zâhir oldı bu zamân
Ardımızdan yeter imdi nâ-gehân

Kim Sürâka nisbetidür ol süvâr
Ardımızdan yètdi bizüm âşikâr

Yâ Resûlu'llâh buyur kim n'edelüm
Biz buña şimdi ne tedbîr edelüm

Muştafâ ol demde lâ-tahzen dèdi
Ya'ni yâ Şiddîk kayırma sen dèdi

Kim bizümledür İlâhi'l-âlemîn
Her zamân da ol bize olur mu'în

- 1625 Hem bular sözde iken nâ-gehân
Ol Sürâka hışmıla yêtdi revân
- [46b] Çekdi tîğini revân depdi atın
Muştafânun üstine bâ-hışm u kîn
- Atınun ayağı dizine degin
Yere batdı der-zamân bilgil yaķın
- Pes dèdi kim el-amân yâ Muştafâ
Tańruń içün sen bańa eyle du‘ â
- Sen beni bundan ħalâş eyle hemîn
Ëtmeyem dańı senünle buĝz u kîn
- 1630 Kıldı anun çün du‘ â ol dem Resûl
Ĥazret-i Ĥaķ eyledi anı ħabûl
- Çün ħalâş oldı yine ħaşd eyledi
Muştafâyı yine urmaķ diledi
- Aldı tîğın yine âheng eyledi
Tâ iki bölmeklige heng eyledi
- Atınun tutdı yine yer ayağın
Tâ yetince göbegine iy emîn
- Çün bêline dek yere gitdi atı
Ĥalmadı deprenmege hiç tâķati
- 1635 Muştafâdan diledi yine amân
Dêr amân yâ seyyid-i âķir zamân
- Ĥıl du‘ â bu dem yine yâ Muştafâ
‘Ahdüm üzre eyleyem bu kez vefâ
- Tek bu işden sen ħalâş eyle beni
Ĥaķ bilür incitmeyem dańı seni
- Ĥıldı ol dem de du‘ â Şadru’l-emîn
Ĥodı atınun ayağını zemîn

Hāşılı üç nevbet ol fi‘li yaman
Kaşd kıldı Muştafāya ol zamān

1640 Çünkü kıldı ol tamām üç nevbeti
Gördi başarmaz zebūn oldu katı

Şıçradı düşdi atından ol zamān
Muştafānuñ ayağın öpdı revān

Pes dēdi kim sen baña vèrgil amān
Tañrınuñ vaşfını hem eyle beyān

Nice nesnedür senünñ Tañruñ dēgil
Ne şıfatlıdur baña şerh eylegil

Kim saña buncılayın mu‘ciz vèrür
Ol nice bu işlere kâdir-durur

[47a]

1645 Kızıl altunda[n] mıdur söyle baña
Yā gümüş midür ‘ayān eyle baña

Muştafā başını şaldı bir zamān
Kim ne āyet göndüre ol Müste‘ān

Bir zamāndan şonra geldi Cebre‘îl
Dēdi kim yā Muştafā olma hacîl

Oğudı pes “kul hüva’llāhū Ehad”
Vèr cevābın söyle Allāhu’s-şamed

Sözünü çün kim tamām ètdi Resûl
Pes Sürāka işidüp kıldı kabûl

1650 Dēdi İslāmı baña ‘arz eylegil
Nice dēmek gerek anı söylegil

Muştafā imānı ‘arz ètdi aña
Hoş müsülman oldu vü öñdin şonra

Qayıdup gitdi yolına ol zamān
Muṣṭafā da oldı yolına revān

Hikāyet-i Āḥir

Yine bir dürlü daḥı diḡle ḥaber
Cānıla ol müstemī‘ iy mu‘ teber

“Qul ḥüva’llāhü eḥad” faẓlın yine
Söyleyem ben bir daḥı diḡleyene

1655 Böyle kıldılar rivāyet kim Resūl
Şol Medīne kapusunda pür-uşūl

Otururdu bir niçe aşḥābıla
Ḥaḡ sözini aluban her dem dile

Bir cenāze gördiler geldi geḡer
Muṣṭafā ol dem aḡa kıldı naẓar

Pes Resūl aḡvālını şordı anuḡ
Dēdi borcı var mıdur söyleḡ bunuḡ

Dēdiler dört dirhem anuḡ borcı var
Bu-durur borcı ki dēdük āşikār

1660 Çünki işitdi bu sözi ol emīn
Söyledi aşḥāba kim bilūḡ yaḡīn

Ben bu şahşuḡ üstine kılmam namāz
Bunuḡiçün étmezem Ḥaḡḡa niyāz

[47b] Dört direm ki borçlu olsa bir kişi
Olmaya cānında anuḡ teşvīşi

Ola borçlu kılmaya anı edā
Ben aḡa kılmāḡ namāz olmaz revā

Cebre’īl Ḥaḡ ḡazretinden ol zamān
Geldi dēdi Taḡrı fermānın ‘ayān

1665 Dēdi kim Allāh saña vērdi selām
Pes selām ardınca başladı kelām

Cebre ’īl eydür işit yā Muşţafā
Hāḡ anuḡ borcını kılmışdur edā

Ādemī şeklinde gönderdi beni
Tā edā kıldum ben anuḡ borcını

Ṭur namāzın kııl anuḡ sen yā Resūl
Hāḡ anı maḡfūr édüpdür kııl ḡabūl

Her kim anuḡ üstine kılsa namāz
Cümle cürmin yarlıḡar ol bī-niyāz

1670 Muşţafā şordı aḡa yā Cebre ’īl
Ol bu faẓlı ḡandan aldı söylegil

Cebre ’īl eydür okurdi bī-‘aded
Günde yüz kez “ḡul hüva’llāhū eḡad”

Neden oldı bu kerāmetler aḡa
Dinle daḡı bāḡīsın eydem saḡa

Hem kim okursa bunı yā Muşţafā
Şıdḡıla ‘ömrinde bir kez bā-şafā

Gitmeye dünyādan ol kişi ‘ayān
Görmeyince yerini ender-cinān

1675 Okuyan bēş kez namāzda hem bunı
Söyleyem dinle anuḡ da faẓlını

Ṭaḡla maḡşer ḡurulıcaḡ iy emīn
ḡavminūḡ cümle günehkārın yaḡīn

Şefḡat édübeni Hāḡdan dileye
Cümlesin ṭamudan āzād eyleye

Ol şefā‘at ehline sen yā Kerīm
Luṭṭf édüp bizi baḡışla yā Raḡīm

[48a]

Gel yine sen gönlüñi kıl müctemi‘
Cân kulağın tut baña ol müstemi‘

1680 Erba‘inden oldu on yèdinci bu
Hem içi gevherdür anuñ toptolu

‘Aklıñı cem‘ eyleyüp diñle haber
Rāvisidür Bū Īmāme mu‘ teber

Dêr işitdüm Muşţafādan bu sözi
Böyle buyurdı Muḥammed kendüzi

Ḳanķı mü‘min ḳul kim ol ḥaste düşe
Ṭāķati ḳalmaya anuñ ḥiç işe

Ḳuvveti ḳalmaya anuñ ṭā‘ate
Şabr ḳıla ol belā vü miḥnete

1685 Pes nidā ḳıla Ḥudāvend-i cihān
Yā melekler siz yine yazuñ hemān

Şağlığında ne ḳadar ḥayr u şevāb
Ol ḳılurdı rūz u şeb min külli bāb

Yazuñ anı bilüñ andan daḥı çok
Luṭfumuñ deryāsınuñ pāyānı yok

Birine bir daḥı yazar ol ḳuluñ
Defterinüñ üstine bellü bilüñ

Hikāyet-i Diger

Bir rivāyetde dahı bir söz yine
Hoş şafādur şıdkıla dinleyene

1690 Ger düşerse haste mü'min bir kişi
Kaṅkī nev^ç olursa erkek ger dişi

Haḳ aṇa eyler musallaṭ dört melek
Tā ki her biri bitüre bir dilek

Emr eder birine algıl kuvvetin
Hem birine dahı ağız lezzetin

Dēr birine hem gözinüṇ nūrın al
Şarara tā çehresi kalmaya ḥāl

[48b] Birine dahı eder ol ferd Hū
Al götür anuṇ günāhını kamu

1695 Ger ecel yètmış ise bī-ters ü bāk
Anadan toḡma güneḥden ola pāk

Yètmemişse Haḳ yine vèrür şifā
Gör kılr aṇa niçe dürlü^ç aṭā

Kuvvetin alan ferişteye yine
Dēr ki ilet kuvvetin қо yèrine

Ol ki almıştı ağız lezzetin
Dēr aṇa dahı yèrine қо hemīn

Gözinüṇ nūrın alana hem-çünān
Dēr ki ilet yèrine қоıl hemān

1700 İlte çün kim yèrine қоya bular
Gör günāhını götüren ne kılar

Başını koyar sücūda ol zamān
Pes eydür ki iy Hudāvend-i cihān

Dördümüzi dört işe emr eyledün
Biz bitürdük her ne kim sen söyledün

Yine emr êtdün olara iy Hudā
Alduğını yêrlü yêrine qoya

Emr kılmaduñ baña hem iy Ğanī
Kim iletem yêrine qoyam anı

1705 Ol zamānda baħr-i raħmet kıla cūş
İşüdüp yêr ü gök ehli êde ħurūş

‘İzzetüm ħaqqı dêye ol dem Hudā
Luţf u cūdumdan benüm olmaz revā

Raħmetüm şuyıyla ağardam yüzün
Lāyık olmaya baña kim ba‘d-ez-īn

Yüzine sürtem qarasını yine
Ol qulumuñ göñli benden incine

Ol ferişte dêye ol dem yā Ğanī
Qancaruya iltem anuñ cürmini

1710 Emr êde ol dem aña ol Zü’l-celāl
Cürmini ilet anuñ deryāya şal

Ol ferişte çün anı baħre şalur
Baħrün içinde varur timsaħ olur

Ne-durur timsāħ ya‘ni kim neheng
Göñlüñi nerm eyle olma bağrı seng

[49a] Hikāyet

Buña beñzer diñle imdi bir ħaber
Ma‘rifetde varısa cānda eşer

Varıdı Mūsā zamānında ‘ayān
Şol benī İsrā’il içre bir cüvān

- 1715 Kim be-ğāyet fāsıķıdı ol kişi
Cümle fişk olmışdı ‘ömrinde işi
- Men‘ èdebilmezdi hiç kimse anı
Almazıdı ulularuñ pendini
- Çün anuñ fişkından ‘âciz kaldılar
Hâzret-i Hâķķa tazarru‘ kıldılar
- Hâķ bularuñ zârisin kıldı kabûl
Diñle imdi nice oldu ol fuzûl
- Mûsaya vâhy eyledi kim yûri var
Anı ol řehrûñ içinden sür çıkar
- 1720 Tâ ki anuñ fişkı ucından bugün
Kim bu řehrûñ üstine od yağmasun
- Çün işitdi geldi Mûsâ ol zamân
Şehr içinden kovdı anı ol hemân
- Çünkü çıkdı şehr içinden ḥâr u zâr
Yine bir kûya varup kıldı qarâr
- Bir niçe gün anda çün kıldı ma‘ âş
Anda dañı fişkı oldu yine fâş
- Yine Mûsâya Hudâ emr eyledi
Var anı andan dañı sürgil dèdi
- 1725 Kovdı çün Mûsâ anı andan hemân
Bu kezin yüz tutdı zârıla ‘ayân
- Vardı bir řaħraya düşdi ol zamân
Yoğıdı anda ħalâyıķdan nişân
- Âdem anda yoğudı hem merğ u mûr
Ne şu varıdı ne vahş u ne tuyûr
- Bir nice gün gezdi anda mübtelâ
Tâķati kalmadı oldu bî-nevâ

Düşdi haste oldı pes hâli harâb
Yüzi gözi toptolu gerd ü türâb

1730 Ol zamânda hâlin anup ağıladı
Bağrını hasret odıyla tağıladı

[49b] Dedi kim başum katında bu zamân
Anam olsa hâlümi görse ‘ayân

Ağlayaydı hâlümi böyle görüp
Hem tutaydı başumı hâlüm şorup

Atam olsaydı benümle ger bu dem
Ol göreydi kim neler çekmekdeyem

Ger ölürsem hem temîz yuyaydı
Qabrüme tertîbile koyaydı

1735 Ger helâlüm bunda olsaydı benüm
Yüzini yırtup kılaydı şivenüm

Bunda hâzır olsa ger oğlanlarum
Ol benüm cânum içinde cânlarum

Hem cenâzem ardına düşüp olar
Ağlaşalardı benümçün zâr zâr

Zâri kırup eydelerdi iy Hudâ
Raḥmetünle atamızı yarlığa

Atamuz kim ol za‘îfidi ğarîb
‘Âşiyidi Hâk katında bî-nasîb

1740 Ol ki sürülmişidi yerden yere
Anı ḥor etmişdi ‘âlem yek-sere

Uş eli boş kıldı dünyâdan güzâr
Uş gider mağbûn u ḥor u şerm-sâr

Zârisine anlaruñ şâyed Hudâ
Raḥm edeydi kendü luṭfindan baña

Böyle dedi Hakk'a tutdı yüzini
Hem yitürdi anda kendü özini

Söyledi kim iy Hudā-yı pür-kerem
Çün beni anlardan ayırduñ bu dem

1745 Eyledüñ maḥrūm olardan sen beni
Raḥmetünñden kılma maḥrūm iy Ğanī

Ḳalbümi yaqdı olaruñ fūrḳati
Cümlesinüñ qaldı cānda ḥasreti

Cümlesinden çün kim ol dem nā-murād
Ḳıl beni şimdi cehennemden azād

Baḥr-i raḥmet cūṣa geldi o zamān
Gör anuñla n'eyledi ol Zü'l-minān

İki ḥūrī ol zamān etti zuhūr
Zāhiri hem bāṭınıydı külli nūr

[50a]

1750 Anası şeklindedür anuñ biri
Zevcesi nisbet biri gör bu sırtı

Daḥı cennetden biraz ğilmān aña
Uşağı şeklinde gönderdi oña

Bir melek girdi atası şekline
Geldi başı qatına ol da yine

Çevre yanında oturdılar bular
Ta'ziye tutup kamu ağlaşdılar

Çün buları gördi yanında cüvān
Ol sıfatlar birle kim dedüm 'ayān

1755 Şād olup gönli açıldı kayğudan
Anı Hakk' kurtardı cümle kayğudan

Cānını  apşurdu ol dem  azrete
 ar  oldu d rl  d rl  ra mete

M saya All h yine va y eyledi
Var f l n  a r ya y  M s  dedi

Dostlarumdan biri anda bu ma  l
Eylemi d r bu fen dan intik l

Terk  ıldı bu fen  k l  n n 
B  i g lz ra   r di c n n 

1760 T z y ri yuyup an  g t r rev n
 ıl nam z n  da ı defn  t hem n

  n bun  i itdi M s  b     r
Y g r p y tdi oraya ber  v r

G rdi M s  tan dı fi l   l an 
Eytdi iy fa lı  k     ayy u   n 

Tanıdum ben ol ki id r bu hem n
Emr  ıldı ı s rd m an  iy mu  n

Bu ne lu f olur bu ne fa l u     
 imdi dostum d y  eylesin nid 

1765   r u   lm n u mel   k  o  tolu
 evresin alm     r   ur     amu

 y  ud vend  bun  eyle     n
Ben bu sırr  g r ben oldum bey n

 a  nid   ıldı ki y  M s  hem n
Ol-durur ki tanıd ı bell  bey n

  n va andan  ıldum an  b   ev 
Ehl-i beytinden da ı  ıldum c d 

[50b] G r ben ol   l n  ra m eyled m
Ra met m     n yla an   oyladum

1770 Aç şusuz kaldı dükendi tākati
Haste düşdi zahmeti oldu katı

Cümlesinden nā-ümīd oldu yakīn
Döndi ol dergāhuma tutdı yönin

Ağladı kıldı tazarru‘ bī-girān
Ol sebebden ‘afv kıldum bil ‘ayān

Oldı çün bī-kes ġarīb ü bī-nevā
Ata ana ehl-i beytinden cüdā

Bir ġarīb etse cihāndan intikāl
Ağlar aña yer ü gök ehl-i lā-muḥāl

1775 Çünkü maḥlūk anuñ içün ağlaya
Raḥm edüp āhıla bağrın tağlaya

Ben kamulardan raḥīmem bil ‘ayān
Sehl işidüp yarlığaram bī-gümān

Bir bahāne isterem cüd etmege
Bendemi ferḥunde mes‘ūd etmege

El-Ḥadiṣü’ş-Şāminü ve’l-‘Aşerete

Erba‘inden on sekizinci ki bu
Bunı diñle şıdkıla iy nīk-ḥū

İbni ‘Abbāsdan-durur işbu ḥaber
Muştafādan naql eder ol mu‘teber

1780 Söyledi kim dedi bir gün Muştafā
Ol cihānuñ faḥri şāh-ı enbiyā

Kimün ĩmānı ‘acebdür söyleñüz
Kullarında Taḥrınuñ şerḥ eyleñüz

Dedi aşḥābı ‘acebdür yā Resūl
Ol melā’ikler imānı pür-uşul

Kim Hudāya eyle inanmış bular
Zerre şekk êtmezler iy Hayrū'l-beşer

Muṣṭafā dèdi ki söylen ne sebeb
Kim olur îmānı anlaruñ 'aceb

1785 Dère Haḫ nūrını bunlar bî-ḥicāb
Bî-ḥicāb olur olara hem ḥitāb

Nice şekk êder ola pes Taḫrīya
Pes Haḫuñ emrin olar nice şaya

[51a] Pes dèdiler enbiyādur enbiyā
Anlaruñ îmānı olur bî-riyā

Kim 'acāyib anlar îmānı-durur
Ḥālḫa Allāhı hem anlar bildürür

Her ne emri kim buyurur ol Celīl
Enbiyāya iltür anı Cebre'ıl

1790 Pes 'aceb olmaz olarda da imān
Haḫdan olur anlara her iş 'ayān

Dèdiler anlar yine kim yā Ḥabīb
Ola pes aşḫābuñ îmānı 'acīb

Her ne emri sen dèsen yā Muṣṭafā
Cümle şıdḫıla inanuruz aḫa

Dèdi anlara Resūl ol dem revān
Dèdi anlardır beni görmez 'ayān

Ne kerāmet göreler ne mu'cizāt
İnmeye gökden olara beyyināt

1795 Līkin îmāna geleler şıdḫıla
Haḫḫa ḫul olup inana şıdḫıla

Her rivāyet benden işitse olar
Cān ḫulaḫıyla anı gūş édeler

Dîn içinde  ardeşim-durur olar
Hem şefî  em anlara r z u ş m r

F -Bey n-ı Mu  ciz t-ı Res l   Aleyhi s-Sel m

Bunu   stine  ik yet dinlegil
Hem Res lu  mu  ciz tın anlağıl

Mekken   k f rleri bir g n meger
Ol Eb  Cehl   evine girdiler

1800 Meşveret kılmağı gitdiler  amu
Muştafa fikrinded r ki i ulu

D diler bu a ne tedb r  del m
Nice  ile nice tedb r  del m

Olavuz şerrinden anu  t  em n
T zrek y mek gerek anu   amın

Bu s z  stinde idi bunlar  amu
T r  ²⁸ adlu bir kişi girdi i er 

D di  ld rmek anı  s n ola
Ger  amu uz ben d d  mi  ıla

[51b]

1805 D diler c mle mu    oldu  sa a
Pes eger bir   re eylersen a a

D diler anı nice  ld resin
Sen bizi ş d eyley p g ld resin

S yledi her g n g r rd m kim varup
Ka  ben   d v rına ar a v r p

Oturur ol n k c n n b - aber
R zg r  işbu nev  ile ge er

²⁸ 1803 T r   : T r lı 

Ṭursa varsa bir kişi işbu zamān
Ka‘ benüñ üstine çıkısa nā-gehān

1810 Bir büyük taşı alup gitse bile
Şalsa anuñ başı üzre darbıla

Ol taşuñ darbından ol ola helāk
Yeryüzi şerrinden anuñ ola pāk

Çünki bu sözi kamu işitdiler
Cümlesi ol fikre taḥsīn êtdiler

Dêdiler kim şimdi bunda kim ola
Varuban başına anuñ taş şala

İçlerinde bir kişi de varıdı
Kim Şehābıdı anuñ bellü adı

1815 Dêdi destūr vêrseñüz bu dem baña
Cânını yoğ êdeyin şimdi saña

Şād olur cümle dêdiler yüri var
Anı öldür bizi kayğudan çıkar

Vardı bir pinhān yêrden ol zamān
Ka‘ benüñ üstine pes çıkdı revān

Ḳudreti yêtdükçe bir taş aldı ol
Bilesince götürüp hem geldi ol

Taşı boyunca götürdi ol yine
Tā ki şalaydı Resülün üstine

1820 Çün taşı şaldı aşğa ol kişi
Gör ki nice oldu taḳdirün işi

Ka‘ be dīvārından ol dem nā-gehān
Bir ulu taş çıkdı ol dem der-zamān

Tutdı ol taşı havāda bir zamān
Tā yerinden tırdı ol faḥr-i cihān

Çün yèrinden Muştafâ kıldı güzèr
Hoş geñince yère düşdi ol hācer

[52a] Ka‘ be taşu gıtdi yine yèrine
Kıl ta‘ accüb Tañrınun taqdîrine

1825 Çün Şehāb ol mu‘ cizi gördi ‘ayān
Düşdi peygamber ayağına revān

Geldi Tārık dağı anuñla bile
Ol dağı oldı Müsülmān şıdķıla

Niçe bunun gibi mu‘ ciz gördiler
Anlar ĩmāna gücile geldiler

Bu zamānda pes yaķın bilgil ‘ayān
Şıdķıla her kim getürürse ĩmān

Kendüzini Hāķķun emrine vère
Ol ķapuda yüzini yère süre

1830 Bunun ĩmānı olardan hūb olur
Hāķ ķatında tã‘ ati mergūb olur

El-Hādīşü’t-Tāsī‘ ve’l-‘Aşerete

On toķuzıncı hadīş budur şahīh
Hem ‘Alīdendür rivāyet hoş şarīh

Dèdi kim bir gün Resūlu’llāhıla
Otururduķ cümle yanında bile

Dīn-i ĩslāmıñla olmışdı zuhūr
‘Āleme yayılmışdı işbu nūr

Kim ki gelmişdi ĩmāna şıdķıla
Oturaldı Resūlu’llāhıla

1835 Bir kişi oldı negāhın āşikār
Bir cemāze-māyeye olmış süvār

Azmışdı hem devesi hem özi
Toza bulaşmışdı yüzi gözi

Bildük anuñ biz ırakdan geldügin
Bilmedük ammā ne kişi olduğın

Yanımızda çünki tırdı bir zamān
Söze geldi ba‘d-ez-ān açdı zübān

Pes dèdi kim siz baña toğrı dèñüz
Kim Muḥammed ḳanḳıñuzdur söyleñüz

1840 Uş benem dèdi Muḥammed bellü bil
Bende neyse ḥācetüñ ‘arz eylegil

Söyledi ki sen mi eylersin beyān
Tañrınıñ emrin baña işbu zamān

[52b] Yoḥsa ben putlar sözini söyleyem
Ne buyurmuşdur saña ‘arz eyleyem

Dèdi peygamber aña kim yā yigit
Ben dèyem Allāh sözini sen işit

Şarḫ-ı imānı beyān ètdi Resūl
Rükn-i İslāmı fūrū‘ı hem uşūl

1845 Çün tamām ètdi sözini Muştafa
Sırruñı sen de beyān eyle baña

Ne buyurmuşdur saña put yā aḥī
Cümlesin bir bir beyān èt sen daḥı

Diñle dèdi yā Resūl ben söyleyem
Sergüzeştümi saña ‘arz eyleyem

Bil ki Ğassān İbni Mālikdür adum
‘Āmiri ḳavmindenem bellü dèdüm

Var-durur bir ḥaçımız bizüm ulu
Ḳızıl altundan muraşsa‘dur tolu

1850 Hem aña konmış-durur la‘l ü güher
Putlar içre yokdur bundan mu‘teber

Hem receb ayında ‘âdetdür bize
Her ki var ulu kiçi cümlemize

Eylerüz her kişi bir kurbân aña
Bizde ‘âdetdür dahı öñden şoña

Karşusunda secde kılup yêr öpüp
Dürlü hâcet dilerüz aña tapup

Yâ Resûl çün böyle bildük bu işi
Adı ‘Aşşâm bizde vardur bir kişi

1855 Vardı bir gün eyledi kurbân aña
Hem tapu kıldı biraz andan yaña

Dêdi kurbân eyledüm çün kim aña
Put içinden bir avâz geldi baña

Dêdi iy ‘Aşşâm imân oldu zühûr
Gitdi zulmet âşikâra oldu nûr

Kâfirün kanı döküldi bi-şümâr
Küfr ehli cümle oldu târumâr

Dîn-i İslâm zâhir oldu uş bugün
Bil ki oldu cümle putlar ser-nigûn

1860 Çünkü ‘Aşşâm andan işitdi sözi
Na‘ra urdı yaşıla tıldı gözi

[53a] Geldi bize hâlini vèrdi haber
Oldı gönli cümleñ zîr ü zeber

Bir niçe günden işitdük nâ-gehân
Mekke de bir kimse olmışdur ‘ayân

Dêdiler eyler nübüvvet da‘visin
Enbiyânun hâtemiyem dêr yakîn

Bir niçe gün geçdi bunun üstine
Tārık adlu bir kişi geldi yine

1865 Vardı ol da aña kurbān eyledi
Kıldı secde dürlü ihsān eyledi

Put içinden geldi yine bir avāz
Dedi kim yā Tārık oldu iş dırāz

Göndürüldi toğrı peygamber bugün
Tā ki halk içinde ola reh-nümün

Vahy göndermişdür aña ol Celīl
Hāmil-i vahyidür anuñ Cebre'ıl

Bu sözi işitdi Tārık anda çün
Zārī kıldı kayğulu oldu zebūn

1870 Geldi bize anı ma' lūm eyledi
Her ne söz kim put demişdür söyledi

Hem senüñ çavuş dahı çıkdı kavī
Dediler kim çıkdı şāh-ı ma' nevī

Kimi eydür toğrıdur kimi yalan
Bir iki gün böyle geçdi hem-çünān

Ben dahı tırdum yine yā Muştafā
'Ādetümce eyledüm kurbān aña

Çünki ben kurbānı kesdüm ol zamān
Oldı bir āvāz hem anda 'ayān

1875 Dedi yā Ğassān ki Hāķ oldu zuhūr
Āşikāre oldu 'ālem içre nūr

Bir yüce āvāzıla dedi şarīh
Dinledüm anda anı rüşen faşīh

Hāķ nebī geldi cihāna uş bugün
Hāşimidür Mekkedendür reh-nümün

Dostları anuñ selāmetlik göre
Düşmenine çok nedāmetler ère

Ola dünyāda hidāyet pīşesi
Dīne da‘vet ola hep endīşesi

[53b]

1880 Ol kıyāmetde şefī‘ ola yine
Evvel āhir cümle īmān ehline

Bunı dèdi kıpdı yèrden ol zamān
Düşdi yère ser-nigün oldu nihān

Böyle gördüm çünki ol dem bī-ķarār
Bir devenüñ üstine oldum süvār

Bunca zahmetler çeküp geldüm saña
Sergüzeştüm uş budur yā Muştafā

Çün Resūlu’llāh bu sözi kıldı gūş
Hāķ ta‘āla’llāh bunı kıldı ħurūş

1885 Dèdi Ġassān yā Muĥammed işbu dem
Bir sözüm var leyk destūr isterem

Zīra üç beyt ètmişem medĥ ben saña
Dilerem ki söyleyem ben ħapuña

Vèrdi peygamber i‘cāzet ol zamān
Dèdi üç beyt ol ‘Arabca ĥoş ‘ayān

Pes aña īmānı ‘arz ètdi Resūl
Tırdı şıdkıla Müsülmān oldu ol

El-Ḥadiṣ ve'l-‘İşrūn

Bu yigirminci ḥadiṣi diñle sen
Cānuña raḥmet ērişe añla sen

1890 Rāvisidūr İbn-i Mes‘ūd bu sözün
Cān kulağıyla işit devşür özün

Söyledi ki Muṣṭafā bir gün dēdi
Cümle aşḥābına böyle söyledi

Ḥazret-i Ḥaḳdan dēdi kılun ḥayā
Kendü ḥaḳkınca be-gāyet müntehā

Biz dēdük ki yā Resūlu’llāh ḳamu
Eylerüz Ḥaḳdan ḥayā kiçi ulu

Muṣṭafā dēdi dēdügüm bu degil
Bil ki bilmem söyledigim bu degil

[54a]

1895 Leyk her kim Tañrıdan eyler ḥayā
Şaḳlaya başını ez-kibr ü riyā

Ḳarnını dañı ḥarāmdan dūr ēde
Kīni göñlinden çıkara nūr ēde

Gēce gündüz hem ölümün yād ēde
Hem belā vaḳtinde göñlin şād ēde

Kim ki ister ise ‘uḳbā devletin
Dünyenün terk ēde külli şöhretin

Her ki bu ḥaşletleri işler müdām
Ol ḥayā ētmiş olur Ḥaḳdan tamām

1900 Hem yine dēdi Muḥammed Muṣṭafā
Bil ki cüz ’īdür imānuñ hem ḥayā

Her kişinün kim ḥayāsı olmaya
Ehl-i imānam dēse düz gelmeye

Bu ḥadīse hem münāsibdür yine
Hoş naşîḥatdur bunı dinleyene

Muṣṭafā katında bir gün bir ḥaṭūn
Âh êdûben nefesi olmış tütün

Ağlayurak söyledi yâ Muṣṭafā
Bir ulu cürm êtmîşem kılğıl devā

1905 Bilmeyûben eylemişem bir günâh
Ḥazretinde Ḥaḳḳuñ oldum rû-siyâh

Muṣṭafā eydür yûri var tevbe kıl
Cürmüñi ‘afv êde Cabbâr u Celîl

Dêdi tevbe eylesem ben yâ Resûl
Bilürem Ḥaḳ tevbemi eyler ḳabûl

Yeryüzinde eylemişem bir günâh
Ol günâhuma benüm olmış güvâh

Şâhid olur ol baña rûz-ı şümâr
Yâ Muḥammed kıl devā oña bu kâr

1910 Pes aña ol dem yine dêdi Resûl
Şâd tutğıl göñlüñi olma melûl

Şâhid olmaz ol saña rûz u şümâr
Hem kelâmında dêmişdür Girdgâr

[54b] Rûz-ı maḥşer cümle tebdîl ola yêr
Gördügün bir bir özünge ola yêr

Yine ol ḥaṭūn kişi dêdi revân
Yâ Muḥammed bir daḥı bundan yaman

İşbu gökler ki mu‘allâḳdur havâ
Turur üstümde benüm yâ Muṣṭafā

- 1915 Bu günāhumı bilüpdür hem olar
Şāhid olurlar baña rûz u şümār
- Yine peygamber dèdi kim ğam yème
Gök bu envā‘ ile kıalmaz o deme
- Hak ta‘ ālā gökleri ol dem dürer
Bir sicil mişlinde iy ehl-i nazār
- Dèdi hātūn kim Kirāmān Kātibin
Cürmümi anlar yazupdur iy emīn
- Defterime yazılıpdur ser-be-ser
Çāre nedür buña yā Hayrū’l-beşer
- 1920 Ğam yème dèdi anuñ çün sen dağı
Söyleyem dermānın anuñ iy ağı
- Hak kelāmında yine vèrür haber
Kim şevāb işler günāhın ‘ afv èder
- Hem yine dèdi Muḥammed Muştafā
Kim ki tevbe kılsa bā-şıdk u şafā
- Kim tazarru‘ eyleyüp zārī kıla
Tevbe èdüp dönse Hakka şıdkıla
- Ol günāhı ètmemiş gibi olur
Luţfila Hak yarlıgar mağfūr olur
- 1925 Dèdi ‘ avrat anda bil sen yā Resūl
Bir işiçün dağı olmuşam melūl
- Mela ‘ıkler bilürler hālūmi
İşledüğüm hayr u şer ef‘ ālümü
- Şāhid olurlar kıyāmetde baña
Yā Resūlu’llāh ne dèrsin buña
- Dèdi feriştehler unudur kamu
Öglerinden giderür ol ferd Hū

Eyle kim gelmiş hadîşde bu şahîh
Muştafâ kavli-durur işbu şarih

1930 Kankı kul kim tevbe eyler şıdkıla
Tevbesinde hem tazarru' çok kıla

[55a] Tevbesini Hağ anuñ eyler kabûl
Hem bunı böyle buyurmuşdur Resûl

Hâfızıdı ol melekler kim aña
Kim bilürler işini öñden şoña

Hağ bularuñ hâtırından gidere
Unudalar cürmin anuñ yek-sere

Hem dër a' zâlarına ol dem Hudâ
Sırrını örtüñ bunuñ yevmü'l-cezâ

1935 Dedi ' avrat bu dedügün yâ Resûl
Luğf edüben söyledün kıldum kabûl

Leyk diñle ol zamânda haşr ola
Cümle mañlûkât ol dem neşr ola

Anda biñ dürlü hacâletler gelür
Bendeñe yüz dürlü hâletler gelür

Hañret-i Hağğa varanda yâ Resûl
Nice tâkat kılam anda ben fuñul

Şerm-sâr olup kalam ben rû-siyâh
Ol günüçün ağılaram ben âh u vâh

1940 Nite kim işitmişem senden yağîn
Bu hadîşi iy güzînü'l-mürselîn

Her kaçan olsa kıyâmet sâ' ati
Ba' ş ede Hağ ol cemî' -i milleti

Anda mücrimler günâhın yâd ede
Âh edüp yüz zârilik bünyâd ede

Utanalar Tanrıdan ol dem kamu
Ol hacâletle olalar ser-fürû

Başlarından der gele hem şu kimi
Dört yanında mevc ura hem cû kimi

1945 Şu kimisinün boğazına çıka
Ol hacâletler beni oda yağa

Böyle dèdi zârî kılup ağladı
Bağrını hasret odıyla tağladı

İy müsülmânlar öñünü yâd èdün
Tevbe èdün nâle vü feryâd èdün

Ġafil olmañ ol zamândan zînhâr
Yolumuzda niçe dürlü ‘uğde var

[55b] El-Ĥadîşü'l-Ĥādî ve'l- ‘İşrûn

Cân kulağıyla yine gûş eylegil
Dünye şuglını ferâmûş eylegil

1950 Erba‘înden bu yigirmi bir olur
Devlet anuñdur ki bundan haż alır

İbni ‘Abbâsdan erişdi bu haber
Ol-durur râvîsi bunuñ mu‘teber

Söyledi kim dèdi bir gün Muştafâ
Mefhar-i evlâd-ı Âdem müctebâ

Dèdi bir şahşa erişse bir kişi
Olsa ol şahş anuñ dîn kardeşi

Bir sözile göñlini şâd eyleye
Şâdlık göñlinde bünyâd eyleye

1955 Göñlini bir vech şâd ètse anuñ
Ĥatırın hoş tutsa hem ol kimsenün

Ol feraħdan yaradur ol ferd Hū
Bir güzel şūret ki ola nīk-ḥū

Dünyede āfātı andan def ʿède
Her mazarrat kim erişe ref ʿède

Rūz-ı maḥşerde yine olur ḫarīn
Bile yanınca gider iy merd-i dīn

Dèye kimsen söylegil toĝrı baḡa
Nite kim ʿacaba ḫaldum ben saḡa

1960 Dèye ben ol şādıyam iy nīk-ḥāh
Kim fūlān rencūdeye varup nigāh

Sen fūlānuḡ göḡlini şād eyledüḡ
Şol yıkuk göḡlini ābād eyledüḡ

Bil seni andan yaratmışdur Ḥudā
Mūnis olam tā bu demde ben saḡa

Hikāyet

Bir ḫikāyet diḡle imdi iy ulu
Hem içi dürlü naşihatdūr ṭolu

Ol ekābirden birisi kim adı
Kim Mübārek İbni ʿAbdullāhıdı

1965 Girdi bāzār içre bir gün ol emīn
Bir kişi bir at şatar iy merd-i dīn

[56a] Dèdi her kim vèrse kırk dirhem baḡa
Ben bu atı vèrürem elbet aḡa

Anda pes İbni Mübārek söyledi
Nite şatarsın bunu ucuz dèdi

Ol kişi eydūr bunuḡ çok ʿaybı var
Söyleyem bir bir işitgil āşikār

Dèdi ‘aybın söyle bunun dinleyem
Hem hikâyet nite-durur anlayam

1970 Dèdi ger düşmânıla ceng eyleyem
Hem anı kovmağa âheng eyleyem

Anca durur haşımı kurtulup kaçar
Buncılayın yêrde çok kanum içêr

Yâ ‘adûdan kaçmağa kılsam taleb
Depinüp turur yêrinde bî-sebeb

Tâ başa düşmân erişür darb êder
Pes bununla kişi nice harb êder

Bir ulu ‘aybı dahı budur yine
Her kişi bir şuya girüp gizlene

1975 Oğranur kişner on êder bî-maḥâl
Anda vardur bunca bu kâr-ı daḡâl

Yine dèdi kim ‘Abdullâh iy cüvân
Bu kadar ‘aybı ki sen kılduḡ beyân

Bu bahāya ol girân ola henüz
Anı alana ziyân ola henüz

Ḥaşılı ol demde ‘Abdullâh atı
Aldı şākird içün ol tuḥfe atı

Geçdi andan sonra birkaç rûzgâr
Harb u darb oldu nigâhın âşikâr

1980 Çün ḡazāya gitdiler ol dem meger
İşled’ol at anda çok dürlü hüner

Ol atıla ol bēş meydân ara
Key bahādırlık kılur cevlan ura

Ḥaykırup cevlan ura ceng eyledi
Heybetiyle düşmeni deng eyledi

Dèdi şākird yine ʿ Abdullāh revān
Bunda hikmet ne-durur eyle beyān

Olmadı bir ʿ aybı anda āşikār
Çok hüneler kıldı bunda bî-şümār

[56b]

1985 Ol kişiden çünki aldum bunı ben
Gör kulağına ne dèdüm diñle sen

Söyledüm ki tevbe kıldum ben Hāḩa
Her günāhı terk kıldum mutlakā

Tevbe kıldum döndüm Allāhdan yaḩa
Olmayam ʿ āşī dahı öñden şoḩa

Sen dahı terk eylegil hem bu zamān
Ol ʿ ayıblar ki olur sende ʿ ayān

Bu sözi çün kim ben aḩa söyledüm
Bu şıfatlar bile taḩrīr eyledüm

1990 Başı ile ol işāret eyledi
Hāl diliyle ol muṭīʿ oldum dèdi

Başını taḩrīk kıldı üç kezin
Aḩladum remzile dèdügi sözün

Bildüm anı baḩa dil-şād oldu ol
Terk-i ʿ işyān ètdüğümi bildi ol

Pes bunı bildüm ki noḩsānlıḩ ḩamu
Atuḩ ayasında olur iy ulu

Şāḩibi çün günāhlu bile ol
Pes hünere ne yüzile ḩıla ol

1995 Her ki küfrile ola ata şuvār
Atı anuḩ laʿ net oḩur āşikār

Arkasından düşen degin hemîn
La‘ net okur kâfire bilgil yakîn

Pes olaruñ ‘ âşî olduğu hemân
Şâhibinüñ ola cürminden ‘ ayân

Şâhibi ger şâlih olsa şād olur
Hem muṭî‘ olup aña münkād olur

Bu sebebdan şādlığı ol Huzā
Şûret êdüp gönderür yevmü’l-cezā

2000 Hem gelür ol şâhibi ol zamân
Yoldaş olup cennete iltür revân

El-Hadîşü’s-Sânî ve’l-‘ İşrûn

Güş kılğıl imdi bir dem şıdķıla
Tā getürdüm bir hādîş daķı dile

Bu yigirmi ikidür ez-erba‘în
Dinle bunı şıdķıla iy pāk-dîn

[57a] Kim Sa‘îd İbni Müsebbib söyledi
Hem ‘ Aliden ol rivāyet eyledi

Dêr ‘ Alî İbni Ebî Ṭālib meger
Çıkdı evinden şabāḥ kıldı güzêr

2005 Yolda nā-gāḥ uğradı Selmān aña
Hem selām êtdi revân ez-cân aña

Hālîni şordı ‘ Alî anuñ revân
Dêdi aḥvālün nedür eyle beyân

Söylegil nice şabāḥa dek bugün
Ġamlu mısın yā fezāyî reh-nümûn

Dêdi Selmān yā Emîre’l-mü’minîn
Ne şorarsın ḥālümü iy pāk-dîn

Bu şabāḥ tırdum yèrimden yā emīr
Dört ğamuḡ ara yèrinde nā-güzīr

2010 Dêr Emīrū'l-mü'minīn ol dört nedür
Çekdüġün endīşe birle dert nedür

Ġammumuḡ evvelkisi fikr ü 'ayāl
Anlar ister ķūtı benden māh u sāl

Daḡı Allāḡ ķorkısunuḡ fikridür
Bu fikri hem cān u göñül zikridür

Emr êder tā'ate beni rûz u şeb
Tutmasam ḡālüm n'ola emrin 'aceb

Bir daḡı Şeytān okur ma'şiyete
Varmaġa ķomaz beni ol tā'ate

2015 Ķorkaram Ḥaḡdan beni dūr eyleye
Ol beni maġbūn u maḡrūm eyleye

Bir yaḡadan daḡı 'Azrā'il ġamı
Cānuma ol şaldı dürlü mātemi

Cānumuḡ ķaşdıdadur eyler taleb
Ol sâ'atde n'olısar ḡālüm 'aceb

Uş bu dört ġam birle dil-teng olmuşam
Bu cihetden ķatı bed-reng olmuşam

Her birinde var-durur bir mertebe
Uġraduḡ bu işde yaḡşı meksebe

2020 Dêdi Selmāna beşāretdür saḡa
Uş bu ġamlar ḡūb işāretdür saḡa

Sen teki ben daḡı bir gün nā-gehān
Muştafā yanına vardum bil 'ayān

[57b] Yā 'Alī dêr nicedür ḡālün senün
Söylegil tā bilem aḡvālün senün

Nice tırımışsın yeründen bu şabâh
Ġamlu mısın yohsa bulduñ mı felâh

Ben dëdüm ki diñle yâ Ġayrû'l-beşer
Tırımışam dört ġammıla ben bu seher

2025 Biri budur yokdur evümde çoğ az
Şudan özge nesne ola kût u saz

Bir ġamum hem tâ' ati Ġağdur yağın
‘Āķıbet fikri-durur bir de hemîn

Dağı ‘Azrâ’ıl ġamıdur bir ġamum
Bilmezem ki nice ola ol demüm

Dëdi peygamber beşâret yâ ‘Alî
Kılma ġam-ğın göñlüñi sen yâ velî

Hem ħicâb olur oda ġammı ‘ayâl
Perde olur oddan aña külli ħâl

2030 Ġammı tâ' at fikr olur saña amân
Bil yağın mağşer ‘azâbından ‘ayân

‘Āķıbet fikri ġazâdur bil yine
Bu ġamuñ içinde şâdî kıl yine

Yëtmiş yıllık tâ' atinden bil yağın
Efđal olur ‘āķıbet fikri hemîn

‘Azrâ’ıl ġammı kefaretdür yine
Kıldığuş cürmi zünûbuñ cem' ine

Yâ ‘Alî bil kullaruş rızķı hemân
Ġağ ta' âlâ üstine bellü beyân

2035 Nef'-i đarrı yok-durur ġammuş saña
Rızķıçün bu kıldığuş hemmüñ saña

Yok-durur vardur saña ecr ü şevâb
Andan ötrü yazılır min külli bâb

Şâkir ol Hakkâ vü sen hem ol muṭî[‘]
Hak katında menzilin ola refî[‘]

Pâk olğıl olasın Hakkâ şadîk
Raḥmetine tâ seni kıla ğarîk

Dêr Müsülmân olduĝuñ çün şükr kıl
Sen özüñe işbu şükri farz kıl

2040 Ben dëdüm ki yâ muṭî[‘] olmağ nedür
Söyle tâ kim bilem ol söz nitedür

[58a] Dëdi “lâ-ḥavle velâ” dëgil müdâm
Ḥavl-i kuvvet cümle andandur tamâm

Pes dëdüm demek murâdı yâ Resûl
Söyle tâ bilem nedür iy pür-uşûl

Dëdi çün kim göñlüñe gele ğazâb
Yuda görgil sen anı bâ-luṭf-ı Rab

Kim ğazâb yudmağ yaqîn bil yâ ‘Alî
Taḥrîr hışmın söndürür bil yâ velî

2045 Ağır eyler hem terâzûñı ‘ayân
Kim saña rûzı kılmur dârü’l-cinân

Dëdi Selmân yâ Emîrû’l-mü’minîn
Def kılsun Hak senüñ göñül ğamın

Olmışdum ben bu ğamlardan zebûn
Şâd kılduñ sen beni iy reh-nümûn

Ḥaşşa kim fikri ğamı ehl ü ‘ayâl
Teng-dil êtmişdi beni hem bî-mecâl

Dëdi yâ Selmân işitdüm ben yaqîn
Muştafâdan bu ḥadîşi hem-çünîn

2050 Kim ‘ayâl issi yemezse hemm-i ğâm
Kisveti kıtdan ötürü biş ü kem

Bil ki cennetden saña yokdur naşib
Böyle buyurmuş-durur bunı Habīb

Dèdi Selmān dèmemiş ola Resūl
Bu ḥadīşi pes eyā şāhib-usūl

Kim ‘ayāl issi olan bulmaz felāḥ
Tā ebed bulmaz dèmiş-durur necāḥ

Pes ‘Alī dèdi ki yā Selmān işit
Ol degüldür iş anı sen fikr ét

2055 Anda ol kim ola pes kesbün ḥarām
Ger ḥelāl olsa ne ğam iy nīk-nām

Pes ‘ayāl rızkı için ğam yèye
Hem cinān müştāk olur ol kimseye

Kesb éderse her kişi mālī ḥelāl
Raḥmet eyler aña Ḥayy u Zü’l-celāl

Ḥikāyet

Bunun üstine ḥikāyet var iy cān
Diñle imdi söyleyem ben bu zamān

[58b] Muşţafā ḳatına geldi bir kişi
Söyleyem ki nice olmışdı işi

2060 Yā Resūlallāh dèdi ol bī-nevā
Bir günāḥ ètdüm baña ḳılğıl devā

Muşţafā eydür günāḥuñ söylegil
Göreyim var mı devā şerḥ eylegil

Söyleyebilmem dèdi ben yā Resūl
Eylerem senden ḥayā iy pür-uşul

Dèdi nite utanursın bu zamān
Cürmünji dèmeklige sen yā fülān

Kılmağun sen niçün Allāhdan ħayā
Ol günāhı işledün iy mübtelā

2065 Şāni‘ üñ her dem göre turur seni
Niçün ol cürmi kılurduñ iy denī

Turma yanumda çık bu dem hemīn
Yağmaya tā üstümüze od yakīn

Turđı kişi çıkđı gitđi kórđudan
Ağladı nevmīd oluban kayğudan

Ol zamānda geldi Cebre’īl emīn
Söyledi ki yā Resūlü’l-muttaķīn

Niçün ol ‘āşīyi nevmīd eyledün
Kórđudup sen bunca te’kīd eyledün

2070 Ol günāhuñ var-durur keffāreti
Ol kulum uş benden incindi katı

Niçe ki çok étmiş olsa ol günāh
Var keffāret olmaya pes rû-siyāh

Muştafa dēdi aña yā Cebre’īl
Ne-durur aña keffāret söylegil

Dēdi ki bir oğlı var anuñ şabī
Ger evine varđuğı dem yā ebī

Karşusına gelse ol oğlan hemān
Ger yüzini öpse anuñ ol zamān

2075 Dağı bir nesne eline vērse hem
Kılsa şādī ħātırından gitse ğam

Yemiş olsa yohsa ğayrı nesne ne
Şād olup gönli anuñla eglene

Ol şabīcük çün kim andan şād ola
Gönli anuñ kayğudan āzād ola

[59a] Cürmine bilgil kefaretdür anuñ
Cânına bundan beşaretdür anuñ

İmdi bilgil uşağı şād eylemek
Hem anuñ rızkı içün kayğu yemek

2080 Hem zünüb içün kefaretdür kamu
Dağı oddan kurtarur iy nîk-hû

Hem kelâmında buyurmuşdur Çalap
Ol dağı nêye beşaretdür ‘aceb

Ni‘ met ü esbāb u milk ü mālınız
Dağı evlād-ı şemer timsālınız

Siziñiçün fitnedür dēdi Kerīm
Leyk Hāq katındadır ecr ü ‘azīm

El-Hadīşü’s-Sāliḡ ve’l-‘İşrūn

Hem yigirmi üç erba‘īnden bu-durur
İçi tolu güher ü inci-durur

2085 İbni Mālīkden rivāyetdür yine
Hoş haberdür şıdķıla dinleyene

Dēr Enes kim dēdi ol Hayrū’l-beşer
Enbiyā hatm-ı resūl-ı mu‘teber

Ümmetümden her kişi turup şabāḡ
Uyķusından uyanup bolsa felāḡ

Āyete’l-kürsī okusa bā-şümār
On iki kez bā-sükūn u bā-vaķār²⁹

Şaķlar anı şerr-i Şeytāndan Çalap
Azdurabilmez nice kılsa taleb

2090 Cevr-i sulṭāndan yine ola emīn
Böyle dēmişdür Resūl-ı pāk-dīn

²⁹ 2088 bā-veķār : bā-viķār

Ol kadar v  r   v  b a  a Cel  l
  atm-i   ur'  n   tm      a eyle bil

R  z-ı ma   er    nki   abrinden   ura
  a   n  rından ba  ına bir t  c ura

  u' le v  re ehl-i d  ny  ya tam  m
N  r   la   ev  kinden anu     a   u'   m

Pes d  di   bni Enes kim y   Res  l
Her g  n o  unma   gerek mi s  yle ol

2095 Mu  ta  f   d  di ki her cum'   g  ni
On iki kez her kim o  ursa bunu

[59b]   a  ıl olup ol   ev  b a  a ya   n
Bu ya   ind  r   utma   l   ekk iy em  n

  ik  yet

Di  le imdi iy Mu  ammed   mmeti
Bir   ik  yet gide g   nl    k  rbeti

  o   be   aretd  r bu siz m  'minlere
Mu  ta  fanu     mmetine y  k-sere

Nitekim evvelki pey  gamberler   
  mmeti evvel ge  en serverler   

2100 Kim olurdu 'a  lı hem fehmi   al  l
Bu s  ze ger istese     o  dur del  l

Enbiy  ya pes inanmazlarıdı
S  zlerini   o  rı   anmazlarıdı

G  rmeyince d  rl   d  rl   mu' ciz  t
Ni  e   y  t  la d  rl   beyyin  t

Eyle ki s  ylendi M  s     mmeti
Hem anı g  am-g   n   derlerdi   atı

Dêrleridi Tañrıyı bize ‘ayān
Göster iy Mūsā bize bellü beyān

2105 Hem yine bir gün dēdiler ki dēgil
Hîç uyur mı Tañrı bize söylegil

Varıdı Tevrāt içinde yazılı
Tañrı uyumaz ımızğanmaz dēyü

Anlara Mūsā haber vērdi meger
Gördügin Tevrāt içinde mu‘teber

Dēdiler niçün uyumaz iy ‘aceb
Uyumaduğın’anuñ nedür sebeb

Hak ta‘ālā Mūsaya vahy eyledi
Var elüñe iki şîşe al dēdi

2110 İkinin de şuyıla tōldur anuñ
Her birin tut bir eliñde şîşenüñ

Vardı Mūsā aldı iki şîşeyi
Tōlduruban şuyıla tūtdı anı

Vērdi uyku Hak ta‘ālā çeşmine
Nice oldı hālî sen diñle yine

Şındı ol dem şîşeler düşdi yere
Hak hitāb ētdi yine ol servere

[60a] Ümmetüñe sen yūri var söylegil
Bu mişālî anlara şerh eylegil

2115 Söyledi ki şirk gey aşğardur riyā
Kim riyālu kul yaramaz Tañrıya

Tañla çün ola kıyāmet sâ‘atî
Ortaya gele olaruñ tã‘atî

Çünki muhlîşler oları göreler
Gülüşüp anlara ta‘na uralar

Yâ İlâhî lutfuñıla kıl meded
Hem bizi kırtar riyâdan iy Şamed

Eyle muhlîş kullaruñla hem-nişîn
Rûz-ı mahşer yâ İlâhe'l-âlemîn

El-Hadîşü'l-Hâmis ve'l-İşrûn

2120 Erba'inden bil ki budur bist ü penc
La'l ü gevherdür ser-â-ser dürlü genc

Bunı Hassân oğlu ol 'Abdu's-şamed
Eyledi Süfyân-ı Şevrîden sened

Dedi Süfyânun katına bir gece
Hâzır oldum dinle imdi sen nice

Mağribi kılduk anuñla bile
Haq sözini aluban her dem dile

İhtiyâr êtdüm ben anuñ halvetin
Hem ganimet bildüm anuñ şöhetin

2125 Pes dedüm kılsun saña Haq rahmeti
Görmegil hergiz gamıla miñneti

N'ola ger lutf eyleyüp iy yüzi mäh
Halk arasına çıkasın gäh gäh

Hidmetüñe erişe kiçi ulu
Bay u yoğsul her ne varısa kamu

Muṣṭafadan naql edesin sen haber
Nice buyurmuşdur ol Hayrû'l-beşer

İşidüp senden alalar fâ'ide
Açasın hon-ı keremden mâ'ide

2130 Muṣṭafânun sözlerin yâd edeler
Özlerine ol günü zâd edeler

Bunı işitdi dēdi Süfyān baḡa
Bu ḡadīṣi naḡl ēdeyim dēr saḡa

[60b] Dēdi nice kiṣidūr evvel dēgil
Kim senün ḡālünḡe Maṣṣūr söylegil

Ben dēdüm ki bir imāmdur ol emīn
Piṣvādur ümmete Ḥaḡ ol pāk-dīn

Dēdi İbrāhīm daḡı söylegil
Nice kiṣidūr baḡa ṣerḡ eylegil

2135 Pes yine ben söyledüm ki ol hümām
Piṣvādur ümmete ol imām

Dēdi kim bilür misin sen yā aḡī
‘Alḡama İbni Mes‘ūdı daḡı

Nice kiṣidūr olar vērgil ḡaber
Hem ḡayālīḡe senün iy mu‘teber

Ben dēdüm ki diḡlegil iy ṡoḡrı yār
Olur aṣḡabuḡ ulusından olar

Pes dēdi Süfyān-ı Ṣevri diḡlegil
Eydeyim maḡṣūdı ṣimdi aḡlaḡıl

2140 Kim baḡa Maṣṣūr vērmiṣdūr ḡaber
Ol da İbrāhīmden işitmiṣ meḡer

‘Alḡamadan dēdi İbrāhīm daḡı
Ben işitdüm Muṣṡafādān iy aḡī

‘Alḡama daḡı dēdi kim hem-ḡünān
İbni Mes‘ūddan işitdüm ben ‘ayān

Dēdi ‘Abdullāḡ Bin Mes‘ūd yaḡīn
Muṣṡafādān naḡl ēdüp ol pāk-dīn

Muṣṡafā dēdi Ḥudā-yı Zü’l-celāl
Cennet-i ‘adnı yaratdı bī-miṣāl

- 2145 Cebre 'île emr kıldı ol Celîl
Söyledi kim yûri var yâ Cebre 'îl
- Cennet-i ' adne varup kılğıl naẓar
Vaşfinı bilgil anuñ diñle haber
- Qullarumçün ne yaratdum anda ben
Var temâşâ eyleyüp fikr eyle sen
- Cebre 'îl çün vardı girdi cennete
Uğradı anda firāvân ni' mete
- Hûrilerden birisi çıqdı negâh
Pes görendi Cebre 'île hem-çü mâh
- 2150 Kıldı hânde Cebre 'îli gördi çün
Diñle imdi sen yine iy reh-nümün
- [61a] Dişlerinüñ şu'lesinden nâ-gehân
Toldı cennet nûrdan ol dem revân
- Gördi anı secde kıldı Cebre 'îl
Anı şandı kim meger nûr-ı Celîl
- Yine ol hûrî aña kıldı nidâ
Yâ Eminallâh dēye söyler aña
- Başuñı qaldur dēdi sen bu zamân
Cebre 'îl başını qaldurdı hemân
- 2155 Dēdi Sübhâne'l-qadīm ü Zü'l-celâl
Kim senüñ hüsñüñ yaratmış bî-mişâl
- Pes dēdi ol hûri anda iy emîn
Kim bilür misin ki Rabbü'l-' âlemîn
- Kimünçiçün halk edüpdür ol beni
Luţf u ihsânı öküş Hayy u Ğanî
- Dēdi kimünçün yaratmışdur dēgil
Hem bunı bildür baña şerh eylegil

Pes dèdi ki diñlegil yâ Cebre'îl
Kim beni hâk eylemişdür ol Celîl

2160 Ol kişi içün ki ol leyl ü nehâr
Eyleye Hâkkuñ rızâsın ihtiyâr

Terk êdüp nefsi hevâsını kıoya
Cân u dilden Hâkkuñ emrine uya

Muṣṭafâdan kıldılar bir dem su'âl
Cennetün keyfiyyetinden bu muḥâl

Dè neden oldı binâsı cennetün
Söyle vaşfını o dâr-ı raḥmetün

Söyledi ol demde ol faḥr-i cihân
Diñlegil ben söyleyem yâ mü'minân

2165 Nuḳredür bir kerpüci biri kızıl
Balçığıdır müşg ü 'anber bellü bil

Za'ferândur toprağı taşı güher
Hem daḥı yâḳût u aḥmer tut ḥaber

El-Hadiş-i Hikâyet-i Kâsım

Yine bir âḥir ḥaberde iy emîn
Böyle işitdüm yaḳîn bil hem-çünîn

Bir kişi geldi Resûlün ḳatına
Ol kitâbilerden idi bil yine

[61b] Yâ Eba'l-Kâsım dèyüben söyledi
Bir su'âlüm var-durur şerḥ êt dèdi

2170 Ehl-i cennet hiç yemek yêr mi dègil
Şu içer mi hem baña bir söylegil

Muṣṭafâ dèdi ki yêr anlar ta'âm
Şu içerler daḥı bilgil iy hümâm

Pes asem yād eyledi ol dem Resūl
Ol udānu aıūn iy pūr-uūl

Kim elindedūr benūm nefsūm anu
Dinle ıdıla ki ād ola cānu

Cennet ehlinū birisine udā
Yūz kiinū uvvetin eyle ‘atā

2175 Yemek imek ehvet ū ārzū heves
Her birinde yūz kiice ola pes

Yēr ier ol bu adar eyler afā
Bevl ū āitden aa ērmez azā

Kim yēse ise yaūd ılsa cimā‘
Terlemekde āceti ıl istimā‘

Ter dōkūlūp ūnki cisminden aar
Misk ū ‘anber tek anu teni oar

Mutafa dēdi yine ehl-i cinān
Yūz yigirmi af olur bilgil ‘ayān

2180 Ūmmetūmden olısdur sekseni
ek getūrmez bu sōze illā denī

Ōzge ūmmetlerden olur ır afı
‘Al ehline bu sōz olmaz afī

Her afu uzunluı bil iy emīn
Marib ū marık arasında yaīn

Dūnye inince ola ini anu
Bōyle-durur sōylesem ini anu

Pes yine dēdi nebiyyū’l-Mutafa
Cennet ehline nidā eyler udā

2185 aıra yā ehl-i cennet ol alap
Eydelər “lebbeyk” eyā ma‘būd u Rab

Pes eyde yā kullarum toğrı dēñüz
Rāzı olduñuz mı benden söyleñüz

Eyde anlar rāzıyuz biz yā Ğafūr
Olmışuz in‘ āmuña ‘ abden şekūr

[62a] Böyle ni‘ met ki bize kılduñ ‘ atā
Kim ola olmaya rāzı iy Ğudā

Pes dēye ol Pādişāh-ı bī-zevāl
Şād oluñ iy kullarum siz bu muḥāl

2190 Size bundan dağı yēğ ni‘ met vèrem
İşleyem sizünile fażl u kerem

Eydeler yā Rab bize şerḥ eylegil
Ne olur bundan ulu ni‘ met dēgil

Ḥaḳ dēye yā ehl-i cennet ba‘ d-ez-īn
Size Rıdvanı mubāḥ ētdüm yaḳīn

Ƙılmazam şimden gērü size ğazāb
Gör nice in‘ ām ēder ol ferd Rab

Pes münādīler kıla ol dem nidā
Eydeler yā ehl-i cennet merḥabā

2195 Size bir dirlik vèripdür ol Eḥād
Kim ölüm görmeyisersiz tā ebed

Size bir sağlık vèrüpdür ol Kerīm
Olmayasız dağı ma‘ düm u saḳīm

Bir yigitlik vèrdi size Zü’l-celāl
Olmaya pīrlige dağı intikāl

Size bir ni‘ met vèripdür Pādişāh
Eksilüp olmaya dağı ol tebāh

Bunı bilmek isteseñ iy mu‘ teber
Var bu āyet ma‘ nisine kıl nazar

- 2200 Pes yine ol dem Hudā-yı Müste‘ān
Deye şālîḥ kullarumçün bil ‘ayān

Cennet içre bir yaraḳ olmış-durur
Anda ni‘ met ol ḳadar ṭolmış-durur

Kimse bir anuḡ gibi görmiş degül
Kimse vaşfını anuḡ vèrmiş degül

Daḡı anı kimse işitmiş degül
Kimsenüḡ ḳalbinden ol geçmiş degül

- [62b] İstesenḡ ki bulasın bunı ‘ayān
Oḡuḡıl bu āyeti ol şādumān

- 2205 Böyle dèdi hem yine faḡrū’l-enām
Cennet içre ol ḳadar olsa maḳām

Ḳamçısını anda ḳosa bir kişi
Ol ḳadar olsa hem anuḡ ülüşi

Olur ol efḑal bu dünyādan ḳamu
Daḡı dünyāda ne vardur iy ‘amū

Ger bunı sen ḳılmaḳ istersenḡ yaḳīn
Ḳıl naḡar bu āyete iy nāzenīn

Cennet içre bir aḡaç vardur yine
Vaşfın anuḡ söyleyem dinleyene

2210 Bir kişi aparsa atın y z yıl
ıkamaz anuğ  lgesinden eyle bil

Ol ağacuğ  lgesinden ıkmaya
Anı koyup  zge yere bağmaya

Ben  z mden s ylemem bunu  amu
İşbu  yet ma  nisid r iy ulu

 alıkuğ  ullara fağlı bol-durur
Dağı kim var evvel   ağır-durur

Hem buyurdu yine ol Fağr 'l-cih n
Ol  ab b-i  ağ Res li k n fe-k n

[63a]

2215 Ol kişi ki şonra gire cennete
C mleden   nd n  riş r ni  mete

Olmaya andan naş bi kem dağı
S yleyem vaşfin anuğ da iy ağ 

Ol kişi  alk  ziy fet eyleye
 demi ol ni  metile  oylaya

Ol kişi ol işde    ciz  almaya
Ni  met olur mu ki anı bulmaya

Y d re  amuya d rl  ni  meti
Ni  meti ki vaşfa gelmez lezzeti

2220 C mle esb b n m heyy  eyleye
 lleri y z tertibile dileyeye

 ğirine b yle olıcağ   ağ 
Evveline g r ne fağl eyler  ud 

Yâ İlâhî rahmetüñi kılma kem
Kullarunđan iy Kerîm ü pür-kerem

El-Ĥadîşü's-Sâdis ve'l-İşrûn

Gûş kılğıl ez-ĥadîş-i erba'în
Bu yigirmi altısıdur iy emîn

‘Âyişedendür rivāyet bu şariĥ
Hem Resûlu'llāh buyurmışdur şaĥîĥ

2225 Dêdi bir gün ol nebiyyü'l-Muşţafâ
Seyyidi's-sâdât-ı Ĥatmü'l-enbiyâ

Kim şaĥî kıl cennete olur ĥarîb
Hem ĥalâyıklar ĥatındadır ĥabîb

Ehl-i cennetden-durur hem ol sa'îd
Hem cehennemden daĥı olur ba'îd

Taŋrıdan ıraĥ olur dêdi baĥîl
Hem ĥalâyıklar ĥatındadır zelîl

Meskeni anuĥ yine hem nâr olur
Nâr içinde içi āh u zâr olur

2230 Ĥanĥı câhil kim saĥâdur pîşesi
Kim saĥâvetdür anuĥ endîşesi

Sevgülüdür Ĥaĥ ĥatında şöyle bil
Ĥanĥı ‘âlimden kim ol ola baĥîl

Hem yine söyler Muĥammed Muşţafâ
Cennet içre bir ağaç adı Seĥâ

[63b] Yayılupdur şaĥı dünyāya anuĥ
Aŋla maĥşûdı nedür daĥı anuĥ

Kim anuĥ bir budaĥına yapışa
Ya'ni kim eyler saĥâveti pişe

- 2235 Ol budağ ol kulu yider cennete
İletür anı firāvān ni‘ mete
- Hem baḥl̄l daḥı cehennemde yaḳın
Bir ağaçdur d̄er Resūl-ı pāk-d̄in
- Yayılpdur şāḥı dünyāya tamām
Bir tutar anuḡ budağın iy hūmām
- Yider anı iletür ol şūy-ı nār
Hem cehennem içre ıalur ḡor u zār

Hikāyet

- Bir hikāyet eydeyim diṅle yine
Söyleyem ben bu ḡadīşūṅ üstine
- 2240 Diṅle Behrām-ı Mecūsīden ḡaber
Ḥaḡ katında nice oldu mu‘ teber
- Şol Mübārek oḡlı ‘ Abd’ullāḡ be-nām
Ḥac ēderdüm d̄edi bir yıl iy hūmām
- Ben maḡām-ı İbraḡimde bir gece
Uyumuşdum gör ki iş oldu nice
- Düşde gördüm ol Resūlu’llāḡı ben
Ol münevver yüzi bedr-i māḡı ben
- Pes d̄edi ol dem baṅa Ḥayrū’l-beşer
Ṭuruban Baḡdāda ger kılsaṅ sefer
- 2245 Eyle Behrām-ı Mecūsīyi ṭaleb
Şol fülān ḡūşe içinde bī-ta‘ ab
- Var aṅa benden ērişdürgil selām
Ḥālını ikrāmıla şorḡıl tamām
- Şöylekim rāzı-durur senden Ḥudā
Rāzıdur daḡı Muḡammed Muşṭafā

Pes uyandum uykudan ol demde ben
Bu düşüçün katı kaldum ğamda ben

Söyledüm bu vâkı‘a Şeytānidür
Böyle düşi kim dēye Raḥmānidür

2250 Ol zamānda tırdum aldum dest-namāz
Ḥālīka kıldum namāzıla niyāz

[64a] Ka‘ beyi daḥı tavāf êtdüm yine
Ḥaḳḳıla kıldum çü bāzārum yine

Bir yere geldüm yine kıldum qarār
Çeşmüme uyku bıraḳdı Girdgār

Düşüme girdi yine Ḥayrū’l-beşer
Dēdi peygāmumdan olma bî-ḥaber

Pes uyanup yine “lā-ḥavle” dēyüp
Fikre batdum bu düşüçün ğam yēyüp

2255 Bu fikirle uyḳuya vardum yine
Gördüm üç kerre bunı dōne dōne

Gönlüme düşdi benüm işbu ḥayāl
Tā bilesin nicedür aşl-ı maḳāl

Ḥaccı itmām eyleyüp döndüm gērü
Ḳāfile Baġdāda êrdi iy ulu

Ben anı Baġdādda kıldum taleb
Güşelerde isteyüp çekdüm ta‘ab

Gördüm anı oturur Şeyḥ-i Kebîr
‘Ömri uzanmış daḥı ğayetde pîr

2260 Buldum anı çün aḡa vêrdüm selām
Pes selām ardınca başladum kelām

Ben anuḡla söz açup şordum ḥaber
Dēdüm iy şeyḥ-i büzürġi hem mu‘teber

Söyle Behrām-ı Mecūsī sen misin
Şol Mecūsīler ulusı sen misin

Pes cevāb vèrüp dèdi ki ol ne‘am
Bil ki Behrām-ı Mecūsī hem benem

Şordum aña Hāk atında çoğ u az
Ne ılupsın ayr anı söyle yaz

2265 Söyledi ki bir ulu ayr ètmişem
Hem şevābına anuñ göz tıtmışam

alka borc vèrmek-durur işüm benüm
Hem de ayr ètmekde teşvīşüm benüm

Dağı nedür fi‘lün anı söylegil
Özge varısa dağı şerh eylegil

Var gümānum yine bir ayra dağı
Anı dağı söyleyem bil iy ağı

Var-durur bir koşumuz ātün kişi
Dinle imdi kim nice oldu işi

[64b]

2270 Ehl-i İslāmdur tutar sizün dīni
İşit imdi söyleyem ben ālını

Otururdum evde ben ātır-ferāğ
Geldi od yandurmağa bizden çerāğ

Pes çerāğın yandurup döndi revān
Söndürüp geldi apudan ol zamān

Yine yandurup anı döndi gerü
apuya çün kim erişdüm yügürü

Yine söndürüp revān girdi içerü
Geldi yandurdu çerāğın ayğulu

- 2275 K ay d p  apuda s nd rdi yine
Fikr  ıldum ben anu  a v line
- S yled m ben ki ne i d r  ıldı bu
Bu  ay lile rev n  urdum  r 
- S yled m ki bu meger c s s ola
Anu i  n ol ba ar  a a  ola
- G nder pd r u rular beni   ay n
Anu i  n  izgin p bunda hem n
-  ı dum ardınca y rid m g zley 
  nki girdi  apusından i er 
- 2280 Varuban  urdum  apuda bir zam n
T  anu  a v lini bild m bey n
- Varım   anu  iki     ız   ay l
C mlesi olm   be-g yet  a  b-h l
- D diler bize get rd n mi  a    m
T  at m z gitdi a lı dan tam m
-   n anasın g rdi anlar c mlesi
A layup fery d  ıldılar besi
-  abrumuz  almadı y  ana biz m
D ndi e  -i  e m m z  ana biz m
- 2285 K zlarından   n i itdi bu s zi
 h  ıldı ya ıla  oldı g zi
- D di iy u   larum  ıldum  ay 
 a dan  zge kimseden  dem ric 
-  a  ta   l dan utandum bi-mec l
Anı  oyup  zgeden  dem su   l
-     a andan kim ola  a  d  meni
 abr  d n iy  uzılar  oyun beni

[65a] Eyleyince ol Mecûsîden su'âl
Ölmegümüz yêg-durur bî-kîl u kâl

2290 Çünkü ben anuñ sözini dinledüm
Cümle ahvâlin ser-â-ser anladum

Dönüben evüme vardum ol zamân
Bir tabağ aldum ele ol dem revân

Dürlü ni' metden anı kıldum tolu
Anlara anı getürdüm iy ulu

Pes dèdi İbni Mübârek kim aña
Uş hayr içün beşâretdür saña

Gördügi düşi aña şerh eyledi
Muştafa her ne demişdür söyledi

2295 Aḥmedün vèrdi selâmını aña
Ḥaḳ rızâsınuñ kelâmını aña

Çünkü Behrâm bu sözi bildi yaḳîn
Dèdi kim zehî ḥaḳîḳat toḡrı dîn

Dèdi zihî mu' cizâtı çok Resûl
Gör benüm hayr êtdüğümü bilmiş ol

Pes ki dîni Muştafanuñ ḥaḳ-durur
Her sözi anuñ ḳamu muṭlaḳ-durur

Çünkü ḥatm oldu bu arada kelâm
Dönüben îmâna geldi ol hümâm

2300 Ḥaḳ aña çün kim hidâyet eyledi
Tav' -ı raḡbetle şahâdet eyledi

Ya' ni "lâ-ilâhe illallâh" dèdi
Hem "Muḥammedün Resûlu'llâh" dèdi

Şıdḳıla çünkü Müsülmân oldu ol
Küfri ḳoyup ehl-i îmân oldu ol

Bu sözün üstinde bağlandı nefes
Cân kuşu seyr etti boş kaldı kafes

Seyr kıldı murğ-ı rûhı cennete
Ėarķ oldu dürlü dürlü ni‘ mete

2305 Pes dēdi İbni Mübārek ol zamān
Yuyuban kıldum namāzını hemān

Öz elümle defn kıldum ben bunı
Vāşıl oldu cennete Hāķķa cānı

[65b] Tañrının kullarına rahm eyleyen
Ol-durur rahmetle cānın toylayan

Pes dēdi İbni Mübārek ki yakīn
Tañrının halkına rahm ēdün hemīn

Her ki Tañrı kullarına rahm ēder
Dirilüp düşmān dost olup gider

2310 Niceler dünyāda kāfır gezdiler
Ehl-i ĩmān oldılar vaķt-i sefer

Hāyr u şerre dünyede yokdur qarār
Hātımeye olısar pes i‘ tibār

İy Hudā yā rahmet eyle kamuya
Şalma mü ‘min kullarunı tamuya

Hātimesin kullarun sen iy Hudā
Hayra hatm eyle bi-hāķķ-ı Muştafa

El-Hadişü’s-Sābi‘ ve’l-‘ İşrūn

Bist ü heftüm erba‘ ĩnden uş budur
Kulağa almalu dürdür işbudur

2315 ‘İkrimedür bu hadişi söyleyen
Uş bu sözi ol-durur naķl eyleyen

İbni ‘Abbāsdan-durur hem bu haber
Böyle buyurmuş yine ol mu‘teber

Dêr işitdüm Muşafādan bu sözi
Hem haber vêrdi baňa dêr kendüzi

Dêdi ola çün kıyāmet sâ‘ati
Maḥşerün hem heybeti ola katı

Her kuluḡ kim şora ef‘ālin İlāh
Gör anuḡla ne kıılır ol Pādişāh

2320 Halkıla anuḡ arasına çeker
Bir hicābı ol Hudā-yı Dād-ger

Kimsenün ḡālını kimse bilmeye
Tā anuḡ ḡāline kimse gülmeye

Pes şevābınuḡ kitābın ol zamān
Çıkarup şunar eline nā-gehān

Pes kitābında görür a‘mālını
Ḥayr işden kılduḡı ef‘ālını

Ḥaḡ şorar ki bu kitābuḡda dēgil
Ne görüñdi gizleme şerḡ eylegil

[66a]

2325 Ḥaḡ eyde ki toḡrı söyle yozlama
Var mıdur nokşānı anı gizleme

Ḳul eyde ki yā İlähe’l-‘ālemīn
Ḳılduḡum ḡayr u şevābumdur yaḡīn

Evvel āḡir kılduḡuḡ ḡayr u şevāb
Zerre mişḡāline ol fī külli bāb

Var mı kim yazılmamış ola buḡa
Toḡrı söyle sözüñi şimdi baňa

Eyde kim yā Rabb nokṣān olmamış
Qalmamışdur ḥayr işüm yazılmamış

2330 Hem günāhınuḡ kitābını şunar
Eyde ki alḡıl buḡa ḡılḡıl nazar

Aluban çün kim nazar ḡıla aḡa
Göre anda ḡılduḡı cürm ü ḡaṭā

Ḥaḡ eyde ki bu kitābuḡda dēḡil
Ne görürsin anı da şerḥ eylegil

Dēye ḡılduḡum günāhdur hep ḡamu
Cümlesi yazılmış anda şū-be-şū

Ḥaḡ eyde ki ḡulluḡuḡda bîş ü kem
Hîç ziyāde var mı anı söyle hem

2335 Pes yine bir nev‘e daḡı Girdḡār
Şunuban eydür oḡı gör ne var

Aluban çünki aḡa ḡıla nazar
Göre anda çok şevāb ol mu‘ teber

Eyde yā Rabbî buḡa çok çok şevāb
Yazılıpdur görürem min külli bāb

Ḥaḡ eyde kim bu kitāb içindekin
Tanıyabilür misin söyle yaḡîn

Pes eyde bu nāmede her ne ki var
Hîç birisin tanımaz iy Girdḡār

2340 Bu şevābuḡ birisini ḡılmadum
Daḡı ḡanda yazılıpdur bilmedüm

Ḥaḡ ta‘ ālā kendü luṭfindan aḡa
Eyde kim ben söyleyem şimdi saḡa

Ol-durur kim zulmıla senden anı
Aluban çok incidürlerdi seni

Hem dögerlerdi seni çok zecrile
Eyleyüp rencide yüz biñ hecrile

[66b] Dağı uğrı aparın mālun ki var
Gideridi senden ol bî-ihtiyār

2345 Bilmezidün kimsenün olduğunu
Hem senün böyle ‘amel kılduğunu

Cümlesi budur ki uş yazdurmışam
Kim senün didāruñı ben tırmışam

Qılmamışam zerre hîç zāyi‘ kamu
Hem kitābuñda yazılmış şū-be-şū

Hikāyet-i İbrāhim İbni Edhem

Bu hadîşün üstine iy mu‘teber
Dinle İbrāhīm Edhemden haber

Yetmiş iki kulu varıdı meger
Cümlesi zer-ṭaḳiye sîmîn kemer

2350 Kāmusını çün kim āzād eyledi
Anı āḫiret içün zād eyledi

Qullarunuñ biri bir gün nā-gehān
Ḥamr içüben esrimiş idi ‘ayān

Dēdi ki yūri öñümce bu zamān
Sen beni tiz eve yetürgil revān

Söyledi kim hoş ola gelgil berü
Kim evünji göstereyin rû-be-rû

Düşdi öñine anı aldı gider
Dinle İbrāhīm anuñıla n’eder

2355 Yüriyüp öñince ḳaṭ‘ etdi yolu
Maḳbereye aldı gitdi ol kulu

Çünkü abri gördi esrk ol zamn
Acığı geldi ddi kim y fln

Ben ddm ki sen beni ilet eve
abre iltrsin beni ive ive

Ddi iy  alı kem bed-ef l sen
Kim haıat ev budur bilmez misen

Özge evler bil meczidr yaın
Cümlesi fnı-durur bil hem-nn

2360 İbrahimden ul iitdi bu sözi
Acığından anıla tldı gözi

Başladı dkmeklige n kim anı
Dinle hace ile ul avlini

[67a] Anı ururdu omağıla atı
Gel sen imdi dinlegil bu  ibreti

Her nice kim ururıdı ul anı
Drdi ki yarlığasun Ha seni

Ol urur arbıla bu eyler du 
Hem bu hlile öderler mcer

2365 U bular bu hl iinde n-gehn
Bir kii geldi ddi kim y fln

Hı bilür misin ne idr iledn
zni oda elnle tşladn

Bu senün Mevln-durur kim iy denı
uliken zd ılmıdur seni

Tanımazdı ul meger Mevlsını
Ol kiiden n kim iitdi anı

Ddi bu kimdir baa sylen revn
Bileyin avlini ödün  ayn

2370 Dēdi İbrāhīm Edhemdür yakīn
Kim senūñ Mevlāñ-durur bilgil hemīn

Çünkü bu sözi işitdi ol ğulam
Düşdi atdan ‘aqlı maḥv oldu tamām

Ayağına düşdi hem öpdi elin
Dēdi ‘afv ēt cürmümi iy pāk-dīn

Tanımadum ben saña kıldum sitem
Luṭfuñıla ‘afv kıl iy muḥterem

Söyledi ol kula İbrāhim o dem
‘Afv kıldum çekme anuñ çün nedem

2375 Kıl dēdi var ḥidmetünđe bi su’al
Vergil iy ḥāce cüvānum bī-muḥāl

Ben uruban inciden demde seni
Yād ēderdün sen du’āyla beni

Her çomağ urduğça sen dērdün revān
Kim seni Hāḫ yarlıgasun yā fülān

Ne sebebden pes du’ā kılduñ baña
Ben işiñi görüben kıldum taña

Dēdi İbrāhīm Edhem pes aña
Nite kılmayam du’ā ol dem saña

2380 Kim beni urduğça yüz ecr ü şevāb
Yazılur divānuma min külli bāb

[67b] Ol şevāb iltür beni çün cennete
Ġarḫ ēder çün dürlü dürlü ni‘mete

Bu kadar müzde çün olasın sebeb
Ben du’ā kılsam saña olmaz ‘aceb

Dünyede böyle sülūk ētdi bular
Anuñiçün Hāḫқа kırbet buldılar

Raḥmet istersen şabr êt zaḥmete
Şabr edenler tîz erişür raḥmete

2385 İsterisen Haḳ rızāsını iy yār
Rāḥatı ḳo zaḥmeti ḳıl iḥtiyār

Ol rızā ehli ḥaḳiçün iy Kerīm
Eyleme yêrümüzi nār u cahīm

El-Ḥadişü's-Şāmin ve'l-İşrūn

Bist ü heştüm bu-durur ez-erba'în
Diñle bunı şıdkıla iy pāk-dîn

Bunı bir ḥātūn dēdi Esmā adı
Kim 'Amişūñ kıızı-durur ol dēdi

Dêr işitdüm Muştafādan iy emîn
Lafz deryāsından anuñ bil yaḳîn

2390 Dēdi yavuz ḳul odur ki êde ğūr
İşi anuñ dā'im ola cebr ü zūr

Unuda Cebbār-ı a' lāyı daḥı
Ḳul ki eyle ola olur dūzaḥı

Daḥı yavuz ḳul odur ki kibr êde
Yola serkeşlik ḥayāliyle gide

Ol kebîrû'l-āliyi yād êtmeye
Ḳorḳusın göñlünde bünyād êtmeye

Daḥı yavuz ḳul oldur dünyede
'Āli ḳaşr u köşkleri bünyād êde

2395 Unuda ḳabri ölümün şanmaya
Ġaflet uyḳusından ol uyanmaya

Bir de ḳuluñ yavuzı bî-bāk ola
Ḥalka zūlm êmekligi çālāk ola

Unuda maḥşer ‘azābını kamu
Olmaya ol günleriçün korkulu

Daḥı yavuz kul oldur dünyede
Dinden éde dünyeyi ol güzide

[68a] Hem daḥı yavuz demişdür ol kula
Dünyenün lezzetine meşgûl ola

2400 Daḥı yavuz kul oldur dünyede
Günâh işine tama‘ édüp gide

Ol-durur kullarda yavuz ki hevâ
Azdurup egri yola éde kuvâ

Daḥı yavuz kul oldur ki ola yâd
Halkı kaygulu görende ola şâd

Quvveti ola anı şâd étmege
Anı ol kaygudan âzâd étmege

Qılmaya anı hâlâş ol kaygudan
Baqmaya olursa renc ü miñneden

2405 Olmaya andan yavuz kullarda bir
Bunda ẖ‘âce ola vü anda faqîr

Hak Muhammed ümmetini dün ü gün
Fi‘ l-i bedden lutfi ile şaklasun

Hikâyet

Bir hikâyet dinle iy ehl-i temîz
Kim halîfeydi meger ‘ Abdü’l‘ azîz

Ol hilâfet mesnedindeyken meger
Kâfiridi milk-i Rûm iy mu‘teber

Seçdi leşker ol şahâbeden meger
Rûm ehliyle gâzâ éde olar

- 2410 Rūma çün leşker çeküben gitdiler
Kayşerī Rūmiyle cenk étdiler
- Başdı İslām leşkerin ol kīne-ḥāh
Ġālib oldu leşker-i kāfir negāh
- Oldı çün kim anda çok kimse şehīd
Oldılar maġfūr u mebrūr u sa‘īd
- Oldı çün kim anda çok çok dār u gīr
Oldı aşhābuñ yigirmisi esīr
- Leşker-i İslām hezīmet buldı çün
Kayşer-i Rūmiye ‘īd oldu düġün
- 2415 Bār-gāhın dikdi pes anda revān
Tahta oturdı vü göñli şādumān
- Ol müsülmānlar ki olmışdı esīr
Yanına yığıldı çün mīr ü vezīr
- [68b] Hāzır étdiler oraya cümlesin
Kayşerün içi toludur buġz u kīn
- Bunları cellāda ister tapşura
Cümlesinün tīgıla boynın ura
- Birisine söyledi Kayşer revān
Gel benüm dīnūme girgil bu zamān
- 2420 Secde eyle putlara bī-ters ü bāk
İsteriseñ olmayasın sen helāk
- Gel sücūd eyle benüm dīnūme gir
Bir ulu şehre seni edem vezīr
- Vereyin kūs u naķāre hem ‘alem
Dağı çok ni‘met bile iy muhterem
- Eyleyem dağı seni begler begi
Leşkerümde olmaya senden yēgi

Yohsa ger dīnūmi kılmazsañ kabūl
Öldürürem kılcıla bilmiş ol

2425 Söylerem cellāda şimdi bī-dirīğ
Hem helāk eyler urup boyunuñ tīg

Dēdi sen bil her ne işlersen baña
Dīn yolına cānumı kıldum fedā

Dīnūmi dünyādan ötrü şatmazam
Sen işüñ bitür sözüñi tutmazam

Cānumı vèrdüm Muḥammed ‘aşkına
Var iken bu özgenüñ pes ‘aşkına

Şad hezārān cānum olsa bī-ḥaṭā
Eylereḡ dīn yolına anı fedā

2430 Bu sözi işitdi Qayşer ol zamān
Hışmıla cellāda emr ètdi hemān

Dēdi ur bu yanın akıtıl ғанını
Kıl cüdā cisminden anuñ cānını

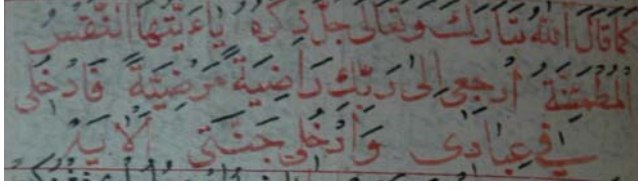
Pes ayağa tırdı cellād-ı pelīd
Urdı boynunu anı kıldı şehīd

Başı çün ki oldı cisminden cüdā
Üç keret devr eyledi meydān ara

Ya‘ ni kim nefsine vèrdi ol zamān
Ḥaḡḡa dön bulğıl ḡayāt-ı cāvidān

2435 Dāḡil olğıl Ḥālıkuñ ғullarına
Müttefiḡ ol anlaruñ yollarına

[69a] Tā giresin anlarıla cennete
Èresin anda firāvān ni‘ mete

Çünkü Kayşer bunu işitdi yaķın
Acıġı tutdı vü oldı hışm u kîn

Pes birisin daġı getürdi ilerü
Söyledi yine aña da rû-be-rû

Dèdi kim gel dînümi eyle qabûl
Putlara eyle sücûd iy pür-uşûl

2440 Eyleyem begler begi kim ben seni
Kılmamış olam senüñ tek kimseni

Yok dèrisenğ buyuram cellâda ben
Başuñı eyler cüdâ şimdi zi-ten

Seni daġı yoldaşuñ tek öldürem
Başuñ üstine kişiler güldürem

Dèdi kim dünyâyâ şatmazam dîni
İşle işüñ daġı incitme beni

Dîn yolına cānumı kıldum fedâ
Başumı vèrem be-‘ aşq-ı Muştafâ

2445 Başuma geçer senüñ hükümüñ hemân
Dînüme hod hükümüñ olmaz yâ fülân

Başumı cismümden eylerseñ cüdâ
Kim cüdâ eyler dînümi iy gedâ

İşidüp Kayşer bunu emr eyledi
Tır bununı da boynını urġıl dèdi

Tırdı cellâd boynunu urdı revân
Başı çün meydâne düşdi ol zamân

Okuyup bu āyeti ol da yine
Geldi tūrdı ol da ol baş yanına

[69b]

2450 Ya‘ ni ol dem Hāḡ rızāsı çün şehīd
Ehl-i cennetden olup oldum sa‘ īd

Cennetūḡ ‘ayşı ile raḡı olam
Hāzret-i Hāḡdan yine ‘izzet bulam

Tūrdı ol başıla çün kim ol daḡı
Hıṡma geldi pes yine ol dūzaḡı

Dēdi kim ol birisin de getürūḡ
Bu siyāset meydānına yētürūḡ

Şordı pes Ḳayşer aḡa daḡı yine
Pes girūr misin dēdi bizüm dīne

2455 Bir ulu şehre seni kılam emīr
Hem muḡarreb olmayasın teki bir

Nā-gehān Şeyṡān aḡa buldı mecāl
Pes şekāvet ērişüp şa‘ b oldı ḡāl

Vesveseyle oldı çün kim bī-ḡarār
Dünyeyi dīn üstine kıldı iḡtiyār

Pes dēdi kim dīnūḡı kıldum ḡabūl
Nice kim ḡükmüḡdür eyle olsun ol

Çün şekāvet tūtdı ol yüz la‘ nete
Kāfir oldı vū sūcūd ētdi pūta

2460 Pes dēdi Ḳayşer vezīrine revān
Tīz buḡa ḡil‘ āt getürūḡ bu zamān

Ol fülān şehre bunı ēdūḡ emīr
Hem vērūḡ tūḡ u naḡāre vū nefīr

Pes vezîr eytdi aña iy Pâdişâh
Bir sözüm var söyleyem olğıl agâh

Dèdi bunı kılğıl evvel tecrîbe
Şonra vèrelüm buña bir mertebe

Dèdi Kayşer tecrîbe nedür dègil
Kılduralum biz buña sen söylegil

2465 Dèdi gerçek oldısa dînden beri
Ben ne dèrsem işlesün tursun öri

Tursun ursun yoldaşınun boynunı
Bilelüm gerçektür anun oynunı

Tâ bilem gerçek tıttıdır dînümüz
Her ki vardur mezheb ü âyînümüz

Turdı ol mağbûn u mel'ûn ol zamân
Yoldaşınun urdı boynın dökdi kan

[70a] Pes vezîrün sözi ile ol pelîd
Urdı bir yoldaşını kıldı şehîd

2470 Dèdi pes Kayşer vezîre şimdi tur
Buña çok hil'ât getürsünler buyur

Dağı yazğıl sen bunı begler begi
Beglerümde olmaya bundan yègi

Pâdişâha pes yine dèdi vezîr
Söyleyem bir söz anı dinle emîr

Dèdi kim bir kişi öz yoldaşınun
Kim ri'âyet³⁰ ètmeye haqqın anun

Bile toğmışdur yine gitmiş bile
Gör aña pes n'èyledi bu hâlile

³⁰ 2473 ri'âyet : ra'âyet

2475 Kılmadı yoldaşına³¹ çünkü vefā
Ol vefā kaçan kılısardur saña

Olmaya bunu büyötmek ‘ aql işi
Pes ölüp yoğ olsa yègdür ol kişi

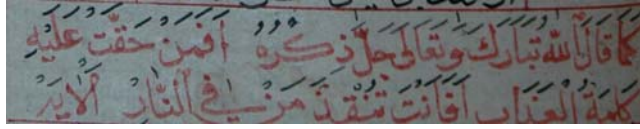
Pâdişāha çün bunu dèdi vezîr
İşidüp gördi müvecceh dil-pezi̇r

Pes yine cellāda emr ètdi revān
Dèdi ur boynunı dököl yere kan

Vardı cellād urdı boynunı anuñ
Tîgine dèdi ki ‘ ömrin kes bunuñ

2480 Düşdi meydāna anuñ başı meger
Ol dañı geldi aralıkda gezer

Üç keret devr eyledi meydān ara
Okudı bu āyeti Kur’ān ara

Āyetüñ mefhūmı budur ġālība
Bir işāretdür dēnilür ṫalibe

Kim eger hağ oldısa nār-ı sağār
Kim-durur kim anı oddan men‘ èder

Okudı bu āyeti pes hem-çünin
Gelmedi ol başlara hergiz yağın

[70b]

2485 Vardı bir yerde dañı kıldı qarār
Oldı kâfir gitdi mağbūn şerm-sār

³¹ 2475 yoldaşına : boldaşına

Ehl-i ĩmān gezdi dũnyāda meger
Gıtdũgi vaķt oldu fĩ-nār-ı saķar

El-Ĥadiṣü'sṣ-Ṣāni' ve'l-'İṣrũn

Bu yigirmi toķuzuncı oldu ķũn
Erba'ĩnden bil yaķĩn iy merd-i dũn

Bunı ol 'Abdũ'l'azĩz ĩbni Vahāb
Dēdi iṣıtdũm Enesden ķılma rayb

Kim Enes dēdi ki gũnlerde meger
Bir cenāze nā-gehān geldi geķer

2490 Bir niķe ṣaķṣ anuķ ardınca tũrup
Ĥayr sōzler dēdiler canķı ķurup

Yaķṣılıķın sōyleyũp aķa du'ā
Hem ķılurlardı aķa medh ũ ṣenā

Ĥũn iṣıtdı bu sōzi anda Resũl
Pes dēdi kim vācib oldu bu ķabũl

Bu sōz ũste bir cenāze de 'ayān
Geldi geķdi ol arada hem-ķũnān

Pes anuķ yavuzlıķından sōyleyũp
Hem yũrũrlardı anuķ ṣerrin dēyũp

2495 Dēdi Aķmed vācib oldu bu daķı
Pes 'Ömer ṣordı Resũlden iy aķĩ

Yā nebĩ dēdi nedũr vācib olan
Bu sōzũṅ remzin bize eyle beyān

Ol ki ķayırdan anı yād ētdũṅũz
Yaķṣı sōzler aķa bũnyād ētdũṅũz

Pes Resũlu'llāh dēdi ki dinlegil
Sōyleyem remzini anuķ anlaķıl

Vācib oldı cennete hūr u kuşūr
Bil yaq̃in ol kuliçün yevmü'n-nüşūr

2500 Ol cenāze kim anuñ ardınca siz
T̃urubanı şerlū sözler dēdiniz

Pes cehennem vācib oldı ol kula
Olmasa H̃aḡ fazlı kaçan kurtıla

Taḡrınuñ şāhidlerisiz çünki siz
Eyle olur kim şehādet kıldınız

[71a] İbni Esved Erbīlī söyledi
‘Ömer-i H̃aṭṭābıla bir gün dēdi

Muṣṭafā yanına varmışduḡ meger
Böyle dēdi anda ol H̃ayrū'l-beşer

2505 Bir kişi ölse dēdi bilün yaq̃in
Üç kişi olsa güvāh aña hemīn

Pes şehādet vērsele şālīḡ dēyü
Vācib eyler cenneti ol ferd Hū

Ben dēdüm ki yā Resūlu'llāh dēgil
İki kişinün güvāhın söylegil

Ol zamānda pes yine dēdi Resūl
Olur ikinün sözi daḡı kabūl

Pes ‘Ömer dēdi Resūlden şormadum
Bu işün taḡkīḡine ben ermedüm

2510 Şāhid olsa bir kişi nice olur
Bilmedüm ki Muṣṭafā ne buyurur

El-H̃adiṣü ve's-Selāṣün

Bu otuzuncı ḡadiṣ oldı ‘ayān
Gūṣ kılgıl sen bunı ez-dil ü cān

‘Âmirî İbni Rabî‘a söyledi
Muştafâdan ol bunı naql eyledi

Muştafâ dèdi ki bir kişi eger
Fevt olsa dünyeden kılsa güzër

Hâk anuñ şer işlerinüñ cümlesin
İşlemezden ilerü bilür yaķın

2515 Aña mü ’mînler şehâdet eylese
Şâlihîdi dèyü beni söylese

Ger anuñ hayrına şâhid olsalar
Aña bu nev‘e şehâdet kılsalar

Bildügin Hâk işlerinüñ şer işin
‘Afv éder cürmini anuñ cümlesin

Yâ melâ’ikler işidüñ dèr Hudâ
Ol kulumuñ³² cürmini kıldum ‘aţâ

Kullarum çün kim anuñ hayr işine
Uş şehâdet vèrdiler döne döne

2520 Anlaruñ şâhidliğine bî-muḥâl
Yarlıgadam cürmini bî-kîl u kâl

[71b] Şer işini zerre zerre bilürem
Anlaruñ söziyle rahmet kıluram

Görmezem ben fazluma lâyıķ bu dem
Anlaruñ şâhidliğin zâyi‘ kılam

Hikâyet-i Tarrâr

Bunuñ üstine hikâyet geldi hem
Güş kılğıl söyleyem saña bu dem

Bir kişi varıdı bil öñdin zamân
Hîle ile dirilürdi der-cihân

³² 2518 kulumuñ : kulumuñuñ

2525 Hîle ile eyleridi ol ma‘aş
Adı tarrârlıgıla olmışdı fâş

Böyle olmışdı anuñ adı ‘ayān
Dêrleridi aña tarrâr-ı fülân

Buydı ‘ömrinde anuñ ‘âdeti
Böyle geçerdı anuñ her sâ‘ati

Çünkü bâzâra varurdı ol kişi
Aldamak olur idi hâlkı işi

Çünkü bâzâra varur köylü görer
Yoldaşından ism ü resmini şorar

2530 Hem şorardı atasınuñ adını
Mevlidini yêrini bünyâdını

Varuban vêrüridi aña selâm
Eyleridi şad hezârân ihtirâm

Hem görüşürdi şorardı hâlîni
Rûzgârını kâmu ahvâlîni

Eydüridi tanımazısañ beni
Tanıram ben aşl-ı fer‘ ile seni

Yağşı dostıduķ atañıla senüñ
Yağşılığın görmüşüz hayli anuñ

2535 Ol eydürdi ben seni tanımazam
Hem atañ ne kişi idi bilmezem

Aña tarrâr eydüridi gel berü
Tanımışam ben seni iy mâh-rû

Yağşılık çok kılmış atañ atama
Şükr Hâkka kim erişdün bu deme

Bâşed unutmışsın olasın bizi
Tâ ölince biz unutmazuz sizi

[72a] Gidelüm bāzāra alalum ʔaʕām
Edelüm h̄idmet saṇa iy nīk-nām

2540 Kılduḡuṇuz eylūḡıñ biñde birin
İsterem kılam saṇa iy merd-i dīn

Çünki işitdi yemek adın kişi
Er gerek kim uçmaya ʕaqlı kuşı

İletür çün anı āş-peṣ-hāneye
Çok ʔaʕām olur anuḡ içün yēye

Alurıdı aş u etmek her ʔaʕām
Eydürıdı yaḡsıca yē iy hūmām

Bitürebilmem senüñ ben h̄idmetüñ
Bundan artuḡdur ʔatuñda h̄ürmetüñ

2545 Ol yemegi yērdi ikisi bile
ʕÖzr-hʔahlık eyleyüp teklīfile

Ṭoyururđı ʔarnını çünki tamām
Bir iki loḡma ʔalanadaḡ ʔaʕām

Ṭoyurup ʔarnını ṭururđı örü
Çıkarıdı h̄īle ile ʔaşḡaru

Şehr içinde buyıdı ʕādet yaḡīn
Yemegi yēmedin almazlar ḡaḡın

Şād u ḡurrem giderıdı işine
Daḡı ʔonaḡuñ ʔatında işine

2550 Bir zamāndan şonra ṭururđı ʔonaḡ
Ṭaşḡaru çıḡmaḡa başardı ayak

Ṭutarıdı anı āş-peṣ bu zamān
Yēdügüñ niʕ met bahāsın vēr revān

ʕĀciz olup eydürıdı ol kişi
Ben özümden ʔomamışam bu işi

Bunda ben mihmān oluban gelmişem
Ol ʔaʕāmı şanma kim ben almışam

Ben ʔaʕām almazıdum senden dèdi
Bir kişi bunda beni ağırladı

2555 Dèdi āş-peş tanımazam ben ʔonak
Aqçeyi vèr ʔaşqaru başgıl ayak

Alurıdı aqçeyi her bābıla
Gideridi yola yüz ʕādātıla

ʕÖmri bu nevʕ ile olmışdı tamām
Hīle ile işi anuñ şubḥ u şām

[72b] Nā-gehān bir gün aḡa érđi maraḡ
Gör ki imdi nʕeyledi niçe ġaraḡ

Çün yaḡīn bildi ki érişdi ecel
Yine bir dürlü daḡı düzdi ḡiyel

2560 Çağırup iki kişiyè söyledi
Bir niçe söz anlara ʕarḡ eyledi

Vereyin her birünüze bir dinār
Bu işè eyleş benümle iʕtibār

Eytdi ol dem ki baḡa ère ecel
Kim cenāzem götürüp giden maḡal

Siz cenāzemün öñinde gidünüz
Yaḡşı şālih kişi dèdi dèyünüz

Şālihidi zāhid idi mutaḡḡī
Lāyıkıdı Taḡrıya her revnaḡı

2565 Söyleñüz siz pes bu nevʕ ile kelām
Defn èdeler beni ʔabrüme tamām

Bir zamāndan şonra kim érđi vefāt
Şavdı başından anı ol bī-şebāt

Ėdüben techîzini anuñ hemân
Defnine meşğûl olıcağaz revân

Geldi ol iki kişı ol dem meger
Çün kim anuñ öldüğini bildiler

Ol cenāze götrülüp oldu revân
Düşdiler öñine anuñ ol zamân

2570 Dêdiler kim şâlihîdi bu kişı
Hakkıla olmışdı dün ü gün işi

Tâ anı defn eyleyince kabrine
Böyle dêdiler bunu döne döne

Çün anı defn eyleyüp kayıtdılar
Pes gelüp menzillerine yêtdiler

Anda varıdı meger bir ehl-i hâl
Bildirdi anda nice oldu kıl u kâl

Geldi kabrine anuñ iki melek
Ne getürdün dedi dünyâdan be-lek

2575 Dilediler êdeler aña su 'âl
Bir nidâ geldi negâhın bî-muḥâl

Dêdi hâtif ki kulumı terk êdün
Hiç su 'âl şorman aña gelün gidün

[73a] Dünyede çün ḥîle idi pîşesi
Halkı aldamaḫ idi endîşesi

Ḥîle ile geldi uḥrâya yine
Vây anuñçün kim aña kimse dine

Yarlıgadum cürmini anuñ 'ayân
İki şâhid ḥürmetine bu zamân

2580 İki şâhid ki tutulmuş ücrete
Fikr kılgıl şimdi sen bu kudrete

Fikr kılgıl Girdgāruñ luṭfını
Gör ne işden rahmet eyler ol Ğanī

El-Ḥadīşü'l-Hādī ve's-Şelāşūn

Erba'inden bu otuz birincidür
Dinlegil kim iki 'ālem gencidür

Rāvisidür İbn-i 'Abbās iy' azīz
Gūş kılgıl bu sözi edem temīz

İbni 'Abbās söyledi kim Muştafa
Buyurupdur Şadr-ı Bedr-i enbiyā

2585 Ümmetüme kim iner Ḥaḫdan ğazāb
Gör ki red olduğına nedür sebep

Ol kişiler kim kıılır dün gün namāz
Dā'imā işi olur 'arz-ı niyāz

Pes olaruñ hürmetine Dād-ger
Kılmayanlardan belāyı def' eder

Ger kamasu eylese terk-i niyāz
Cümlesi kılmaz olurısa namāz

Ḥaḫ ta'ālā anlara kılmaz naḫar
Cümlesini eyleye zīr ü zeber

2590 Ümmetümden kim vērürse zekevat
Hem vèreler edüben 'ahde şebāt

Hürmetine anlaruñ ol Pādişāh
Vermeyenlere dahı eyler negāh

Yohsa kim kamu zekātın vermeye
Hergiz anlar Ḥaḫ rızāsın görmeye

Anlara hergiz naḫar kılmaz Hudā
Gökden anlara iner dürlü belā

Dağı ol ümmetlerüm şâ'im ola
Kim İlâhuñ emrine kâ'im ola

[73b]

2595 Anlara hürmet kılup ferd ü Ehad
Tutmayanlara dağı olur meded

Yohsa ger kâmusı şâ'im olmaya
Emrine Haqquñ mülâyim olmaya

Kılmaya hergiz nazâr ol Pâdişâh
Qahra vèrüp cümle eylerdi tebâh

Dağı ol ümmetlerüm ki hac êde
Allâhuñ emrini tutup yol gide

Haccı kılmayanlara dağı Hudâ
Hürmetine anlara vèrmez belâ

2600 Ger kamu ümmetlerüm hac êtmeye
Allâhuñ emrini tutup gitmeye

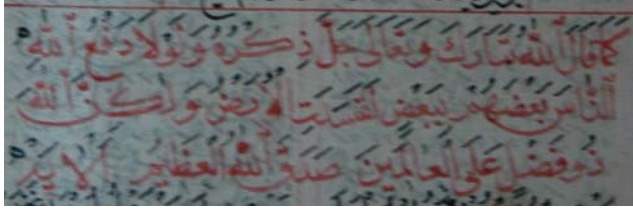
Ümmetüme ol Hudâ-yı Dâd-ger
Tarfetü'l-ayn içre kılmaya nazâr

Dağı ol ümmetlerüm ki cum'a
Varuban emre itâ' at eyleye

Hürmetine anlaruñ hem ol Gani
Hem belâdan kırtarur kılmayanı

Ümmetüm ger varı cum'a kılmaya
Tağrıdan anlar inâyet bulmaya

2605 İşbu âyet mâ'nisidür bu şahîh
Buyurupdur Muştafa rüşen şarih

Ba' zısının  ullarının ol  alap
Ba' zısıyla sevmez olursa  azab

Yery zinde eks k olmazdı fes d
Ol fes ddan olmayaydı kimse   ad

H k yet-i Fu ayl  bni  Ay  

[74a] Bir h k yet dinle imdi  ıd kıla
 alb n  v r p  af  r  en  ıla

G r Fu ayl  bni  Ay  un   alini
Dinle imdi nice oldu   alini

2610 G r ne fi' lile cih nda gezdi ol
Tevbesi   ir nice oldu  ab l

R vilerden b yle gelmi   r haber
Kim  ar miydi Fu ayl iy mu' teber

   deti idi anun  at  -ı  ar  
Olmı ıdı ba r-ı  i y na  ar  

K rb n urup i in    n eylemek
Hem m s lm nları ma b n eylemek

D rmi ıdi  stine le ker  k  
 zine yol urma ı  ılmı ıdı i 

2615 Yollar  stinde gezerdi r   u   eb
K rb n urma a eylerdi  aleb

Buyıdı   mrinde anun pi esi
Bundan  zge yo ıdı end  esi

Şalmışdı il içine tağdağa
Kaçaradı kârbân tağdan tağa

Bir gèce ol leşkeri ile meger
Bir pusu yerinde atdan indiler

Qulunı çağırdı ol dem yanına
Tâ meger kim raḥmet ola cānına

2620 Qodı hem başını dizi üstine
Uyuyuban rāḥat olmaḳ ḳaşdına

Geldi andan gitmege bir kârbân
Gördiler bunda Fuḫaylı nâ-gehân

Fikr ḳıldılar ki imdi n'êdelim
Cümle ol tedbîrde el bir êdelim

Leşkerini uşta ḳılmışdur kemîn
Oldılar bu işde ğāyet sehm-gîn

Cem^ç olup bir yere tedbîr êtdiler
Cümle ol tedbîrde el bir êtdiler

2625 Varıdı ol kârbānda üç ḳişi
^ç Aql u tedbîridi anlaruḡ işi

Dêdiler ki siz bize vèrũḡ rızā
Her birimüz atalum bir oḳ aḡa

[74b] Yolumuzda êdelũm biz de şürũ^ç
Ola kim ol oḳıla êdũp rücũ^ç

Birisi yayına oḳın gizledi
Bağladı ḥoş uz atuban gözledi

2630 Dönmese ol biz dönũben ḳaçalum
Daḡı şaḡrāya düşũben geçelũm

Uş bu āyetdür ki atdı ol oḳı
Ma^ç nisini fikr êdũp sen de oḳı

Atdı çün kim Tañrınınıñ oqın aña
Pes Fuḫayl işidüben kıldı ıaña

Na'ra urup çağırur bî-ihtiyār
Oynadı 'aqlı başından bî-karār

Çünki bu hālını gördi kul 'ayān
Muḫtarib kıldı vü oldı nā-tüvān

Eyle şağından ki degdi oq aña
Pes elin gezdürdi anda dört yaña

2635 Tañr'okıdur ki degen baña bu dem
Degmemişdür özge oq çok çekme ğam

Birisi de atdı hem bir oq yine
Ya'ni bu āyet-durur oqı yine

Oquğıl kim Tanrınınıñ oqu budur
İsteriseñ āyeti oqu budur

Āyeti çün kim okudı ol kişi
Gör Fuḫayluñ nice oldı hem işi

Çün fefirrū āyetini okudı
Eyle degdi kim şanasın okudı

2640 Nevḫa urdı yine feryād eyledi
'Aqlı başından revān yād eyledi

[75a] Yine oq degmiş şıgındı ol ğulām
İstedi endāmını anuñ tamām

Çün anuñ cisminde çün oq bulmadı
Cesedine ne toqıandı bilmedi

Pes Fuzayluñ ‘aqlı başından yine
Cismi ğarq oldı gözinüñ yaşına

Hem yine ol dem kılına söyledi
Kim baña Tañrı oqı degdi dèdi

2645 Bu sözüñ üstinde idi nâ-gehân
Birisi dağı yine atdı revân

Oqıdı bu âyeti ol dem meger
Na‘ra urdı ol zamân ol şîr-i ner

Oqıdı çün kim enîbû âyetin
Gel gör imdi ol Hudānuñ kudretin

Āyetüñ ma‘ nâsı bu kim Tañrıya
Oluban peşimân dönüñüz Tañrıya

Na‘ra urdı işidüp bî-ihtiyār
Gitdi ‘aqlı ol dem oldı bî-ķarār

2650 Bir iki dem geçdi çün ol dem yine
Pes Fuzāyluñ geldi ol dem başına

Tañrıdan çün havf erişdi cānına
Leşkerin çağırdı ol dem yanına

Pes dèdi kim şāhid oluñ siz baña
Tevbe kıldum döndüm Allāhdan yaña

Tevbe eyleniz siz dağı dönüñ gèrü
Cürmüñüzi ‘afv ède ol ferd Hū

Qılduğum işe peşimân olmışam
Qatı bed-hāl ü perişân olmışam

- 2655 Cānuma düşdi İlāhuñ korķusı
Raḥmetini kesdi cürmüm kayķusı
- Tevbe kıldı şıdkıla ol pehlevān
Ka‘ be kaşdıñ eyleyüp oldı revān
- Ka‘ beye çün kim teveccüh ètdi ol
Bir niçe menzil meger kim gitdi yol
- [75b] Geldi Baġdāda yaķın çün ol sa‘ īd
Ķarşuladı anı Harūnu’r-reşīd
- Pes aña ikrāmıla vèrdi selām
Dèr saña olsun beşāret iy hümām
- 2660 Tā Fuzāylı uyķuda gördüm bu dem
Bir münādī çağırurdu der-ķadem
- Taņrıya döndi Fuzayl oldı sa‘ īd
Oldı aḥlāk-ı zemīmi nā-bedīd
- Taņrının ḥavfı èrişdi cānına
Āyet-i raḥmet èrişdi şānına
- Ḥidmetini kıldı Ḥaķķuñ iḥtiyār
Ḥaķ ḳatında oldı kendü baḥtiyār
- Oldı Allāhdan yaña hem ol ḳarīb
Oldı maḥbūb u muḥibbi hem ḥabīb
- 2665 Dost èdüp anı ki Ḥaķķa dost-durur
Şimdi bu dem bil ki maġz-ı post-durur
- Urdı na‘ ra ol Fuzayl-ı nām-dār
Dèdi kim iy fazlı çok Perverdigār
- Bu elṭāf u keremdür iy kerīm
Bu ne fazl olur bu ne luṭf u ‘amīm
- Bir yüzi ḳara günahķār bendeyem
Ḳatı şerm-sār u ‘āşī bendeyem

Şimdi kırk yıl oldu ki ‘ işyânıla
Kulluğundan kaçmışam tuğyânıla

2670 Rû-siyâhum geldüm imdi hîdmete
Tutdum uş şimdi yüzümi hâzrete

Yâ İlâhî uş benem bir ‘ âşi kul
Şimdi geldüm kulluğa eyle kabûl

Çün bu sözi söyledi pes ba‘ d-ezân
Ka‘ benüñ yolın tutup oldu revân

Bâri çün kim Ka‘ beyi kıldı tavâf
Pes hâlâş olup günâhdan oldu şâf

Çün ere tevfiķ Hâkdan bir kula
‘ Âşi iken âhîri maqbûl ola

2675 Kullarınuñ âhîrin iy Zü’l-minen
Sen ‘ inâyet eylegil tevfiķilen

[76a] El-Hadişü’s-Sânî ve’s-Selâşûn

Bu hadîşe kıl nazar iy ehl-i dîl
Erba‘înden otuz ikincisi bil

Gûş kılğıl şıdkıla anla haber
Râvisidür Bû Hureyre mu‘ teber

Dêdi kim dêdi Resûl-i ins ü cân
Maqşad-ı maqşûdı cümle kün fe-kân

Ümmetümün yahşısıdur ol kişi
Hoş şehâdet söylemek ola işi

2680 ‘ Âdeti ola şehâdet söylemek
Tañrıyı peygamberi yâd eylemek

Şâd ola hem kılduğı demde şevâb
Hem beşâretle êrişe feth-i bâb

Cürm edecek daḥı istiğfār ède
Ġamlu olup tevbeyi tekrār ède

Hem namāzın kaçır ède kılsa sefer
Yeye orucın bi-emr-i Dād-ger

Ümmetüm içinde anlardır güzīn
Vere bu haşletlere ol kendüzin

2685 Daḥı dèdi Muştafā vü müctebā
Aḥmed-i Muḥtār-ı ḥatm-i enbiyā

Ümmetümün şerlusi-durur olar
Özlerin ni‘ met içinde göreler

Ola dā’im ni‘ mete himmetleri
Yemek içmekle ola ülfetleri

Yeyeler mağrūr olup dürlü ta‘ām
Yemek ü içmek ola işi müdām

Söz dèyicek maşḥaralık kıllalar
Özlerini cümleden yeg bileler

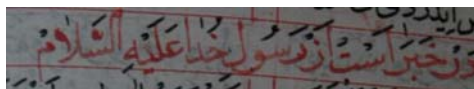
2690 İşleri yüricek kibrile ola
Şalunuban seyr ède anlar yola

Ḳatı söylemek ola hem pīşesi
Ḥalka cevri etmek ola endīşesi

Bu gürūhlar kim Muḥammed Muştafā
Vaşf kıldı her birini bī-ḥafā

Birine medḥile taḥsīn eyledi
Şoḡraya eṣrār u nefrīn eyledi

[76b] Ümmetin taḥrīş ederdi ta‘ate
Tā olar meşḡul olalar ḥidmete

2695 Bir de geldi Aḥmed-i Ḥayrū’l-beşer
Kim receb ayı idi anda meger

Geçmişidi gecenün nişfi yakîn
Çıkdı evden ol Resûl-i pâk-dîn

Gitdi mescidden yaña kıldı nazar
Göre kim hiç uyanık var mı beşer

Mescidün kapısına yêtdi meger
İstimâ‘ a tutdı yüzin pür-hüner

Gördi kim Bû Bekr-i Şıddîk Yâr-ı Ğâr
Kim namâz içinde ağlar zâr zâr

2700 Kaşdı bu Qur’ânı ḥatm êde tamâm
İki rek‘at-ı namâzda ve’s-selâm

Çünkü Şıddîk okudı bu âyeti
Bir dem anda ağladı katı katı

Ma‘nisi bu âyetün kim ol Ğanî
Toğrı mü’minlerden alur nefsin

Mâlinı hem anlaruñ alur yine
Cenneti erzânî êder mü’mine

Mâl u nefsiñ anlaruñ şatun alur
Kim bahâsını anuñ cennet kıılır

2705 Okuyup bu âyeti ağlarıdı
Ḥasretiyle bağrını tağlarıdı

Gözlerinüñ yaşı olurdı revân
Dökülürdi ol ḥaşîr üzre ‘ayân

Bir zamān kıldı tevaḳḳuf Muṣṭafā
Anuḡ aḥvālını bildi bī-ḥafā

Bir bucaḳda hem yine gördi ‘Alī
Kim namāz içinde ağlar ol velī

[77a] Ol da ister Ḳur’ānı kim ḥatm ède
İki rek‘at-ı namāzda iy dede

2710 Oḳudı bunı ki ḳul “hel yestevī”
Oḳuyup bu āyeti ağlar ḳavī

Bu āyet ma‘nisi budur iy emīr
Bilürile bilmeyen olur mı bir

Bunı daḡı çünki bildi Muṣṭafā
Gördi bir bucaḳda ol kân-ı şafā

Hem Ma‘az anda kıluırdı namāz
Eyleridi ağlayup Ḥaḳḳa niyāz

Ol daḡı Ḳur’ānı ḥatm ètmek diler
Ol iki rek‘at namāz içre meger

2715 Sūreyi leyli oḳumazdı tamām
Nıṣfın oḳur daḡı şül[ü]şin ol hümām

Oḳurıdı anda bu tertibile
Cân u dilden ağlayup terḡibile

Dökilür anuḡ daḡı yaşı yine
Ḳatre ḳatre ol ḥaṣīrün üstine

Hem yine gördi Resūl-i bī-miṣāl
Bir bucaḳda ṭurmuşıdı hem bilāl

Aḡlarıdı ol daḡı kılup namāz
Ḥaṣret-i Ḥaḳḳa èder ‘arz-ı niyāz

2720 Bunların ağladuğın gördi Resl
Kendü dağı ağladı ol pr-uşl

n namzdan friğ oldılar şamu
ayıdup gitdi eve ol mh-r

Böyle gördi bunları n Muştafa
şd buldı ġamdan ol kn-ı şafa

Bilmedi bunlar Resln geldġin
Bunların ağladuğını bildġin

n şabh oldu yine Fahr-i cihn
Mescide geldi rişdi ol zamn

[77b]

2725 Tañ namzın kıldılar anlar řamu
Muştafa ardınca hep kişi ulu

n Resl ardınca kıldılar namz
Okuyup da‘ vet dp ‘ arz-ı niyz

n namzıla du‘  oldu tamm
Ttdı aşhba yüzini ol hmm

Pes Eb Bekre ddi ol dem Resl
Tġrı söyle şimdi iy şhib-uşl

Okuyanda sen bu yeti dġil
Nićn ađlardn beyn t syleġil

2730 Söyledi B Bekr-i řiddiķ bu zamn
Nićn ađlardum iřit bunı ‘ ayn

Ya Reslu’llh nićn ađlamayam
h dp cn u ciger řaġlamayam

Haķ buyurdı kllarımn nefisini
şatun almışam ddi Hayy u Ėani

Zāhir olsa bir kuluñ ‘aybı eger
Müşterisi şāhibine redd eder

Ger alandan sonra ‘aybı biline
Şāhibine redd olur ol kıl yine

2735 Korkaram cürmüm olanın Hāk bilür
Hāzretine varmamışken redd kılur

Çünkü kılmaya kabûl ol Girdgār
Redd olandan sonra olam ehl-i nār

Bundan ötrü ağılaram ben zār u zār
Budur ahvālüm ki kıldum âşikār

Bu sözün üstinde geldi Cebre’îl
Hāmil-i vahy-i Hudā peyk-i Celîl

Pes dedi kim yâ Muhammed söylegil
Ol Ebū Bekre bunı ‘arz eylegil

2740 Müşterisi bilse kuluñ ‘aybını
Küllî ‘aybıla kabûl kılsa anı

Anı dahı redd edebilmez yakîn
Lâzım olur ki ala anı hemîn

Kullarınun ‘aybını ol ferd Hū
Pes yaratmadın bilüridi kamu

İlerüden çün anun ‘aybuñ bile
Pes kabûl eyler anı ‘aybı ile

[78a] Şer‘ içinde böyledür bilgil yakîn
Söyleyem şimdi işitgil iy emîn

2745 Bir kişi şatun alıcak on kılı
Bunda gör kim nicedür şer‘ün yolu

Toğuzı ma‘yüb sağ olsa biri
Anları redd edebilmez müşteri

Onını daḥı kabûl êtse gerek
Yohsa döndermek gerekdür tütma şek

Yahşısın alup yamanın şalmağı
Şer‘ câ’iz görmez eyle kıлмаğı

Çün adem katında olmadı revā
Pes anı lâyıķ görür mi ol Hudā

2750 Hāzret-i Hāķķa nice lâyıķ olur
Hāķ katında bu nice bayıķ olur

Kim cemī‘ kulları alup bile
Yahşısın alup yamanın red kıla

Enbiyāyı evliyāyı ol Hudā
Hem şehidlerin daḥı ol reh-nümā

‘ Āşı kullarıla almışdur bile
Dinlegil bu nükteyi hoş şıdķıla

‘ Āşileri redd êdicek ol Şamed
Anları daḥı gerek kim êde red

2755 Anları ḥod redd kılmāķlık muḥāl
Pes kabûl eyler kamuyı ķıl u ķāl

Bunı işitdi Resûl-i pāk-dîn
Şād olup ref‘ eyledi göñli ğamın

Hem yine şād oldu aşḥābı kamu
Orada ḥāzır olan kiçi ulu

Muştafā döndü ‘ Alīye söyledi
Söylegil sen niçün ağladuñ dedi

Pes dedi kim anuñiçün ağladum
Bağrumı ḥasret odiyla tağladum

2760 Hāķ buyurdı ki bilürile yaķîn
Bilmeyen olmaz berāber iy emîn

Atamız Âdem Şafıyyu'llâh ki var
Kamulardan ol bilici ihtiyâr

Bizde anuñ gibi kudret yok-durur
İlmi anuñ kamulardan çok-durur

[78b] Pes anuñla biz nice bir olavuz
Lâzım oldu ki biz taķşır olavuz

Cebre 'îl dedi yine yâ Muştafâ
Olmasun ğam-ġin bu işden Murtaẓâ

2765 Bil ki âyet ma' nisi eyle degül
Kim ' Alî fikr eylemişdür yâ Resûl

Kim bu âyetden murâd iy pâk-dîn
Mü'minile kâfir oldu bil yaķin

Bilmeyenler bil ki kâfirler-durur
Dünye vü 'uķbâda ebterler-durur

Tañla maḥşerde olar iy pâk-dîn
İkisi olmaz berâber bil yaķin

Nite kim küffâr kavmi ser-te-ser
Kim koyarlar cümle ḥâc öñinde ser

2770 Ḥâca tapmaķdur olaruñ pişesi
Putperestlik oldu pes endişesi

Tañrıya çün kim inanmaya olar
Daḥı maḥşere münker olalar

Mü'min olan kulluķ eyler Tañrıya
Gece vü gündüz kâmusı bî-riyâ

Turmadın dilinde zıkrallâh ola
Verdi lâ-ilâhe illallâh ola

Ḥayr işleyende çün şâd olalar
Kâyġudan ol demde âzâd olalar

2775 Hem günāh èdende istiğfār ède
Hem nedāmetlerle āh u zār ède

Yarlıġar maḥşerde anı bî-zevāl
Her kişide kim olursa bu hışāl

Lā-cerem pes kāfirile bil yaqîn
Ehl-i İslām olmaya bil iy emîn

Anların yeri olurıdı tamu
Ehl-i cennet ola mü'minler kamu

2780 Cümle mü'min kulların sen yâ İlāh
Cennet eyle meskenin iy Pādişāh

El-Ḥadîşü's-Sâliḥ ve's-Selâşūn

Erba'inden otuz üçünci budur
Hem kulaġa almaludur işbudur

[79a] Kıldı Meḥkûlden rivāyet ol yine
Raḥmet eyler şıdķıla diñleyene

‘Abdurraḥman râvisidür bu sözün
Yaḥşı diñle açıla göñlün gözün

Dedi Meḥkûl kim Resûl'ullāh dedi
Ol kamu aşḥāba bunı söyledi

2785 Ğusl kılsa cum'a günü bir kişi
Ol ya erkek ola yāḥud dişi

Cisminün tüġini şu kim ısladur
Rûz-ı maḥşer nûr oluban berķ urur

Cism-i nûr rûz-ı maḥşer berķ ura
Ola ḥayrân maḥşer ehli çün göre

Başınun üstinde nûrdan tâc ola
Her kişi anı göre muḥtâc ola

Pes gelüp karşıısına vère selām
Ol ‘aleyk alup revān ède kıyām

2790 Deye sen kimsin baņa bir söylegil
Tanımazam ben seni aduñ dègil

Bu güzel şūret ki imdi sende var
Görmemişem sen teki iy şehr-yār

Gelmişem yoldaş olam saņa bu hāl
Hem senünle olmağa fī külli hāl

Eyde ben ol cum‘ ayam ki anda ben
Ġusl èdüp kılduñ namāz iy Bū’l-Hasan

Hak katında şahid olam ben saņa
Raḥmet ède tā Hudā bu dem saņa

2795 Pes varam vère şehādet ol zamān
Raḥmet ède ol Hudā-yı Müste‘ ān

Vāşıl ola cennete ol kul yaķın
Dürlü raḥmet kıla Rabbü’l-‘ālemīn

Hem dèyüpdür Muştafā vü Müctebā
Ol cihān faḥri nebī Hayrū’l-verā

Cum‘ a günü her kışı ġusl eyleye
Pāk èdüp cümle libāsını giye

Çün çıkup evden yola düşüp gide
Cum‘ aya varmaķlığıçün sa‘y ède

2800 Cum‘ a içün her adım ki ada ol
Gör ne müzde erişür uḥrāda ol

[79b] Yazar aņa bir yılun Hak tā‘atin
Zāyi‘ ètmemiş ola her sā‘atin

Gündüz oruc gècesi kıla namāz
Eylemiş ola Hudāya çok niyāz

V r p ol  ula  ev bunı anu 
Ya  ı d nle kim  af  bula c nu 

D di yine A med-i fa r-i cih n
  fi  -i ma  er     -i m crim n

2805 Cum  a g ni ki iki rek  at nam z
  lubanı eylese H   a niy z

Ol iki rek  at nam z i re eger
  S re-yi Kehf   okusa iy mu  teber

Dikile mescid i inde bir direk
N rdan ola ol direk sen  utma  ek

Varuban ol n r  ri e Mekkeye
Er gerek kim buni c ndan d nle

Mekkedden hem Beyt-i ma  m ra  ay n
Bir direk dikile n rdan ol zam n

2810 Ol direg n  stine bil iy h m m
Kim ni e y z bi  melek  de  iy m

O uyalar c mle tesb     du   
Da ı tekb rile tehl l    en 

T  gelen cum  a g nine dek bular
D di kim nev  ile tesb    deler

El-Hadi   r-Rab   ve        n

Erba  inden bu otuz d rd ncid r
D n erin n bu ha    t gencid r

R visi-durur   Al  Zeyne  l   ib d
G        l ha  ıru ı eyle   d

2815 Atasından kim H seyn-i Kerbel 
Ol riv yet eyledi andan mol 

Hem Hüseyn eytdi ‘ Alīden bu sözi
Ol ‘ Aliyyü’l-Murtaẓādan kendüzi

Muṣṭafādan hem ‘ Alī kıldı yine
Dinleyüben vēr şafā cān u tene

Dèdi kim dèdi Resûl-i Z̤ü’l-celāl
K̤anķıñuzda kim olursa dört hıṣāl

[80a] Özgenüñ kim çün baña hoş gelmeye
Kim ola dünyāda ‘ āri olmaya

2820 Ben revānī tīz anı terk eyledüm
Toğruluga göñlümi berk eyledüm

Bir dañı kim içmemişem bāde ben
Vérmedüm ‘ ömri anuñla bāda ben

Anuñiçün kim ḥalāyık dem-be-dem
Cümle ister olmaya aqlında kem

Dem-be-dem ister ola ‘ aklı ziyād
‘ Aklı olanlar bulur dā’im murād

‘ Aklı noķṣān oldı kim nūṣ eyledi
Bildügin cümle ferāmūṣ eyledi

2825 Çünkü gördüm ‘ aklı noķṣān eyler ol
Kim içerse ehl-i ḥüsrān eyler ol

Güldürür ḥalkı özine her zamān
Sözi hezeyān olur işi ziyān

Andan ötrü anı dañı içmedüm
Kim içerse çevresinden geçmedüm

İşbu nev‘ ile geçer ḥālüm benüm
Vird ü şuğlüm cümle ef‘ālüm benüm

Geldi ḥāzretten hem ol dem Cebre’īl
Muṣṭafanuñ katına peyk-i Celīl

2830 Dēdi Cebrā'ıl Reşūle ol zamān
Toğrı söyler dēdi Ca' fer bil ' ayān

Ol üç işden çünki yıǵdı nefsinı
Bu kerāmâtı aña vērdi Ğanī

Hürmetine anlaruñ sen iy Hudā
Eylegil ĩmānı sen bize ' aṭā

El-Ḥadīşü'l-Hāmis ve's-Şelāşūn

Bu otuz beşincidür ez-erba' ĩn
Dinlerisen söyleyem yā müslimīn

Bu ḥadīşüñ rāvisidür Bū Sa' ĩd
Şıdķıla dinle bunı sen yā sa' ĩd

2835 Muştafādan naķl kıldı ol daḥı
Muştafā böyle buyurmuş iy aḥī

Döşegine her kişi kılsa karar
Bu du' āyı okusa iy şehr-yār

[80b] Gerçi tekrār okusa üç kez bunı
Yarlıgaya Tañrı anuñ cürmini

Ol kişinüñ cürmi olursa eger
Hem denizler köpügünce ser-be-ser

Ger ağaçlar yaprağınca ola hem
Daḥı kayır sağışınca pür-kerem

2840 Dār-ı dünyā günlerinüñ sağışın
Cürmi olsa yarlıgana iy emīn

Hem Sa' ĩd oğlı Muḥammed söyledi
Ol daḥı eyle rivāyet eyledi

Cāmi' inde dēr Buḥāranuñ meger
Bir mu' arrif varıdı iy mu' teber

Bir ulu şālih kişiydi müttakī
Varıdı cānında dīnūñ revnāķı

Dèdi bir gèce düşümde iy emīn
Tā ki gördüm Muşafāyı ol emīn

2845 Hem yüzi on dört gècelik ay gibi
Berķ urup rūşen kılurdı ‘ālemi

Şağ yanında hem yine gördüm iy yār
Ol Ebā Bekrū’ş-Şıddīķ Yār-ı Ğār

Şol yanında ben yine gördüm meger
Oturur hem yine ol ‘ādil ‘Ömer

Muşafāya pes selām étdüm revān
Öpdüm anuñ ayağını ol zamān

Pes yine Bū Bekrū’ş-Şıddīķūñ daķı
Ben elini öpdüm ol dem iy aķı

2850 ‘Ömerūñ öpdüm elini ben yine
Cümleye ikrām édüp döne döne

Pes Resūlu’llāha şordum ol zamān
Dèdüm iy Tańrı Ğabībī mihrübān

Bu ğadīşi naķl kılınmış Bū Sa‘īd
Kim işitmişdür anı İbnü’l-Velīd

Böyle buyurmuş-durur kim her kişi
Döşegine girse érkek ger dişi

Bu du‘āyı okusa ol dem revān
Yarlıgar anı Ğudā-yı Müste‘ān

2855 Gerçi olsa cürmi anuñ iy ulu
Yèdi deryānuñ köpügünce ķamu

[81a] Daķı dünyā ķumu sağışınca hem
Olurısa yarlıgar ol Zū’l-kerem

Yaprağınca hem ağaçların yakîn
Cürmi olsa yarlığaya ol mu‘în

Pes dedüm ki yâ Resûl’ullâh dègil
Sen mi dèmişsin bunu bir söylegil

Pes işâret kıldı başıyla Resûl
Ben dèmişem dèdi ol şâhib-uşûl

El-Ḥadîşü’s-Sâdi ve’s-Şelâşûn

2860 Bu otuz altıncıdur ez-çihl-i genc
Güş kılğıl görmeyesin derd ü renc

Râvisi bunun ‘Aliyyü’l-Murtaẓâ
Söyledi ol kim buyurdi Muştafâ

Fâtihayla Āyete’l-kürsî iy cân
İki ‘āyet Āl-i ‘imrândan andan ‘ayân

Birisidür şehidallâh anuñ
Şıdķıla diñle şafâ bula cânuñ

Hem kulillâhümmedür biri dañı
Diñle kim nedür işâret iy aḥî

2865 Kulları çün kim Hudâvend-i cihân
Kâdir ü Kehhâr u Hayy u Câvidân

Diledi ki yeryüzine indüre
Kullarını ṭâ‘atine kındura

‘Arşa yapışdı kâmusı yêr yêrin
Dèdiler ki yâ İlâhe’l-âlemîn

Bizi isterseñ bu dem iy Pâdişâh
Yeryüzine indüresin yâ İlâh

‘Āṣî kulların dilinde biz tamâm
Erte gèce okunavuz şubḥ u şâm

2870 Hâk dēdi ‘izzüm celālüm hâkķiçün
Ḳudretüm şun‘ -ı kemālüm hâkķiçün

Sizi her kim ki okursa rūz u şeb
Her namāzuñ âhîrinde bî-ta‘ ab

Cenneti mesken kılam ben ol kıla
Vâh ne cennet belki dîdārum bula

Günde yêtmiş kerre dahı hem yine
Hem nazar kılam aña döne döne

[81b] Günde yêtmiş hâcetin êdem revâ
Ola ğufrân kiçisi hem Muştafâ

2875 Hem ‘adūsını anuñ maķhūr êdem
Dünye vü ‘uķbâda hem eyle kılam

Yâ İlâhî bize Ḳur’ân hürmeti
Dünye vü ‘uķbâda kılğıl rahmeti

Hikâyet-i Der Devr-i ‘İsâ ‘Aleyhi’s-Şalavat ve’s-Selâm

Diñle imdi bir hikâyet mu‘teber
Ol Vehb İbni Münebbihden ğaber

Söyledi kim ‘İsa-yı Meryem ‘ayân
Rûzgārınuñ içinde bir zamân

Ol ħavārîden birine söyledi
Fâris ıķlîmine sen varğıl dēdi

2880 Var oları dîne da‘vet eylegil
Dîn yolu şaru hidâyet eylegil

Nevf dēnilür cihānda ad aña
Böyle ad vērmişidi üstād aña

Çünkü ‘İsâ böyle buyurdı sözi
Nevf tırdı ayağa ol kendüzi

Ṭuruban oldu revān ol dīn eri
Geldi bir şehre erişdi āhiri

Pādişāhuṇ şehri idi ol meger
Bir kişiden şoruban aldı haber

2885 Gördi şehrūṇ kapusunda ol ulu
Her yaṇa oynar uşaklar şu-be-şu

Geldi havvārī bularuṇ katına
Nāzır oldu bunlaruṇ hālātına

Çün bularuṇ lu‘ bına kıldı nazār
Der-zamān öğrendi anı nāme-ver

Görse her kim oynasa ġālib gelür
Her birinden cümle kırk tenge olur

Dèdi iy oġlanlarum bilün ‘ayān
Oynaram sizünle ben de bu zamān

2890 Oynarısāṇ ilerü gel dèdiler
Oynayalum nice kim göñlüṇ diler

[82a] Kim re’is oġlı kimi ibni vezīr
Anlaruṇla oynadı şeyḥ-i kebīr

Cümlesini utdı aldı aqçesin
Cümle kıldı anları hor u hāzīn

Bir vezīrūṇ oġlı anda varıdı
Ḥüsñ ü ḥulķı ḥūb hem-girdārıdı

Dèdi iy baba benümle gel berü
Bize mihmān ol bugün iy māh-rū

2895 Dèdi havvārī yūri var iy cüvān
Dile gel destūr ataṇdan bu zamān

Ger izin vèrse senünle varalum
Maşlahat ne olsa anda görelüm

Vardı oğlan atasına söyledi
Şeyhün aḥvālını ma‘lūm eyledi

Dèdi şehrün kapusunda bu zamān
Kim uşaklar oynarıduḡ biz ‘ayān

Hāzır oldu anda bir pīr iy ata
Gör anuḡla ḡālümüz oldu nite

2900 Gelüp oynadı bizümle iy ulu
Cümlemüzi kıldı anda ḡayḡulu

Utdı bizüm cümlemüzi bī-ta‘ab
Görüben aḥvālını kıldum ‘aceb

Dèdi aḡa gel bizümile bile
Gidelüm bu ḡeçe bizüm menzile

Dèdi izin al ataḡdan iy oḡul
Vère destūr èdeyin sözün ḡabūl

İznün olursa varayın bu zamān
İlteyin evden yaḡa anı revān

2905 Pes vezīr eytdi ki var anı getūr
Ne kişidūr görelüm bunda yètūr

Çıkdı oḡlān evlerinden yügürü
Vardı şeyḡe dèdi kim iy māh-rū

Vèrdi destūr uş atam iy muḡterem
Ṭur ayaḡa eylegil rence ḡadem

Şeyḡ ṭurdu ayaḡa çün gitdiler
Ol vezīrün eşigine yèttiler

Ḳapuya ḡodı ayaḡın ol kerīm
Dèdi bi’smi’llāhi’r-raḡmani’r-raḡīm

[82b]

2910 Ṭolmışıdı ev içi şeyṭānıla
Hem daḡı cinn ü perī ṭuḡyānıla

Ṭağıluban cümlesi kıldı firār
Oldı şeyṭānlar orada bî-ḳarār

Şeyḥe ikrām eyledi anda vezīr
Dèdi kim ḥoş geldün iy şeyḥ-i kebīr

Pes buyurđı geldi ortaya ṭa‘ām
Şofra geldi cümle esbāb-ı tamām

Ortaya ḳonulđı çün kim mā-ḥazar
Görgil imdi gör ki şeyṭānlar n’eder

2915 Yēr yèrin uşdı şeyāṭın ol zamān
Ol yemekden yemek isterler ‘ayān

Böyle idi dā’imā ‘ādetleri
Bunlarıñla varıdı ülfetleri

Yemege şeyḥ çünki iḳdām eyledi
Pes elin uzattı bî’smi’llāh dèdi

Pes yine ṭağıldı şeyṭānlar ḳamu
Ḳaçubanı çıķdı cümle ṭaşḳaru

Birinün zehresi yok-durur iy yār
Ṭam içinde eyleye bir dem ḳarār

2920 Çün şeyāṭın gitdi yèdiler ṭa‘ām
Fāriğ oldılar yemekden çün tamām

Söyledi anda vezīr-i kār-dān
Dèdi iy şeyḥ-i büzürg ü pehlüvān

Ben senün işünđe ḥayrān ḳalmışam
Bu ḥayāl içre perişān olmışam

Ben ‘aceb gördüm senün aḥvālünđi
Gizleme eytgil baña sen ḥālünđi

Ol zamān kim sen eve başduñ ḳadem
Ev içi ṭolmışdı şeyṭāndan o dem

- 2925 Sen gelenden sonra tağıldı kamu
Her biri bir yaña gitdi şū-be-şū
- Hem ta‘āma bulmadı anlar sebīl
Tağıluban oldılar ħor u ħacīl
- Senden öñdin ortaya gelse yemek
İş vèrirlerdi bize olmaz dèmek
- Bize vèrmezlerdi yemekden mecāl
Böyle geçer günümüz fī külli ħāl
- [83a] Bizümile her zamān anlar ta‘ām
Yèmedin olmazlarıdı iy hümām
- 2930 Var-durur bir ħāl anda iy ‘azīz
Gel ħaber vèrgil bize eyle temīz
- Gel bize eyle ‘ayān aĥvālūñi
Gel yaşurma şimdi bizden ħālūñi
- Qılmağıl iy şeyĥ ħālūñi nihān
Söylegil rüşen eylegil ‘ayān
- Şeyĥ dèdi ki ħālūmi ‘arz eyleyem
Sergüzeştümi nicedir söyleyem
- Leyk bu şartıla kim iy mu‘teber
Vèrmeyesin kimseye hergiz ħaber
- 2935 Ol zamān ki ben size destūr vèrem
Fāş èdesin sen baña iy muĥterem
- ‘Ahd kıldı şeyĥile ol dem vezīr
Dèdi ħālūñ söyle iy şeyĥ-i kebīr
- Şeyĥ ol dem perdeyi ref‘ eyledi
Ĥālīni ol dem vezīre söyledi
- Dèdi kim ‘İsā nebī iy pür-uşul
Beni sizden yaña gönderdi Resul

Sizi Hâkdan yaña ben irşâd êdem
Sizi İslâm dîni ile şâd êdem

2940 Sizi ‘İsâ dînine da‘ vet êdem
Ehl-i İslâmıla hem-millet êdem

Gelmişem sizden yaña kim iy vezîr
Terk êdüp şirki dêyesiz Hâkķı bir

Hâk ta‘ âlâya tevekkül kılasız
Anı bir bilüp ‘ibâdet kılasız

Putları oda yaķasız ser-te-ser
Bir-durur Hâkdan bilesiz ħayr u şer

Cümle putlardan olup bizâr siz
Eyleyesiz Tañrıya ikrâr siz

2945 Terk êdüp küfri Müsülmân olasız
Hem ħaķķat ehl-i îmân olasız

Dilde lâ-ilâhe illallâh dêyüp
Yok şerîki bir-durur Allâh dêyüp

Çün bunı işitdi vezîr bî-mecâl
Geldi îmâna revân bî-ķıl ü ķâl

[83b] Ehl-i beyti hem Müsülmân oldılar
Küfri kıoyup ehl-i îmân oldılar

Sırrıla îmâna geldi cümlesi
Gezdiler bunlar bu ħâlile besî

2950 Geçdi bu ħâlile birkaç rûzgâr
Kıldılar bunlar bu ħâlile kıarâr

Pâdişehden hem vezîr bir gün negâh
Geldi gönli kıayğulu ħâlî tebâh

İzķırâbıla kıatı gönli melûl
Kıatı ħâm-ġîn nâ-tüvân aşüfte ol

Şeyh şordı ol vezîre iy emîn
Ne sebebdendür ‘aceb gönlün ħazîn

Söylegil ki böyle ġām-ġîn nite siz
Hem çeker siz fikrile endîşe siz

2955 Söyledi şeyhe vezîr kim iy ulu
Vardı bir atı şāhuñ sevgülü

Bir atı varıdı leyk cümleden
Yêġ severdi anı şāġ ez-cân u ten

Cümle mâlı bir yaña ol bir yaña
Atı binüp seyr êderdi dört yaña

Öldi nâ-geh ol bidev atı anuñ
Göñli ġām-ġîndür bu dem ħatı anuñ

Topıolu göñli anuñ teşvîşile
Oturupdur ol hezâr endîşile

2960 Ķayġudan göñli açılmaz bu zamân
Bir belâdur kim êrişdi nâ-gehân

Şehr ehli cümlesi kiçi ulu
Ol sebebden oldı cümle ħayġulu

Şeyh dèdi kim turgıl imdi iy vezîr
Pâdişāhı eylegil benden ħabîr

Söylegil kim bir ħonuk geldi bize
Bir niçe gündür ki miġmân hem bize

Dèdi ger şultân muṭî‘ ola baña
Bir kerâmet göstereyin ben aña

2965 Ger benüm sözümi eylerse ħabûl
Her ne kim ben söyleyem fer‘-i uşûl

Ben anuñ atın yine ħılam diri
Ola ħayrân kim işitse bu sırı

[84a] Çün vezîr bunı işitdi oldı şād
Bî-tevâtür şanasın buldı murād

Yügürüben gitdi şulţāndan yaņa
Dèdi iy şulţān beşāretdür saņa

Bizüm evde bir konuķ var bu zamān
Oldı andan çok ta‘accüb iş ‘ayān

2970 Kışsısından şeyhün aņa söyledi
Ne kim andan görmişidi hep dèdi

Sözümü şulţān kabûl étse eger
Atını diri kılam dèr der-nażar

Pādişāh işitdi şād oldı ‘azîm
Dèdi kim anı getürgil göreyim

Her ne kim dèrse kabûl kıldum anı
Ancaķ olsun kim sevündürgil beni

Pes revān döndi vezîr gitdi yine
Yügürüben geldi şeyhün yanına

2975 Dèdi ki şulţān muţî‘ oldı yaņa
Var getür dèdi anı benden yaņa

Her ne söylersen anı eyler kabûl
Gel şād eylegil anı iy pür-uşûl

Şeyh ayağa tırdı gitdi der-zamān
Pādişāh eşigine yètdi revān

Girmek istedi kapudan çün o dem
Dèdi bi’smi’llāh pes başdı kadem

Yine cinnîler şeytānîler kamu
Pādişāhuñ evlerine toptolu

2980 Şeyhi gördi çün tağıldı cümlesi
Kalmadı şeytānuñ anda kimsesi

Ayağa tırdı melik şeyhi görüp
Dürlü ikrām eyledi hâlin şorup

Dèdi iy şeyh-i kebîr-i mu‘ teber
Kim baña sizden erişdi bir haber

Sizi dèrler ölüyü diri kılar
Bu işün muhtâcıyam tapuñ bilür

Zâtuñuzda varısa ger bu kemâl
Hoş demidür bize göster bî-muḥâl

2985 İki gündür bir atum ölmüş-durur
Ḥâtırum andan melûl olmuş-durur

[84b] Ger baña dèdi muṭî‘ olsañ şehâ
Ben seni edem bu ğamlardan rehâ

Allâh izniyle kılam anı diri
Añlayasın tîz ola kim bu sırtı

Dèdi şultân ne buyurursan baña
Ben muṭî‘ em emrüne öñden şoña

Şeyh dèdi kim var mı evlâduñ senün
Dañı ata ana ecdâduñ senün

2990 Dèdi şultân yok-durur oğlum kızum
Bir atam var bir hatunum bir özüm

Bu ikiden ğayrı yokdur kimsenem
Ehl-i beytüm ol ikiden bir benem

Dèdi şeyh anları ḥâzır eylegil
Hem ra‘ iyyet dañı gelsün söylegil

Pâdişâh anları çağırdı revân
Hem ra‘ iyyet dañı geldi ol zamân

Çünkü ḥâzır oldu anda ḥâş u ‘âm
Oldı ol yèrde bir ulu izdihâm

2995 Şeyh tırdı geldi ol dem ilerü
Tıtdı atıñ bir ayağıñ iy ulu

Dèdi lâ-ilâhe illallâh revân
Kıldı taḥrîk ol ayağ ender-zamân

Dèdi şultāna yine kim söylegil
Ḥātunıñla atana emr eylegil

Her biri tıtsun atıñ bir ayağıñ
Birisini dağı sen tıtgıl hemîn

Şeyh nice dèdiyse eyle ètdiler
Her birisi bir ayağıñ tıtdılar

3000 Pes buyırdı pâdişāha ol zamân
Söyle lâ-ilâhe illallâh revân

Dèdi lâ-ilâhe illallâh pes
Ol ayağ kıldı taḥrîk der-nefes

Dèdi atasına sen de söylegil
Şimdi lâ-ilâhe illallâh dègil

Ol dağı tevḥîd kıldı şıdkıla
Ol ayağ deprendi hem kudretile

‘Avrata dağı buyırdı söylegil
Şimdi lâ-ilâhe illallâh dègil

[85a]

3005 Ol dağı tevḥîdi çün kim söyledi
Dört ayağı cümle taḥrîk eyledi

Dört ayağdur deprenür cism-i ölü
Dèdi bir iş dağı geldi iy ulu

İmdi buyırgıl kamu kavm ü ḥaşem
Böyle dësünler olar dağı o dem

Çün bunı kıavmün kıamu diye bile
Taqrının emriyle atıñ dirile

Kıavmine şũltān revān emr eyledi
Cũmle lā-ilāhe illallāh dedi

3010 Taqrı emriyle ayağı tırdı at
Zāhir oldu anda bu hoş mu‘cizāt

Ulu kıçı hep Mũsũlmān oldılar
Cān u dilden ehl-i ĩmān oldılar

Mu‘cizāt ehl-i hākıçũn iy Hũdā
Şoñ nefesde kıl bize ĩmān ‘aťā

El-Hadıřũ’s-Sābi‘ ve’s-Şelāřũn

Erba‘ ĩnũñ gelgil iy ārām-ı dil
Bu otuz yēdincisini gũş kıl

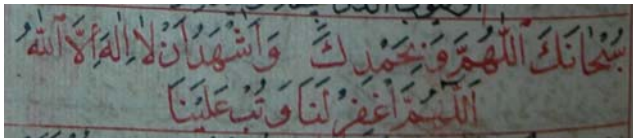
Bũ Hũreyre rāvisi oldu bunun
Dĩñlegil sen kim řafā bula cānuñ

3015 Bũ Hũreyre dedi ol řāhib-vefā
Bũyle buyırdı Muħammed Muřťafā

Meclis olup oturasız siz kaçan
Sũyleyesiz ortada yaşşı yaman

Bũyle lāyıkdur size yā mũslimĩn
Yērũnũzden tũrmayasız siz yaķĩn

Tā ki ũç kez bu du‘āyı ēdesiz
Oķuyup andan çıkasız gidesiz

Meclisũñ řoñında ũç kerre eger
Oķusa bil mũzdini iy mu‘teber

[85b]

3020 Meclisi hayır ger olsa iy hümām
Ya‘ni söylenmişise yahşî kelām

Bu du‘ā mühri olur anuñ yaqîn
Eyle buyurdi Resûlü’l-mürselîn

Meclisi şer olsa ol diñle yine
Ya‘ni anda fuḥş u ğaybet söyleye

Bu du‘ā olur kefarẽt ol söze
Yahşî diñle kim beşâretdür size

Hikāyet-i Ḥazret-i Şeyḥ Bāyezîd-i Bestāmî

Bir hikāyet var-durur yād eyleyem
Gûş edersen çân u dilden söyleyem

3025 Ḥāleti içinde bir gün Bāyezîd
Diñlegil kim nice kıldı ol sa‘îd

Ḥazrete dürlü münâcât eyledi
El götürdi ‘arz-ı ḥacâṭ eyledi

Ḳalbi arıtdı olup şevḳi ziyād
Diñlegil kim nice işler kıldı yād

Perde götürüldi ref‘ oldu ḥicāb
‘Arşa seyrân eyledi min külli bâb

Cân göziyle kıldı çün ‘arşa nazar
Bî-ḳarâr olup dedî ol şîr-i ner

3030 Bu maḳām maḥmûddur dedî ‘ayân
Aḥmede ḥaş eyleyüpdür Müste‘ân

Şāyed ol Ḥayy u Ḳadîm ü Zü’l-celāl
Ol Ḥudāvend ü Ḳadîm ü bî-zevāl

Rûz-i maḥşer cennet içre ol Ğanî
Eylese ḳonşu anuñ birle beni

Cennet içinde anuñla yār olam
Her bir işde mūnis ü ġām-hār olam

Dèdi bunı mest ü medhūs oldı çün
Geld'özine nā-gehān ol reh-nümūn

3035 Ol zamānda geldi hātifden nidā
Bir yüce āvāzıla dèdi aña

Dèdi diñle sözümi iy Bāyezīd
Çonşuñı dèyem ola fahrūñ mezīd

Ol fülān şehriñ içinde bir ulu
Şeyh vardur kim odur yūzi şulu

[86a] Bil ki ol şeyhūñ bir ulu kulu var
Çonşuñ ol olsa gerek iy bī-ķarār

Ola hem-sāye saña cennetde ol
Ol-durur çonşuñ haķīķat bilmiş ol

3040 'Aķlı çün başına geldi nā-gehān
Şeyh tırdı ayaġa hem ol zamān

Göreyin dèr varup ol hem-sāyeyi
Bāşed ola alam andan vāyeyi

Ṭuruban andan hemān-dem 'azm-i rāh
Eyledi ol dem tevekkül ber-İlāh

Gitdi yüz fersaħ yolu ol dīn eri
Geldi pes şehre erişdi āhiri

Uġradı şehriñ kapusunda meger
Bir cemā'at oturur şordı ħaber

3045 Kādadur dèdi fülān şeyhūñ kulu
Andan ötrü gelmişem bunca yolu

Hācetüm vardur ķatında şorayın
Ne buyurur ol baña bir göreyin

Dédiler anı n'édersin iy kişi
Kanda var anuğ sağa yarar işi

Bir řarāb-ħor u dağı fāsık-durur
şormağ anı size ne lāyık-durur

Bir münāfık ki işi şeytānidür
İstemez her kim anı Raħmānidür

3050 Sende var sīmāsı çün řālihlerün
Āşināsı olmağıl tālilhlerün

Çün yüzünde nūr ĩmān görünür
Baıkıcağ āyāt-ı Raħman görünür

Ĥayf ola yād edesin adın anuğ
Ağmağıl ço resm-i bünyādın anuğ

Çün olardan şeyĥ işitdi bu sözi
Ĥayrete vardı hemān-dem kendüzi

Göñli ġam-ġin oldı kaldı dil-figār
Bu nice ĥāldür eyā Perverdigār

3055 Şeyĥ bu işden pes ' aceb kaldı tağa
Vāh dèdi şeytāni ola bu bağa

Kaşđ kıldı oradan ġerü döne
Pes evi yolın tutup gide yine

[86b] Şonra fıkır ètdi dèdi kim varayın
Anuğ aĥvālin gözümle ġoreyin

Bunca yol kesdüm besī çekdüm ta' ab
Ben anı ġörmeklige kıldum taleb

Bu kadam zaĥmet çeküp geldüm ağa
ġörmedin dönmek anı olmaz revā

3060 Şeyĥ geldi şehre girdi ol zamān
Tā bile aĥvālini anuğ ' ayān

Şordı şehr ehlinden anuñ menzilin
Dèdi kim vèrünñ haber yâ müslimîn

Gösterünñ anuñ maķāmını baña
Ben bu hâli işidüp qaldum ÷aña

Vèrdiler anuñ maķāmını haber
Dèdiler ki diñle iy ehl-i naẓar

Oturup meyḥānede mest ü ḥarāb
Gece gündüz nūş édüp cām-ı şarāb

3065 Bir niçe özi gibi fāsıķ daḥı
Hem-nişīn olmışdur aña iy aḥī

İşleridür bâde içmek rûz-ı şeb
Dem-be-dem ‘ayş u temāşā hem-ṭarab

Gitdi andan daḥı yine bî-ķarār
Muẓtarib olup be-ğāyet dil-figār

Gitdi gezdi gūşede ol nām-ver
Her kime kim uğradı şordı haber

Anca gezdi buldı anuñ menzilīn
Diñle aḥvālin sen anuñ ba‘d-ez-īn

3070 Şeyḥ çün girdi ķapudan içeri
Gördi anda ol ğulāmı rû-be-rû

Bilesince kırķ kişi mest ü ḥarāb
Ara yerde şāhid ü şem‘ ü şarāb

Ķarşularında muğannī sāz èder
Çeng ü ney ķānūnıla āvāz èder

Meclis ehlinünñ ķamu göñli feraḥ
Elde sāķī yüridür göñli gülgün ķadeḥ

Şeyḥ bu hâli görüben döndi gèrū
Muẓtarib oldu ķatı ol māh-rū

3075 Gördi bunı kayğulu oldu ‘azîm
Toldı göñli guşsa vü teşvîş ü bîm

[87a] Şeyhün aḥvālını gördi ol sa‘îd
Ayağa tırdı eydür yâ Bâyezîd

Bu kadar yol zaḥmetin çekdün ki tâ
Gör saña hem-sâyeñi iy mehlikâ

Ne revâdur ki bizümle iy ulu
Kılmayasın bir iki dem güft-i gû

Kaçma bizden gelgil iy ârâm-ı cân
Edelüm şoḥbet senünle bir zamân

3080 Çün bunı işitdi şeyḥ-i rûzgâr
Yine kayıtdı hemân-dem bî-ḳarâr

Vardı girdi ol ğulâmuñ ḳatına
Çok ta‘accüb kıldı ol ḥâlâtına

Şeyḥ girdi ol ḳula vêrdi selâm
Birbirine eyledi in‘âm u ‘âm

Şoruşurlar birbirinün ḥālını
Rûzgârını ḳamu aḥvālını

Ehl-i meclis bunlara ḥayrân olur
Bunlaruñ işinde sergerdân olur

3085 Pes ğulâma şordı ol dem Bâyezîd
Bu ne ḥâletdür baña de iy sa‘îd

Kim ḥaber vêrdi saña beni dëgil
Hem bu ḥâlâtı baña şerḥ eylegil

Ḳul eydür bizi saña her kim dëdi
Pes seni daḥı baña ol söyledi

Hem bu ḥâli daḥı diñle söyleyem
Bunda ḥikmet nicedür şerḥ eyleyem

Geldi hâtifden nidâ bir gün baña
Bâyezîd konyşı olur dâdi saña

3090 Ol-durur cennetde hem-sâyeñ senün
Olsun anuñ ‘ışkı sermâyeñ senün

Fıkr kıldum ben özümlle iy sa‘îd
Çün baña hem-sâye olur Bâyezîd

Bu nice himmet ola dâdüm hemân
Cennete yalnız girem iy pehlevân

Bir niçe kişı gerek ola refîk
Çün dinledi “er-refîk şümme’t-ıtarîk”

Meclis ehli kim görürsin iy ulu
Oturupdur mest-i lâ-ya‘ kıl kamu

[87b]

3095 Bunlarıdı evvelâ seksen kişı
Böyle idi anlarıñ cümle işi

Kırkını kıldum bu işden ben felâh
Uş olupdurlar kamu ehl-i şalâh

Tevbe kıldılar elümde cümlesi
Hem merâtib dağı buldılar besî

Hakka tâ‘ at eylemekdür işleri
Hak rızâsıdur kamu teşvîşleri

Bu kalan kırkı senünçün komışam
Anuñçün sen gelince küymişem

3100 Bunlara sen tevbe vârgil iy ‘azîz
İşleri tâ kim şalâh ola temîz

Bu ikisi söyleşürler rû-be-rû
Çevrede anlar bakarlar şû-be-şû

Bunların aḥvālünî çün bildiler
Cümlesi ol dem ayağa geldiler

Bildiler ki budur ol şulṭān-ı dīn
Bāyezīd ol ma‘ den-i şıdk-ı yakīn

Cām şındı yere döküldi şarāb
Tevbe kılmaya ederlerdi şitāb

3105 Çeng ü ney gitdi hemān-dem aradan
Anlara tevḥīk vērdi Yaradan

Bāyezīdün karşına geldiler
Cümlesi ol demde tevbe kıldılar

Anlara vērdi hidāyet Girdgār
Gūşe-yi zühd ētdi cümle ihtiyār

İşlerine hep nedāmet kıldılar
Dīn içinde istikāmet kıldılar

Himmet-i merdānı gör iy pür-uşul
İki iken seksen iki oldı ol

3110 Seksen iki kişi-durur kim bular
Cennet-i a‘ lāda qonşı oldılar

Kāmilile her kim ola hem-nişīn
Ol kemālinden eşer bular yakīn

Pes onların hürmetine yā İlāh
Kılmağıl maḥşerde bizi rû-siyāh

[88a] El-Ḥadīşü’s-Şāmin ve’s-Şelāşun

Erba‘inden otuz sekizinci bu
Gūş kılgıl şıdkıla iy nīk-hū

Ol Sa‘īd İbni Ebī Bürde iy Yār
Rāvisidür bu ḥadīşün gūşdār³³

³³ 3114 gūşdār : gūşvār

- 3115 Atasından gūş eder ol da ‘ayān
Bu daḥı naql ètdi ez-faḥr-i cihān
- Dèdi ki dèdi Resūl-i Girdgār
Dūzaḥ içre cem‘ olanda ehl-i nār
- Dūzaḥa kim gire kāfirler ḳamu
Na‘ra vü zārī ḳıllarlar sū-be-sū
- Ehl-i İslāmuḡ daḥı ‘āşīlerin
Hem bıraḡurlar ṭamuya yer yerin
- Kāfir ol günde Müsülmāna dèye
Bunda niçün siz gelüpsiz söyleye
- 3120 Siz müsülmānlarduḡuz pes iy ‘aceb
Oda yanmaḡuḡuza imdi ne sebeb
- Eydeler kim biz müsülmānlar idük
Ḥaḳ bilür kim ehl-i ĩmānlar idük
- Eydeler kim pes sizüḡ ĩmānuḡuz
Ehl-i İslām söylenen ol nāmuḡuz
- Sizi oddan nite ḳurtarmadı pes
Size ĩmān uymadı mı hīç bes
- Eydeler bilüḡ Müsülmānuḡ ḳamu
Biz ḥaḳīḳat ehl-i ĩmānuḡ ḳamu
- 3125 İşlemiştük leyk biz bī-ḥad günāḥ
Ḥaḳ ḳatında olmışıduḡ rû-siyāḥ
- Şimdi anuḡ bu cezāsıdur bugün
Nār elinde olmuşuz böyle zebūn
- Bunlaruḡ sözün işide çün İlāḥ
Luṭf ile raḥm ède ol Pādişāḥ
- Mālike emr ède ol dem Girdgār
Var cehennemden imān ehlin ḳıḳar

Çün imān ehli cehennemden çıka
Küfr ehli bunlara qarşı bağa

- 3130 Zār u efgān éde anda cümlesi
Kıla bu nev'e temennā her kişi

- [88b] N'ola olsayduķ Müsülmān biz daħı
Olmayayduķ tā ebed biz dūzaħı

Bunlaruñla biz çıkayduķ nārdan
Kurtılayduķ böyle āh u zārdan

İşbu söz bu āyetüñ tefsīridür
Hem buyurmuşdur anı ol sözidür

İsteye anlar Müsülmān olmağı
Küfri koyup ehl-i imān olmağı

- 3135 Leyk sūd étmez çü vaķt étmiş-durur
Çün imānsuz dünyeden gitmiş-durur

Fī Hadīs-i Āħer-i Reşul 'Aleyhi's-Selām

Yine bir āħer ħaberde geldi bu
Mustafādan hem yine naķl oldu bu

Ol zamānda pes kopa yevmü'l-kıyām
Fī' linüñ göre cezāsın ħaş u 'ām

Maħşer ehlinüñ içinde Cebre'ıl
Tırmadın tavāf éde kırķ bin yıl

Kulağına ére anuñ her zamān
Bir avāz kim çağıra dā'im amān

- 3140 Dēye yā Ĥannān u yā Mennān daħı
Zārisi zār éde ehl-i dūzaħı

Çağıra ol dem yine yâ Zü'l-celâl
Bu ola vèrdi dilinde mäh u sâl

Ümmetümden ola ol dèdi Resûl
Söyleyem vaşfını olmazsañ melûl

Cebre 'îl çün bu nidâyı işide
Muştafâ ile diler bir iş ède

‘Arşa seyrân ède açup bâl u per
‘Arşa èrende kıoya sücûda ser

3145 Dèye iy Ğaffâr u Hayy u Zü'l-celâl
V’iy Kerîm ü Pâdişâh-ı bî-mişâl

Kırk biñ yıldur işidürem ben yaķın
Kim gelir bir ün cehennemden hazîn

[89a] Sözi bu Hannân u Mennân her zamân
Kırk biñ yıldur bu-durur vèrdi hemân

Ger Muḥammed ümmetiyse yâ Ğanî
Sen baña lutf eyle bağışla anı

Yâ İlâhî sen bilürsin ḫâlümi
Ol Muḥammedden benüm ahvâlümi

3150 Aramızda niçe dostluķ var-durur
Hem benümle nicesi ol yâr-durur

İsterem ümmetünün ḫaķķında ben
İşleyem bir yaḫşılık iy Zü'l-minen

Dostluğumuz arada ola ‘ayân
Râzı ola benden ol Faḫr-i cihân

Sen baña bağışla anı yâ İlâh
Aḫmede ben tâ ki olam nîk-ḫâh

Dèye Ḥaķ kıldum ana seni şeffî
Var çıkarğıl olmasun kimse menî

3155 Ol kulumı ben saña bağışladum
Hâcetün buyısa anı işledüm

Yüri var Mâlik katına bu zamân
Kim çıkarğıl anı dūzahdan revân

Saňa tapşura iletgil cennete
Anı cennetde erişdür ni‘ mete

Vara çün Mâlik katına Cebre’îl
Eyde yâ Mâlik sözümi dinlegil

Şol fülânı Hâk baňa bağışladı
Uş beni senden yaňa hem ündedi

3160 Şimdi anı tır çıkarğıl nârdan
Kurtar anı hem bu âh u zârdan

Gire Mâlik hem cehennem içine
Araya biñ yıl anı döne döne

Şonra biñ yıldan gele çün taşkaru
Eyde Cebre’île kim iy sevgülü

Söyleye yâ Cebre’îl bilgil ‘ayân
Ol cehennem ehlinün hâli yaman

Cüş édüp kaynar cehennem şū-be-şū
Dağı kızmışdur demür nisbet tamu

3165 Hem demir dağı taşa dönmiş hemîn
Âdemi kızmış demür nisbet yaqîn

[89b] Gezdüm od içinde biñ yıldur tamām
Anı bulabilmedüm iş oldu hām

‘Arşa gide yine ol dem Cebre’îl
Secde éde dēye yâ Rabb-i Celîl

Dēye iy Cabbār-ı Mâlik ol kulu
Bulmadı gerçi geçürdi biñ yılı

Nêrdedür anuñ mekânı yâ Kerîm
Anı bildürgil bize sen yâ Raḥîm

3170 Pes dèye iy fazlı çok Perverdigâr
Sen yûri ol Mâlikûñ ḡatına var

Ol fûlân ev ki cehennemde hemân
Var-durur Mâlik bilür anı revân

Hem od içre ol fûlân çâhuñ yine
Mâlike söyle ki varsun ḡa' rına

Ol ḡuyu içre fûlân bucaḡ ki var
Söylegil ki anda ṭutmışdur ḡarâr

Eyde yâ Mâlik ta'allül eyleme
Var çıkar anı te'emmül eyleme

3175 Var anı oddan çıkarḡıl bu zamân
İşide Mâlik ola ol dem revân

Çün vara ol menzile anı göre
Luṭfıla hem anuñ aḡvâlin şora

Başı aşâḡa görür kim ḡayḡulu
Cismi 'aḡrebdür yılandan ṭoṭtolu

Daḡı boynında anuñ aḡlâl ola
Hem selâsil ü daḡı enkâl ola

Bir yanından ṭuta çün Mâlik anı
Göre ḡapḡara kömür olmuş teni

3180 Anı taḡrîk ède çün silke revân
Dökile ol 'aḡreb ü mâr u yılan

Silke Mâlik bir daḡı anı gèrü
Gide aḡlâl ü selâsiller ḡamu

Ol zamânda baḡa Mâlik yüzine
Ṭoldura ḡasret yaşını gözine

Eyde yā Mālik niye geldün dēgil
Geldüğün bileyim bir söylegil

Sen kılur mısın benüm çün feth-i bāb
Yohsa arturmağa mı geldün ‘azāb

[90a]

3185 Eyde Mālik ki bunı ben bilmedüm
Ben saña bil ki özümnden gelmedüm

Söyleye kim Cebre’îl ister seni
Seni çıkarmağa göndermiş beni

Bunı dēyüp pes elin tuta revān
Cebre’îl katına ilte ol zamān

Cebre’îl tuta elini hem yine
Pes getüre anı ‘arşuñ yanına

Bunı her kim ki görürse söyleye
Halk içinde böyle ma‘lûm eyleye

3190 Eyde ol bu kişidür kırk bin yıl
Kim cehennem içre olmuşdur zelîl

Oda yanup cigeri biryân idi
Sözi yā Hānnān u yā Mennān idi

‘Arş yanında kıla çün bir dem qarār
Ola Cebre’îl aña mūnis ü yār

Hāzret-i ‘izzet nidā ēde aña
Yā kulum eyde kulak tutğıl baña

Ben size göndermemiş miydüm kelām
Sen anı işitdün mi şubh u şām

3195 Size göndermemiş miydüm resûl
Dēmemiş miydi size fer‘-i uşûl

Emr-i ma‘rûf etmemiş miydi dègil
Nehy-i münker etmedi mi söylegil

Eyde yâ Rab etmişidi cümlesin
Şermsâruz yâ Îlâhe’l-‘âlemîn

Şûm nefsüm zûlm kıldı hem baña
Kim ‘ibâdet kılmadum iy Hâk saña

İki ismün hürmetiçün iy Ğanî
Kırk biñ yıldur ki añarım ben seni

3200 Çağıruram nâr içinde inleyüben
Dilde yâ Hânnân u yâ Mennân dèyüben

Luţf édüp bağışla cürmüm yâ Îlâh
Hâzretün de gerçi oldum rû-siyâh

Yarlıgâdum dèye ol dem ol Ğanî
Cebre’île hem bağışladum seni

Çün saña kıldı şefâ‘at Cebre’îl
Seni bağışladum aña şöyle bil

[90b] Cebre’îl elini tuta ol zamân
Anı cennetden yaña ilte revân

3205 Nehr-i hayvâna varuban ğusl ède
Dûzaĥî sîmâsı cisminden gide

Cebre’îl tuta yine anuñ elin
Muştafâya ilte ol Rûhu’l-emîn

Ol Hâsan Başrî imâmü’l-müslimîn
Bu hadîşe çün nazar kıldı yakîn

El götürdi dèdi iy Perverdigâr
Yazmış olsañ sen beni ger ehl-i nâr

Ol kişi kılgıl beni kim iy Ğanî
Kırk biñ yıl oda yağarsañ sen beni

3210 Kırk bin yıldan sonra rahm edüp baña
Gönderersin beni cennetden yaña

Rahmetünle yâ İlâhe'l-âlemîn
Nâr-ı dūzahdan bizi kılğıl emîn

El-Ḥadîşü't-Tâsi' ve's-Selâsûn

Cân u dilden gūş kıl iy ehl-i dîl
Erba'inden otuz toközuncı bil

Râvisi-durur Mücâhid mu'teber
Ol dahı Selmândan işitmiş haber

Dedi Selmân ki buyurdı Muştafa
Fahır-i âlem-i şâhib-i tâc-ı livâ

3215 Ümmetümden her kişi dër ol Resûl
Şaklasa bu kırk hadîsi bilmiş ol

Dâhil olur cennete ol şeksizin
Haşr olur ol enbiyâlarla hemîn

Dedi Selmân biz dedük kim yâ Resûl
Luṭf edüp bildür bize kim nedür ol

Dedi ki ben söyleyem tutuñ kulağ
Bir zamân eyleñ göñül gözin uyağ

Evvelâ ol kim getüresiz imân
Haq ta'âlâya ki Hayy u câvidân

3220 Yok-durur anuñ şerîki bir-durur
Ol cemî'-i işlere kıadır-durur

Hem şerîki yokdur anuñ bî-naẓîr
Cümle kalmışlara olan dest-gîr

[91a] Hem bilesiz Haq-durur yevmü'l-cezâ
Hem melâ'ik hem kütüb-i enbiyâ

Hem yine Hâkdan bilesiz hayr u şer
Hayr u şer Hâkdan olur bil iy beşer

Hem diliñüzde şehâdet dem-be-dem
Tâ ölince cehd êdün olmaya kem

3225 Hem ikinci kılasız beş vaqt namâz
Eyleyesiz Hâlîka dün gün niyâz

Cümle erkânın şerâ'îtin kamu
Vaқtlü vaқtinde kılasız iy 'amû

Hem üçinci mâliñuz olsa zekât
Hem vêresiz êdesiz 'ahde şebât

Dağı dördinci oruc ayın tamâm
Tutasız Hâk râzı ola iy hümâm

Yine beşinci bu-durur kim yağın
Mâliñuz olsa eger yâ müslimîn

3230 Hâk ta'âlâ evini hac êdesiz
Turasız andan cinâna gidesiz

Bu-durur altıncısı bunuñ yine
Söyleyelüm hem anı diñle yine

Qıla her gün on iki rek'at namâz
Hâzret-i Hâkka êdüp zâr u niyâz

Sünnetümdür dedi anı Muştafa
Şadr-ı Bedr-i 'Âlem-i Şıdk-ı Şafâ

Vitr oldu üç rek'at dağı
Diñle bunı şıdkıla sen iy ağı

3235 Bu-durur yêdincisi ata ana
Râzı ola senden iy ehl-i şafâ

Sekizincisi yemeye mâl-ı yetim
Anı yemekde haṭâ vardur 'azim

Söyledi hem toközuncı Muştafâ
Ol-durur kim yemeye māl-ı ribâ

Hem onuncı bu-durur hamr içmeye
Hamr içenün çevresinden geçmeye

On birinci içmeye andı yalan
Kalmaya tâ dūzaḥ içre cāvidān

3240 On ikinci şahid-i zūr olmaya
Tâ ki cennetden o gün dūr olmaya

[91b] On üçünci kılmaya eyle ‘amel
Olmaya anda hevâyıla zaḡal

On dördünci demeye ğıybet sözün
Öz eliyle oda atmaya özin

On beşinci ol-durur iy dīn eri
Sögmeye ol muḥsine ḥatunları

Muḥsine ya‘ni nedür iy mu‘teber
Pāk-dāmān şāliḥa seng ü güher

3245 Oldur on altıncı iy ārām-ı dil
Bir Müsülmānı sözile incitmegil

Bilmeziken bātının bir kimsenün
Eyleme rencide sen gönliñ anuñ

Oldur on yêdinci lu‘b u lehvile
Vermeye ‘ömrini bâda sehvile

On sekizinci hem oldur kimseye
Boyuñ uzun yâ kışadur demeye

On toközuncı odur hezl êtmeye
Hem temerrüd édüben incitmeye

3250 Ol-durur yigirmisi iy muḥterem
Aḡa Allāhuñ ‘azābını o dem

Olmaya Hakkun ʿikābından emīn
Tamu korkusuyla ola dil hazīn

Ol-durur yigirmi bir dinle yine
Hob naşihatdur bunı dinleyene

İki kardeş arasında söz dēye
Böyle hūyı varısa terk eyleye

Ol-durur yigirmi iki Tañrıya
Cümle işde şükr ēde ol bī-riyā

3255 Niʿ met ü miḥnet muşibetde kamu
Şākir ola Tañrıya ol bahtlu

Hem yigirmi üçi bu-durur saña
Yaşşı dēye hem saña vü hem baña

Bil budur yigirmi dördi iy saʿīd
Kesmeye hiç nevʿe rahmetden ümīd

Hem yigirmi beşi budur bilesin
Ger kazādan sen hāzer çok kılasın

Çünki taqdir bil ki bir nesne yaza
Hile ile eylemez hergiz haṭā

[92a]

3260 Ger saña bir nesne taqdir olmaya
Bil seni ol isterise bulmaya

Uş yigirmi altısı budur ʿazīz
Bunı daḥı öğrenüp kılğıl temiz

Eyleye Hakkun rızasını taleb
Cehd ēde hulkuma gelmeye gāzab

Ġayr içün Hakk rızasın koyasın
Nefsile Şeytāna taḥkik uyasın

Ol-durur yigirmi yèdinci iy yār
Dünyâyı ‘uqbâdan ètme ihtiyār

3265 Ol-durur yigirmi sekizi anuñ
Dinle bunı kim şafâ bula cânuñ

Bir Müsülmân kardeşün gelse eger
Bir hâcet için saña iy mu‘teber

Hâcetini èdesin andan revâ
Hâk rızası çün degül ola riyâ

Ol-durur yigirmi toköz dinlegil
Söyleyem anı dahı hoş anlağıl

Dîn içinde ger özün den yuğaru
Göresin gözle anı iy mäh-rû

3270 Cehd kılgıl kim sen aña yètesin
Tâ ki andan da ilerü ötesin

Dünyelikde kim ki senden dün ola
Hâli teng ü hatırı maḥzûn ola

Bağ anuñ ḥâline artur şükrünj
Kıl müdâvim dilde Hâkka zikrünj

Otuzuncısın dahı bilgil ‘ayân
Cehd ède gör söyleme hergiz yalan

Oldur otuz biri lâyıḳ her kula
Görse şeytân işin andan dūr ola

3275 Eyleye şeytân işinden ihtiyât
Kılmaya fışk ehli ile ihtilât

Oldur otuz ikisi kim her kişi
Cehd ède kim kılmaya bâtil işi

Küllî bâtil işini terk eyleye
Ḳalbini hâk işlere berk eyleye

Oldur otuz üçi kim iy mu‘ teber
Örtmeye haḳ sözi işitse eger

[92b] Bilgil otuz dördünci keyfiyyetin
Yaḥşî diñle ehl-i beyti sîretin

3280 Anlara ta‘ lîm êde ol nesneyi
Ḥaḳ ta‘ âlâ pes kıla nezdîk anı

Ehl-i beytine vère her dem edeb
Anlaruñ ola necâtine sebeb

Ehl-i beytüñ râzî ola hem senüñ
Anlara êrişe iḥsânüñ senüñ

Diñle otuz beşini hem söyleyem
Ne-durur anı daḥî ‘ arz eyleyem

Ḳoñşuñı cehd eyle ḥoşnûd êdesin
Özüñi Ḥaḳḳa sen mes‘ûd êdesin

3285 Anlaḡıl hem şılayı raḥm iy‘ azîz
Aḳrabāñı görmege var tîz tîz

Gel otuz altıncısın diñle yine
Anı daḥî söyleyem diñleyene

Taḡrınuñ ḥaḳkından ol bir kimseye
La‘ net adını getürüp sögmeye

Ol-durur otuz yêdincisi daḥî
Eyleye tesbîḥ ü tehlîl iy aḥî

Daḥî taḥmîd eyleye tekbîrile
Olmasun bu işde taḳşîr eyleye

3290 Ol-durur otuz sekizi ki müdām
Ḳırâ’at-ı Ḳur’ânıla ola şubḥ u şām

Gel otuz toḳuzını iy ehl-i dîl
Dileriseñ söyleyem bil anı çîn

Kim kıla her dem cemā‘ atle namāz
Hālîka êde dün gün kıla ‘ arz-ı niyāz

Kıla bēş vaḳti cemā‘ atle bile
Hālîka êde tazarru‘ şıdḳıla

Cum‘ aya daḥı yine ḥāzır ola
‘ İdinüñ daḥı namāzını kıla

3295 Müstemi‘ olḡıl baḡa hem iy hümām
Eydeyim kırkıncısın saḡa tamām

Bir kimesne ger saḡa bir söz dēye
Yā senüñ ḥaḳḳında bir iş işleye

Rence olur ḥātırıñ andan senüñ
Acıḡından acıya cān u tenüñ

[93a] Kimseye sen daḥı anı söyleme
Göñlüñi anuñ perişān eyleme

Gel yine diñle şevābını anuñ
İşidende tā şafā bula cānuñ

3300 Dēdi Selmān ki dēdi faḥr-i cihān
Eyledüñ bu kırḳ ḥadīṣi çün beyān

Gel bunuñ şimdi şevābın söylegil
Luṭf édüben cümle taḳrīr eylegil

Ol zamān da pes yine Ḥayrū’l-beşer
Açdı aḡzın ḥarc édüp dürlü güher

Ol Ḥaḳuñ ‘ izz ü celāli ḥaḳiçün
Kim beni kıldı cihāna reh-nümün

Kim bunuñla kılsa dünyāda ‘ amel
‘ Ömrini kılsa bunuñla māh u sal

3305 Ḥaḳ ta‘ālā ol ḳuluñ ḥaşrın kıla
Enbiyālar daḥı ‘ ālimler bile

Kim ki işbu kırk hadîsi ögrene
Halka ta' lîm eyleye anı yine

Ol kadar eyler sevâbın ol Ğanî
Hak yolına vère dünyâ mâlını

Hem yine dedi Muhammed Muştafâ
Şadr-ı³⁴ Bedr-i ' Âlem-i Şâhib-vefâ

Her kişi bu kırk hadîsi hıfz êde
Hem yine mü 'minlere de ögrede

3310 Hak ta' âlâ ol kula rûz u şümâr
Boynuna nûrdan anuñ bir tavk urar

Maşser ehli cümle hayrân olalar
Kim bunu görüp ta' accüb kıllalar

Görelers hûsn ü cemâlini anuñ
Ol kerâmetle kemâlini anuñ

Görelers anuñ yüzini rû-be-rû
Hem aña hasret aparalar kamu

Hem yine bu kırk hadîsi her kişi
Ögrenüp olsa ' amel kılmak işi

3315 Menziline Hak anuñ eyler refî'
Hem de kırk biñ kişiye eyler şefî'

Cümlesi ola ' azâba müstaḥak
Anları bağıslaya ol şahşa Hak

Çünkü sen bu kırk hadîsi dinledün
Cümlesin ne olduğunu anladun

[93b] Yine ol kırk biñ kişinün her biri
Ola kırk biñ şefî' iy dîn eri

³⁴ 3308 Şadr-ı : Şad

Anların da her birisi hem-çünān
Ola kırk biçe şefî' iy dostān

3320 Dağı kim bu kırk hadîsi hıfz ede
Uhrāya bu 'amelile ol gide

Halk eder Hakk anuñ için biñ melek
Mü'miniseñ tutmayasın buña şek

Bu melekler mahşer olunca aña
Cennetün içinde eylerler şenā

Ède bünyād köşkler ü şehr ü kuşūr
Anuñ içi toptolu ğilmān u hūr

Hem ağaçlar dikileler anuñ için
Meyvesi elvān u elvān gūn-e-gūn

3325 Muşafā bunun şevābını 'azīm
Çok buyurmuşdur egerçi ol Kerīm

Nazm içinde leyk kıldum muhtaşar
'Ākile bir harf işaretdür yeter

El-Hadîsü'l-Erba'ün

Gel yine gönlüñi kılğıl müctemi'
Cān kulağıyla baña ol müstemi'

İşbu kırkıncı hadîsi dinlegil
Nazma gelsün anı dağı anlağıl

İbni 'Abbāsdan rivāyet oldu bu
Muşafādan nakl eder ol nîk-hū

3330 Söyledi ki dedi Hatmü'l-mürselin
Sâkî-i Kevşer Şefî'ü'l-mü'minin

Ol zamān ki erişe āhir zamān
Ola bir kavm ümmetüm içre 'ayān

Gerçi ola yüzleri âdem yüzi
Söyleyeler gerçi âdem tek sözi

Kalbi ola bunların şeytânveş
Bil ki anlar ola Şeytâna hoş

Dâyeler gördüklerini gör ki var
Sünnet ehlini edeler hor u zâr

3335 Dillerinde zerre rahmet olmaya
Dağı anlarda mürüvvet olmaya

[94a] Dün gün ola işleri hûn eylemek
Hem müsülmânları mağbûn eylemek

Yaşşı işden dâ'imâ dūr olalar
Hem kabâ'ih işe meşgûl olalar

Meclisinde oturanda bir kişi
Yaşşı söz demek ola anuñ işi

Hem aña yüz dürlü taḥsîn edeler
Şad hezārân 'özü ü temkîn edeler

3340 Yanlarından gâ'ib olsa bir zamân
Gaybet edüp dediler yüz biñ yaman

Yanlarında ger emānet koyasın
Bu işüme sen emîn ol dēyesin

Aña elbetde hıyānet edeler
Dağı yüz dürlü ihānet edeler

Hem uşakları ola bed-baht u şûm
Nef i kim ola olaruñ şerri bûm

Hem yigitleri ede fışk u fücûr
Dēye süst bid' ate hoş pür-ḥuzûr

3345 Pîrleri şer' ü tarîkat bilmeye
Emr-i ma'rûf nehy-i münker kılmaya

Her kişi kim emr-i ma' ruf eyleye
Cür'et edüp nehy-i münker eyleye

Aralarından ola ħor u za' if
Bulmaya üzerine kimse ħarif

Döne sünnet işlerinden bid' ate
Cümle bid' atler döne hem sünnete

Bu ' alâmetler ola çün aşikâr
Anlara êde musallaḡ Girdigâr

3350 Bir yavuz cabbâr zâlim pâdişâh
İşleri ola dün ü gün zâr u âh

Çok kılalar ħazrete gerçi du' â
Yüz biğinde olmaya biri revâ

Hem yine buyurđ bir de Muştafâ
Şâfi' -i yevmü'l-cezâ Ḥayrû'l-verâ

Tiz ola kim ümmetüm üzre ' ayân
Kim geliser dër ħaḡîḡat bir zamân

Sünnetümi terk edüben koyalar
Nërde kim bir bid' at olsa uyalar

[94b]

3355 Sünnetüme meyl êderse bir kişi
Dem-be-dem ħavf u ħaḡar ola işi

Ol arada ḡaluban ħor u ġarib
Özine bir kimse bulmaya ħarif

Kim ki bid' atkâr u hem fâsiḡ ola
Yüz muşâhib özine her gün bula

Ḥazrete bir gün şaḡâbe şordılar
Yâ Resûlu'llâh bize vërgil ħaber

Şonra bizden ümmetün içre dēgil
Eyle kimse hīç gelür mi söylegil

3360 Dīn içinde bizden efzal ola ol
Luṭf édüp bunı beyān êt yā Resûl

Muştafā dēdi ki ol bir bir ol[ur]
Bu cihāna sizden efzal mi gelür

Dēdiler bize beyān eyle bunı
Yā Resûlu'llāh görürler mi seni

Hem daḥı vaḥy iner mi ol zamān
Anlara gökden bize eyle 'ayān

Dēdi görmezler beni bilün yaḳīn
Vaḥy daḥı gelmez anlara hemīn

3365 Dēdiler kim ol zamān içre bular
Nice dirilür bular vèrgil ḥaber

Dēdi kim nice ki şu içinde tuz
Eydelər yüz zārī birle sāz u söz

Eriye ḳalbi olaruṅ tütma şek
Nicesi kim ola şu içre nemek

Dēdiler anlar nice anlar ma'āş
Ol zamān içinde bize eyle fāş

Muştafā dēdi size vèrem ḥaber
Ol zamānda eyle dirilür olar

3370 Sirke içine düşe bir cānaver
Nice ola anda ol zīr ü zeber

Bu daḥı eyle dirilür bī-gümān
Belki andan şa' b u ter bilgil 'ayān

Dēdiler īmānı anlar ol zamān
Nice saḳlar yā Resûl eyle beyān

Muṣṭafā dēdi ki dinleṇ söyleyem
Nicedür anı dahı şerḥ eyleyem

[95a] Avcına od ala dēdi bir kiṣi
Nice olur ḥālī artar teşviṣi

3375 Ger elinde tutsa yandurur elin
Şalsa elden ḥod düşer söner hemīn

Dīn işde böyle olmışdur hemīn
Dīni ḳosa kāfir olur bil yaḳīn

Ḳomayup ḥod şaḳlasa ger dem-be-dem
Her taraftan erişür yüz dürlü ḡam

Şādıḳü'l-ḳavl ol Muḥammed Muṣṭafā
Böyle buyurmuşdur ol Ḥayrū'l-verā

Ol zamān budur ki uş biz gelmişüz
Ne ḳatı bed-rūzgāra ḳalmışuz

3380 Raḡbetile bir varan yok dīn yolın
Bir kiṣi yok kim yēye maḥşer ḡamın

Bāb-ı dīnde bir kiṣi söz söyleye
Yüz kiṣi aḡa ḥaḳāret eyleye

‘Ālem içre toptoludur şūr u şer
Gün gele ḳarşu ola yevmü'l-beter

Fī Ḥātimetü'l-Kitāb

Şimdi gel iy rızāsın isteyen
Ḥālıḳuṇ faẓl u ‘aṭāsın isteyen

Ḥayra düriş cehd edüp dünyāda sen
Ḡafletile ‘ömri vërme bāda sen

3385 Irmaḡıl gönlüṇi Ḥaḳdan bir nefes
Andan özge nesneye ḳılma heves

Terk kıl hırş-ı hevâyı zinhâr
Dünyeyi қо ‘uqbâyı kıl ihtiyâr

Dünyeyi sevmek hisâbın vërmege
Degmez anuñ bir ‘azâbın görmege

Dünye içün dîni elden şalmağıl
Aldanup rengine mağrûr olmağıl

Bu fenānuñ sevgüsin terk eylegil
Gönlüñi Allâhıla berk eylegil

3390 Terk kılmayınca dünyâ şöhretin
Bulmağ olmaz bil ki uhrâ devletin

Bu hitâbı şanma ğayra söylerem
Cümle öz hâlüm-durur ‘arz eylerem

[95b] Ne dëym ben ğayra ki ol bende yok
Kim-durur benden haţâsı ola çok

Hırşa mağrûr oluban dünyâda ben
Vâh hayf ki ‘ömri vërdüm bâda ben

Dilde pes tesbîh ü tehlîl ola pes
Toptolu gönlüm benüm hırş u heves

3395 Kavlüme fi‘lüm muvâfık olmadı
Emr-i Hakkâ nefse dâfık olmadı

Gerçi a‘mâlümde süstem Hakk bilür
İ‘tikâdumda dürüstem Hakk bilür

Hakkâ lâyıq yokdur a‘mâlüm benüm
Tañla mağşerde n’ola hâlüm benüm

Hakk meger tevhidüme hürmet kıla
Ben kılına rahm êdüp rahmet kıla

Fazlı olmazsa Hudānuñ ger bize
Tañla mağşerde kara günler bize

- 3400 Muştafānuñ hürmetine ol Ġanī
Yarlığaya cümle ĩmān ehlini
- Ümmetüm dèyüp şefā‘ at eyleye
Cānumuzı raḥmetile toylaya
- Ol zamānda kim kılam cürmümi yād
Tamu ḥavfindan olur derdüm ziyād
- Yok şevābum çok günāḥum bī-‘aded
Ḥaḳdan èrişe meger bize meded
- Şermsāram ḥazretün̄de yā Īlāh
Rū-siyāham ḥāşılum cümle günāh
- 3405 Bu ‘āciz ḳuluñ cihānda derdi bu
Yarlığa fazluñıla iy ferd Hū
- Vāh meger ki baḥr-i raḥmet ède mevc
Men tek olsa şad hezārān fevc fevc
- Ol denizden ger ola bir ḳatre şu
Yüzlerin ağarda ol ḳatre ḳamu
- Men‘ ḳılma yā Īlāhe’l-‘ālemīn
Raḥmetün̄ ḳatresinün̄ bir ḳatresin
- Pāk-zātun̄ ḥaḳḳiçün̄ iy Zü’l-minen
Fazluñıla cürmümüz ‘afv eyle sen
- 3410 Cümle taḳşīr eyle iy Girdigār
Ümmet olduḳ Muştafāya her ki var
- [96a] Muştafānuñ hürmetine iy Ḥudā
Şoñ nefesde eyle ĩmānı ‘aṭā
- Bu Ḥazīnī bir kemīne ḥāksār
Ehl-i ‘ilm ayağı altında ğubār
- Çün ḥadīs-i erba‘īni ben ğarīb
Türki ḳıldum terceme uş dil vèrüp

Ṭāḳatümce sa‘y edüp nazm eyledüm
Uş şikeste beste bunı söyledüm

3415 Özi tek bir nice ‘āşī mübtedī
Buña bakup fā’ide alsun dēdi

Mübtedī olanlar içün āşikār
Nazm edüp ḳodum cihānda yādigār

Ehl-i dillerden temennā eylerem
‘Arz edüp ḥidmetlerinde söylerem

Luṭf edüp her kim nazār kılsa buña
Nazmına fıkır etse bunıñ her yaña

Bula ger nazmında bunıñ bir saḳam
Çekmeye buña vü‘afv ede raḳam

3420 Yāḥu ma‘nāsında bula bir ḥalel
‘Aybın örtüp müşkilini ede ḥal

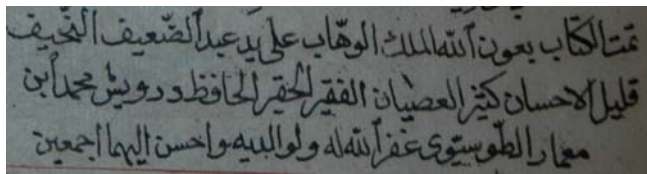
Luṭf edüben yañlışın ıslāḥ ede
Kim-durur kim kāmīl ola dünyede

Ḳanḳı meclisde oḳunsa bu kelām
Bir du‘ā-durur temennā ve’s-selām

Üç biñ oldı hem sekiz yüz beyt bu
Ḥatme erişdi bi‘avn-i ferd Hū

Muştafānuñ ḥicretinden iy hümām
Kim toḳuz yüz otuz yıl geçdi tamām

3425 Nazma geldi çün tamā oldı kitāb
Pes dēdüm Vallāhu a‘lem bi’ş-şavāb

SONUÇ

Bu yüksek lisans tezinde, Hazînî'nin Kırk Hadis Tercümesinde yer alan kelime gruplarını incelemek için metnin transkripsiyonu yapılmış ve metindeki kelime grupları tek tek fişlenmiştir. Tez danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim Usta'nın 2007 yılındaki *Kelime gruplarını nasıl tasnif edelim?* adlı bildirisine göre metinde bulunan örnekler; her bir bölüm altında ele alınmış, farklılıklar ve benzerliklere göre sınıflandırılmıştır.

Bu tezde, genel olarak bakıldığında I. tip - düz (kurallı) kelime grupları ile II. tip - ters (kural dışı) kelime gruplarında, III. tip - eş değerli kelime gruplarına oranla daha çok örneğin bulunduğu görülmüştür. IV. tip - kısaltma gruplarında ise diğerlerinden çok daha az örnek yer aldığı tespit edilmiştir. Tezde, aynı örneğin farklı beyitlerdeki bütün kullanımlarına yer verilmemiş, sadece birkaç örnekle konuya değinilmiştir. Eğer aralarında ses ve/veya görev bakımından az da olsa farklılık bulunuyorsa örneklerle mutlaka yer verilmiştir.

I. tip - düz (kurallı) kelime grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

Belirtili isim tamlamasında:

- Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan tamlamalarda:

- Tamlamanın iki mısraya yayılıp beyit boyunca devam ettiği,
- Bir mısrada birden fazla belirtili isim tamlamasının bulunduğu,
- Yardımcı öge ve/veya asıl ögenin, bir kelime grubundan oluştuğu,
- Ses değerleri birbirine benzeyen hecelerden birinin bazen düştüğü ve vezin gereği ögelerin yer değiştirdiği veya arasına başka sözlerin girdiği,
- Yardımcı ögesi ayrılma durumu eki alarak tamlamanın kurulduğu,
- Yer değiştirmiş yardımcı öge veya asıl ögenin bir kelime grubundan oluştuğu, bazen arasına başka ögelerin girdiği,
- Pekiştirme, abartma gibi anlamları karşılamak üzere kullanıldığı,
- Vurgulama, abartma veya pekiştirme amacıyla tamlayan ekinin düşürülüp kullanıldığı örnekler görülmüştür.

- Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan tamlamalarda:
 - Asıl görevinde kullanılarak kalıplaşmaya uğramadığı,
 - Tamlamanın, ilk mısranın sonunda başlayıp ikinci mısranın başında tamamlandığı,
 - Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği örnekler görülmüştür.

Belirtisiz isim tamlamasında:

- Ögeleri bağımsız kelimelerden oluşan tamlamalarda:
 - Asıl görevinde kullanılarak cins ismi olduğu,
 - Yardımcı öge ile asıl ögenin bir araya gelerek zaman kavramına karşılık olduğu, mekân bildirdiği, bir topluluğa ait olma kavramı ifade ettiği,
 - Yardımcı ögenin özel isimden olduğu ve tamlamanın belirlilik ifade ettiği,
 - Tamlamanın terim olarak kullanılan kavramları karşıladığı,
 - Belirtisiz isim tamlaması kuruluşunda olmakla beraber, belirtili isim tamlamasından eksilti yoluyla ortaya çıkmış izleniminde örnekler görülmüştür.

- Ögelerinden biri bağımsız diğeri bağımlı kelimelerden oluşan tamlamalarda:

- Asıl görevinde kullanılarak kalıplaşmaya uğramadığı,
- Kalıplaştığı örnekler görülmüştür.

Sıfat tamlamasında:

- Yardımcı ögenin pekiştirilmiş bir kelimedenden veya bir kelime grubundan, belirsiz sıfattan, soru sıfatından, sıra sayı sıfatından veya asıl sayı sıfatından olduğu,
- Asıl ögenin çokluk eki aldığı veya yardımcı ögenin ek aldığı,
- Yardımcı öge asıl ögenin arasına başka sözlerin girdiği veya yerlerinin değiştiği örnekler görülmüştür.

Ünlem grubunda:

- Asıl ögenin özel isim veya unvandan ya da bir kelime grubundan olduğu, bazen de Türkçe ek aldığı,

- Yardımcı ögesi “iy” veya “eyā” ünleminden oluşmuş grupların bazen kişi zamiri kullanılarak pekiştirildiği,
- Yardımcı ögesi “iy” ünleminden oluşmuş gruplarda, başka bir ünlem ifadesinin saklandığı örnekler görülmüştür.

II. tip olan ters (kural dışı) kelime grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

Edat grubunda:

- *bile, birle, gibi, degin, dek / dak, gèrû, içre, içün / çün, öñdin / öñdün, ötrü, özge, şöñra, tek, üste, üzre, yaña ve yukaru* kelimeleriyle edat grubu kurulduğu,
- *bile, birle, gibi, degin, dek / dak, içre, ötrü, şöñra ve üzre* kelimeleriyle kurulan gruplarda, asıl ögenin bir kelime grubundan oluştuğu,
- *şoñra* ile kurulan edat grubunda, yardımcı öge ile asıl ögenin yer değiştirdiği örnekler görülmüştür.

Unvan grubunda; *Ĥadice Ana* ve ‘*Āyişe Ĥātūn* örnekleri dışında Hazînî, bu türden kelime gruplarına ihtiyaç duymamış ve kullanmamıştır. Bu durum sonucu; tarihsel söz dizimi çalışmalarında bu konuya dikkat edilmesinin, sebepleri ve sonuçları üzerinde çeşitli incelemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Birleşik fiil grubunda:

- İsim + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubu:

- *al-, bat-, çık-, düş-, ét-, eyle-, gel-, kal-, ko-, oku-, ol-, tur-, tut-, ur-, vèr- ve yèt-* kelimeleriyle birleşik fiil grubu kurulduğu,
- *çek-, düş-, ét-, eyle-, gel-, kıl-, ko-, kop-, oku-, ol-, tut-, vèr-, yèt-* kelimeleriyle kurulan birleşik fiil grubunda yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği,
- *çık-, ét-, eyle-, kıl-, ol-, tur-* kelimeleriyle kurulan birleşik fiil grubunda yer değiştirmiş yardımcı öge ile asıl ögenin arasına başka ögeler girdiği,

- Türkçenin ilişkide bulunduğu dillerden “kopyalama” yoluyla üretilen ve bu birleşikleri oluşturan fiil ögesinin sadece olumsuz çekiminin bulunduğu,
- Grubu oluşturan isim ögesi ile fiil ögesinin eş sesli köklere sahip olduğu,
- Ögelerden birinin ilk mısrada, diğer ögenin ise ikinci mısrada bulunduğu,
- Bir mısrada birden çok birleşik fiil grubunun olduğu örnekler görülmüştür.

- Fiil + fiil yapısında kurulmuş birleşik fiil grubunda:

- Ulaçlı birleşik fiiller şeklinde kurulduğu,
- Yardımcı öge ile asıl ögenin yerlerinin değiştiği,
- Azerbaycan Türkçesinde yaygın olarak görülen ve yeterliliğin olumsuz çekimini ifade eden “-A bilme-“ ile kurulduğu örneklerle birlikte Türkiye Türkçesinde bulunan yeterliliğin olumsuz çekimi ile ilgili örnekler de görülmüştür.

- Fiil + fiil yapısında çekimli fiillerle kurulmuş birleşik fiil grubunda, *geldi geçer* ve *geldi geçdi* örnekleri görülmüştür.

III. tip olan eş değerli kelime grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

Tekrar grubunda:

- Aynı kelimenin tekrarıyla, zıt veya yakın anlamlı kelimelerle grubun kurulduğu,
- Aynı eki almış veya farklı ekler almış kelimelerle grubun kurulduğu,
- Sadece bir ögenin ek aldığı, bazen çekim ekiyle pekiştirilerek grubun kurulduğu,
- İkiiden çok ögeyle grubun kurulduğu,
- Beyit içerisinde birbirini tamamladığı örnekler görülmüştür.

Bağlama grubunda:

- *birle, dağı, hem, ile, u/ü/vü, yâ, hem... hem..., kim ... kim..., ne... ne..., yâ... yâ...* ile grubun oluştuğu,

- Grubun, anlamın kuvvetlendirilmesine katkı sağlamak amacıyla tekrar edilerek bir başka büyük grubun içerisinde yer aldığı örnekler görülmüştür.

Sayı grubunda:

- Kültürel ilişkiler bakımından edebî gelenekte yaygın olarak adı geçen sayı gruplarına yer verildiği,
- Baştaki ögenin, sıfat tamlamasından oluştuğu örnekler görülmüştür.

IV. tip olan kısaltma grupları için manzum eserdeki örneklerden belirlenen bulgular şu şekildedir:

İyelik ekiyle kurulmuş gruplarda:

- Ögelerin genellikle teklik durumunda olduğu, bazen ögelerden birinin çokluk durumunda bulunduğu,
- Ögelerden birinin kelime grubundan oluştuğu,
- Ögelerin yerlerinin değiştiği örnekler görülmüştür.

Ayrılma ekiyle kurulmuş gruplarda:

- Ögelerin yer değiştirdiği veya ögelerden birinin kelime grubundan oluştuğu,
- Ögelerin arasına başka bir sözün girdiği örnekler görülmüştür.

Kalma ekiyle kurulmuş gruplarda *günde yüz kez*, *‘ömründe bir kez*, *bizde ‘âdet ve günde yirmi kerre* örnekleri görülmüştür.

Yönelme ekiyle kurulmuş gruplarda *adına lâıyık*, *Şiddiķa nisbet* ve *fażluma lâıyık* örnekleri görülmüştür.

Belirtme ekiyle ve vasıta ekiyle kurulmuş gruplarla ilgili hiçbir örnek metinde görülmemiştir. Bu durum sonucu; tarihsel söz dizimi çalışmalarında bu konuya da dikkat edilmesinin, sebepleri ve sonuçları üzerinde çeşitli incelemelerin yapılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Hazîni'nin Kırk Hadis Tercümesinin Ön Kapağı	342
Ek 2. 1a	343
Ek 3. 1b	344
Ek 4. 3a	345
Ek 5. 5b	346
Ek 6. 96a	347
Ek 7. Hazîni'nin Kırk Hadis Tercümesinin Sonu.....	348

شرح احاديث اربعين منظم انشائي المرحوم حري

در تاريخ ٩٣٠٠ عدد ابیات ٣٨٠٠

جلال ارسودا و قبل ان الرسول قد كرسا

وما جاء من الاسماء عن ان الويل لكيف انا

سني في ابي سني على ان كل كلمة في كاري ابراهيم

كثير نيات ابراهيم في كاري كاري ابراهيم

سورة الحق المبرور

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

فاهو الله احد الله

المجد الرب لا ولم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْخِرَافُ وَلَدُ رُبُورٍ فَهَرُ الشَّيْ تَكَلَّى دِينَ بِنْدُخِي يَا دَايَلَرَمُ قَادِرُ رُوحِي قَدِيرُ وَذُو الْجَلَالِ عَالِي أَوْلَدُ عَدَمَدَنٍ وَارِائِدِنِ يُوَدِيدُ نَلَكُ كُوكُ يُوَزِنُهُ مَهْرُ مَاهِ ذَاتِ بَرَلِكِي صِفَاتِي خَوْقُدُرُ كِسْهَ أَنْدَنُ طَعْمُ دُرُ كِسْهَ دَنُ اَدِي زَيْتِ بَرْتَلِي عَالَمَهُ جِسْمُ قَلَمِشْدُ مَشْرِقِ جَانَلَهُ كَيْمَنِي كَا فَوْكَيْنِ مُؤْمِنِ اِيلَدُ كَيْمَنَهُ وَبِرُ نَبُوتِ خَلْعَاتِنِ أَنْبِيَايِ عَالَمَهُ كُونْدُرْدِي أُولُ	اَبْتَدَا سِنْدَهُ هَرُ اَيْشِكُ اِي حَكِيمُ طَوْغُرِي يُولُ بَشَلَيْنِ هَرُ اَزْمَشِي سُوْرَهُ اَنْدَنُ صُكْرَهُ بَنِيَادُ اَيْلَرَمُ وَاحِدُ وَفَرْدُ وَحَكِيمُ وَفِي مِثَالِ بَرِي قَائِمُ كُوكُ لَرِي دَوَارِ اَيْدِنِ اَنْلَرُ كُحُونُ اَبْجَمِي اَيْدِنِ سَيَاهِ مِثْلُ صِيْدِي هَرُ كُزُ اَنْلَرُ بُوْقُدُرُ جَمْلَهُ مَخْلُوقَاتِي اُولُ دِي اَرِي مَعْرِفَتُهُ نُوْرُ وِيْرْدِي اَدَمَهُ اَدِي قَلَمِشْ شَرِيفِ اِيْمَانِلَهُ كَيْمَنِي رَا اَهْدُ كَيْمَنِي فَاجِرِ اَيْلَدُ كَيْمَنَهُ وَبِرُ رُوْلَايَتِ شَوَكَتِنِ كَسْرَتَرُ بَلَمِينَهُ طَوْغُرِي يُولُ
--	---

رَاوِيلَ أَنْتَنْدَرِ رَايْتِ آيَلِشْ
 صُكْرَهْ أَنْتَنْدَنْ سُوِيلِي يَلِكَلِ يَنْتَهْ
 وَعَظْ وَأَخْبَارُ وَرِوَايَاتُ وَغَرِيبُ
 وَازْأَمِيدُهُ بُوَسَبَبْ بَرْ لَهْ مَكْرُ
 چُونَكِهْ شَيْخِ أَوْزْ اِيَشِي قَلْدِي قَامُ
 بُوَحْلَكْ بُوَفَقِيرُ وَبُرُ كُنَاهْ
 بَرْ بِيخَهْ دِينَ قُورْدَشِي آيَلَهْ بِلَهْ
 آرِيَهْ كَلْدِي حَدِيثِ آرْ بَعِينُ
 بَعْضُ كَمْسَهْ مَجْلِسِ اِيخْرَهْ سُوِيلِي
 دِينِ لَرْنَوَلَهْ قَبُولِ اِسْتَكْ نَفْسِ
 بَرْ بِيخَهْ يَارَكْ سُوِيْنِ قَلْدَهْ قَبُولِ
 تُرْكِي اِيْدُوبْ تَرْجَمَهْ نَظْمِ آيَلْدَهْ
 چُونَكِهْ بُوِيلَهْ اَلْمَاسِ اِيْتَدِي بُولُورْ
 يَنْ مَقْرُ اُولْدَهْ بُوِي كُورْدَهْ صَوَابِ
 نَظْمِنَهْ چُونِ مَشْغُولِ اُولْدَهْ بِنْ هَانِ
 نَظْمِ اِيْدِي بَرْ كِي قَلْدَهْ تَرْجَمَهْ
 اِسْتِغْنَاتِ اِسْتِغْنَاتِ اِسْتِغْنَاتِ
 آيَلَهْ بِنْ دَشِي

هَرِ بَرْ بِي بَرْ صَحَابَهْ سُوِيلِشْ
 بَرْ حِكَايَتِ هَرِ حَدِيثُكَ اَوْ سِنْتَهْ
 آيَلْدَهْ اَلْحَاخِ اَكَا بِنْ دَلِ وَبَرْ بِي
 اُوْذِي قُورْدَا دَهْ اُولِ نَارِ سَقَرِ
 يَتَدِي نَفِيتِ بُوَفَقِيرَهْ اِي هُمَامِ
 فِعْلِ وَجَرْمِيلَهْ خَطَاوِ اِيَشِي آهْ
 مَجْلِسِ اِيخْرَهْ اُولُورْ رُكْنِ جَمْعِلَهْ
 بَرْ بِيخَهْ سُوِيْنِ قَلْدِي اُولْدَهْ اِي اَمِينِ
 اَلْمَاسِ اِيْتَدِي اَلْحَاخِ آيَلِي
 قِيلَهْ سِنْ نَظْمِنَهْ سِنْ بُوِي كُورْدَهْ
 بُولْدَهْ اَوْشِ اَوْشِ بُوِي نَظْمِنَهْ اِيخْرَهْ
 طَاقَمِ يَتَدِي كِهْ تَبْيَانِ آيَلْدَهْ
 بُو اِيَشِي بَنْدَنْ مَنَّا قَلْدِي لَرِ
 اِيْلِيمِ بُو اَلْمَاسَهْ بِنْ جَوَابِ
 هَرِ قَلْدَهْ اَلْدَهْ اَلَهْ اَنْدَرْ زِمَانِ
 اُوْمُرْ لَاقِ اُولَا هَرِ اَلْجَمْعَهْ
 مَشْغُولِ اُولْدَهْ بُو اِيَشَهْ بِنْ بَعْدَانِ
 تَابْيَانِ اُولَهْ اَوْصُولِ آيَلَهْ فُرُوعِ

الْحَدِيثُ الْأَوَّلُ

هَمَّ كَلْبِي طَوْعًا دَرِيَا صَارُو
قَضِيه سَيْنَه اَللّٰهُ نَاهَا
كَنَدُو زَكِه بَعْلَه يَنْجُو اَيْلَارَك
دِيْدِي قَهْرَك اَيْلَارَك اَيْلَارَك
يَنْجَه وَار حَضَرَتَه بَر وَرِيَا
اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
بُوسُو زِي جُو كِه اَشْتَدِي سَمَان
حَقُّ تَعَالٰى اَوَّل قُوَه دَحْم اَوَّل
جُو كِه اَقْرَار اَيْلَارَك وَرِيَا
پَس اَيْلَارَك اَيْلَارَك اَيْلَارَك
هَمَّ كَلْبِي طَوْعًا دَرِيَا صَارُو

يَيْلَه صَاوُو دِيْلَر اَخِي سُويسُو
پَس اَكْصُوْرِب دِيْلَر يَا فُلَان
يَنْدُوْب دَرِيَا يَه صَاوُو دَرِيَا
جُو حَقُّ اَوَّل شَدَه قَتُوَكِه شَرْمَسُو
حَقُّ قَلْدَم كَلْمَكِه اِي يَا دِشَاه
تَا وَجُوْدَم اَوَّلَه دِيُو كَا اَعْدَام
نَهْر مَت جُو شَه كَلَر اَوَّل زَمَان
جُو كِي مَلَكَه بَغِيْلَه دَم دِي
قَلْم اِيْلَارَك اَكَا دَرِيَا طَغِيَا اَيْلَارَك
دِيْلَر اَوَّل فَضْلِيْلَه طَوِيلَدَم
جُو حَقُّ اَيْلَارَك اَيْلَارَك اَيْلَارَك

بُوْنَك اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
وَار دِي مَوِي اَوَّل سَبِيلَت
جُو اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
جُو اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
يُوْمِيَه دَقِيْقِي تَرَك اَيْلَارَك
مُوسِيَه دَحِي اَيْلَارَك اَوَّل مُسْتَعَان
دِيْلَر يَا مَوِي اَوَّل سَبِيلَت

اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
وَار دِي مَوِي اَوَّل سَبِيلَت
جُو اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
جُو اَوَّل سَبِيلَت اَوَّل سَبِيلَت
كُوْرِي بَر مَر بَلِيَه اَت دِيْلَر
اَيْلَارَك بُو شَخْصَك اَحْوَالِي عِيَان
وَار حَقُّ دَرِيَا قَل بُوِيْب تَمِيْن

مُصْطَفَايَ حَرَمِيْنَهُ اِيْ خُدا
 يُوْحَيِّيْ بِيْ رُكْبَتِهِ خَاكِسَا
 جُوْنِ حَدِيْثِيْ اَرْبَعِيْنِيْ بِنِ غَوِيْ
 طَاقِمْجَه سَعِيْ اِيْدُبْ نَظْمِ اَيْلِيْمْ
 اُوْزِيْ تَكْ بِنِ نَجِيْهِ عَايِيْ مُبْتَدِيْ
 مُبْتَدِيْ اَوْلَنْدَرِ اِيْمُوْنِ اَشْكَارْ
 اَهْلِ دِلْزَدَنْ نَمْتَا اَيْلَرْمْ
 لُطْفِ اِيْدُبْ هَرْ كَرِ نَظَرِ قَلْسَه بُوْكَ
 بُوْلَه كَرِ نَظْمِنْدَه بُوْكَ نَرْسَقْمْ
 يَا خُوْمَعْنَا سَيِّدَه بُوْلَه بَرِ خَلْكَ
 لُطْفِ اِيْدُوْبِيْنِ يَكْلِيْشِيْنِ اَصْلَاحِ اِيْدَه
 قَنَقِيْ مَجْلِسَه اَوْ قَنَسَه بُوْكَ كَلَامْ
 اَوْجِ بِيْكَ اَوْلِيْ هَرِ سَكْرِيُوْرِيْ نَيْتْ
 مُصْطَفَايَ تَكْ هُوْ تَبْدِيْ اِيْ هَامْ
 نَظْمَه كَلْدِيْ جُوْنِ نَمَامْ اَوْلِيْ كِتَابْ
 يَسْ دِيْدَه وَ اَللهُ اَعْلَمُ بِالصَّوَابِ
 مَمْتَا الْكَتَابِ يَعْوْنُ اَللهُ الْمَلِكُ الْوَهَّابُ عَلِيْ بِيْدِ عَبْدِ الضَّعِيْفِ الْغَنِيْفِ
 قَلِيْلُ الْاِحْسَانِ كَثِيْرُ الْعَصِيَا نِ الْفَقِيْرُ الْحَقِيْرُ الْحَاظِرُ دُرُوْشُ مُحَمَّدِ ابْنِ
 مَعْمَارِ الطُّوْسِيُوْ عَفَا اَللهُ لَهُ وَلَوْ اَلْبَدِيْهِ وَ اَحْسَنُ اِلَيْهِمَا اَجْمَعِيْنِ

عدد ابیات
 ۳۸۰۰

۹۳۰

يا قَوِي يا غَنِي يا عَلِي يا وَفِي يا غَزِي يا حَمِيد يا رَبُّ
يا مُجِيد يا مُبْدِي يا مُرِيد يا حَقُّ يا شَهِيد يا
يا قَوِي يا غَنِي يا عَلِي يا وَفِي يا غَزِي يا حَمِيد يا رَبُّ
يا مُجِيد يا مُبْدِي يا مُرِيد يا حَقُّ يا شَهِيد يا

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Atabay, N.; Özel, S.; Çam, A. (1981). *Türkiye Türkçesinin sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2007). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Beserek, A. (1991). *Türkçede cümle yapısı*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Bilgegil, K. (1963). *Türkçe dilbilgisi (edebiyat bilgi ve teorilerine giriş)*. Ankara: Güzel İstanbul Matbaası.
- Bozkurt, F. (1995). *Türkiye Türkçesi*. İstanbul: CemYayınevi.
- Delice, H. İ. (2003). *Türkçe sözdizimi*, İstanbul: Kitabevi.
- Deny, J. (1943). *Türk dili grameri* (Çev: A. U. Elöve). İstanbul.
- Ediskun, H. (2003). *Türk dilbilgisi (sesbilgisi, biçimbilgisi, cümlebilgisi)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (2002). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Dağıtım.
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2004). *Eski Anadolu Türkçesi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Hatiboğlu, V. (1972). *Türkçenin sözdizimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Karahan, A. (1991). *İslâm-Türk edebiyatında kırk hadis*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Karahan, L. (2008). *Türkçede söz dizimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Koç, N. (1990). *Yeni dilbilgisi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri (şekil bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kükey, M. (1975). *Türkçenin sözdizimi*. Ankara: Kardeş Matbaası.

Şimşek, R. (1987). *Örneklerle Türkçe sözdizimi*, Trabzon: Kuzey Matbaacılık.

Tekin, T. ve Ölmez, M. (2003). *Türk dilleri / Giriş*. İstanbul: Kitap Matbaası.

Timurtaş, F. K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özkan, M. (2000). *Türk dilinin gelişme alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.

Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi söz dizimi (kelime çözümlemeli)*. İstanbul: Akademik Kitaplar.

Usta, H. İ. (2007a). *Eski Anadolu Türkçesi söz diziminde sentagmatik yapılar*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Sözlükler

Devellioğlu, F. (2003). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Ankara: Altın Kitabevi.

Türk Dil Kurumu. (1983). *Tarama sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bildiriler, Makaleler, E-kaynaklar

Erdem, M. ve Sarı, M. (2010). Sözcük türlerinin sözcük öbekleriyle ilişkisi. *Turkish Studies*. (Volume 5/4). 321- 335.

Ertane Baydar, A. S. ve Baydar, T. (2001). Türkiye Türkçesinde kelime grupları. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* (16). Erzurum, 27-47.

Gökdayı, H. (2010). Türkiye Türkçesinde öbekler. *Turkish Studies*. (Volume 5/3). 1297-1319.

Özkan, F. ve Musa, B. (2004). Yabancı dillerin Türkçenin söz dizimi üzerindeki etkisi. *Bilig* (30). Ahmet Yesevi Üniversitesi, 95- 139.

Usta, H. İ. (2000). Türkiye Türkçesinde kelime grupları ile ilgili bir sınıflandırma. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* (579). 209-216.

Usta, H. İ. (2007b). Kelime gruplarını nasıl tasnif edelim? *İstanbul Kültür Üniversitesi Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi UTEK 2007*. İstanbul Kültür Üniversitesi, 413-421.

Üstünova, K. (2005). Ad tamlaması-iyelik öbeği ayrımı. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi* (641). Ankara: TDK Yayınları, 418-425.

<http://www.tdk.gov.tr/>

Tezler

Avcı, İ. (2007). *Hazîni'nin Manzum Şerh-i Hadîs-i Erbaîn Tercümesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.